

SPICILEGIUM SS. PATRUM,

UT ET

HÆRETICORUM,
Seculi post Christum natum

I. II. & III.

Quorum vel integra monumenta, vel fragmenta, partim ex aliorum Patrum libris jam impressis collegit, & cum Codicibus Manuscriptis contulit, partim ex MSS. primum edidit, ac singula tam Præfatione, quam Notis subjunctis illustravit

JOANNES ERNESTUS GRABIUS.

SECVLI II. TOMVS I.

Editio altera, priori auctior & emendatior.

O X O N I Æ,

E THEATRO SHELDONIANO, MDCCXIV.

Impensis J. Bowyer & H. Clements, Bibliopolarum
Londinensium.

Imprimatur,

Guil. Paynter,

Vice-Can. Oxon.

Dec. 24. 1698.

REVERENDO VIRO

Henrico Aldrich,

S. T. P.

ÆDIS CHRISTI DECANO

SUMME VENERABILI

S. P. D.

JOANNES ERNESTUS GRABIUS.

CUjus Spicilegii primitias Florentissimæ Universitati Oxoniensi elapso anno dedicavi, ejus alterum fasciculum Tibi, PATRONE VENERANDE, qui inter præcipua laudatæ Academiæ capita tam honore & dignitate, quam virtute & eruditione longe emines, modo offerre præsumo. Nemo enim serio magis hujus mei operis continuationem

tionem suavit, nemo liberalius promo-
vit, quam Tu, qui haud exiguum ma-
gnorum suntuum, quos editio libro-
rum jam requirit, partem in Te sus-
cepisti. Quo ipso & singularem Tuum
erga literas favorem, & inusitatum
erga literatos munificentiam luculente
demonstras, nullo magis quam nostro
seculo deprædicandam. Rari quippe
nunc sunt studiorum fautores, qui
serena fronte literis adblandiantur;
rariores ferreis hisce temporibus Mæ-
cenates, qui aurum liberalibus arti-
bus liberaliter impendere velint: ra-
rissimi Ecclesiasticæ antiquitatis Pa-
troni, qui vel ore vel opere ejus stu-
dium promoveant: siquidem in istam
infelices reservati sumus ætatem,
qua novitatibus nihil antiquius ha-
betur. Quam procul vero Tu à dura
ista temporum nostrorum iniquitate
sis

sis remotus, præclara tua in rem literariam merita satis ostendunt: quæ prolixis encomiis prosequi, mihi quidem jucundum, Tibi autem molestum foret. Bene enim novi, Te à vana gloria omnino abhorrere, ac parum abesse, quin cum Sanctissimo illo, qui chorum in hoc libello ducit, Ignatio dicas: Qui laudant me, flagellant me. Abstineo igitur ab istis, quas justè mereris, laudibus; id unicum tamen, quod editionem hujus opusculi acceleravit, tacere nequeo; nullum scilicet annum abire, quo non ad specimen aliquod literarium è Theatro Sheldoniano excudendum pecuniam liberaliter erogas, magnamque exemplarium copiam inter præclaros Viros & eruditos Juvenes, Collegii Tui Alumnos, distribuis. Atqui hanc gratiam dum mihi meoque

meoque libello, iterum hoc anno exhibuisti, eum quasi jure quodam Tibi vendicasti, adeo ut non modo adversus hoc beneficium ingratus, sed & plane iniquus forem, si quod Tuum est, alteri cuipiam dedicarem. Aequissimum vero, ne dicam necessarium videtur, ut iste, quem aliis dono dare constituisti, libellus Tibi omnium prima offerretur.

Accipe igitur, VIR REVERENDE, firenæ loco munusculum hoc levidense: atque si id tibi vel nimis vile, vel nimis tenue videatur, has simul excusationes accipe. Est pars Spicilegii Scriptorum Ecclesiasticorum Seculi à Christo nato secundi, quam manibus Tuis infinuo, cujus vel nomen ipsum indicio est, non ex optimis id contextum esse manipulis. Neque enim quæ post indefessos

messorum

messorum labores in agro relinquuntur
spicae, optimae esse solent. Quod vero
haud amplior sit praesens Spicilegii
fasciculus, nec omnes Seculi secundi
Scriptores complectatur, angustiae
temporis mihi praefiniti adscribere: in-
tra quod plura jam pridem quidem
collecta, in iustum tamen ordinem re-
digere, debito modo componere, & ea,
qua par est, accuratione edere haud
licuit. Ut taceam, unam tantum qua-
si manum huic operae intentam fuisse,
altera altero occupata opere, expo-
lienda scilicet & adornanda nova S.
Irenaei editione; cuius cum Tute ipse
prae aliis auctor mihi fueris, & faci-
lius hanc meam excusationem admit-
tes, & exile hoc munusculum bene-
vole acceptare haud dedignaberis.

Cæterum cum strenue non sine vo-
tis offerri soleant, votum quoque
meum,

meum, VIR REVERENDE, accipe. Deus qui se peregrinos amare sæpe solenniter testatus est, ac proinde non potest non iis, qui ad exemplum & mandatum ejus peregrinis favent, delectari; is nunquam non memor sit tui, quo me in his terris advenam complexus es, amoris & favoris, ac omne mihi exhibitum beneficium Divina gratia, & cœlestibus bonis largiter renumeretur. Sint tibi prospera anni hujus auspicia; sit totius anni cursus inoffensus, faustus, lætus, ac si ita dicere fas sit, JUBILÆUS.

Liceat vero mihi, FAUTOR VENERANDE, Votis pro Tua incolumitate fufis, & alia pro istius, cui præsides Aedis, ut & Universitatis, prosperitate addere. Et quidni liceat, cum illius salutem Tuam propriam existimes,

existimes, imo Tuis sæpe commodis
anteponas? Floreant igitur Athenæ
Britannicæ, deliciæ meæ; floreat, in-
quam, Academia Oxoniensis, quam
salutasse haud exiguam terrenæ feli-
citatæ meæ partem duco. Firma hic
stet Aedes Christi, ac omne quod Chri-
sti nomine dignum est, perpetuo in
ea agatur. Inviolata maneant cun-
cta Collegia & Aulæ: & in omnibus
ac singulis vera religio, Christiana
pietas, bona denique literatura ma-
gis magisque efflorescat. Nunquam
accidat, ut impia manus sub præ-
textu abusum destruat, quod piæ
manus bonum in usum fundaverunt.
Recipiat alma hæc mater novum cum
novo, quod instat, seculo vigorem; nec
prius deficiat, quam Oxonium ipsum,
& omnis seculorum ordo defecerit.

Scripsi Oxoniæ in Aula S. Edmundi,
die festo S. Thomæ Apostoli memoriæ
sacro, exeunte Anno Christi MDCXCIX.

LECTURE

Q

P R Æ F A T I O A D L E C T O R E M.

QUis scopus, quæ intentio operis mei sit, ex Proœmio, quod primo hujus Spicilegii Tomo præmissi, abunde noveris, LECTOR BENEVOLE. Nunc vero, missis omnibus ambagibus, quos præcipue libros ad inveniendâ antiquissimorum Scriptorum Ecclesiasticorum fragmenta evolverim, breviter dicam; ne, si pauciora & minora exspectatione tua inveneris, meâ id adscribas negligentia. Atque ut omnes priscos pariter ac recentiores Scriptores, in quibus hinc inde antiquissimorum Monumentorum allegatio occurrit, silentio transeam; perlegi *Maximi* sententiarum, *Joannis Damasceni* Parallelorum & *Antonii Melissæ* Volumina, aliaque ejusmodi è Scriptis Primævorum Patrum contexta: evolvi plures *Patrum Catenas*, quæ vulgo vocantur, tam excusas, quam Manuscriptas, quæ in Bibliotheca Bodleiana magno numero habentur, bene attendens atque notans ea, quæ ad institutum meum pertinerent. Ac patres quidem quarti Seculi sæpissime citatos reperi, adeo ut si in istam ætatem opus meum procederet, non hinc Spicilegium, sed larga messis foret instruenda. Rarius autem Seculi tertii,

rarissime secundi Scriptores, inveni allegatos; eos præsertim qui hoc fasciculo continentur. Ne autem me frustra hæc dicere arbitreris, ecce dabo Indicem Patrum, qui in præcipuis Bibliothecæ Bodleianæ Catenis reperiuntur, non ingratum tibi futurum, quoniam in impresso Manuscriptorum Angliæ Codicum eum haud reperiās.

Exstat Cod. 154. Barocc. Catena in Psalmos, in qua Auctores occurrunt sequentes: *Asterius, Basilus, Cyrillus, Didymus, Epiphanius, Eusebius, Gregorius Nazianzenus, Origenes, Severus, Symmachus, Theodoretus, Theodotion.* Cod. 176. Catena in Job: *Anonymus, Apollinarius, Aquila, Athanasius, Basilus, Cyrillus, Didymus, Dionysius, Alexandrinus, Ephraim Syrus, Eusebius, Evagrius, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Joannes Chrysostomus, Isidorus, Julianus, Methodius, Nicetas, Nilus, Olympiodorus, Origenes, Polyebionius, Severus, Theodotion, Theophilus Alexandrinus.* Cod. 178. itidem Catena in Job plures ex his habet, & præter illos, *Clementem Alexandrinum ac Severianum.* Cod. 195. & 201. iterum Catene in Jobum ex plurimis ante recensitis Patribus sunt compositæ, sed præter istos nullum habent. Cod. 223. Catena in Psalmos & varia Cantica: *Aquila, Asterius, Athanasius, Basilus, Cyrillus, Didymus, Diodorus, Eusebius, Georgius, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Hesychius, Hypatius, Joannes Chrysostomus, Joannes Damascenus, Justinus Martyr, Origenes, Symmachus, Theodoretus, Theodotion.* Cod. 232. in Proverbia: *Anonymus, Apollinarius, Apollonius, Basilus, Didymus, Diodorus,*

Diodorus, Epiphanius, Evagrius, Eusebius, Eustathius Antiochenus, Georgius, Hippolytus, Joannes Chrysostomus, Julius, (an Julianus) Olympiodorus, Origenes, Polychronius. Cod. 235. Barocc. Catena in primam Psalmorum quinquagenam: *Asterius, Basilus, Didymus, Epiphanius, Eusebius, Gregorius Nazianzenus, Origenes, Theodoretus.* Cod. Laud. C. 190. Catena in Job: *Alexander, Apollinarius, Athanasius, Basilus, Clemens Alexandrinus, Cyrillus, Didymus, Dionysius Areopagita, Ephraim Syrus, Evagrius, Eusebius Caesariensis, Gregorius Nazianzenus, Joannes Chrysostomus, Isidorus, Julianus Halicarnassensis, Julius, Methodius, Nilus, Olympiodorus, Origenes, Polychronius, Severianus, Severus, Theophilus, Alexandrinus.* Cod. Laud. K. 96. in Psalmos: *Asterius, Basilus, Cyrillus, Epiphanius, Eusebius Caesariensis, Gregorius Nazianzenus, Origenes, Theodoretus.* Ibidem Catena in Job, de qua satis dictum. Ibidem Catena in Proverbia: *Apollinarius, Basilus, Didymus, Epiphanius, Evagrius, Eusebius Caesariensis, Eustathius Antiochenus, Gregorius Nazianzenus, Hippolytus, Joannes Chrysostomus, Olympiodorus, Origenes, Polychronius.* Ibidem Catena in Ecclesiasten: *Basilus, Didymus, Gregorius Nyssenus, Joannes Chrysostomus, Polychronius.* Ibidem Catena in Canticum Canticorum: *Basilus, Evagrius, Gregorius Nyssenus.* Inter Manuscriptos, qui sub nomine Thomæ Bodleii stant Codices E. 6. 19. est Catena in partem Psalterii à Psalmo 67. usque ad 102. inclusive juxta computationem Græcorum, ex *Apollinario, Athanasio, Cyrillo, Didymo, Diodoro, Eusebio, Hesychio, Severo, Theodoro, Theodoro.*

In

In Archivo B. 72. Catena in Ecclesiasten: *Basilius, Didymus, Eustathius Antiochenus, Gregorius Nyssenus, Joannes Chrysostomus, Olympiodorus, Polychronius*. Ibidem Catena in Cantica Canticorum: *Evagrius, Joannes Chrysostomus, Polychronius*. Sed plenior est Catena in Canticum Canticorum Archivo B. 35. eadem cum edita per Meursium, contexta ex *Athanasio, Didymo, Eusebio Pamphili, Gregorio Nysseno, Origene, Philone, Theophilo*, quem Antiochenum esse suspicatus, ei unicum quod ibi exstat fragmentum in fine hujus Tomi adscripsi; meliora tamen edoceri paratus. Mitto reliquas Catenas, nec non Macarii Chrysocephali Sermones; eam solum memoro quæ est in Epistola ad Romanos, usque ad c. 9. in Hyperoo Bodleiano Cod. 208. in qua allegantur *Acacius, Anonymus, Apollinarius, Cyrillus, Didymus, Diodorus, Eusebius, Gennadius, Isidorus, Origenes, Photius, Severianus, Theodorus, Theodoretus, Theophylactus*. De Florilegiis vero Patrum in Bibliotheca Bodleiana, nec non MSS. Collegiorum Codicibus quos perlustravi, in Præfatione proximi Voluminis dicam.

Nihil vero aliud sive S. Ignatii, sive Justini Martyris, aut alius cujuscumque, quem hic Tomus complectitur, Scriptoris, in omnibus istis impressis & Manuscriptis Libris inveni, præter ea quæ hic inserui; exceptis duobus Fragmentis Justini Martyris in Francisci Zephyri Catena Patrum in Deuteronomium, quæ in Adversariis meis quidem notata, tamen nescio quomodo me fugerunt, quando Justini Opera perlegebam, ut
non

non attenderim, utrum in iis reperiantur necne.
Ubi vero proxime Justinum relegens ea non
invenero, inter addenda istis suum assignabo lo-
cum. Est & insigne aliquod dictum, quod S. Jo-
annes Chrysostomus, vel quisquis est Auctor Ser-
monis περὶ τῆς μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ περὶ νεώ-
τους, Quod non deceat *Anathema* in viventes vel mar-
tuos vibrare, memorat Tom. VI. edit. Savil. pag.
441. Βλέπετε μαθεῖν, διὰ τίς ἐφθγγάτω ὁ ἅγιός τις πρὸς
τὸ (lege πρώτης) τὸ ἀξιοδοχῆς τὸ ἀποστόλων ἡρώδους, ὅς
ἐμαρτορίσῃς ἡξίωτο; δεικνύς τετὶς τὸ λόγος τὸ φερτικόν,
τοῖς τῷ ἐξήκοιτο ὑποδείγματι· ὅν τερόπαν ὁ ὠρεθίς ἐαυτῷ
ἀλκρυδιὰ βασιλικῶν, ιδιότης τυγχάνων, αὐτός τε ὁ οἱ
αὐτῷ σιμωργήσαντες, ὡς τυραννοὶ ἀναμεινται· ἔτις, ἐφῆ,
οἱ τῇ δεσποτικῇ ἀποφάσει ἡξιοτάμενοι καὶ ἀναθεματὶς ἐκ-
κλησίαις ποιήσαντες ἄνθρωπον, εἰς παντελὴ ὀλεθρον ἀπέ-
γασον ἑαυτὰς, πλὴν ἀξίαν τῆς ὑπὸ ἀφάρπαζοντες. *Vultisne*
discere, qualia sanctus aliquis vir & proximus Apo-
stolorum successor, qui & martyrii gloriam adeptus
est, hac de re dixerit? declaraturus nempe quam
grave istud sit crimen, tali utitur similitudine: Quem-
admodum qui Regia se induerit purpura, cum sit ple-
beius, ipse pariter ac facti complices velut tyrannici
invasores è medio tollantur: sic, inquit, qui Dominicam
sententiam illegitima usurpatione praevertunt, & ho-
minem ab Ecclesia proscriptum atque damnatum pro-
nunciant, in extremam semetipsos precipites dant rui-
nam, dignitatem filii, (quem Deus iudicem consti-
tuit) sibi rapientes. Quibus in verbis cum S. Chry-
stomus nomen istius Apostolici viri & Martyris
haud exprefferit, laudatum ab eo dictum nulli
certo Scriptori adscribere potui (licet S. Ignatium
ab

ab eo indigitatum fuisse suspicer) ac proinde necessarium duxi, benevolo Lectori istud hoc loco communicare.

Angustia temporis haud patitur me jam plura præfari. Non tamen omnino tacendi sunt Fauctores, qui mihi benignam hoc in opere porrexere manum. Inter quos principem nomino perillustrem Dominum Ezechielem Spanhemium, Serenissimi Electoris Brandenburgici Consiliarium intimum, nunc ad Aulam Regis Galliarum Legatum, qui omnia ex Damasceni Parallelis, in hoc Spicilegii Tomo Græcè à me primum edita, per eum, qui à Sacris ejus est, Virum reverendum Henricum Augustum Steinbergium, ex MS. Codice Bibliotheca Collegii Claromontani, annuente benevole ejusdem Præfecto R. P. Harduino, in usum meum descripta huc mihi transmisit: quo nomine debitas utrique grates publice persolvo. Hic Oxonii, unus instar omnium mihi fuit Director hujus Operis doctissimus D. Johannes Millius, S. T. P. & Aulæ S. Edmundi, in qua vivo, Principalis: qui quantum meos in hoc opere conatus promoverit jam in primi Voluminis Præfatione aliquantum dixi, & proxima occasione dicam uberius. Jam te, benevole Lector, dimitto, ut ad ipsum librum, si placet, legendum pergas. Vale interim, & meliora à me procedente tempore expecta.

Hoc Volumine II. continentur,

P raefatio de S. Ignatio Martyre ejusque scriptis. Pag. 1	
Martyrium S. Ignatii, cum inserta epistola ejusdem ad Romanos, Graece primum à Ruinaro ex MS. Cod. 460. Bibliothecae Colbertinae vulgatum, & hic denuo editum.	8
Fragmenta Epistolae S. Ignatii ad Antiochenos, ex Damasceni Parallelis & Anton. Meliss.	24
Aliud insigne S. Ignatii dictum, ex Joanne Chrysostomo.	25
Praefatio de Papiæ Hierapolitano ejusque libris.	26
Fragmenta librorum Papiæ ex Irenæo, Eusebio, Andrea Casariensi, Oecumenio, & MS. Codice 2397. Bibliothecae Bodleianae.	30
Praefatio de Basilide Hæresiarcha ejusque Tractatibus.	35
Fragmenta Lib. XIII. & XXIII. Commentariorum Basilidis in Evangelium, ex Archelai & Manetis disputatione, & Clementis Alexandrini Stromatibus hic emendatis.	39
Aliud Basilidis fragmentum, ex Origene.	43
Praefatio de Valentino Hæresiarcha ejusque scriptis.	Ib.
Fragmenta Epistolarum Valentini ex Clemente Alexandrino, multifariam emendata & illustrata.	50
Fragmenta Homiliarum Valentini, ex Clemente Alexandrino emendata & explicata.	53
Valentini Dissertatio quædam, ex Origene, emendata ex MSS. Codd. 2040. & 2584. Bibliothecae Bodleianae.	55
Praefatio de Epiphane Hæretico.	58
Fragmenta libri ejus de Justitia, ex Clemente Alex.	61
Praefatio de Isidoro Hæretico ejusque libris.	64
Fragmentum libri ejus de Adnata anima, ex Clemente Alexandrino.	65
Fragmentum Moralium Isidori, ex eodem Clemente, emendatum & explicatum.	Ib.
Fragmenta Lib. I. & II. Comment. Isidori in Prophetam Parchor, ex Clem. Alex. excerpta & emendata.	67
Vol. 2.	c
	Praefatio

<i>Præfatio de Ptolemæo Hæretico.</i>	68
<i>Ejus prolixa ad Floram epistola, ex Epiphanio.</i>	69
<i>Præfatio de Heracleone hæretico ejusque commentariis in Evangelia.</i>	80
<i>Fragmenta Commentarii in S. Lucae Evangelium, ex Clemente Alexandr.</i>	83
<i>Fragmenta plurima Commentariorum in S. Joannis Evangelium, ex Origenis Tomis in idem Evangelium scriptis, hinc inde emendata & suppleta ex MSS. Codd. 2280. 2281. & 2282. Biblioth. Bodl.</i>	85. & 237
<i>Præfatio de Matthiæ Traditionibus sive Pseudo Evangelio.</i>	117
<i>Fragmenta Traditionum Matthiæ, ex Clemente Alex.</i>	118
<i>Præfatio de S. Quadrato ejusque Apologia.</i>	119
<i>Fragmentum Apologiæ Quadrati, ex Eusebio.</i>	125
<i>Monitum de Aristidis Apologia.</i>	Ibid.
<i>Præfatiuncula de Agrippa Castore.</i>	126
<i>Excerpta ex ejus Tractatu contra Basilidem, in Eusebii Historia Ecclesiastica.</i>	127
<i>Præfatio de Aristone Pellæo ejusque disputatione Papisci Judæi & Jasonis Christiani.</i>	Ibid.
<i>Fragmenta disputationis Jasonis & Papisci, ex Eusebio, Hieronymo & Maximo.</i>	131
<i>Præfatio de Justino Martyre, deque ejus martyrio.</i>	133
<i>De ejus scriptis genuinis & spuris, speciatim de duabus Orationibus contra Græcos.</i>	148
<i>De duabus Apologiis pro Christiana religione.</i>	150
<i>De libro de Monarchia Dei.</i>	153
<i>De everfione dogmatum quorundam Aristotelis.</i>	Ibid.
<i>De Christianis ad Græcos quæstionibus, Græcorumque Responsionibus, & harum Responsionum confutatione.</i>	155
<i>De Appendice confutationis Græcarum opinionum, & libro Quæstionum Græcanicarum ad Christianos, & Christianarum responsionum, de incorporeo, de Deo, &c.</i>	156
<i>De Dialogo cum Tryphone Judæo.</i>	157
<i>De Expositione fidei & libris de Trinitate.</i>	163
	De

De Quaestionibus & Responsionibus ad Orthodoxos.	165
De duabus Epistolis, una ad Diognetum, altera ad Zenam & Serenum.	Ibid.
De libro contra omnes haereses, & voluminibus contra Marcionem.	166
De Tractatu de Resurrectione carnis.	167
De libro de Anima.	168
De Psalte.	169
De Tractatu in Hexaëmeron.	Ibid.
De Commentario in Apocalypsin; (negatur tale aliquod scriptum ab eo vel sub ejus nomine produsse.)	170
De epistola ad Papam scripta.	ibid.
De Tractatu de Providentia & fide, contra Euphrasium Sophistam.	171
De dubitationibus contra religionem Christianam à Photio memoratis, quod eadem sint cum Quaestionibus Graecanicis, (de quibus supra.)	ibid.
Fragmenta deperditæ Orationis Justinii contra Græcos, ex Tatiano & Leontii MS. Cod. Laud. A. 33. in Bibliotheca Bodleiana.	ibid.
Duae periodi istius particulae Apologiae II. quæ intercidit, ex MS. Cod. Claromontano Parallelorum Damasceni & Anton. Meliss.	173
Sententia una atque altera deperditæ partis Dialogi cum Tryphone ex MS. Catena in Psalmos Cod. 223. Barocc. nec non Cod. 143. Barocc. in Bibliotheca Bodleiana.	174
Fragmenta libri contra Marcionem, ex Irenæo.	175
Prima, eaque maxima, pars Libri Justinii Martyris de Resurrectione, è Damasceni Parallelis MSS. in Collegio Claromontano primum edita ab Halloixio, & hic inserta.	177
Alia sententia Justinii in eodem libro, ex Methodio.	193
Fragmenta Commentarii in Hexaëmeron, ex Anastasii MS. Codice 139. Collegii Novi.	195. & 244
Fragmenta aliorum Tractatuum Justinii Martyris.	196
Fragmenta supposititii Libri III. de Trinitate, ex Leontio	

entio MS. Laud. A. 33. in Bibliotheca Bodleiana, per quæ Expositio fidei sub nomine Justini edita emendatur.	198
Supplementum & Emendatio Responsionis ad Quæst. 20. ad Orthodoxos ex MS. Cod. Barocc. 156.	201
Præfatio de Hegesippo ejusque Commentariis Histo- ricis.	203
Fragmenta V. Commentariorum Hegesippi, ex Eu- sebio.	205
Aliud Lib. V. fragmentum, ex Photio.	213
Præfatio de Dionysio Corinthio ejusque epistolis.	214
Fragmenta epistolæ Dionysii ad Romanos, ex Eusebio.	217
Præfatio de Theophilo Antioceno ejusque libris.	218
Fragmentum Commentarii ejus in Evangelia, ex Hie- ronymo.	223
Fragmentum Commentarii ejus in Canticum Canti- corum, ex Eusebii Commentariis in hunc librum, à Meursio editis, emendatum ex Cod. 3024. Bibliothecæ Bodleianæ.	224

[1]

S. IGNATIUS MARTYR.

QUæ de S. Ignatio in monumentis Veterum memoriz prodita sunt, ea omnia fere post Halloixium in Vitis Illustrium Orientalis Ecclesiæ Scriptorum Tom. I. adeo diligenter collegit, erudite digessit, ac debito cum judicio recensuit doctissimus D. Gulielmus Cave in Vitis Patrum Apostolicorum, Anglicano idiomate scriptis, ut vix ullum Spicilegio locum reliquerit. De patria solum B. Martyris addere placet observationem Wilh. Ernesti Tentzelii, quam ei suppeditarunt verba Gregorii Abulpharagii, in Dynastiæ hystoria Dynast. vii. p. 119.

رومي للمسيح فافتتحت له ابغناطيوس
 اسقف انطاكية i. e. interprete Clariss. Po-

cockio, *Ignatium Nuranensem, Episcopum Antiochenum, qui ad leones conjectus, ab iis discerptus est.* Ex quibus vir eruditus Exercitationum selectarum Part. I. Exercit. III. §. i. collegit, Ignatium oriundum fuisse urbe Sardiniz *Nora*, quam Cluverius cap. i. Sardiniz antiquæ *Nuram* in Antonini aliisque Itinerariis appellari notavit: siquidem Arabum mos ferat, celebrium virorum patriam nomini eorum adjungere. Dubitans hac de re, nec sine ratione, consului rerum Arabicarum, maxime Geographicarum peritissimum, ac illarum in hac Academia Professore dignissimum D. Thomam Hydium, qui mihi respondit, juxta Arabicam flexionem quidem Ignatium non دوراني

Nuranensem, sed دورى *Nuriensem* appellandum fuisse, si à *Nura* patria hoc ei cognomen hæssisset: verum cum in Græca lingua à Νῶρα dicatur Νῶρανός, ut apud Stephanum de Urbibus fol. 502. legitur, omnino ita fieri potuisse dixit, prout Tentzelius conjectavit, ut nimirum Græca

terminatio in Arabicam transfret. Addidit D. Heydus, forte ex patria *Nora* five *Nura* natum quoque Latinum nomen *Ignatii*, parente Judæo apud Sardos profeminati, quia *Nur* five *Nura* Chaldaice *Ignem* significat.

Notissimum insuper est B. Martyris Ignatii cognomen, quo *Theophorus*, & à semetipso in Epistolis, & ab aliis appellatus est: quod D. Cave loco citato dupliciter explicat, ac ubi & *θεοφορ* i. e. *hominem, qui Deum in pectore gestat*, & *θεοφορ* i. e. *hominem à Deo gestatum*, scribi notaverat, ex posteriori ortam conjicit traditionem, qua Ignatius puer iste, à Servatore in ulnas susceptus fuisse à recentioribus Græcis fertur; quibus antiquioris Græci Patris, S. Joannis Chrysostomi, auctoritatem merito opponit. Confer de hoc titulo, & hinc deducta fabula prolixè & doctissime differentem Pearsonium Vindic. Epist. Ignat. Part. II. cap. 12. Id solum addo, alteri quoque commento, non quidem Græcorum, sed Latinorum recentiorum, occasionem dedisse priorem, eamque genuinam, cognominis *θεοφορ* notionem. Ita quippe de S. Ignatio scribit Vincentius Præsul Belluacensis Lib. X. speculi Historialis c. 7. *Hujus cor cum minutatim divisum esset, nomen Domini Jesu Christi literis aureis inscriptum, (ut legitur) in singulis partibus inventum est. Dixerat enim, se habere Christum in corde. Ubi hoc legerit, non indicat: neque ullum ipso antiquiorem Scriptorem novi, à quo tale quid memorie proditum sit. Quin contrarium ex Actis infra recitandis §. v. colligitur: quibus procul dubio usus Evagrius Lib. I. Hist. Eccles. cap. 16. scripsit de Ignatio: ὡς ἐλάττω, τῶρον τὰς ὀφθ. σνείων ἰσχυρὰς γαστέρας ἐν τῷ τ' ὡμῶν ἀμυδιδάττω. Sicut optaverat, ferarum ventres in amphitheatro urbis Romæ pro tumultu habuit. Et mox, ἀπολειπόμενον ἀποτέγων ὄσων, ἀ τοῦ τ' Ἀντιόχεις ἀποκομίδην, Relictis robustioribus ossibus, quæ Antiochiam deportata sunt. Similiter Simeon Metaphrastes in Martyrio Ignatii §. xxiii. ait: Dimissi leones eam statim dilacerarunt ac devorarunt, à solis durioribus illius ossibus abstinentes: viro revera impletis votis, ut bestiae fierent ei sepulchrum, & nihil reliquum esset corporis,*

corporis, καὶ μὴδὲν ἐσθληφθῆναι τῷ σώματι, uti Græca à Cotelario edita sonant. Cum quibus consonant alia Græca inedita Cod. MS. Laud. C. 63. hunc in modum: Καὶ πᾶσι αὐτῷ εἰπόντες, ἔδραμον ἐπ' αὐτὸν οἱ λέοντες, καὶ ἐξ ἐκατέρων μερῶν ἀπαράχτες, κατέδοντο αὐτῷ, ὡς παρὰ τὸ τῷ ἁγίῳ μάρτυρι Ἰγνατίῳ πληροῦς τῷ ἐνὶ χρῶ καὶ τῷ θηδύμῳ καὶ τὸ καλαμῶνον, &c. ut infra §. v. *Et hæc cum diceret Ignatius, incurrerunt in eum leones, & ex utroque latere dilaniantes, eum devorarunt, ita ut continuo expletum fuerit S. Martyris votum & desiderium, secundum quod scriptum est: Desiderium iusti acceptabile.* Corruptit vero hæc Latinus auctor Actorum à Bollando Tom. I. Februarii editorum, ubi §. XVIII. ista legimus, prout in MSS. Codicibus Bibliothecæ Bodleianæ infra nominandis quoque exstant: *Et hæc illo dicente, accurrerunt ad eum duo leones, & ex utraque parte super eum incidentes præfocaverunt tantummodo, & non tetigerunt carnes ejus.* Quæ Græcis è diametro adversa sunt, cum tamen paulo antecedentia & consequentia in his Latinis cum antedictis Græcis exacte conveniant. Et suspicor quidem causam hujus fraudis fuisse varias, quæ hinc inde ostenduntur, S. Martyris Ignatii reliquias, sicut & hodiernum Romæ in domo professæ Societatis Jesu aservatur, ac quotannis Kalendis Februarii publico cultui exponitur, Ignatii caput in herma argentea sive statua, quæ superiorem corporis partem pectore tenus exhibet. Sed opportune accidit, quod aservata prostant fide digniora monumenta, quibus omnia ista, & integri capitis, & illæsi corporis, & cordis aureis literis insigniti, figmenta retundi possunt.

Missis igitur hisce recentiorum fabulis, (quibus refutandis si diutius immorarer, & mea opera, & Lectoris patientia abuterer) progredior ad Acta antiquiora S. Ignatii, quæ quondam Latine edidit optime de B. Martyre ejusque epistolis meritis doctissimus Usserius; non ita pridem vero anno 1689. ex MS. Cod. 460. Bibliothecæ Colbertinæ Græce una cum nova Latina versione in *Appendice ad Acta primorum Martyrum sincera atque selecta*,

pag. 696. seq. Parisiis evulgavit Theodericus Ruinartus, Presbyter à Congregatione S. Mauri, quæ de pluribus S. Patribus hoc tempore, edendis eorum operibus, egregie meretur. Scio Dallæum, ut ipsius S. Martyris scripta, ita & Acta ejusdem pro supposititiis habuisse; sed sicut illorum, ita horum quoque defensionem suscepit doctissimus Pearsonius Part. II. Vindic. Epist. S. Ignatii cap. 12, ubi postquam ad objectionem à voce *κακοδαιμον* petitam plenissime respondit, ita concludit: *Fruantur igitur ea antiquitatis opinione, quam iis Usserius, Antiquitatum optimus Judex, conciliavit.* Fruantur, & ego inquam, excepta ultima parte, quam à recentiori manu assutam esse, infra ad calcem istorum Actorum probabo, ubi hæc Græco-Latina ex laudata Ruinarti editione recensuero. Cum enim ejus exemplaria hic in Anglia & aliis pluribus extra Galliam locis sint rarissima, nec exinde Acta illa in novissima Ignatii cæterorumque Patrum Apostolicorum editione sint recusa; huic Spicilegio ea inferere mihi amicis necessarium visum fuit, præsertim quod uno alteroque in loco tam Græcus textus, quam Latina versio, emendatione egeat, quodque collatio inter hætenus vulgatam epistolæ ad Romanos editionem, de qua postea dicam, & hanc novam Actis antiquis insertam fuerit instituenda, variæque lectiones notandæ: quam operam idcirco in me suscepi. Est & alia Actorum, five potius Passionum, S. Ignatii historia, Græce manuscripta in Bibliotheca Bodleiana Laud C. 93. cujus initium descripsit Usserius in Præfatione ad Martyrium Ignatii; totam autem describere noluit, quia illius Auctor recentior, ut ibidem ait, *poetica plane fide longos sermones inter Imperatorem & Ignatium Romæ intercessisse, & varia tormentorum genera ante extremum supplicium pertulisse Martyrem commentus est: quum cruciatuum illorum neque antiqua Acta, neque ipse Metaphrastes mentionem ullam fecerit; & post Parthicam expeditionem Trajanum nunquam Romam rediisse, ideoque rebus istis interesse omnino non potuisse, Romana nos doceat historia.* Latina vero Acta S. Ignatii,

Ignatii, quæ in laudata Bibliotheca Cod. Laud. L. 23. ut & præcedente Cod. 21. fol. 61. seqq. exstant, & à Bollandò ad d. I. Februarii excusa sunt, paucis exceptis, conveniunt cum antiquioribus Actis, quæ inferius recensere promisi, ideoque hæc ad notitiam eorum præmittere volui.

Ipsas S. Martyris epistolas quod attinet, si de his plura dicerem, easque genuinas probarem, aut adversariorum argumenta dissolverem, tædium certe crearem omnibus Ecclesiasticæ antiquitatis peritis, doctis præsertim in Angliæ viris, quorum vix ullus est, qui hac de re dubitet amplius. Cum enim ante aliquot lustra Johannes Dallæus, vir stupendæ lectionis, in id operam abusus esset suam, ut S. Ignatii epistolas spurias ac ducentis post S. Martyris mortem annis confictas esse prolixo probatum iret tractatu, alius haud minoris eruditionis & majoris judicii Vir, Johannes Pearsonius, tunc Presbyter, postea Episcopus Cestriensis dignissimus, prolixiori adhuc libro Vindicias Epistolarum S. Ignatii scripsit. *Cum enim, ut dictarum Vindic. Part. I. cap. 6. scribit, magna diligentia usus sit vir doctissimus, (Dallæus) ut nihil ageret; ego non minori mihi utendum putavi, ut eum nihil egisse omnibus appareat.* Et sane id omnibus, quantum ego video, apparet, nisi præjudicio quodam præpeditis metuque, ne, si S. Martyris epistolas admittant, una cum iis sacrum Episcopalem ordinem, quem semel citra necessitatem temere abjecerunt, & adhuc recusant, admittere teneantur, à S. Apostolis, & proinde ab ipso Spiritu S. institutum. Hunc enim Ecclesiasticæ dignitatis apicem in omni Epistola laudat B. Martyr, huic omnes in Ecclesia subjectos esse vult, imo sine hoc nequidem Ecclesiam dicendam autumat: sine hoc nullam Eucharistiam, quin nullum sacramentum ratum, nullum cultum Deo placitum esse pronuntiat. Quicunque igitur Episcopali, ac omni forte, ordine carent, eorum omnino interest, ut S. Ignatii epistolas impugnare haud desistant. Atque hinc factum, ut Anonymus quidam, quem jam constat Matthæum de la Roque fuisse, Pearsonianas Vindicias ad examen revocare aggressus sit. *Sed, ut Johannes Clericus*
in

in Præfatione ad Lectorem, novissimæ epistolarum Ignatii editioni præmissa, bene notat, *illarum rerum periti, utroque opere diligenter perlecto, negarunt eruditum illum virum ulla ratione Pearsonii argumenta labefactasse.* Erat aliquando mihi animus, exceptiones Laroquani peculiari scripto discutere; verum cum id partim à doctissimo Georgio Bullo in Defensione fidei Nicænæ Sect. III. c. I. §. x. seqq. partim à Nicolao le Nourry, Tomo I. Apparatus ad Bibliothecam Maximam Patrum aliisque factum vidissem, à proposito destiti.

Cæterum novam plane objectionem adversus S. Ignatii pariter ac aliorum Apostolicorum Patrum, Barnabæ, Clementis, Polycarpi, epistolas nuper motam repellere, haud abs re fuerit. *Si, inquit quidam, S. Ignatii ac reliquorum Apostolicorum virorum epistolæ à primis Christianis fuissent agnitæ, ac pro genuinis habitæ, eas procul dubio perinde ac Marci & Lucæ, Apostolicorum discipulorum, Evangelia Canoni librorum N. T. inseruissent. Atqui hoc cum non sit factum, dictæ epistolæ sane primævæ Ecclesiæ Christianæ, aut prorsus non visæ, aut ut spurie rejectæ esse videntur.* Respondeo, Apostolicæ Ecclesiæ visum fuisse, ut nihil in Catalogum Canonicorum librorum N. T. reciperetur, præterquam quod ab ipsorum S. Apostolorum strictæ dictorum auctoritate promanarit, & eorum, vel manu scriptum, vel ore dictatum, vel oculis recognitum fuerit. Si enim quævis aliorum scripta admisisset, sacer Canon in nimiam excrevisset molem, nec ita certus fuisset: siquidem forte accidere potuerit, ut errores quidam scriptis aliquorum Apostolicorum discipulorum obrepserint, quod non omnibus tanta, quanta S. Apostolis, Spiritus Divini gratia à Christo promissa & data fuerit. Atqui S. Marci ac Lucæ Evangelia, ut & hujus Acta Apostolica, licet non ore Apostolico verbotenus dictata, tamen ex eorum prædicatione accepta, ac oculis illorum usurpata fuisse, probatu haud est difficile. Initio notandum quod memoriæ prodidit Eusebius Lib. III. Hist. Eccles. cap. xxiv. p. 95. edit. Valesii: *Postea vero (post scriptum S. Matthæi Evangelium)*

cum

cum Marcus jam & Lucas Evangelia sua seorsim singuli edidissent, ajunt Joannem, qui hactenus nuda voce verbum Domini prædicaverat, tandem ob hujusmodi causam ad scribendum se contulisse. Perlatis jam in omnium, ipsiusque adeo Joannis, notitiam supradictis tribus Evangelis, approbavisse ea Joannes, & veritatem scriptorum suo testimonio confirmasse dicitur; solam vero narrationem earum rerum, quas Christus circa prædicationis initium gesserat, desiderasse. Post quæ Eusebius merito addit: *Et vera est hæc traditio, Nam, ut idem pergit, superiores quidem tres Evangelistas ea duntaxat, quæ post conjectum in vincula Joannem Baptistam unius anni curriculo à Servatore nostro gesta sunt, literis mandasse perspicuum est. Id quod ipsis trium Evangelistarum verbis probat Eusebius, indeque subjicit: His de causis ajunt Joannem ab amicis rogatum, & tempus ipsum, quod superiores Evangelistæ silentio prætermiserant, & res tunc à Servatore nostro gestas, eas videlicet, quæ Joannis Baptiste carcerem præcesserant, in Evangelium conjecisse. Atque hoc iterum ipsius S. Joannis verbis probare satagit, istis præsertim cap. III. v. 24. Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem. Nec minus quoad cætera unicuique Evangelium S. Joannis cum reliquis conferenti ad oculum patet, illud horum supplementum esse. Dum autem S. Joannes Apostolus ea in Evangelio tradidit, quæ in tribus defunt, hæc se vidisse ac approbasse perspicue satis declaravit. Verum non modo Apostolica auctoritate probata erant Marci ac Lucæ Evangelia, sed ex viva præcipuorum Apostolorum, Petri & Pauli, prædicatione literis consignata. Ita quippe de utroque Evangelista scribit Irenæus Lib. III. adversus hæreses cap. I. Marcus discipulus & interpret Petri, quæ à Petro annuntiata erant, perscripta nobis tradidit. Et Lucas autem sectator Pauli, quod ab illo prædicabatur Evangelium, in libro condidit. Acceperat Irenæus hæc procul dubio, perinde ut alia, ex traditione seniorum, maxime Papiæ, ex cujus libris idem de Marco refert Euseb. Lib. II. Hist. Eccles. c. 15. & Lib. III. c. 39. Clementis Alexandrini quoque verba*

verba loco priori, ut & Lib. VI. c. 14. hanc in rem allegans. Similiter Acta Apostolorum à Luca quidem scripta sunt, sed Petri & Pauli itinera & sermones, quos partim ipse ex eorum ore audiverat, exhibent. Ast Ignatii pariter ac aliorum virorum Apostolicorum epistolæ, neque ab ipsis Apostolis dictatæ vel visæ sunt, neque horum, sed illorum propria dicta referebant, adeo ut satis appareat, quare Marci & Lucæ, non autem Ignatii, scripta in Canonem sint recepta, quodque horum suppositio exinde colligi nequeat.

Jam septem genuinarum S. Ignatii epistolarum historiam, ordinem quo scriptæ sunt, varias editiones, diversa de iis eruditorum judicia, &c. recenserem, nisi Usserius & Pearsonius aliique eorum ductu ista egregie præstitissent. De auctore tamen interpolationis genuinarum & suppositionis spuriarum Epistolarum, hujusque occasione aliqua in Notis * addam, & sinceritatem insuper Codicis Florentini adversus objectiones Tentzelii defendam: ex quibus simul patebit, alias adhuc à B. Martyre literas exaratas quidem, sed deperditas esse. Ad Antiochenos præcipue eum scripsisse, nullus dubito: neque enim proprii gregis oblivisci poterat, qui alias Ecclesias literis cohortabatur, ac in fide confirmabat. Ex genuina igitur ad Antiochenos epistola puto petitas à Damasceno duas sententias, p. 24. recitandas, cum in spuria non extent. Cæterum ad finem præfationis properans, de epistola ad Romanos solum tribus verbis moneo, eam ab Usserio & Vossio in nullo MS. Codice Græce sinceram inventam, sed ope antiquæ Latinæ versionis ab interpolationibus defæcatam fuisse, donec eam antiquis Actis insertam nuper Ruinartus edidit: cujus exemplar hic exhibere, ac ut appareat, quam parum Usserius in editione sua aberrarit, diversas ejus lectiones ad cujusque paginæ oram annotare volui. Neque tamen dissimulare possum, & istud non omnino sincerum, sed loca Scripturæ 2 Cor. iv. & Matth. xvi. aliaque aliqua addita videri, quæ à veteri versione absunt. De Didascalia Ignatio adscripta, nihil habeo, quod dictis à Pearsonio Part. I. Vindic. cap. 4. addam. De suppositis autem B. Martyri *σχεῖς* quibusdam dicam in Notis *.

Μαρτίνου

Μαρτύριον ἁγίου ἱερομάρτυ-
ρος Ἰγνατίου ἁγίου Θεοφώρου.

ΑΡΤΗ ΔΕ ΔΕΞΑΜΕΝΟΣ ἁ Ρωμαίων
ἀρχὴν Τραϊανῷ, Ἰγνάτιον
ἦ τὸ ἀποστόλου Ἰωάννου μαθητὴς, ἀ-
νὴρ ὡς τοῖς πᾶσιν ἀποστολικός, καὶ
ἐκυβέρνησα τὴν ἐκκλησίαν Ἀντιοχείαν
ἐπιμελῶς, ὅς τες πάσαι χειμῶνας
μύλλης ὄψαζαν τῶν πολλῶν ὅτι
δομεπανά διωγμῶν, καὶ ἀπὸ κυ-
βερνήτης ἀγαθὸς τῷ οἴκῳ τῆς παρο-
δοχῆς καὶ τῆς νηστείας, καὶ τῇ σω-
χείᾳ τῆς διδασκαλίας, τῷ τόνῳ
καὶ τῷ πνεύματι, ὡς τὴν ζάλλω
ἁ ἀντικειμένη ἀνείχετο. Δεδουλω-
μένη πᾶσα ἡ ὀλιγοψύχων ἡ ἀκρασι-
στῶν ἀποστασία. Τοιγαρὶν ὑψαίνετο
ἡ ὁρμή τῆς ἐκκλησίας ἀσφαλῶς,
λαμπρὰ ὡς ὀλίγον ἁ δολιχῶς
ἡ γὰρ δὲ καὶ ἑαυτὸν ὡς μήπω
ἦ ὄντως εἰς Χεῖρον ἀγάπης ἐφα-
μένον, μηδὲ ἡ τελείας τῆ μαθητῶν
τάξεως. Ἐνδοὶ γὰρ τὴν ἀφ' ἡμῶν
ἡγομένην ὁμολογίαν πλεον αὐτὸν
ἀποδοκιμασάμενος τῷ κυρίῳ ὅθεν ἔτι
ὀλίγοις ἐπὶ παραμυθίᾳ τῇ ἐκκλησίᾳ,
καὶ λύχνης διελὼν δείκνυσι ἡ ἐκείνου φωτί-
ζον ἀλένοισιν ἀφ' ὧν τῶν δειῶν ἡ
φῶν ἐξηγήσεως, ἐπιτύγχανειν ὅτι
καὶ οὐχ ὡς.

6. Τραϊανῷ γὰρ μὲν ταῦτα, ἡ ἐν-
νάτῳ ἔτει ἡ αὐτῷ βασιλείᾳ, ἐπαρ-
δύνοντο ὅτι τῇ νίκῃ, τῇ καὶ Σκυ-

Martyrium Sancti & Sacri
Martyris Ignatii Theophori.

CUM nuper Romanorum
Imperium excepisset Tra-
janus, Ignatius, Apostoli Joannis
discipulus, vir erat in omnibus
Apostolicus, summaque cura
Antiochenam Ecclesiam guber-
nabat, qui cum præteritas multa-
rum Domitiani persecutionum
procellas vix transisset, tanquam
gubernator bonus, clavo oratio-
nis & jejunii, & docendi assidui-
tate, contentione spiritus, ad-
versanti tempestatī restitit, ve-
ritus, ne quem pusilli animi &
simpliciorē illa deiceret. Ita-
que delectabatur quidem Ec-
clesiæ tranquillitate, quiescente
ad breve tempus persecutione;
animo tamen perturbabatur,
quantum ad semetipsum specta-
bat, quod nondum veram erga
Deum caritatem, neque perfe-
ctum discipuli ordinem esset as-
secutus. Siquidem secum cogita-
bat, confessionem, quæ fit per
martyrium, ipsum Domino posse
proximiorē reddere. Unde
paucis annis in Ecclesia adhuc
permanens, & divinæ instar lu-
cernæ singulorum mentes sacra-
rum Scripturarum expositione
illuminans, ea quæ optabat, tan-
dem consecutus est.

II. Namque posthæc Trajano,
nono sui Imperii anno, insole-
scēte ob victoriā, quam adver-

a Forte τῷ πνεύματι, vel τῷ πνευματικῷ. Sed interpres Cottonianus legit πῶς. b Le-
ge δικάτω ἐν ἑπτῷ. nam Trajanus XVIII. Imperii sui anno (Christi CXV.) Antio-
chiæ hibernavit juxta Pearson. dissertat. p. 61. Annus itaque CXVI. quo marty-
rium passus est Ignatius, erat annus XIX. Trajani: & sane cum scriptum fuerit
is facile excidere potuit.

fus Scythas, & Dacos, & alias mul-
 tas gentes reportaverat, & existi-
 mante ad universam subjectionem
 sibi adhuc deesse religiosum
 Christianorum cœtum, atque
 comminante, nisi dæmonum
 cultum cum omnibus gentibus
 amplecterentur, persecutionem
 passuros; timor omnes pie vi-
 ventes vel sacrificare, vel mori
 cogebat. Tunc igitur pro An-
 tiochena Ecclesia pertimescens
 generosus Christi miles, sponte
 ductus est ad Trajanum, qui tunc
 temporis circum Antiochiam
 agebat, atque in Armeniam &
 ad Parthos properabat. Ut vero
 in conspectu Trajani Imperato-
 ris adstitit: Quis es, inquit, ô
 cacodæmon, qui nostra man-
 data transgredi eniteris? Quin
 etiam aliis, ut idem agant, sua-
 des, quo nempe misere pereant.
 Ignatius dixit: Nemo Theo-
 phorum cacodæmonem appel-
 lat. Abscedunt enim dæmones
 à servis Dei. Si vero quod gra-
 vis illis sum, & me malum
 adversus dæmonas appellas: il-
 lud tecum fateor. Christum e-
 nim, qui coelestis Rex est, ha-
 bens, illorum insidias dissolvo.
 Trajanus dixit: & quis est The-
 ophorus? Ignatius respondit:
 Qui Christum habet in pectore.
 Trajanus dixit: An igitur tibi
 videmur Deos in mente non ha-
 bere, quibus etiam propugna-
 toribus adversus hostes utimur?
 Ignatius dixit: Gentium Dæ-
 monas Deos errans appellas.
 Unus enim est Deus, qui fecit
 cœlum, & terram, & mare, &
 omnia, quæ in ipsis continen-

τῶν, καὶ Δακῶν, καὶ ἑτέρων πολλῶν
 ἔθνων, καὶ γομίσει τοῦ ἐπὶ λείπειν
 αὐτοῦ πρὸς πᾶσαν ὑποταγὴν τὸ
 Χριστιανῶν θεοσεβῆς σύστημα, καὶ εἰ
 μὴ τὴν τῶν δαιμόνων ἐλοιτο λατρείαν
 μετὰ πάντων ὑπεισέναι τῷ ἔθνῳ,
 διαγμὸν ὑπομῆναι ἀπειλήσαντο,
 [ὁ φόβος] πάντας τὰς εὐσεβῶς ζῶντας
 ἢ θύειν, ἢ τελευτᾶν κατηνάγκηεν.
 Τότε τοῖνυν φοβηθεὶς ὑπὲρ τῆς Αντι-
 οχείας ἐκκλησίας ὁ ἡγούμενος τῶν Χρισ-
 τianῶν, ἐκυσίως ἤγειρο πρὸς Τραι-
 ἀνὸν, ἀβήγοντα μὲν καὶ ἐκείνον τῷ χει-
 ρὶ καὶ τῇ Ἀγίῳ Χειρὶ, συνεδύζοντα δὲ
 ὅτι Ἀρμενίαν καὶ Παρθύς. ὡς δὲ καὶ
 πρὸς τὸν ἔστη Τραιανὸς τῷ βασιλεῦς·
 τίς εἶ, κακοδαίμων, ἡμῖν ἐκείρας συνεδύ-
 ζων ἀβήταξος ὑπερβαίνειν, μὴ τὸ καὶ
 ἑτέρας ἀναπειθεῖν, ἵνα κακῶς ἀπολῶ-
 νται; Ἰγνάτιος εἶπεν· ὁδεὶς θεοφόρον
 ἀποκαλεῖ κακοδαίμονα· ἀφιστήκει γὰρ
 ἀπὸ τῶν δέλων τῷ θεῷ τὰ δαιμόνια.
 Εἰ δὲ ὅτι σέ τοις ἐπαχθὲς εἰμι, [καὶ]
 κακὸν με πρὸς δαίμονας ἀποκαλεῖς,
 συνομολογῶ. Χεῖρὸν γὰρ ἔχων ἐπι-
 ράνιον βασιλέα, τίς τέπων κατα-
 λύω ὀπλιτάς. Τραιανὸς εἶπεν· καὶ
 τίς ὅστις Θεοφόρος; Ἰγνάτιος ἀπε-
 κείνατο ὁ Χεῖρὸν ἔχων ἐν στήνοισ.
 Τραιανὸς εἶπεν· ἡμεῖς οὐκ σοὶ δο-
 κῶμεν καὶ νῦν μὴ ἔχειν θεὸν, οἷς
 καὶ χρώμεθα συμμάχοις πρὸς τοὺς
 πολέμους; Ἰγνάτιος εἶπεν· τὰ δαι-
 μόνια τῷ ἔθνῳ θεὸς πρὸς σατορεύει
 πλανῶμεντο· εἰς γὰρ ὅστις θεός, ὁ
 ποιήσας τὸν ἔραν καὶ τὴν γῆν καὶ
 τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐ-
 τοῖς·

τοῖς· καὶ εἰς Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ
ὁ μονογενὴς, ὃς τὴ βασιλείαν ὀνομάσκει.
Τραϊανὸς εἶπεν· ὁ σαυρωθέντα λέγεις
ὅτι Ποντίῳ Πιλάτῃ; Ἰγνάτιος εἶ-
πεν· ὁ ἀνασταυρώσαντα ὁ ἐμὸν ἀ-
μαρτίαν μὲν τῇ ταύτης εὐρετῆς, καὶ πα-
σαι καὶ ἀδικήσαντα δαμονικὴν πλά-
γην καὶ κακίαν ὑπὸ τῆς πόδας τοῦ
αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ φορέοντων. Τραϊανὸς
εἶπεν· σὺ οὖν ἐν σταυρῷ φέρεις τὸν
σαυρωθέντα; Ἰγνάτιος εἶπεν· ναί.
Γέγραπται γὰρ· ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ
ἐμμενησώμεθα. Τραϊανὸς ἀπεφώνησε·
Ἰγνάτιον περὶ τῆς ἐξουσίας τῆς ἐν αὐτῷ
λέγοντα περὶ τῶν ἐσταυρωμένων,
δύο μοι ὑπὸ σταυρῶν ἡνόμενον, ἀ-
γόμεναι παρὰ τῆς μεγάλης Ρώμης, βρά-
μα ἡνόμενον θείων εἰς τέρψιν τοῦ
Θεοῦ. Ταύτης ὁ ἄγιος μάξιμος ἐπακρί-
σας τὴν ἀποράσας, καὶ χάρις ἐδόθη·
εὐχαριστῶ σοι, Δέσποτα, ὅτι με τελεία
τῇ πρὸς σὲ ἀγάπῃ τιμῶσαι καὶ ἡξίω-
σαι, τῷ ἀποστόλῳ σου Παύλῳ δέσμοις
συνδύσας σιδηροῖς. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ
μετὰ εὐφροσύνης περὶ τῶν δέ-
σμων, ἐκινῶντα περὶ τῶν παρὰ τῶν
δακρύων τῷ κυρίῳ, ὡς περὶ τοῦ Θεοῦ
ἀγέλης καλῆς ἡγούμενος, ὑπὸ θη-
ριῶν ἐσταυρωμένης δεινότητος συνη-
πάγετο, θείοις αἰμοῦσιν ὅτι τῇ
Ρώμῃ ἀπαχθισμένος πρὸς βορᾶν.

γ'. Μετὰ πολλῆς τόνου πορφυ-
ρίας καὶ χάριτος, ὅτι θυμίαμα τῇ πότι
καὶ ἀντιόχειας ἀπὸ Ἀντιόχειας εἰς τὴν Σε-
λευκίαν, ἐκείθεν εἶχετο τὸ πλοῖον. Καὶ
πορεύων μετὰ πολλῶν ἁγμάτων τῇ

tur : atque unus est Christus Je-
sus, filius Dei unigenitus, cu-
jus Regno utinam potiar. Tra-
janus dixit : Illum dicis, qui
sub Pontio Pilato crucifixus est ?
Ignatius dixit : Illum dico, qui
meum peccatum cum suo in-
ventore crucifixit, omnemque
dæmonicum errorem & mali-
tiam illorum pedibus sua sen-
tentia subjicit, qui ipsum in cor-
de gerunt. Trajanus dixit : Tu
ergo in teipso crucifixum geris ?
Ignatius dixit : Etiam. Scriptum
est enim : *Inhabitabo in ipsis &
inambulabo*. Trajanus sententiam
pronuntiavit : Ignatium, qui in
seipso crucifixum ferre dicit,
præcipimus vinctum à militi-
bus duci in magnam Romam,
cibum bestiarum ad populi dele-
ctationem futurum. Qua sen-
tentia audita, sanctus Martyr
cum gaudio exclamavit : Tibi
gratias ago, Domine, quia me
perfecta erga te caritate honora-
re dignatus es, qui me cum A-
postolo tuo Paulo ferreis vincu-
lis vinciri permittis. His dictis,
vinctusque cum gaudio acce-
ptis, postquam pro Ecclesia o-
rasset, ac eam cum lachrymis
Domino commendasset, velut
insignis aries, dux præclari gre-
gis, à ferocibus & sævis mili-
tibus raptus est, feris sangui-
voris in cibum Romam addu-
cendus.

III. Itaque cum magna ala-
critate & gaudio, patiendi ar-
dore Antiochia Seleuciam de-
scendit. Inde navem conscen-
dit, multumque post laborem
ad Smyrnam urbem applicuit,

ubi cum lætitia è nave descendit, & ad videndum sanctum Polycarpum Smyrnæ Episcopum, suum condiscipulum, properavit, (fuerant enim olim discipuli sancti Johannis Apostoli.) apud quem diversatus, spiritualium charismatum ipsum participem fecit, suisque vinculis gloriatus, illum hortabatur, ut se in suo proposito adjuvaret. Et vero universam quidem Ecclesiam idem communiter orabat, (namque omnes Asiæ urbes & Ecclesiæ per Episcopos, Presbyteros, & Diaconos sanctum salutabant, cunctis ad ipsum festinantibus, ut aliquam partem spiritualis charismatis perciperent.) præcipue autem sanctum Polycarpum, ut citius per feras è mundo sublatus, in conspectum Christi prodiret.

Atque hæc ita loquebatur, & ita contestabatur, suam in Christum caritatem eousque extendens, ut pulchra confessione & eorum fervore, qui pro ejus certamine simul Deum orabant, cœlum obtenturus esset, & Ecclesiis, quæ ipsi per suos præfectos occurrerant, mercedem rependeret, missis ad illas literis gratias agens, quæ spiritalem cum oratione & exhortatione gratiam stillabant. Cum ergo omnes erga se benevole affectos cerneret, timens ne forte fraterna caritas suam ad Dominum suum festinationem excinderet, pulchra martyrii janua ipsi aperta, quæ ad Ecclesiam Romanam scripserit, subjecimus.

Σμυρνέων πέλει, σὺ πολλῇ χαρῇ
 χαίρας τ' υἱός, ἔσπευδε τ' ἄριον Πο-
 λύκαρπον τ' Σμυρνέων ὀπίσκοπον, τ'
 συνακροᾶν διδάσκαλόν (ἐγγόνεισαι γὰρ
 πάλαι μαθηταὶ τ' ἄριος ἑποσόμενος Ἰωάν-
 νης.) παρ' ᾧ κατὰ χεῖρας, καὶ πνευματι-
 κῶν αὐτῷ κοινωνήσας χαρισμάτων, καὶ
 τοῖς δεσμοῖς ἐγκαυχώμενος, παρ-
 χέλει συναδελφῇ τῇ αὐτῷ προαΐεσι,
 μάλιστα μὲν κοινῇ πᾶσαι ἐκκλησίαι·
 (ἐδεξιέμετο γὰρ τ' ἄριον ἀπὸ τ' ὀπισ-
 θίων, καὶ προεβύτεων, καὶ ἀφ' ὧν, αἱ
 τ' Ἀσίας πόλεις καὶ ἐκκλησίαι, πάντων
 ἐπειγομένων πρὸς αὐτόν, εἴπως μέ-
 ρος χαρίσματος λάβωσι πνευματι-
 κῶν.) ἐξαιρέτως δὲ τ' ἄριον Πολύκαρ-
 πον· ἵνα ἀπὸ τ' θείων δαΐμον ἀρα-
 γνὸς τῷ κόσμῳ γενόμενος, ἐμφανισθῇ
 τῷ προσώπῳ τ' Χριστοῦ.

Καὶ ταῦτα ὕτως ἔλεγον, καὶ ὅ-
 πως διημαρτύρατο, τοῦτον ἐπικλεί-
 νων τ' πρὸς Χριστόν ἀγάπην, ὥς ἔρα-
 νῶ μέλλειν ὀπταμάνεσθαι ἀπὸ τ' χα-
 λῆς ὁμολογίας καὶ τ' τ' συνευχαριστησάντων
 ὑπὲρ τ' ἀθλήσεως σωδῆς, ὑποδύναι
 δὲ τ' μισθὸν ταῖς ἐκκλησίαις τ' ὑπα-
 ποτάσας αὐτῷ ἀπὸ τ' ἡγεμενίων,
 γραμμάτων * εὐχαριστῶν ἐκπεμφθέν-
 των πρὸς αὐτάς, πνευματικὴν μὲν
 εὐχὴν καὶ παραινέσεως ὑποσάβοντα
 χαεῖν. Τοιγαρὶν τὲς πάντας ὁρῶν
 εὐνοϊκῶς ἀφ' ἐκείνης πρὸς αὐτόν, προ-
 βλεπὼς μὴ ποιεῖν τ' ἀδελφότητος σφρα-
 γῆν τ' πρὸς κύριον αὐτῷ σωδὴν ἐκκλ-
 ῆσιν, καλῆς ἀντιφωχθείσης αὐτῷ θύρας
 τ' μαρτυρεῖ, οἷα πρὸς τ' ἐκκλησίαν ἐ-
 πὶ σέλλει Ρωμαίων, ὑποτέτακται).

* I. εὐχαριστικῶν.

Ιγνατίος, ὁ Ἐ θεοφόρος,

Τῇ ἡλεημένῃ ἐν μεγαλειότητι
 α πατρὸς ὑψίστου κὺ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
 β μόνου ἡμῶν αὐτῶν, ἐκκλησίᾳ ἡγαπημένῃ
 κὺ πεποιημένῃ ἐν δέλταματι τῷ θε-
 λήματι τοῦ πάντα, ἃ ὄντι καὶ ἀθά-
 πτω Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ θεῷ ἡμῶν, ἡπί-
 γ κὺ ποροχάθηται ἐν τόπῳ δ χορείᾳ
 Ῥωμαίων, ἀξιόθεος, ἀξιοπαρεπής, ἀ-
 ξιομακάριτος, ἀξίεπαινος, ε ἀξιπί-
 τευκλῶν, f ἀξιοαγνός, κὺ προκαθ-
 ημένη τῇ ἀγάπῃ, g χριστάνυμος, πα-
 τρώνυμος, λὺ κὺ ἀσπάζομαι ἐν ὀνό-
 ματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, h ἡμῶν πατρὸς, i καὶ
 σάρκα κὺ πνεῦμα ἡνωμένοις k πάσῃ
 ἐν πολλῇ αὐτῷ, πεπληρωμένοις χάριτος
 τοῦ ἀδικείτως, κὺ ἀποδιωλισμένοις
 ἀπὸ παντὸς ἀλλοτείνου χρώματος, πλε-
 οῦν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν
 ἀμώμως χαίρειν.

m Ἐπεὶ εὐχόμενος θεῷ ἐπέτυχον
 ἰδεῖν ὑμῶν τὰ ἀξιώματα προσώπα, ὡς κὺ
 πλεον ἡτέμην λαβεῖν, διδεδυμένος n ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλπίσω ὑμᾶς ἀσπάζεσθαι,
 εἰάν περ δέλταμα οὗ τοῦ θεοῦ ἡ τῷ ἀξιο-
 πῆναι με εἰς τέλος εἶναι· ἢ μὲν γὰρ ἀρ-
 χὴ εὐοικονόμητος ὄντι, εἰάν περ χά-
 ριτι p ὀκνητῶ, εἰς τὸ τὸν κληρόν
 με ἀνεμπροσώπως ἀπολαβεῖν. φοβέμαι
 γὰρ q ὑμῶν ἀγάπῃ, μὴ αὐτὴ με
 ἀδικήσῃ· ὑμῶν γὰρ εὐχερές ὄντι, ὃ θε-
 λῶν ποιῆσαι· ἐμοὶ δὲ δύσκολόν ὄντι,

Ignatius, qui & Theophorus,

Misericordiam consecutæ in
 Magnificentia Patris altissimi, &
 Jesu Christi filii ejus unici, Ec-
 clesiæ dilectæ & illuminatæ in
 voluntate ejus, qui vult omnia,
 quæ sunt secundum caritatem
 Jesu Christi Dei nostri; quæ
 etiam præsidet in loco regionis
 Romanorum, digna Deo, digna
 decore, digna quæ beata præ-
 dicetur, digna laude, digna quæ
 voti compos fiat, digne casta,
 caritate præcellens, Christi &
 Patris nomine insignita, quam
 & amplector in nomine Jesu
 Christi filii Patris: secundum
 carnem & spiritum conjunctis
 omni ipsius præcepto, gratia Dei
 indivisim repletis, & ab omni
 alieno colore expurgatis, pluri-
 mum in Jesu Christi Deo nostro
 intaminate gaudere.

Quandoquidem precatus De-
 um, obtinui, ut Deo dignos
 vultus vestros cernerem, & plus,
 quam petebam, acciperem; vin-
 ctus in Christo Jesu spero me
 vos amplexaturum, siquidem vo-
 luntas Dei sit, ut dignus habear,
 qui ad finem perveniam. Recte
 enim dispositum est principium,
 si gratiam consequar, sortem me-
 am sine impedimento accipien-
 di. Namque vestram caritatem
 timeo, ne mihi ipsa noceat. Vo-
 bis enim facile est, quod vultis
 facere: mihi vero difficile est,

a ὑψίστου πατρὸς. b μονογενὲς αὐτῷ ἡμῶν. c deest. d χορείᾳ. e ἀξιπίτατος digne
 ordinata. f ἀξιοαγνός. g χριστάνυμος. h τῷ ἡμῶν. i ὡς καὶ. k ἐν hic insertum.
 l Κυρίᾳ additum. m ἐπιευχόμενος τῷ θεῷ. n γὰρ hic insertum. o deest. p με
 additum. q ἀγάπῃ ὑμῶν.

Deum assequi, si quidem vos mihi parcaris. Nolo enim vobis tanquam hominibus placere, sed Deo placere, quemadmodum & vos placetis. Nam ego nunquam tale tempus attingam, quo Deum assequar; neque vos, si filueritis, meliori operi inscribi poteritis. Si enim de me filueritis, Ego Dei fiam: si autem carnem meam amaveritis, denovo currendum erit mihi. Plus mihi non praeberitis, quam ut immoler Deo, dum adhuc altare paratum est, ut in caritate chorus effecti, canatis Patri in Christo Jesu, quod Episcopum Syriæ dignum Deus judicaverit, qui in occidentem ab oriente accersitus inveniretur. Bonum est à mundo ad Deum occidere, ut in ipso oriar. Nulli unquam invidistis, alios docuistis: ego vero volo, ut & illa firma sint, quæ docendo præcipitis. Vim tantum mihi internam & externam petite, ut non solum dicam, sed & velim: ut non solum dicar Christianus, sed & inveniar. Si enim inventus fuero, & talis dici potero, & tunc fidelis esse valebo, cum mundo amplius non apparebo. Nihil quod apparet, æternum est. *Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ vero non videntur, æterna sunt.* Namque ipse Deus noster Jesus Christus, in Patre existens, magis apparet. Non silentii tan-

τὸ θεῷ ὁπλιυχεῖν, ἐὰν περ ὑμεῖς ἀρεῖ-
στεθε με. Οὐ γὰρ θέλω ὑμῶν ἀνθρώπων
ἀρεσκῆσαι, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσκειν, ὡς περ
καὶ ἀρέσκετε. ^c Οὐ γὰρ ἐγὼ δὲ ποτε ἐξω-
καρπὸν ποιήσω, θεῷ ὁπλιυχεῖν ἕτε-
ροις, ἐὰν σιωπήσῃτε, κρείττονι ἐργῷ
ἔχετε ὁπληροῦναι. Ἐὰν ^e γὰρ σιωπήσῃτε
ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ γηήσομαι θεῷ. ἐὰν δὲ
ἐραδῇτε τὸ σαρκὸς με, πάλιν ἔσο-
μαι τῆς ἔχων. Πλέον εἰ μοι μὴ ἡ πα-
ράκλησις τὴν ἀπονομιάν μου. ^f θεῷ, ὡς ἐπὶ
δυσπαστήριον ἐτοιμὸν εἶναι, ἵνα ἐν ἀγά-
πῃ χρόνους γηόμενοι, ἄσπῃτε τῷ πατρὶ
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὸ ὁπίσκοπον Συ-
ρίας ὁ θεὸς κατηξίωσεν. ^g εὐφρανῶμαι
εἰς δύσιν, ἀπὸ ἀνατολῆς μετὰ πᾶσι
ἡμῶν. Καλὸν τὸ διῶμαι ἀπὸ κόσμου
κ' ὡς. ^h θεῷ, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀναλίσ-
κω. ⁱ ἐδέετοτε ἐκαστὰν αὐτῶν, ^j ἐδέεταί,
ἀλλες ἐδιδάξατε. ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα
κακῆναι βέβαια ᾖ, ἃ μαθητεύοντες
ἐντέλλεσθε. Μόνον ^m μοι δύναμις αἰ-
τεῖσθε, ⁿ ἐσθλὴν τε καὶ ἔξωθεν, ἵνα μὴ
μόνον λέγω, ἀλλὰ καὶ θέλω. ^o ἵνα
μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ
καὶ εὐφρανῶ. Ἐὰν γὰρ ὁ καὶ ^p εὐφρανῶ, καὶ
λέγεσθαι δύναμαι, καὶ τότε πιστὸς εἶ-
ναι, ὅταν κόσμῳ μὴ φαίνωμαι. Οὐδὲν
φαίνομενον, αἰώνιον. ^q Ἐὰν γὰρ βλέ-
πόμενα, ὡς σκῆπτρα. τὰ δὲ μὴ βλέ-
πόμενα, αἰώνια. ^r Οὐ γὰρ θεὸς ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐν πατρὶ ὄν, μᾶλλον
φαίνεται. Οὐ ^s σιωπῆς μόνον τὸ ἐρ-

a μὴ hic insertum, & male quidem, ut mihi videtur. b ὁμοίως. c ὅτι.
d ἐξωκαρπὸν. e τὴν add. f γηήσομαι. g δὲ add. h παρέχουσι τὴν ἀπονομιάν μου. i κατ-
ἡρώσθη. j αὐτῶν. k εἰς. l ἐν ἐξωθεν. m δύναμις αἰτεῖσθε μοι. n ὅπως. o deest.
p ἀγαθόν. q defunt. r πισμῶν τῶ. s 1 Cor. 4. 8. ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{fg} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xx} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz}

γον, ἀλλὰ μεγέθες ὅτιν αὐτὸ χρεισ-
τισμός.

ἃ ἔγω' γράφω ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ
ἐντέλλομαι πάντι, ὅτι ἔγω' ἐκὼν
ὑπὲρ θεῶν ἀποθνήσκω, εἰάν περ ὑμεῖς
μὴ καλύψετε. Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ
δ' εὐνοία' ἀκρεὶς ἡγήσασθε μοι. Αἰφετέ
με θηρίων εἶναι ὡς βορᾶν', δι' ὧν ἔν-
εστιν' θεῶν ὁπλιχθῆναι. Σίτος εἰμι ὡς θεῶν,
καὶ δι' ὁδόντων θηρίων ἡ ἀλότης μου',
ἵνα χερσὶν ἀρτος ἰερέων ᾖ. Χρε-
στὸν. Μᾶλλον κολακάζετε τὰ θηρία,
ἵνα μοι τάφος ᾖ καὶ μηδὲν κα-
ταλίπωσι τὸ σῶμά μου, ἵνα μὴ κοι-
μηθεὶς βαρὺς πνιγῶμαι. Τότε
ἔσομαι μαθητὴς ἁληθῶς ᾧ Χριστῷ',
ὅτι εἰδὲ τὸ σῶμά μου ὁ κόσμος ὄψεται.
Ληστούσατε τὸν Χρεῖστον ὑπὲρ ἐμῶν, ἵνα
ἀφ' ὧν ὀργάνων τῶν ἐν θυμῷ εὐρε-
θῶ. Οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος ἀφ-
τάσσονται ὑμῖν· ἐκείνοι ἐλευθέροι ἔγω
κατάκριτος. Εκείνοι ἐλευθέροι ἔγω
ᾧ μέχρι νῦν δούλος. Αλλ' εἰάν πά-
θω, ἀπελευθέρω ὁ Ἰησοῦς', καὶ ἀναστή-
σομαι ῥέν αὐτῶν' ἐλευθέρως. ἢ Νῦν
μανθάνω δεδουλωμένος μηδὲν ἐπιθυ-
μεῖν τὸ κοσμηκὸν ἢ μάταιον'.

Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ρώμης θηριο-
μαχῶ διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς
καὶ ἡμέρας, ἡ δεδουλωμένος' δὲ καὶ ἀποπάρ-
δοις, ὅτιν τὸ σπαρτωθῆναι' τάγμα, οἱ
καὶ εὐεργετήματα χεῖρας γίνονται. Ἐν
δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον

tum, sed magnitudinis opus est
Christianismus.

Ego Ecclesiis scribo, omnibus-
que mando, quod pro Deo ul-
tro & libens morior, si quidem
vos non impediatis. Obsecro
vos, ne intempestivam mihi
benevolentiam exhibeatis. Si-
nite me ferarum cibum esse,
per quas Deum consequi licet.
Frumentum sum Dei, & per
ferarum dentes molor, ut pu-
rus panis Christi inveniar. Fe-
ris potius blandimini, ut mihi
sepulchrum fiant, nihilque mei
corporis relinquant, ne, post-
quam obdormiero, gravis alicui
fiam. Tunc vere Christi disci-
pulus ero, cum neque corpus
meum mundus videbit. Christo
pro me supplicate, ut per hæc
Instrumenta hostia inveniar.
Non ut Petrus & Paulus vobis
præcipio. Illi Apostoli: ego
condemnatus. Illi liberi: ego
autem usque ad hoc tempus fer-
vus; sed si patiar, libertus Chri-
sti ero, & in ipso liber resur-
gam. Nunc vinctus disco ni-
hil mundanum vel vanum con-
cupiscere.

A Syria Romam usque terra
marique, noctu & interdiu cum
bestiis pugno, decem leopardis
vinctus, quæ est militum turma,
qui etiam beneficio accepto pe-
iores fiunt. Verum illorum in-

α ὁ Χρεῖστος, ὅτι ὁ μισθὸς ὑπὲρ κόσμου. β δεσφ. γ οmissum est. δ ὁ μόνος.
ε βορῶμα. ζ ἐστὶ. η τῷ additum. θ ἀλότης. ι εὐνοία. κ εὐεργεσία.
λ ἀληθῶς Ἰησοῦς Χριστῷ. μ Θεῷ hic insertum. ν οmissum. ο γινώσκω Ἰησοῦ
Χριστῷ. π defunt. ρ Καὶ additum. ς defunt. ζ ἐνδεχόμενον. τ σπαρτωθῆναι.

juriis magis erudior : * *sed non propter hoc justificatus sum*. Utinam fruar bestiis mihi præparatis, quas & opto mihi promptas inveniri, quibus & blandiar, ut cito me devorent, non ut quoddam veritæ non attigerunt. Si autem illæ repugnantes noluerint, ego vi impellam. Veniam mihi date: quid mihi profit, ego novi. Nunc incipio discipulus esse. Nihil visibilium & invisibilium mihi æmuletur, ut Jesum Christum consequar. Ignis & crux, ferarum catervæ, lacerationes, distractiones, disjunctiones ossium, concisio membrorum, totius corporis contusiones, dira diaboli tormenta in me veniant: solummodo ut Jesum Christum consequar. Nihil mihi proderunt mundi voluptates, neque hujus sæculi regna. Præstat mihi in Christo Jesu mori, quam finibus terræ imperare. * *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Illum quaero, qui pro nobis mortuus est: illum volo, qui propter nos resurrexit. Hoc mihi lucrum & foenus impendit. Ignoscite mihi, fratres. Ne me vivere impediat: Ne velitis me mori, qui Dei volo esse. Mundo ne gaudeatis. Sinite me purum lumen percipere. Ubi illuc advenero, homo Dei ero. Conce-

μαθητεύομαι. Αλλ' ἔτι παρὰ τὸτο δὲ διδάσκωμαι. Οὐαί μιν τῷ θνητῶν τῷ ἐμοὶ ἡτοιμασμένῳ, ^a καὶ εὐχόμεαι ^b ἔτοιμά' μοι εὐρεθῆναι, ^c καὶ κολακείᾳ συντόμως με καταπαγεῖν, ἕχ' ὡσπερ πτηνῶν δειλαινόμενα ἕχ' ἡφανίστο. Καὶ αὐτὰ δὲ ^c ἀκούσθ' μὴ ^d θελήσῃ ἐγὼ παροξείσσομαι. Συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γενώσκα. Νῦν ἀρχομαι μαθητὴς εἶναι. Μὴδὲν με ^e ζηλώσῃ τῷ ὁρατῶν καὶ ἰοράτων', ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σαυρὸς, θνητῶν τε συστάσεις, ^g ἀνατομαί, διαιρέσεις', σκορπισμοὶ ὅσων, ἡ συσκοπή' μελῶν, ⁱ ἀλισμοὶ ὅλων τῷ σώματι, καὶ κολάσεις τῷ σώματι ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθωσαν· μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Οὐδὲν μοι ὠφελήσει τὰ ^k τέρενα' τῷ κόσμῳ, ἐδὲ αἱ βασιλείαι τῷ αἰῶνος τῶντα· ⁱ μᾶλλον μοι δόξαι εἶναι ^m εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, ἢ βασιλεύειν τῷ περάτων τῷ γῆς. ⁿ Τί γὰρ ὠφελῆται ἄνθρωπος, εἰς κερδήσῃ τῷ κόσμῳ ὅλον, τῷ δὲ ψυχῇ αὐτοῦ ζημιωθῇ; Εκείνον ζητῶ, τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα· εκείνον θέλω, τῷ δι' ἡμᾶς ἀναστάντα. ^o Ὁ ^o τοκατός μοι ὁπίκει· ^p Συγγνωτέ μοι, ἀδελφοί, μὴ ἐμποδίσθητέ μοι ζῆσαι· μὴ θελήσῃτέ μοι ἀποθανεῖν, ^q ἢ τῷ θεῷ θέλοντα εἶναι κόσμῳ μὴ χαρήσθωτε. Αφίτε με καθαρὸν φῶς λαβεῖν. Ἐκεί παραγυρόμενος, ἄνθρωπος ^f θεῷ εἶσμαι.

* 1 Cor. 4. 4. ^a ἄ additum. ^b σύντομα. ^c ἐκόντα. ^d θέλη. ^e ζηλώσας. ^f τοῦ additum. ^g omiffa sunt. ^h συσκοπή. ⁱ ἀλισμοί. ^k τέρενα. ^l καλόν. * Matt. 16. 26. ^m διὰ Ἰησοῦν Χριστόν. ⁿ omiffa sunt. ^o ἐκείνο. κέρδιον. ^p συγγνωμότητι. ^q deest. ^r ἵνα, διὰ κόσμου μὴ χωρίσθωτέ μοι, μήτε δι' ὕλης ἐξαπατῶσθε, quæ alium plane sensum fundunt. ^f deest.

α ἐπιτελέσει μοι^β μνηστῆρ ἐῖναι^β τῷ^β
 πατρὶ^β τῷ^β θεῷ^β μου, Εἰ τις αὐτὸν ἐν ἑαυ-
 τῷ ἔχει, νοσησάτω ὁ θεῶν, καὶ συμπα-
 ρείτω μοι, εἰδὼς τὰ συνέχοντά με.

Ο ἄρχων τῷ αἰῶνι τὸν αἰετ-
 πῆσαι με βούλεται, καὶ τῷ εἰς θεὸν με
 γράμην ἀγαθῶν. Μὴδεὶς ἔν ὅν^β
 παρόντων ὑμῶν^β βοηθείτω^β αὐτῷ^β.
 Μᾶλλον δ' ἐμὲ γίνεσθαι^β, τῷ^β ἐν τῷ^β
 θεῷ^β. Μὴ λαλεῖτε ἰησοῦν Χριστόν,
 κόσμον τῷ ἐπιθυμεῖτε. Βασκανία ἐν ὑ-
 μῖν μὴ καταλείτω. Μὴδ' ἂν ἐγὼ^β παρ-
 ὶν παρακαλῶ ὑμᾶς^β, ὅ^β πείδητε^β
 μοι^β τότοις δὲ μᾶλλον^β ἢ πείδητε^β,
 οἷς ἡγάρα ὑμῖν. Ζῶν^β ἡγάρα ὑμῖν,
 ἐρῶν^β τῷ^β ἀποθανεῖν. Ο^β ἐμὸς ἔρως ἐστίν-
 ρωται^β, καὶ ὅ^β ἐστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ^β κ^β φι-
 λούλον^β. Ὅ^β δὲ ζῶν καὶ λαλῶν^β ἐν ἐ-
 μοί, ἐστὶν μοι^β ἡ λέγον^β. Δεῦρα
 πρὸς τῷ^β πατέρα. Οὐχ ἡδοναίς τῷ^β
 φθορᾶς, ὅ^β δὲ ἡδοναῖς. τῷ^β βίβ^β τότῃ.
 Ἀρτον^β τοῦ^β θεῷ^β θέλω, ἂρτον^β ἐράνιον,
 ἂρτον^β ζωῆς^β, ὅ^β ὅς^β ἐστιν σὰρξ^β ἰησοῦ
 Χριστοῦ^β τῷ^β ὑπὸ^β τῷ^β θεῷ, τῷ^β ἡμοιόθυ-
 ὡν^β ἐκ^β ἀστέρας^β Δαβὶδ^β καὶ Ἀβρα-
 ᾶμ^β. καὶ πόμα^β τοῦ^β θεῷ^β θέλω, τὸ αἷμα
 αὐτοῦ, ὅ^β ἐστιν ἀγάπη^β ἀφ' ἧς^β τῷ^β καὶ
 ἀένναος^β ζωῆς^β. Οὐκ ἐπὶ θέλω^β καὶ^β ἀν-
 θρώπου^β ζῆν. Τῷ^β τῷ^β ἐστίν, ἐὰν ὑμεῖς^β
 ἐθέλησθε^β. Θελήσατε, τῷ^β ἐῖνα καὶ ὑμεῖς^β
 θελησῆτε. Δι' ὀλίγων γραμμάτων
 αἰτέμαί ὑμᾶς, πιστεύσατέ μοι. Ἰη-
 σοῦς τῷ^β Χριστὸς ὑμῖν^β αὐτὰ φαν-

dite mihi imitatore[m] esse passi-
 onis Dei mei. Si quis illum in
 seipso habet, cogitet quod volo,
 & conscius eorum, quæ me co-
 arctant, mei commiseretur.

Princeps hujus sæculi rapere
 me vult, meamque erga Deum
 voluntatem corrumpere. Nemo
 ergo vestrum, qui adestis, illum
 adjuvet. Mei potius, hoc est Dei,
 efficiamini. Non loquimini Je-
 sum Christum, & mundum con-
 cupiscite. Invidia in vobis non
 habitat. Neque si ego præsens
 vos oro, credite mihi, his potius,
 quæ vobis scribo, credite. Vi-
 vens scribo vobis, mori deside-
 rans. Meus amor crucifixus est,
 nec est in me ignis materiæ a-
 mans : sed vivens & loquens a-
 qua inest mihi, interius dicens :
 veni ad Patrem. Non delector
 corruptionis alimento, neque hu-
 jus vitæ voluptatibus. Panem
 Dei volo, panem cœlestem, pa-
 nem vitæ, quæ est caro Jesu
 Christi filii Dei, qui posteri-
 ori tempore ex semine Da-
 vid & Abraham factus est :
 & potum Dei volo, sanguinem
 ipsius, qui est caritas incorru-
 pta, & perennis vita. Nolo
 amplius secundum homines vi-
 vere. Istud autem futurum est,
 si vos volueritis. Id ergo vobis
 placeat, ut & vos placeatis. Bre-
 vibus literis peto à vobis, cre-
 dite mihi. Jesus Christus vo-
 bis hæc patefaciet, quod vere

a ἐάσατέ με. b deest. c αὐτῷ δὲ præcedente puncto; sed male. d ἐμοὶ γίνε-
 σθαι. e με additum. f ὑμᾶς παρὶν παρακαλῶ. g πιστεύσατε. h γὰρ
 additum. k φιλοῦν τι ὁδωρ. ζῶν δὲ καὶ λαλῶν. l λέγει. m τῷ additum. n De-
 sunt. o ὅ. p τῷ ἐκ γένος Δαβὶδ. q deest. r omissa sunt. s ἐθέλητε. t ὑ-
 additum. u φανερώσθαι ταῦτα.

dico. Verax os est, in quo Pater vere locutus est. Pro me petite, ut consequar. Non secundum carnem, sed secundum Dei mentem scripsi vobis. Si patiar, voluistis: sin rejiciar, odistis.

Memores estote in vestris precibus Ecclesiæ Syriæ, quæ mei loco Deo pastore utitur. Solus Jesus Christus illam vice Episcopi reget, atque vestra caritas. Ego autem erubescō ex illis cognominari. Neque enim dignus sum, utpote qui fim ultimus eorum, & abortivus. Verum misericordiam consecutus sum, ut essem aliquis, si Deum consequar. Salutat vos meus spiritus, & caritas Ecclesiarum, quæ me exceperunt in nomine Jesu Christi, non ut transeuntem: etenim quæ nihil ad me pertinebant, via quæ secundum carnem est; me per civitates deduxerunt.

Porro hæc è Smyrna per Ephesios laude dignos scribo vobis. Mecum etiam est cum aliis multis Crocus, desideratum mihi nomen. De his, qui me à Syria Romam usque ad Dei gloriam præcesserunt, credo vos cognovisse, quibus etiam significate, me prope esse. Siquidem omnes Dei & vestrum digni sunt, quos in omnibus recreare vos decet. Hæc scripsi vobis ante diem ix. Kalandas Septembris, hoc est, Au-

ρώσει, ὅπ' ἀληθῶς λέγω. Τὸ ἀφ' ὧς
δὲς σῶμα, ἐν ᾧ ὁ πατήρ^a ἐλάλησεν
ἀληθῶς. Αἰτήσαδε περὶ ἐμοῦ, ἵνα ἐπι-
τύχω. Οὐ κτ' σάρκα ὑμῖν ἐγραψα, ἀλλὰ
κτ' γνώμην θεῶ. Εἰάν πάθω, ὃ ἡ θελή-
σατε^b. εἰάν ἀποδοκιμασθῶ, ἐμισήσατε.

Μνημονεύετε ἐν τῇ^c προσευχῇ
ὑμῶν^d τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας,
ἥτις^d ἀντὶ^e ἐμοῦ ποιμνίη τῆς θεῶ
χρῆται. Μόνον αὐτῷ Ἰησοῦς Χρι-
στὸς^e ἐπισκοπῆσαι, καὶ ἡ^f ὑμῶν^f
ἀγάπη. Εγὼ δὲ ὡς αἰσχυρόμαι ἐξ
αὐτῶν λέγεσθαι, ἡ οὐδὲ γὰρ ἀξίος
εἰμι, ὡν ἕχατος αὐτῶν, καὶ ἔκτρωμα.
Ἀλλ' ἡλέημαί τις εἶναι, εἰάν θεὸς
ἐπιτύχω. Αἰσχύνομαι ὑμᾶς τὸ ἐ-
μὸν πνεῦμα, καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ἐκκλη-
σιῶν, ἥτις δεξιὰ μὲν με εἰς ὄνομα
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς παροδύσθη·
καὶ γὰρ αἱ μὴ προσήκουσαι μοι τῇ
ὁδοῦ, τῇ κατὰ σάρκα, κατὰ πάλιν
μεⁱ προσήγον^g.

Γράφω ὃ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Σμύρ-
νης^k δι' Ἐφεσίων τῶν ἀξιωμαχεύων.
Ἐστὶ καὶ ἡ ἅμα ἐμοὶ σὺν ἄλλοις πολ-
λοῖς Κρόκος, τὸ ποθῶντόν μοι ὄνομα.
Περί τῆς^l προσελθόντων με^l ἀπὸ Συ-
ρίας εἰς Ρώμην εἰς δόξαν^m τοῦ
θεοῦ, περὶ ὧν ὑμᾶς ἐπεγνώκηναι, οἷς
καὶ ἡ θηλώσατεⁿ ἐργάζεσθαι με ὄντα. Πάντες
γὰρ εἰσιν ἀξιοὶ^o τοῦ θεοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ
ὁρέσπον^p ὑμῖν ὅτι^p καὶ πάντα ἀνα-
παύσαι. Εγραψα ὃ ὑμῖν ταῦτα, τῇ
θεῶ ἐννέα χαλανδῶν^q Σεπτεμβρίων^q,

^a ἀληθῶς ἐλάλησε. ^b ἡ γαπήσατε. ^c εὐχῇ. ^d αὐτῇ. ^e ἐπισκοπήσῃ. ^f Deest.
^g Hic insertum ἡ. ^h ὅ γὰρ εἰμι ἀξίος. ⁱ προσήγον. ^k διὰ. ^l προσελθόντων
μοι perperam. ^m Deest. ⁿ δηλώσει. ^o Deest. ^p ἐστὶν ὑμῖν. ^q Σεπτεμβρίων.

α τριτίσιν Αὐγύστῳ εἰκάδι * τείτῃ.
Ἐξῆς ὡς εἰς τέλος ἐν ὑπομονῇ Ἰησοῦ
Χριστοῦ. b Ἀμὲν.

δ'. Καταρτίσας τοῖνυν, ὡς ἠθέλησεν,
τοὺς ἐν Ρώμῃ τοῦ ἀδελφῶν ἀκονίτας
ἀφ' οὗ ἐπιστολῆς, ὅπως ἀναχθεὶς ἀπὸ
τῆ Σμύρνης (καὶ στείλατο γὰρ ὑπὸ τῆ
κραυγῶντος οὗ Χρυσόστομος, φθάσαι ταῖς
φιλοπρίαις ἐν τῇ μεγάλῃ Ρώμῃ, ἵνα
ἐπ' οὗτοι τῆ δόξης Ρωμαίων δημοσίων
ἀρχαῖς παραδοθεῖς, τὸ σέφανε τῆς
ἀδελφείας ἐπιτυχῇ.) ὡρμήσθη τῇ
Τρωάδι. εἴτα ἐκεῖθεν καταχθεὶς ὅτι
τῆ Νεάπολιν, ἀφ' ἧς Φιλίππων παρῶ-
δον Μακεδονίαν περὶ, καὶ τῆ Ἡπει-
ρον, τῆ πρὸς Ἐπίδαμνον, ὅτι ἐν τοῖς πα-
ραθαλάσσις νηὶς ἐπιτυχῶν, ἐπὶ τὸ
Ἀδριατικὸν πέλαγος, καὶ ἐκεῖθεν ἐπι-
θὰς τῆ Τυρρηνικῆς, καὶ παραμείβων
νήσους τε καὶ πόλιν, ὑποδεχθέντων
τῶν ἀγίων Ποπύλων, αὐτὸς ᾧ ἐξελ-
θεὶν ἔσπευδεν, καὶ ἵχνη βαδίζειν
ἐδίδων τῆ ἀποστόλου Παύλου. Ὡς δὲ
ἐπιπλέον βίαιον πνεῦμα ἐσυνεχώ-
ρει, τῆ νηὶς ἐκ τῶν ῥύμνης ἐπεγομμένης,
μακρείσας τῆ ἐν ἐκείνῳ τῶν τόπων τῆ
ἀδελφῶν ἀγάπῃ *, ὅπως παρέπλει.
Τοιγαρὶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ τῇ
αὐτῇ ἑρίοις ἀνέμοις ποροχρησάμενοι,
ἡμεῖς μὲν ἀκοντες ἀπυγόμεθα, σέ-
ποντες ὅτι τῶν ἡμῶν μέλλοντι χω-
ρισμῷ τῆ διχαίᾳ γίνεσθαι. τῶν δὲ καὶ
ἐν χλὴν ἐπέβαινεν, σπυρίδωνι διαπλόν
ἀναχωρεῖσαι τῆ κόσμῳ, ἵνα φθάσῃ
πρὸς ὃν ἠγάπησεν κύριον. Καταπλύν-
σας γὰρ εἰς τὴν λιμῆν Ρωμαίων,

gusti vigesima * tertia. Valet in
finem in patientia Jesu Christi.
Amen.

IV. Postquam ergo repug-
nantes fratres, qui Romæ erant,
per epistolam, ut voluit, præpa-
rasset, sic à Smyrna solvens, (ur-
gebatur enim à militibus Chri-
stophorus, ut ad publica specta-
cula magnæ Romæ properaret :
nempe ut in conspectu populi
Romani belluis ferocibus tra-
ditus, coronam certaminis con-
sequeretur) Troadem appulit.
Inde postea Neapolin ductus,
Philippis transiens, Macedoni-
am præterivit, & ad eam Epiri
partem, quæ ad Epidamnum sita
est, ubi in maritimis locis nave
inventæ, Adriaticum pelagus na-
vigavit, indeque Tyrrhenicum
ingressus, insulas & civitates
percucurrit, ostensisque sancto
viro Puteolis, ipse quidem exire
festinabat, Apostoli Pauli ve-
stigiis incedere cupiens. Ve-
rum ut per vehementem ven-
tum irruentem non licuit, na-
ve è puppi impulsæ, felicem
prædicans fratrum illius loci ca-
ritatem, sic ultra navigavit. I-
taque uno die & nocte eadem
secundis ventis usi, nos qui-
dem inviti ducebamur, gemen-
tes ob futuram separationem
justi illius à nobis : at illi juxta
votum accidebat, quippe qui
è mundo citius discedere pro-
peraret, ut ad Dominum, quem
amabat, perveniret. Cum ergo
portus Romanorum navigan-
do attigisset, finisque immundi

a Desunt. * Leg. τριτίστη

b Deest. * lege quarta.

spectaculi immineret, milites moram ægre ferebant: at Episcopus gaudens urgentibus parebat.

V. Inde igitur Portu, ita dicto, profecti sunt: (Jam enim fama sancti Martyris percrebuerat) timore & gaudio fratribus, qui cum ipso erant, repletis: lætantibus quidem, quod Theophori congressu dignarentur; timentibus vero, quod ad mortem talis duceretur. Aliquos itaque in silentio & quiete esse iussit, illos nimirum, qui fervebant, & aiebant se populum sedaturos, ne virum iustum ad necem quæreret: qui statim ea re spiritu cognita, omnibus salutatis, veram charitatem ab illis petiit, pluraque his, quæ epistola scripserat, diffudit, & suadere conatus est, ne sibi ad Dominum festinanti inviderent. Sicque genuflexis omnibus fratribus, filium Dei obsecravit pro Ecclesiis, pro persecutionis cessatione, pro mutua fratrum in se invicem charitate: quo facto ad amphitheatrum cum festinatione ductus est. Deinde confestim immixtus juxta pridem datum Cæsaris mandatum, sine spectaculorum imminente, (solennis enim erat, ut putabant, Romana voce dicta tertia decima, qua studiose conveniebant) ita feris crudelibus juxta templum expositus est, ut illico sancti Martyris Ignatii desiderium impleretur, secundum quod scriptum est: (Prov. 10. 24.) *Desiderium justii acceptabile,*

μελλέσης λήγειν τὸ ἀκαθάρτε φιλοπimίας, οἱ μὲν στρατιῶται ὑπὲρ τὸ βραδύτητος ἤχαλλον· ὁ δὲ Ἐπίσκοπος κατεπείγουσιν ὑπήκουσεν.

εἰ. Εκείθεν γὰρ ἐώθησαν ἀπὸ τῆς καλυμμένης Πόρτης (διεπεφύμιστο γὰρ ἦδη τὰ κατὰ τὸν ἄγιον μάρτυρα) σὺν αὐτῷ μὴ τοῖς ἀδελφοῖς φόβῳ καὶ χαρᾷ πεπληρωμένοις, χαίρουσιν μὴ ἐν οἷς ἡξιῶντο τὸ τῷ Θεοφύλῳ συντυχίας· φοβούμενοι δὲ, διότι περὶ θανάτου ὁ τοῦτος ἦχετο. Τισὶ δὲ καὶ παρήγγειλεν * ἡσυχάζειν, ζέουσι καὶ λέγουσι καταπαύειν τὸν δῆμον πρὸς τὸ μὴ ἐπιζητεῖν ἀπολέσθαι τὸν δίκαιον· * ὅς· εὐθὺς γινέσθαι πρὸ πνεύματι, καὶ πάντας ἀσπαζόμενους, αἰτήσεις τε παρ' αὐτοῦ πλὴν ἀληθινῶν ἀγάπῃ, πλείονά τε τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀλεχθεῖς, καὶ πείσας μὴ φθογῆσαι τὸν σπουδόντι πρὸς τὸ κύρειν. Οὕτω μὲν γονυκλιόσας πάντων τῶν ἀδελφῶν, παρακαλέσας τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν, ὑπὲρ τῆς τοῦ διωγμοῦ καταπαύσεως, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀλλήλους ἀγάπης, ἀπήχθη μὲν σπουδῆς εἰς τὸ ἀμφιδέσασθαι. Εἴτα εὐθὺς ἐμβληθεὶς κατὰ τὸ πάλαι πρῶτον καὶ Καίσαρος, μελλουσῶν καταπαύειν τὸν φιλοπimίων, (ὡς γὰρ ἐπιφανὲς, ὡς ἐδόκειν, ἡ λεγομένη τῇ Ρωμαϊκῇ φανῇ τεισκαδεκάτῃ, κατὰ τὸν σπουδαῖος συνήθειαν) ἔπαιε θηροῖν ὁμοῖς ὡς τὸ πρῶτον περιέβαλλετο, ὡς παραυτὰ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰγνατίου πατρὸς ἡμῶν ἐπιθυμίαν κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐπι-

* Lege ἡσυχάζειν, * ὅς· legit antiquus interpres.

Συμία δικαίως δεικνύει ἵνα μηδενὶ ὅσῳ
ἀδελφῶν ἐπαχθὲς ἀφ' αὐτῆς συλλογῆς
τῇ ἀφ' αὐτῆς ἡμετέρας φιλίας ἐν
τῇ ἐπιστολῇ τῇ ἰδίᾳ ἐπεδύμει γράψαι
τελείωσιν. Μόνα γὰρ τὰ τραχύτερα τῇ
ἀγῶνι αὐτοῦ λεηλατῶν ὡς ἐλεείνη,
ἀπὸ αὐτῆς ἂν ὑποχρεῖται ἀπεκομιδῇ, καὶ
ἐν τῇ αὐτῇ κατατεθείη, δημοφιλὲς ἀπὸ
πᾶν ὅσῳ ἐν τῇ μάρτυρι χάριτι
τῇ ἀγῶνι ἐκκλησίᾳ καθ' ἑαυτὴν εἶναι.

ζ'. Εγένετο τὸ ταῦτα τῇ αὐτῇ δε-
καετηρίᾳ καλανδῶν Ἰαννουαρίων, τε-
τάρτην Δεκαμβερίῳ εἰκάδι, ὑπακύνον-
των παρὰ Ῥωμαίοις Σύρα καὶ Σιδε-
κίς τὸ δεύτερον. Τῶν αὐτῶν γα-
ρόντοιοι, καὶ σακρύων κατ' οἶκόν τε
παννυχισαίτες, καὶ πολλὰ καὶ γονυ-
κλισίας καὶ δέησις παρακαλέσαντες
τὸν κύριον, παρεφορῆσαι τὰς ἀδελφεάς
ἡμᾶς ὅτι τοῖς ὡς ἐργαζομένοις. Μικρὸν
ἀφουπνώσαντες, οἱ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐπι-
στάντες καὶ ὡς ἐπὶ τοῦτον ἡμᾶς ἐβλέ-
πομεν· οἱ δὲ πάλιν ἐπὶ τοῦτον ἡμῶν
ἐπαρῶμεν τὸ μακάριον Ἰγνατίον· ἀλ-
λα τὸν καὶ ἐπὶ τοῦτον ὡς ἐδῶκεν, ὡς ἐκ
καρμῶν πολλῶν παραγυρόμενον, καὶ πα-
ριστώτα τῷ κυρίῳ. Μετὰ πολλῆς τοῖνυν
χαρᾶς ταῦτα ἰδόντες, καὶ συμβαλόν-
τες τὰς ὁφείας τῶν οὐκ ἐκείνων, ὑμνή-
σαντες τὸν Θεὸν καὶ δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν,
καὶ μακαρίσαντες τὸν ἄνθρωπον, ἐφάνησαν
ἡμῶν καὶ τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῇ χρόνῳ,
ἵνα καὶ τῇ χαρᾷ τῶν μαρτυρίων συνα-
γόμενοι, κοινωνῶμεν τῷ ἀδελφῇ καὶ
ἡμετέρῳ μαρτυρῇ Χριστῷ, καὶ ταπεινῶ-
σιν τὸν ἀφ' αὐτοῦ, καὶ τὸν φιλοχρίστου

ut nempe nulli fratrum gravis
fieret ob suam reliquiarum col-
lectionem, quomodo propriam
consummationem fieri prius in
epistola optaverat. Solæ enim
duriore sanctarum ejus reliqui-
arum partes relictæ, cæque An-
tiochiam delatæ sunt, & in sudario
depositæ, loco thesauri inæ-
stimabilis, Ecclesiæ ob eam, quæ
erat in Martyre, gratiam relictæ.

VI. Hæc autem acta sunt
ante diem xiii. Kalendas Janu-
arias, hoc est, vigesima die
mensis Decembris, apud Ro-
manos consulibus Sura & Sene-
cio secundum. Horum nos ipsi
spectatores facti, cum lacrymis
domi vigilem noctem duximus,
& genibus flexis multis preci-
bus Dominum oravimus, ut
nos infirmos de iis, quæ facta
fuerant, certos faceret. Postea
cum paululum obdormissemus,
alii quidem illum subito adstan-
tem nosque complectentem vi-
debamus: alii rursus pro nobis o-
rantem beatum Ignatium cerne-
bamus: alii vero sudore stillan-
tem, tanquam ex multo labore
advenientem, & Domino assi-
stentem, intuebamur. Cum ergo
multo cum gaudio ista vidissemus,
& formiorum visa contu-
lissemus, Deum datorem bono-
rum laudavimus, & sanctum be-
atum diximus, vobisque diem &
tempus indicavimus: ut tem-
pore ejus Martyrii convenien-
tes, athletæ & generoso Chri-
sti Martyri communicemus,
qui diabolum conculcavit, &

pri sui desiderii cursum perfecit in Christo Jesu Domino nostro, per quem, & cum quo Patri gloria & potentia cum Sancto Spiritu in sæcula. Amen.

αὐτῷ ἐπιδουμίας τελειώσαντι δρόμον
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, δι
ὃ καὶ μεθ' ὃ τῷ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ
κράτος σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς
αἰῶνας. Ἀμήν.

Atque hæc sunt *Acta*, five potius *Passio*, S. Martyris Ignatii ex duplici Codice Latino edita primum ab Usserio: qui in Præfatione postremam saltem partem à Philone, Gajo, & Agathopode, ex Syria Romam usque beatum Martyrem secutis, conscriptam esse, ex sequentibus collegit formulis: *Nos quidem nolentes abducimur, gementes de ea, quæ à nobis futura, separatione.* Item: *Obviamus fratribus, timore & gaudio repletis.* Item: *Horum ipsimet conspectores effecti, &c.* Ego contra priora quidem, quæ in utroque Codice Latino exarata sunt, genuina & antiquissima, sed postremam Actorum Ignatii partem spuriam, & ab interpolatore quodam assutam esse arbitror; partim quia in altero eorum, Codice scilicet Cottoniano deest, partim quia αἰσῶται atque falsa continet. Sane aperte sibi invicem repugnare videntur ista verba §. v. quæ in Latino Usserii textu ita sonant: *Horum ipsimet conspectores effecti cum lachrymis, & domi per totam noctem vigilantes, & multum cum genuflexione & oratione deprecantes Dominum, certificare infirmos nos de prius factis.* Si enim hæc facta ipsimet spectatores oculis usurpaverant, quid opus erat, ulteriorem de iis certitudinem à Deo postulare? Falsum autem, quod ista facta dicantur *præsentibus apud Romanos Sura & Senecio secundò*, id est, anno 107. *Æræ vulgaris Christianæ*, ut ex Notis Usserii discere est: hoc, inquam, falsum esse apparet. Nam ex ipsis Actis constat, Ignatium à Trajano Imperatore damnatum esse, quando is expeditione adversus Parthos suscepta Antiochiam venit. At vero bellum Parthicum anno Christi 112. demum cœpisse, egregie probarunt duo insignes rerum Chronologicarum magistri, Henricus Norisius in *Epistola Consulari* p. 72. & Antonius Pagi in *Critica Historico-Chronologica* in *Annales Baronii* ad A. C. 105. §. II. & III. His accedit tertius, Chronologorum hujus temporis Princeps, qui primo à me loco nominandus erat, Reverendus admodum Gulielmus Lloydius, nunc Episcopus Wigorniensis, Patronus meus maximus: quem hanc in rem ipse Pagius ad An. 107. §. III. & seqq. laudat, ejusque rationibus probat, S. Ignatium An. Christi 116. demum Martyrio defunctum esse. Jam alii quidem paulo citius, alii serius id contigisse existimant, in eo tamen omnes fere jam conveniunt, id post A. C. 112. accidisse. Se ipsum itaque prodidit Interpolator, dum falso anno martyrium S. Ignatii

natii adsignavit, anno scil. Christi 107. sive Trajani 9. seductus procul dubio istis Actorum verbis §. 2. ubi Trajanus ob victoriam à Scythis, Dacis, aliisque reportatam elatus atque insolens factus fuisse dicitur *ἰνὰ τὴν ἑταῖρ᾽ βασιλείαν αὐτῷ, nono imperii ejus anno.* (Vel 10. *decimo nono anno* legendum.) Nam hæc quidem satis vera sunt juxta rationes Pagii (quem lege ad A. C. 103. 106. 107) sed male ex iis collegit Interpolator, eodem ipso anno contigisse, quæ in sequentibus de S. Ignatii martyrio narrantur. Atque de his satis.

Cæterum fragmenta deperditarum Ignatii Epistolarum & Didascalix ei suppositæ quod attinet, hæc ut invenirem, omnia, quæ mihi occurrerunt Spicilegia sententiarum è S. Patrum monumentis decerpta delibavi. In his primum locum tenet Maximus, qui in sermonibus per Excerpta bis citat Ignatii verba, nempe Serm. 11. & XLIII. Sed quæ priori loco habet, sunt petita ex Epist. ad Smyrnæos §. 11. quæ posteriori, ex Epist. ad Trallianos interpolata §. 19. Prioris loci varias lectiones accurate notavit Usserius ex Maximo pariter & Codice MS. Bodleiano, quem ipse non designat, est autem Codex 143. inter Baroccianos, quo similis illi Maximi florilegio Collectio sententiarum ex Patribus aliisque Scriptoribus continetur, sed Maximo ipsoque Johanne Damasceno recentior, siquidem uterque in ea allegatur. In isto enim Codice cap. 9. (quod Usserius indigitat) *ἡ δὲ φρονήσις ἐβελῆς* fol. 60. pag. 2. prior sententia perinde ut à Maximo recitata legitur. De posteriori itidem in Cod. 143. Barocc. fol. 174. pag. 1. allegata consulantur Usserii Notæ. Frustra igitur in Maximo aliquid ex deperditis Ignatii epistolis vel Didascalia ejus quæras. Johannes Damascenus vero in parallelis suis aliquoties Ignatium allegans, plurima quidem ex editis ejus epistolis habet, aliqua tamen notatu digna ex deperditis. Quod Lib. I. cap. 9. exstat dictum, est idem, quod Maximus ex Epist. ad Smyrnæos allegavit. Lib. I. cap. 18. citatum, reperitur in Epist. ad Ephes. §. XIII. Quod eodem Lib. I. cap. 21. habetur, exstat in spuria Epistola ad Antiochenos §. III. Notandum tamen hic, quia neque Reverendissimus Usserius, neque Cl. Cotelerius animadvertit, quod prior tantum peripodus: *Cæsari in his rebus parete, in quibus parere periculo caret*, sit inde petita; posterior vero pars apud Damascenum loco cit. *Inferioribus ac sibi ipsis imperare nescientibus*, &c. ad alterum spectet Auctorem, cujus nomen in margine Latinæ editionis parallelorum Damasceni perperam est omissum: nam non solum nusquam in S. Ignatii Epistolis, sive genuinis, sive spuriis, exstat; sed & in Cod. 143. Barocc. fol. 227. p. 1. prior pars istius sententiæ, tanquam S. Ignatii, sine posteriori legitur. Quæ Lib. II. cap. 25. fol. 80. p. 2. allegavit Damascenus, reperies in S. Ignatii Epist. ad Smyrnæos §. VIII. & IX. & ad Polycarpum §. I.

§. I. & II. quæque sequenti cap. 37. hujus libri citavit, in Epist. ad Trallianos interpolat. §. IV. In fine quoque hujus paragraphi habentur ea, quæ Damascenus Lib. III. c. 30. ubi tamen & alia citavit, ex supposititia ad Heronem Diaconum epistola §. v. Reliqua autem, quæ in Latina Damasceni editione sequuntur, tanquam ejusdem Ignatii, non sunt ejus, sed Evagrii, cujus nomen in MS. Græco Parallelorum Damasceni in Collegio Claromontano expresse adscriptum est, teste Cotelerio in Notis ad interpolatam Epist. Ignatii ad Trallianos §. IV. Quæ sequuntur apud Damascenum cap. 66. vide in S. Ignatii Epist. ad Ephes. §. VIII. quæ cap. 94. in Epist. ad Trallianos §. VIII. Denique quæ cap. 115. hujus tertii & ultimi parallelorum libri adduxit Damascenus, inveniuntur in epistola ad Polycarpum §. VII. Cæterum ex deperditis citata à Damasceno, nec non ab Antonio in Melissa, mox recitabo, ubi prius, quæ hic ex editis Ignatii collegerit, recensuero. Nimirum quæ Lib. I. Melissæ cap. 14. citat Ignatii dicta, priora quidem petita sunt ex Epist. ad Polycarpum §. v. postrema (in edit. Latina Tom. V. Bibl. Patrum Paris. 1589. nam in Græca Tigurina 1546. defunt) ex interpolata Epist. ad Philadelph. §. VI. media ex ineditis, paulo post recitanda. Quod Lib. II. Melissæ cap. 3. allegat, existat in Epist. ad Ephes. §. v. & VI. in Epist. autem supposititia Mariæ Cassobelit. ad Ignatium §. II. III. & IV. leguntur, quæ citat sequenti cap. 19. ulterius cap. 23. & 43. allegata habes in Epist. Polycarp. §. II. & IV. cap. 67. autem adducta in Epist. ad Ephes. §. XIII. cap. 84. in Epist. ad Trall. §. IV. cap. 89. in Epist. ad Polycarp. §. III. & VI.

Fragmenta Epistolæ S. Ignatii ad Antiochenos.

Ex Damasceni Lib. III. Parall. cap. 27. & Antonii Melissæ Lib. I. Serm. 14.

Πρὸς Ἀντιοχείς.

Παρθενίας ζυγὸν μηδὲν ἐπιτίθει
ὁποσαλὲς γὰρ τὸ πῶσθιμα καὶ δυσφύ-
λακτον, καὶ μάλιστα ὅταν κατ' ἀνάγ-
κην γίνεται.

Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Τοῖς νεωτέροις ὁπίσκειτε γαμεῖν,
συνὴν ἀφάρταρσιν εἰς ἐταίρας.

Ad Antiochenos.

Virginitatis jugum nemini
imponere. Periculosa enim res
est, quamque servare difficile
est, maxime cum ex necessi-
tate fiat.

Ex eadem Epistola.

Junioribus nuptias concede,
antequam in prostibula inciden-
tes corrumpantur.

Hæc

Hæc in Latina Damasceni editione & Antonii Melissa Ignatii nomini adscripta sunt, haud expresse tamen, in quo exstiterint, tractatu. Ast in Græco MS. Parallelorum Damasceni Codice Collegii Claromontani ea diserte ex epistola ad Antiochenos ita leguntur citata, prout pag. præcedenti posita sunt, teste Corelerio in Notis ad spuriam Ignatii ad Antiochenos epistolam. Neque obstat, quod monita ista uni singulari personæ, non toti Ecclesiæ Antiochenæ, data videantur. Potuit enim S. Martyr, digressionem facta, Heroni futuro in Episcopatu Antiocheno successori, peculiaribus quædam præscribere observanda; sicut Paulus in Epist. ad Philipenses c. iv. v. 3. Episcopo sive eximio Ecclesiæ Philipensis membro seorsim scripsit: *Rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ tecum laboraverunt in Evangelio.* Vix igitur dubito, recitatas duas sententias Ignatii germanas esse; quarum priori consona fuit vox Paphnutii in Concilio Nicæno perorantis, μή βαρύνετε τὸν ἐπιτείναν τοῖς ἱερουργοῖς ἀνδράσι, non esse imponendum sacerdotibus grave hoc iugum, apud Socratem Lib. I. Hist. Eccl. cap. II. Posteriori respondet dictum Apostoli 1 Timoth. V. 14. & monitum parentibus datum Lib. IV. Constit. Clementis cap. II. *Σπεύδετε ὥστε γάμος ὁ γυνὴ καὶ συνκαίρει αὐτῇ, ἵνα μὴ τῆς ἡλικίας ἐν τῇ ἀκμῇ ζήσῃ, ἐν πορνείᾳ ἀποβῇ, Operam date, ut cum ad tempus conjugio aptum pervenerint, eos (liberos) matrimonio jungatis ac copuletis, ne inter ætatem in flore suo ferventem mores scortatorum contrahant.*

Cæterum Lib. II. eorundem Damasceni Parallelorum Latine impressorum cap. 25. sequens tanquam Ignatii dictum citatur: *Antisitem oportet vitam ab omni reprehensionis nota puram ducere, nec rei ullius Deo gratæ studium prætermittere.* Sed in antedicto Græco Codice istud ex Cyrilli Orat. VI. contra Julianum petiit dicitur: quamvis nec in hac verbatim exstet.

Aliud insigne S. Ignatii dictum.

Ex Chrysostomi Homilia XI. in Epist. ad Ephesios.

Αὐτὸς δὲ τις ἀνὴρ εἶπε π, δοκῶν εἶναι πολυμερῶν, πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐπέτρεξε. Τί δὲ τὸτό οὕτως; ἔδιδε μαρτυρεῖν αἷμα πάντων δυνάμεως ἐξαλείφειν τὸ ἁμαρτίαν.

Dixit autem sanctus quispiam vir quiddam, quod magnam præ se fert audaciam; sed tamen est elocutus. Quid hoc est autem? Ne quidem sanguinem martyrii delere posse hoc peccatum, (*schisma de quo loquitur.*)

Hæc pridem legenti mihi incidebat, Chrysostomum nota forte habuisse quædam S. Martyris Cypriani scripta, ac respexisse ea, quæ Lib. de Oratione Dominica post medium habet verba: *Discordans & dissidens, & pacem cum fratribus non habens, secundum quod beatus Apostolus & Scriptura sancta testatur, nec si pro nomine Christi occisus fuerit, crimen dissensionis fraternæ poterit evadere.* — *Quale delictum est, quod nec baptismo sanguinis potest abluī? quale crimen est, quod martyrio non potest expiari?* Quibus gemina scripsit Epist. 52. ad Antonianum & Lib. de Unitate Ecclesiæ, non adeo multum ab initio. Sed mutavi sententiam, ubi postea in Johannis Antiocheni Oratione in donationes Monasteriorum Laicis factas Tom. I. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ Cotelerii pag. 176. & seq. legi: τῷ δὲ Εκκλησίᾳ Θεῷ παραδίδονται ἐδὲ μάρτυρες αἱμεῖς, κατὰ τὸ Θεόφρον Ἰγνατίον, ἀρετῇ οἱ συγχώρησιν. *Ei qui Ecclesiam Dei offenderit neque martyrii sanguis, juxta Ignatium Theophorum, ad veniam sufficit.* Ignatii igitur esse hoc dictum nullus dubito; at unde petium, an ex perditâ ad Antiochenos epistola aut alia quapiam, an potius ex Didascalia ejus nomini adscripta, cum ignarissimis me nescire fateor.

Papias Episcopus Hierapolitanus.

INter illos, qui primis Apostolicæ successionis temporibus per omnes orbis terrarum Ecclesias Pastores aut Evangelistæ fuerunt, post Clementem & Ignatium nominatur ab Eusebio Lib. III. Hist. Eccles. cap. 39. Papias, de quo mox ab initio verba Irenæi Lib. V. cap. 33. allegat, quæ habes infra pag. 31. Cum autem Papias ibi dicatur Ἰωάννης μὲν ἀκουστής, Πολυκάρπῳ δὲ ἐπαύρω, Joannis auditor, sodalis autem Polycarpi, quæstio inde nata est, cujus is fuerit Apostoli, an Presbyteri, Joannis auditor: utriusque enim distinctam mentionem ipse Papias in libris suis fecit. Eusebius loco citato de priori negat, ita scribens: Αὐτὸς γὰρ μὲν ὁ Πάπιας καὶ τὸ πρεσβύτερον τῷ αὐτῷ λόγῳ, ἀκροατὴν μὲν καὶ αὐτόπλυν ἐδαμῶς εἶπεν ἡμέτεροι τῶν ἱερῶν Αποστόλων ἐμφαίνει· παρεληφέναι δὲ τὰ τῆ πίστεως παρὰ τῶν ἐκείνοις γραμμάτων διδάσκει, δι' ὧν φησὶ λέγειν ἐκ ἀκνήσεως, &c. At vero Papias ipse in procæmio librorum suorum, se quidem sanctorum Apostolorum spectatorem atque auditorem non fuisse prodit; sed ab eorum familiaribus ea, quæ

quæ ad fidem pertinent, se accepisse docet, his usus verbis: Nec pigebit, &c. ut infra pag. 31. Posterioris autem auditorem fuisse affirmat sequentibus verbis: Παπίας τὰς μὲν τῶν Ἀποστόλων λόγους παρὰ τῶν αὐτῶν παρηκολυθηκότων ὁμολογεῖ παρεληλυθέναι. *Papias Apostolorum dicta ab iis, qui cum illis versati fuerant, se accepisse profitetur: ipsius autem Aristionis & Joannis Presbyteri auditorem se fuisse dicit.* Eusebii auctoritate motus Baronius, posthabitis Bedæ, Ussuardi, Adonis, &c. Martyrologiis, ubi Papias expresse *Joannis Apostoli* auditor dictus est, in suo posuit, *Joannis senioris*. Sed miror, viros istos doctos fidem abrogasse Irenæo, à quo, *Joannem* sine addito dicente, *Apostolum* designatum esse, ipsimet agnoverunt. Atqui is idoneus hujus rei erat testis, utpote Papiæ discipulus, juxta Hieronymum Epist. 29. ad Theodorum, ac proinde bene gnarus, quo hic doctore usus fuerit. Melius itaque Hieronymus loco citato, Andreas Cæsariensis in Apocalypsin, Anastasius Lib. VII. in Hexæmeron, Maximus aliique una cum laudatis Martyrologiorum auctoribus, Papiam *Joannis Apostoli* vel *Evangelistæ* auditorem nuncuparunt. Dices cum vel pro Eusebio, majorem ipsi Papiæ, quam Irenæo, fidem habendam esse: illum vero se non Apostoli; sed Presbyteri Joannis auditorem dixisse. Ita quidem Eusebius de Papiæ; sed non Papias de semetipso: qui se nec *Joannem Apostolum* audivisse negat, nec Presbyteri auditorem fuisse plane affirmat. Negasse male concludit Eusebius ex istis Papiæ verbis, ubi ait, *se sollicite ex Apostolorum familiaribus sciscitatum esse, quid Andreas, quid Petrus &c. quidve Joannes, dixerint.* Nam eadem ratione negandum quoque fuisset, quod Joannem Presbyterum audiverit Papias, quoniam & in hujus dicta se inquisivisse ibidem testatur, addens: *Quæ item Aristion & Joannes Presbyter, discipuli Domini effari sint.* Hoc tamen omnino voluit Eusebius, licet non clare affirmaverit Papias. Quippe is unum quidem & alterum Joannis senioris dictum refert apud Eusebium loc. cit. non tamen se ipsum hæc ex illo audivisse ait. Verum non

repugno, quin potius ab utroque Joanne, & Apostolo, & seniore, Papiam traditiones accepisse credo. Neque enim ex eo, quod alios eorum auditores de pluribus se percontatum profitetur Papias, colligi potest, eum ipsum haud ex illorum numero fuisse: seduli quippe discipuli solent omnino, ubi eos quid fugerit, ex condiscipulis dicta sensusque magistrorum exquirere; præsertim si alios diutius & familiarius cum eis conversatos noverint. Sit igitur ratum, Papiam Joannis Apostoli, & forte etiam Presbyteri, auditorem fuisse. Irrita vero est pronuntianda assertio Antiochi Brondi, qui in Commentario ad cap. 2. Apocalypseos ait, Antistitem Ecclesiæ Pergamensis, ad quem epistola à S. Joanne data ibi legitur, fuisse Papiam: à nullo enim antiquorum Patrum tale quid memoriæ proditum est; sed alterius in Phrygia urbis, Hierapoleos, Episcopum omnes uno ore dixerunt.

Tantum igitur virorum dicta cum ipse partim audiverit Papias, partim ab aliis acceperit, nihil mirum, si in sacrarum rerum scientia multum profecerit. Laudatur itaque ab Eusebio Lib. III. Histor. Eccles. cap. 36. tanquam *ἀνὴρ τὰ πάντα, ὅτι μάλιστα λογιώτατος καὶ τὴν γραφῆς εἰδήμων, vir imprimis disertus ac scripturarum peritus*. Equidem Valesius ad *h. l.* notat, istud Papiæ elogium deesse non modo in versione Ruffini, sed & tribus, quibus ipse usus est Eusebii Codicibus Græcis; addo & quartum, licet recentiori manu scriptum, quem Henricus Savilius pro munificentia suæ Bibliothecæ Bodleianæ donavit. Unde is concludit hæc verba à Scholiaste quopiam præter mentem Eusebii addita esse, præsertim quia sequenti cap. 39. Papias *σφόδρα μικρὸς ὢν καὶ νέος*, valde exilis ingenii fuisse dicitur. Verum cum priora verba, in laudem Papiæ posita, in Regio Codice, ex quo Robertus Stephanus Eusebii historiam edidit, legantur, nec ulla ratio additionis ab aliena manu faciæ dari queat, expunctionis autem in promptu sit causa, quam mox dicam; illa omnino genuina & ab ipso Eusebio scripta puto. Neque is sibi loco posteriori contradicit; quippe nihil vetat, hominem, licet eloquentem & in Scripturis versatissimum,

tissimum, abditos tamen earum sensus & altiora mysteria non assequi, sed iusto humiliores Divinorum oraculorum dare interpretationes. Tales autem Eusebio videbantur prolata à Papia explicationes dictorum de Regno Christi; quod hic, una cum omnibus fere prisci illius ævi Doctorebus, Hierosolymis per mille annos duraturum, ac omnem bonorum, non modo spiritualium, sed & corporalium abundantiam tunc futuram in libris suis docuerit, ut ex fragmentis & citationibus eorum infra patebit. Unde factum tandem, ut atro carbone ob hanc doctrinam sequioribus seculis notatus fuerit, quique eum sequerentur millenarii Regni assertores, Leg. V. Codicis de Hæreticis *Papianistæ* dicti sint ex sententia Cotelerii Tom. I. Monument. Eccl. Græcæ col. 765. Quicquid vero hujus rei sit, sive genuinum, sive Eusebio assutum sit hoc Papiæ encomium, tale eum meruisse nullum est dubium; præsertim cum ipse Hieronymus, dogmati ejus infensor, libros illius, pariter ac Polycarpi, ob venustatem commendaverit, ita scribens Epist. 28. ad Lucinium: *Sanctorum Papiæ & Polycarpi volumina falsus ad te rumor pertulit à me esse translata: quia nec otii mei, nec virium est, tantas res eadem in alteram linguam exprimere venustate.* Intellexit autem procul dubio istos libros, de quibus post Irenæum Eusebius loco citato scripsit: Τὸ δὲ Πάπια συγγραμμάτων πέντε ἢ δεσμίων εἴρηται ἃ καὶ ἐπιγράπται λόγων κλεισθῶν ἐξηγήσεις. *Papiæ vero quinque numero feruntur libri, qui titulum gerunt Expositionis oraculorum Dominicorum.* Neque enim alios plures tractatus à Papia elaboratos, saltem non Hieronymo cognitos, fuisse colligitur ex hujus Catalogo Scriptorum Ecclesiast. ubi ait: *Papias Joannis auditor, Hierapolitanus Episcopus in Asia, quinque tantum scripsit volumina, quæ prænotavit, explanatio sermonum Domini.* Nihilominus & istam, quam in Papia notavit Eusebius, *nimiam mentis simplicitatem* ostendere videntur ex parte pauca nobis conservata fragmenta: quæ tamen qualiacunque mox recitabo, ubi prius de exitu ejus pauca dixerō.

Papiam, *Hierapoleos Episcopum, & Martyrem* vocat Photius

Photius, aut Stephanus Gobarus apud eum, Cod. 232. Qua occasione Halloixius in Notis ad Vitam Papiæ cap. 3. ex Actis Onesimi discipuli Pauli, à Simeone Metaphraste descriptis apud Surium ad diem xvi. Februarii, refert Onesimum una cum Papia spiritali commilitone ad tribunal Tertulli Romæ ductum, amboque carceri addictos, & tormentis subiectos, &c. Verum ut alia taceam, istum non fuisse nostrum Papiam inde constat, quod Onesimus ille recentior fuerit, male à Simeone Metaphraste pro antiquiore, Pauli discipulo, acceptus, uti post alios notarunt Bollandus & Henschenius ad d. xvi. Februarii. Nostrum autem Papiam eodem cum S. Polycarpo tempore vitam Martyrio finivisse narrat Auctor Chronici Alexandrini ad A. C. 133. his verbis: Σὺν τῷ ἁγίῳ Πολυκάρῳ καὶ ἄλλοι θ' ἀπὸ Φιλαδελφίας μαρτυροῦσιν ἐν Σμύρῃνῃ, καὶ ἐν Περγᾶμῳ ὃ ἑτεροί, ἐν οἷς ἦν καὶ Πάπιας καὶ ἄλλοι πολλοί, ὧν καὶ ἐγγράφα φέρονται τὰ μαρτύρια. Quæ in Matthæi Raderi editione pessime versa melius Latine reddidit Græce doctissimus Carolus du Fresne sequentem in modum: *Cum sancto autem Polycarpo alii novem ex Philadelpchia martyrium Smyrnæ subiere; Pergami vero alii, in quibus fuit Papias, aliique multi, quorum martyria scriptis commendata exstant.*

Fragmenta librorum Papiæ de expositione oraculorum Dominicorum.

Irenæus Lib. V. adversus Hæres. cap. 33.

Presbyteri meminerunt, qui Joannem discipulum Domini viderunt, audisse se ab eo, quemadmodum de temporibus illis docebat Dominus, & dicebat: Venient dies, in quibus vineæ nascuntur, singulæ decem millia palmitum habentes, & in uno palmitē dena millia brachiorum, & in uno verò palmitē *dena millia flagellorum, & in unoquoque flagello dena millia botruum, & in unoquoque botro dena millia acinorum, & unumquodque acinum expressum dabit viginti quinque metretas vini. Et cum eorum aliquis apprehenderit sanctorum botrum, alius clamabit: Botrus ego melior sum, me fume, per me Dominum benedic. Similiter & granum tritici decem millia spicarum generaturum,

* Forte brachio.

& unamquamque spicam habituram decem millia granorum, & unumquodque granum quinque bilibres similæ claræ mundæ : & reliqua autem poma, & semina, & herbam, secundum congruentiam iis consequentem. Et omnia animalia iis cibis utentia, quæ à terra accipiuntur, pacifica & consentanea invicem fieri, subiecta hominibus cum omni subiectione.

De his autem & Papias, Joannis auditor, Polycarpi autem contubernalis, verus homo, per scripturam testimonium perhibet in quarto librorum suorum; sunt enim illi quinque libri conscripti. Et adjecit dicens: Hæc autem credibilia sunt credentibus. Et Juda, inquit, proditore non credente, & interrogante: Quomodo ergo tales genituræ à Domino perficientur? dixisse Dominum: Videbunt qui venient in illa (*tempora.*)

Ταῦτα ἦν Πάπιας Ἰωάννου
μὲν ἀκουσθεῖς, Πολυκάρπῳ δὲ ἰταῦ-
ρος μαθητῆς, ἀρχαῖος ἀνὴρ, ἐγ-
χεράφως ἐπιμαρτυροῦν ἐν τῇ πε-
ταίρῃ τῶν αὐτῶν βιβλίων. ἐπεὶ γὰρ
αὐτῷ πάντα βιβλία συνπτύγα-
μύνα.

Hæc certe sunt ex numero illorum, de quibus Eusebius Lib. III. cap. 39. ait: Καὶ ἄλλα δὲ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ὡς ἐκ παραδόσεως ἀγέτω εἰς αὐτὸν ἥκοιτα παρὰ τῶν παλαιῶν, τίς τις παρὰ τοῦ αὐτοῦ διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ τίνα ἄλλα μυθικώτερον. Idem præterea scriptor (Papias) alia nonnulla nuda vocis traditione ad se pervenisse testatur, inusitatas scilicet quasdam Servatoris parabolas ac doctrinas, aliæque fabulis propiora. Quæ tamen ad defensionem horum afferri possunt, dicam in Notis *, ne hic nimium digrediar. Cæterum & alibi passim traditiones & dicta senioris unius atque alterius, tacito nomine, refert Irenæus, quæ tamen recensere nolo, quoniam quæ Papiæ, quæve aliorum sunt, distinde scire est impossibile.

Eusebius Lib. III. Histor. Eccles. cap. 39. hæc ex proemio librorum Papiæ verba recitat:

Οὐκ ὀκνήσω δὲ σοὶ καὶ ὅσα ποτὲ παρὰ τῶν παλαιῶν καλῶς ἔμαθον, καὶ καλῶς ἐμνημόνευσα, συγκατατάξαι τῇ ἐρμηνείᾳ, ἀφ' ἧς ἐβλήθη ὑπὲρ αὐτῶν ἀλήθειαν. Οὐ γὰρ τοῖς τὰ πολλὰ λέγουσιν ἔχαίρον, ὥσπερ οἱ πολλοί, ἀλλὰ τοῖς ταλὴρ διδάσκουσιν. Ἐδὲ τοῖς τὰς ἀλλοτρίων ἐντολὰς μνημονεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς τὰς παρὰ τῆς κυρίας τῇ πίσει δεδωμέναις, καὶ ἀπ' αὐτῆς παραγομένης τῇ ἀληθείας. Εἰ δὲ περὶ καὶ παρεκλήθη.

NEc pigebit ea, quæ quondam à senioribus didici ac memoriæ mandavi, cum interpretationibus nostris tibi scribere, ut veritas eorum nostra quoque assertione firmetur. Non enim, ut plerique solent, eos unquam sectatus sum, qui verbis affluerent, sed eos potius, qui vera docerent: nec eos, qui aliena præcepta, sed illos, qui Domini mandata fidelibus tradita, & ab ipsa veritate profecta memorabant. Quod si quis interdum mihi occurrebat, qui cum senioribus

ribus versatus esset, curiose sciscitabar, quænam essent seniorum dicta : quid Andreas, quid Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Jacobus, quid Joannes, quid Matthæus, vel cæteri. Domini discipuli dicere soliti essent: quidnam Aristion & Joannes Presbyter, discipuli Domini, effati sint. Neque enim ex libris tantum me proficere posse existimabam, quantum ex hominum superstitum viva voce.

Et paulo post :

Nunc vero quemadmodum Papias, qui iisdem temporibus vixit, mirabilem quandam narrationem à Philippi filiabus accepisse se refert, exponamus. Scribit enim, mortuum illius (Philippi) ætate ad vitam revocatum esse; & alterum quoque miraculum refert de Justo, qui Barsabas cognominatus est, quod nempe lethale poculum ebibens, nullum inde Divina gratia accepit incommodum.

Tandem post commemoratam ac reprehensam Papiæ sententiam de Regno Christi millenario, illius traditiones de Sanctis Evangelistis, Matthæo & Marco, recenset Eusebius, annexis adhuc paucis, sequentem in modum :

Nunc superioribus ejus verbis addenda venit traditio, quam de Marco Evangelista enarravit sequentibus verbis : Aiebat etiam Presbyter ille (Joannes) Marcum, utpote Petri interpretem, quæcunque memoriæ man-

κώς πς τοῖς πρεσβυτέροις ἔλθοι, τὸς τῷ πρεσβυτέρων ἀνέχρινον λόγους· πὶ Ἀνδρέας, ἢ πὶ Πέτρος· εἶπεν, ἢ πὶ Φίλιππος, ἢ πὶ Θωμᾶς, ἢ Ἰάκωβος, ἢ πὶ Ἰωάννης, ἢ Ματθαῖος, ἢ πς ἑτέροις τῷ κυεῖς μαθηταῖς· ἀπελειτουργῶν καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης, οἱ τῷ κυεῖς μαθηταῖς, λέγεσθαι. Οὐ γὰρ τὰ ἐκ τῶν βιβλίων ποσῶτόν με ὠφελεῖν ὑπελάμβανον, ὅσον τὰ παρὰ ζώσης φωνῆς καὶ μελέτης.

Ὡς δὲ καὶ τὰς αὐτὰς ὁ Παπίας ῥηόμενος διήγησιν παρεληφέναι θαυμασίαν ὑπὸ τῷ τῷ Φιλίππῳ^α θυγατέρων μνημονοῦναι, τὰ νῦν σημειώτεον. Νεκρὸς γὰρ ἀνάστασιν κατ' αὐτὴν γεγονῶτα ἰστέει· καὶ αὖ πάλιν ἑτέρον ὡραῖον πρὸς Ἰῶσον τῷ ἐπικληθέντι Βαρσαβὰν γεγονός· ὡς διηγήσειον φάρμακον ἐμπόδιον, καὶ μηδὲν ἀνδρὸς ἀλλ' ὅ τῷ Κυεῖς χάειν ὑπομέναντι.

Ἀναρχαῖος νῦν προοδησομεν τοῖς πορευομένοις αὐτῶ φωναῖς ὡραῖον· ὡς καὶ Μάρκος τῷ τῷ ἀναγγέλιον γεγραπτός ἐκτέλειαι ἀλλ' τέτων. Καὶ τὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἔλεγε· Μάρκος μὲν ἑρμηνεύτης Πέτρου γενόμενος, ὅσα

^a De filiabus Philippi, Apostoli an potius Evangelistæ & Diaconi, vide Valerii Notas ad Lib. III. Euseb. cap. 31. & Clariss. Dodwelli Dissertat. I. in Irenæum §. 23.

ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν· οὐ μὲν τοι τάξει τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ παραχθέντα· οὐτε γὰρ ἠκούσεν ἢ κυρίως, ἔτε παρηκαλέσθησεν αὐτοῦ, ὅτερον δὲ, ὡς ἔφην, Πέτρω, ὃς πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας· ἀλλ' ἔχ' ὅσους συντάξιν ἢ κυριακῶν ποιούμενον λόγων. Ως οὐδὲ ἡμαρτε Μάρκου, ἔπως ἔνια γράψας, ὡς ἀπιμνημόνευσεν. Εὐὸς γὰρ ἐποίησατο πρὸς τοὺς, τὴν μηδὲν ὅν ἠκούσεν ὁ ἀγαπῶν, ἢ φεύσαντα πρὸς αὐτοῖς. Ταῦτα μὲν ἐν ἰσραὴλ τοῦ Πατρὸς τοῦ Μάρκου. Περὶ δὲ τῆς Μαθθαίου ταῦτ' εἴρηται· Ματθαῖος μὲν ἐν Ἑβραϊστὶ ἀβελέκτω τὰ λόγια συνῆγαγεν. Ἡμεν δὲ αὐτὰ ὡς ἰδύμετο ἔκαστος· κίχρηται δ' ὁ αὐτὸς μαρτυρίας ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου πρεσβυτέρου ἐπιστολῆς, καὶ τῆς Πέτρου ὁμοίως. Εκτείνεται δὲ καὶ ἄλλω ἰστορίᾳ περὶ γυναικὸς, ὅτι πολλὰς ἀμαρτίας ἀβεληθείσης ὅτι τοῦ κυρίου, ὡς τὸ κατ' Ἑβραῖους εὐαγγελιον φερέται.

*Andreas Cæsariensis in Apocalypsin cap. 34.
Serm. 12.*

ΠΑΠΙΑΣ δὲ οὕτως ὅτι λέξας· Ενίοις δὲ αὐτῶν, δηλαδὴ τοῖς πάλαι θεῶν ἀγγέλων, καὶ τοῖς πρὸς τὸν κόσμον ἀποστολῆς ἐδωκεν ἄρχειν, καὶ καλῶς ἄρχειν παραγγέλλει. Καὶ ἔτι φησὶν· εἰς ἐδὲν δὲ συνέβη τελευτῆσαι τὴν τάξιν αὐτῶν.

daverat, accurate perscripsisse : non tamen ordine pertexuisse, quæ à Domino aut dicta aut gesta fuerant. Neque enim ipse Dominum audierat, aut sectatus fuerat unquam, sed cum Petro, ut dixi, postea versatus est, qui pro audientium utilitate, non vero ut sermonum Domini historiam contexeret, Evangelium prædicabat. Quocirca nihil peccavit Marcus, qui nonnulla ita scripsit, prout ipse memoria repetebat. Id quippe unum studebat, ut ne quid eorum, quæ audierat, prætermitteret, aut ne quid falsi eis affingeret. Hæc de Marco Papias narrat. De Matthæo vero sic habet: Matthæus quidem Hebraico sermone divina scripsit oracula; interpretatus autem est ea quilibet, prout potuit. Usus vero est ipse (Papias) testimoniis ex priori epistola Joannis, similiter & Petri. Enarrat quoque aliam historiam de muliere propter multa peccata coram Domino accusata, quæ in Evangelio secundum Hebræos habetur,

ET Papias his utitur verbis : Alios ex ipsis, eos videlicet qui pridem Deo adhærebant, Angelos dispositioni mundi præesse fecit, iisque mandavit bene præesse. Et deinceps ait : Accidit vero, ordinem eorum prorsus destrui.

*Oecumenius Comment. in Actorum Apostolicorum caput x.
(juxta ejus divisionem,) hæc Papiæ citat :*

Hoc autem planius scripsit Papias, Joannis Apostoli discipulus, dicens : Ad magnum impietatis exemplum permanfit in hoc mundo Judas. In tantum enim corpore inflatus ut progredi non posset, quum currus levi cursu pertransfret, curru compressus est, ita ut intestina ejus effunderentur.

Τὸ το δὲ σαφές ἐστιν ἰσορεῖ Παπίας ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀποστόλου μαθητής, λέγων· μέγα ἀσεβείας ὑπόδειγμα ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ὡς ἐπάκουσιν Ἰούδας. Περὶ δὲ τοῦ τοῦ ὅτι τοῦτον ὁ σῆμα, ὥστε μὴ διαβάλλῃ διελθεῖν, ἀμάξης ἑαδὼς διερχομένης, ὑπὸ τῇ ἀμάξης ἐπὶ ἐαδῇ ὥστε τὰ ἔγκυα αὐτῇ ἐκκινωθῆναι *.

Cæterum ab Anastasio Lib. VII. Anagogicarum Contemplationum in Hexaëmeron Tom. I. Biblioth. M. Patrum Paris. 1609. col. 223. inter veteres Ecclesiarum interpretes, qui spiritualiter sunt contemplati de Christi Ecclesia, ea quæ scripta sunt de Paradiso, numeratur & celebris Papias Hierapolitanus, Joannis Evangelistæ discipulus, sed nulla ejus verba citantur. Porro Stephanus Gobarus Tritheita apud Photium Cod. 232. profitetur se non probare Παπίαν τὴν Ἱερουπόλιν, ἐπίσκοπον & μάρτυρα, ἐδὲ Εἰρηναῖον ὅτι ὁσὸν ἐπίσκοπον Λαγυδῶν, ἐν οἷς λέγουσιν, αἰδομένων τῶν βρωμάτων ἀπέλαυσιν ἐναι τῷ ὅτι ἡγοῦν βασιλείαν. Et Maximus in Comment. ad Dionysii Cap. 7. de Ecclesiastica Hierarchia : ὁ Παπίας ἐν τῷ πλείστῳ αὐτῷ βιβλίῳ ὅτι κυριακῶν ἐξηγήσων, τὰς ἀπὸ βρωμάτων εἶπεν ἐν τῇ ἀναστάσει ἀπελάσεις. Papias libro 4. Dominicarum explanationum scripsit, fore in resurrectione voluptates quæ percipiuntur ex cibis. Moxque addit : Καὶ Εἰρηναῖος δὲ ὁ Λαγυδῶν ἐν τῷ κατὰ αἰρέσεων πίμπρω λόγῳ τὴν αὐτὴν φησι, καὶ παρέρχεται μάρτυρα ὅτι ὑπὸ αὐτῷ εἰρημῶν τὴν λεχθέντα Παπίαν. Quin & Irenæus Lugdunensis Episcopus Lib. V. adversus hæreses idem tradit, ubi prædictum Papiam dictis suis testem adhibet. Unde patet, hos respexisse ea, quæ supra ex Irenæo descripsimus. Plures qui Papiam nostrum citaverint, scriptores haud memini : nam alius omnino hujus nominis esse videtur, cujus *Syngrammata* allegantur in Chronica demonstratione, Allatii Lib. de Simeonum scriptis suffixa pag. 22. Sed & MSS. Codices Angliæ nihil Papiæ suppeditant, præter illud, quod sequitur de quatuor Mariis in Evangelio memoratis.

Fragmentum ex Cod. 2397. Bibliothecæ Bodleianæ Anno 1302. & 1303. in Abbatia Osneyensi prope Oxonium scripto fol. 286. pag. 2.

Maria Mater Domini : Maria Cleophæ five Alphei uxor, quæ fuit

fuit mater Jacobi Episcopi & Apostoli, & Symonis, & Thadei, & cujusdam Joseph: Maria Salome uxor Zebedei, mater Joannis Evangelistæ & Jacobi: Maria Magdalene. Istæ quatuor in Evangelio reperiuntur. Jacobus & Judas, & Joseph filii erant Materteræ Domini. Jacobus quoque & Joannes alterius Materteræ Domini fuerunt filii. Maria Jacobi minoris & Joseph mater, uxor Alphei, soror fuit Mariæ matris Domini, quam Cleophæ Joannes nominat, vel à patre, vel à gentilitatis familia, vel alia causa. Maria Salome, à viro vel à vico dicitur: hanc eandem Cleophæ quidam dicunt, quod duos viros habuerit.

Addit is, qui hæc descripsit, de suo: *Maria dicitur Illuminatrix sive stella mari; genuit enim lumen mundi: sermone autem Syro Domina nuncupatur, quia genuit Dominum.* Priora vero ex Papiæ nostri libris deprompta esse exinde colligo, quia initio horum verborum ad marginem expresse adscriptum lego: *Papia.* Cæterum quæ Cod. 1752. qui est Digbæi 151. in Catalogo signantur *Excerpta de Papiæ*, sunt vocabula, ex Dictionario alterius Papiæ, exeunte seculo xii. florentis, descripta.

Basilides Hæresiarcha.

Basilides, ortu Alexandrinus juxta Eusebium Lib. IV. Hist. Eccl. cap. 7. patria egressus, aliquanto tempore in Syria una cum Saturnino, alio Hæresiarcha, vixit, eodem magistro, forte Menandro, usus. Δύο γὰρ ἔποι ἐξήκουτο συγγραφεύς, Βασίλειδης τε καὶ Σατορνίλῳ. *Etenim duo illi condiscipuli fuere, Basilides ac Saturnilus*, ait Epiphanius Hæres. xxiii. Saturnilianorum §. i. Sed posthæc à se invicem sejuncti, distantes doctrinas ostenderunt, alter quidem in Syria, alter vero in Alexandria, ut Irenæus scribit Lib. I. cap. 22. Et patriam quidem urbem, Alexandriam, præcipuam Basilidis sedem fuisse inde colligitur; attamen per alias quoque Ægypti provincias virus eum sparsisse, testatur Epiphanius Hæres. xxiv. Basilidianorum §. i. *Εν τῇ τῇ Αἰγυπτίων χώραν περιλάμβανεν ἡ πορεία, ἐκείσε τὰς ἀγροτείας ἐποιεῖτο· εἴτα ἔρχετο εἰς τὰ μέρη τῆς Περωπίτις καὶ Ἀδριβίτις· ἔτι μὲν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Σαῖτιν, καὶ Ἀλεξανδρίαν, καὶ Ἀλεξανδριπολίτιν χώρην ἥτοι νόμον. Νόμον γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι φασὶν ἔχειν τὴν πόλιν καὶ περιουσίαν, ἥτοι περιχώρην.* *In Egyptum profectus, scholas illic instituit: deinde in Prosopiticam & Athribiticam Præfecturam secessit: nec non in Saitica & Alexandrina urbe ac urbico agro sive Nomo versatus est.* Νόμον enim Ægyptii uniuscujusque civitatis agrum sive circumjacentem regionem appellant; sicut nos jurisdictionem di-

cere solemus. Sed & Persis hæresin suam propinasse, ac Manichæorum sectæ ibi prælusisse Basilidem, discimus ex Archelai & Manetis Disputatione, nuper Romæ à Laurentio Alexandro Zacagnio, Vaticanæ Bibliothecæ Præfecto dignissimo edita. Tomo I. Monumentorum Veterum p. 101, ubi Archelaus ait: *Propositum est vobis ostendere, non ex Mane originem mali hujus manasse; sed ab alio & ante multum temporis à barbaro quodam exorta, in silentio habita, ab isto vero ignote latentia, velut propria ejus esse prolata, deleta conscriptoris titulo, sicut superius exposui. Fuit prædicator apud Persas etiam Basilides quidam antiquior, non longe post nostrorum Apostolorum tempora, qui & ipse cum esset versutus, & vidisset, quod eo tempore jam essent omnia præoccupata, dualitatem istam (lucem & tenebras) voluit affirmare, quæ etiam apud Scythianum erat. Denique cum nil haberet proprium, aliis dictis (sive aliorum dicta) proposuit adversariis.*

Dicit Basilidem non longe post Apostolorum tempora fuisse; coepit enim hæresin condere sub Trajano, & propagavit sub Hadriano, uti proluxe contra Dallæum probavit Pearsonius Part. 2. Vindic. Epist. Ignatii cap. 7. Imo & tunc mortuum esse idem vult, ac ex Hieronymi Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum probare contendit, ubi legimus: *Mortuus est autem Basilides, à quo Gnostici, in Alexandria temporibus Hadriani: qua tempestate & Choccebas dux Judaicæ factionis nolentes sibi Christianos adversum Romanum militem ferre subsidium, omnimodis cruciatibus necat.* Sed hac in parte dubium me reddit Cotelierius, qui in Notis ad Lib. VI. Constit. Apost. cap. 8. testatur, in quinque MSS. Hieronymi Codicibus, quatuor scilicet Regiis, & uno Bibliothecæ Monachorum S. Germani, legi *moratus est*, non *mortuus est*: atque ita etiam reperio scriptum in duobus præstantissimis Codicibus membranaceis Bibliothecæ Bodleianæ 2222. & 3574. Confirmatur illa lectio ex loco parallelo ejusdem Hieronymi, in versione Eusebiani Chronici ad Annum 17. Hadriani ista ponentis: *Basilides Hæresiarches in Alexandria commora-*
tur:

tur: à quo Gnostici. Chochebas dux Judaicæ factionis nolentes sibi Christianos adversum Romanum militem ferre præsidium, omnimodis cruciatibus necat. Accedit, quod Clemens Alexandrinus Lib. VII. Strom. p. 764. testetur Basilidem usque ad tempora Antonini Pii vitam produxisse; quare non sub Hadriano ejus decessore obiit. Contra tamen pro vulgata lectione, Pearsonio probata, facit, quod in Græca versione dicti Catalogi, quæ Sophronio Hieronymi æquali adscribitur, legatur: Τελευτῶντος Βασιλείδου. Unde patet, Auctorem Versionis istius, quisquis etiam fuerit, Suida saltem antiquior, non legisse *moratus*, sed *mortuus est*. At quicquid hujus rei sit, id certum est, sub Hadriano maxime floruisse infelicem illam plantam, quam Pater cœlestis, mundi Creator, non plantaverat. In hunc enim, perinde ut alii ante & post eum Gnostici, injuriosus fuit Basilides: cuius absurda dogmata prolixè descripsit Irenæus Lib. I. cap. 23. & in sequentibus passim refutavit. Quæ cum illic in Notis pro virili sim illustraturus, ac postea quoque quædam ex Clemente Alexandrino & Origine explicaturus, hic sententiam errorum Basilidis sicco pede prætereo, & de libris ejus quædam solum addo.

Basilidem eis μὲν τὸ διαγγέλιον πένταμι πρὸς τοὺς ἑκατὸ συντάξας βιβλία, *quatuor & viginti libros in Evangelium conscripsisse*, testatur Agrippa Castor in Elencho contra Basilidem apud Eusebium Lib. IV. cap. 7. Idem numerus legitur in Hieronymi Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum juxta edita exemplaria, nec non in Græca Sophronii versione: quamvis in ambobus ante dictis Codicibus Bibliothecæ Bodleianæ existent xxxiv. incuria, puto, librariorum, qui in numeris scribendis facile hallucinantur. Vigessimum tertium horum librorum sub titulo ἐξηγητικῶν citavit Clemens Alexandrinus, ac quædam nobis servavit fragmenta, postea recitanda una cum iis, quæ Archelaus ex Lib. XIII. allegavit. An Basilides in aliquod IV. Canonicorum Evangeliorum hanc exegesein exaraverit, an in aliud à semetipso confictum, determinare haud audet doctissimus D. Cave in Historia literaria; multo minus ego quicquam definire ausim. Posterius tamen verifi-

verisimilius puto, quia Origines Homilia I. in Lucam, Ambrosius Proœmio in Lucam & Hieronymus Prologo in Matthæum, falsum *Basilidis Evangelium* memorant. Qualescunque autem Commentarii illi fuerint, ex paucis, quæ superstites sunt, particulis conicere licet, omnino verum esse de iis iudicium Archelai loco supra citato dicentis: *Omnes ejus libri difficilia quædam & asperrima continent.* Cæterum non contentus fuit Basilides Evangelium confingere, sed & Prophetarum monstra protulit. Περσῆτας ὃ ἐαυτῷ ἐνομάσατο Βαρκεβᾶν καὶ Βαρκῶρ, καὶ ἄλλες ἀνυπάρχουσιν πινὰς ἐαυτῷ συνητάμηνον. *Ipsumque sibi Prophetas nominasse Barcabam & Barcoph, aliosque nonnullos, qui nunquam exstiterunt, composuisse,* testatur Agrippa Castor apud Euseb. loc. cit. De fictis enim Pseudo-Prophetarum non modo personis, sed & libris ista accipienda puto, ac in hac sententia plane confirmor, dum à Clemente Alexandrino Lib. VI. Strom. pag. 641. citata confidero aliqua ex Isidori, Basilidis filii, τῷ πρώτῳ τῷ Περσῆτῃ Παρχῶρ ἐξηγητικῶν, *primo libro expositionum Prophetæ Parchor.* Nam & hic quidam Basilidis Prophetæ fuit; nisi forte Παρχῶρ corrupte ex Βαρκῶρ factum quis suspicari velit cum Valesio in Lib. IV. Euseb. cap. 7. Denique Psalms sive Odas aliquas Basilidem, ut & Valentinum, composuisse notat laudatus D. Cave in Historia Literaria, p. 30. & hanc in rem testem allegat Origenem in Comitoli Catena in Jobum. Sed vereor, ne memoriæ lapsus summo viro obrepserit, ut in talibus facile fieri potest: neque enim in hac Catena aliud de hæreticis illis dictum Origenis reperiō præter id, quod p. 237. exstat, ubi *Marcionis, Valentini, Basilidis sententias impias*, nullas autem eorum *odas* memorat. Neque ᾠδαὶ habent Græca Origenis in Patricii Junii Catena pag. 590. unde rem in dubio relinquo. Sed in MS. Laud, K. 96. ad Cap. 21. (juxta nostram divisionem) v. 72. in explicatione istorum verborum ἀναλαμβάνοντες ψαλμῶν καὶ κινῶν, sequentia *Origenis* ea ad hæreticos applicantis verba habentur; Καὶ αὐτοὶ λέγουσι ψαλμοὺς Οὐαλεντίνου καὶ ᾠδαὺς Βασιλίδου κ. τ. λ.

Fragmentum

Fragmentum libri XIII. Commentariorum Basilidis.

Ex Archelai & Manetis Disputatione pag. 101. & seq.

Exstat tertius decimus liber tractatum ejus (Basilidis) cujus initium tale est: Tertium decimum nobis tractatum scribentibus librum necessarium sermonem uberemque salutaris sermo præstavit. Per parvulam divitis & pauperis naturam, sine radice & sine loco supervenientem, unde pullulaverit, indicat. Hoc autem solum caput liber continet. — Sed ad rem rediens; Basilides interjectis plus minus vel quingentis versibus ait: Define ab inani & curiosa varietate, requiramus autem magis, quæ de bonis & malis etiam barbari inquisierunt, & in quas opiniones de his omnibus pervenerunt. Quidam enim horum dixerunt, initia omnium duo esse, quibus bona & mala associaverunt, ipsa dicentes initia sine initio esse & ingenita, id est, in principiis lucem fuisse ac tenebras, quæ ex semetipsis erant, non quæ esse dicebantur. Hæc cum apud semetipsa essent, propriam unumquodque eorum vitam agebat, quam vellet, & qualis sibi competeret; omnibus enim amicum est, quod est proprium, & nihil sibi ipsum malum videtur. Postquam autem ad alterutrum agnitionem uterque pervenit, & tenebræ contemplatæ sunt lucem, tanquam melioris rei sumpta concupiscentia, insectabantur ea commisceri.

Ad ultima hæc verba supra laudatus Zacagnius bene notat sequentia: Tenebras desiderio lucis adipiscenda actas fuisse, Manes quoque asserit in cap. 13. hujus operis (Archelai) & apud Titum Bostrensem adversus Manichæos Lib. I. pag. 48. editionis Canisiana.

Fragmentum libri XXIII.

Ex Clementis Alexandrini Stromatum Lib. IV. pag. 506.

Βασιλείδης δὲ ἐν τῷ εἰκοστῷ τεί-
τῳ τῇ ἐξηλικῶν, περὶ τῇ κατὰ τὸ
μαρτύριον κολαζομένων, αὐταῖς λέ-
ξει ταύτῃ ἔχει· φησὶ γὰρ τὸ, ὅπόσοι
ὑποπίπῃσι τῇ λεγομένῃσι θλίψεσιν,
ἤτοι ἡμαρτηκότες ἐν ἄλλοις λαοδα-

Basilides autem in vicesimo
tertio Exegeticorum, de iis
qui martyrio puniuntur, his ver-
bis hæc dicit: Dico enim, qui-
cunque incidunt in eas quæ di-
cuntur afflictiones, sive cum im-
prudenter peccaverint in aliis
lapsi,

lapsi, ad hoc bonum deducuntur, benignitate ejus qui adducit, cum revera alia ex aliis crimina intententur, ne patiantur ob ea quæ mala esse certum est & extra omnem controversiam, neque maledictis appetiti ut adulter, vel occisor, sed accusati quod sint Christiani : quod quidem eos consolabitur, ut ne videantur quidem pati. Et si quis, qui omnino non peccaverit, accesserit ad patiendum, quod quidem est rarum, tamen ne is quidem aliquid patietur ex paratis à potestate insidiis, sed patietur ut passus est infans, qui videbatur nihil peccasse. Deinde paulo inferius subjungitur : sicut ergo infans qui prius non peccavit, aut actu quidem in se nihil peccavit, sed quod habeat id quod peccavit, postquam conjectus fuerit ad patiendum, afficitur beneficio, ut qui lucretur multa quæ sunt difficilia : ita etiam, si perfectus quoque qui actu nihil peccaverit, patiatur, & passus fuerit, passus est similiter atque infans; in se quidem habens peccandi potestatem, & tamen non accepta occasione ad peccandum non peccavit : quare non est ipsi imputandum, quod non peccaverit. Quemadmodum enim qui vult adulterium admittere, est adulter, etiamsi non consequatur effectus, & qui vult cædem facere, est homicida, etiamsi non possit occidere : ita etiam eum quem dico non peccasse, si videro patientem, etiamsi nihil mali fecerit, malum dicam, eo quod velit peccare. Quidvis enim dicam potius, quam malum id quod providet. Deinde inferius,

νοντες πλάσματα, εἰς τὸ τοῦ ἀγίου
τὸ ἀγαθόν, χρησόμεθα τῇ παλαιότητι.
ἄλλα ἐξ ἄλλων ὄντως ἐκκαθαίμενοι,
ἵνα μὴ ὡς κατὰ δικαιοσύνην κακοῖς ἐ-
μολογημένοις πάσῃσι μὴδὲ λοιδο-
ρήμενοι ὡς ὁ μοιχὸς ἢ ὁ φονεὺς, ἀλλ'
ὅτι Χριστιανοὶ πεφυκότες· ὅπως αὐτοὺς
παρηγορήσῃ μὴδὲ πάσῃσι δοκεῖν. Καὶ
μὴ ἡμαρτηκὸς δι' ὅλως τις ὅτι τὸ
παθεῖν ἡμίται, σπάνιον μὲν, ἀλλ'
ἐν δὲ ἑστῶ κατ' ὀρθολογίαν διωκόμενος
πείσεται, ἀλλὰ πείσεται, ὡς ἐ-
παρὲς καὶ τὸ νῦν πῶς τὸ δοκεῖν ἐκ ἡμαρ-
τηκέναι. Εἰδὼς ὅτι, πάλιν ὁ παρὲς
ὡς οὖν τὸ νῦν πῶς ἐπερημαρτηκός, ἢ
ἐπερὶ μὲν ἐκ ἡμαρτηκός ἐστιν ἐν
ἑαυτῷ, τῷ δὲ τὸ ἡμαρτηκὸν ἔχει,
ἐπὶ τὴν ὑποβολὴν τῷ παθεῖν, οὕτως
τίθεται τε, πολλὰ κερδαίνον δύσκολα
ἐπὶ τῷ δὴ, καὶ τέλειος μὴδὲν ἡμαρ-
τηκὸς ἐργῶ τύχη, πάσῃ δὲ καὶ πα-
θεῖν, ταῦτ' ἐπαθεῖν ἐμφερῶς τῷ νῦν
πῶς ἔχον μὲν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἡμαρτη-
κόν, ἀπορριπνύει δὲ πρὸς τὸ ἡμαρτη-
κέναι μὴ λαβόν, ἐκ ἡμαρτανέν· ὡς
ἐκ αὐτοῦ τὸ μὴ ἡμαρτηκὸν λογισέν.
ὡς γὰρ ὁ μοιχεύσας θέλων μοιχὸς εἶναι,
καὶ τῇ μοιχεύσει μὴ ἐπιτύχῃ καὶ ὁ
ποιῶν φόνον θέλων, ἀνδροφόνος εἶναι,
καὶ μὴ διώκῃται φονεῦσαι· ἐπὶ τῷ δὲ
καὶ τῇ ἀναμαρτησίᾳ ὅν λέγω, ἐὰν ἴδῃ
πάσῃσι, καὶ μὴδὲν ἢ κακὸν π-
αράσας, κακὸν ἐρῶ τῷ θέλειν ἡμαρ-
τανέν. Πᾶσι ἐρῶ γὰρ μᾶλλον, ἢ
κακὸν τὸ παρὲς ἐρῶ. Εἰδὼς ὅτι

ὡς, καὶ περὶ τῶν κυρίων ἐκκλησιαστικῶν, ὡς περὶ
ἀνθρώπων λέγει· ἐάν μὴ τοι παρ-
ελθὼν τέτρες ἀπαντας τὰς λόβας, ἐλ-
θῇς ὅτι τὸ δουλοῦμαι με, ἀλλὰ περὶ
πάντων, εἰ τύχοι, λέγων, ὁ δεῖνα
ἐν ἡμαρτεν, ἔπαθεν γὰρ ὁ δεῖνα· ἐάν
μὴ ἐπιτέλῃς, ἐρῶ· ἐχ ἡμαρτεν μὴ,
ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πάχοντι νηπίω· εἰ
μὴ τοι σφοδρότερον ἐκείνῳ τὸν
λόγον, ἐρῶ, ἀνθρώπον, ὅτι πᾶν ἂν ὀνο-
μάσῃς, ἀνθρώπον εἶναι, δίκαιον ἔστι
θεῶν. Κατὰ τοῦτο γὰρ εἶπες, ὡς περὶ
παιδὸς εἶπες. (Job xiv. 4. juxta o.)

aperte quoque de Domino dicit
tanquam de homine: Sin autem
his omnibus prætermisissis accel-
feris ad hoc, ut me pudore con-
fundas, adducens certas personas,
verbi causa: Hic ergo peccavit,
hic enim est passus; si permittas
quidem, dicam: Non peccavit
quidem, sed erat similis infanti,
qui patiebatur. Sed si vehemen-
tius urgeas, dicam, quemcunque
hominem nominaveris, eum esse
hominem, justum autem De-
um. Nullus enim est mundus,
ut dixit quispiam, à sordē.

Ita hæc in editionibus Parisiensibus excusa exstant, Græco textu
passim male diviso, & pejus Latine translato. Primo quidem ἡ τοι
hic non est disjunctivum, sed ἀποφαινετικόν, ideoque pro sive in La-
tina versione pone videlicet, ne frustra aliud disjunctionis mem-
brum expectes. Ast hoc leve est: magis autem observa, pro ἄλλων
ἐξ ἄλλων legi debere, ἀλλὰ ἐξ ἄλλων indeque loco illorum, cum revera
alia ex aliis crimina intententur; hæc, sed alia prorsus de causa
iū jus vocati. Neque expressa est in versione vox κατὰ φύσιν, qua
significantur damnati in judicio, oppositi iis, qui tantum sunt ἀν-
θρώποι, probris affecti: male neglectum quoque verbum παρὰ φύσιν,
natura comparati, indeque simpliciter positum, quod sint Christi-
ani, cum verti debuerit, quod sint Christiani natura tales. Hæc
enim erat Basilidis hypothesis, de qua Irenæus quidem nihil dixit,
sed Clemens aliis pluribus locis testatur. Ita sub finem hujus
Lib. IV. Stromat. p. 540. Basilides ἐκλογῶν, id est, Christianos
electos, dicit ὑπερέκαστοι φύσει ἔσσαν, natura esse supra mundana. Et
sub initium Lib. V. Strom. p. 545. φύσει τις τὸ θεῶν ἐπίσταται, ὡς Βασι-
λίδης οἶνται, Natura aliquis Deum scit, ut Basilides opinatur.
Ac mox: φύσει ἔστι κατὰ φύσιν — ἐχ δὲ ψυχῆς ἀντιθέσεως λογικῆς συγκρί-
σιν λέγει τὸ πᾶν. Naturam & substantiam — non autem animæ
libero arbitrio utentis rationalem assensionem dicit fidem, De
sectatoribus quoque Basilidis idem refert Lib. II. Strom. p. 363.
& Lib. III. p. 427. Sed adhuc aliud ad fragmenti recitati emenda-
tionem addo: Nimirum pro οὐκ ἐχ ἡμαρτηκὸς ἔδεν ἐν ἑαυτῷ, τὸ
δὲ τὸ ἡμαρτηκὸς ἔχον, qui actu quidem in se nihil peccavit, sed quod ha-
beat id quod peccavit, lege, οὐκ ἐχ ἡμαρτηκὸς ἔδεν, ἐν ἑαυτῷ δὲ
τὸ ἡμαρτηκὸς ἔχον, qui actu quidem nihil quisquam peccavit, in se
vero peccatum (id est peccandi facultatem) habet; nam & paulo
Vol. 2. F post

42 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

post in apodofi, quæ huic protafi respondet, eodem modo ait : *ἔχω μὲν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀμαρτηκόν, &c. in se quidem habens peccandi potestatem, &c.*

Cæterum recitata hætenus verba certe referenda sunt inter illos, quos Origenes Tractat. 28. in Matthæum leviter perstringit, *Basilidis sermones detrahentes eis, qui usque ad mortem certant pro veritate, ut confiteantur coram hominibus Jesum.* Docet enim iis, omne martyrium esse poenam peccatorum ante commissorum, si non actu, saltem voluntate. Quod merito tanquam absurdum refutat Clemens pag. 507. inter alia scribens : *Εἰ δὲ τὸ μαρτυρεῖν ἀνταπόδοσις ἂν κολάσεως, ἢ ἡ πίστις καὶ ἡ διδασκαλία, δι' αὗται τὸ μαρτυρεῖν. Σωτηρὶς ἄρα αὐτῶν κολάσεως, ἥς τίς ἂν ἀδὴν μείζων ἀπτήματος ᾔσκειτο; Si autem martyrium est retributio per supplicium, & si fides pariter ac doctrina, propter quas martyrium subitur, erit talis. Sunt ergo hæc quoque adiutrices supplicii, quo quidnam aliud possit esse absurdius? Vide plura ibidem.* Per peccata autem ante commissa, ac martyrio punienda, intellexit Basilides delicta non in eodem solum, sed & alio corpore perpetrata : siquidem *μὴ μψύχῳ* defendit, ut ibidem animadvertit Clemens his verbis : *Ἀλλὰ τὴν Βασιλείδην ἡ ὑπόθεσις παρὰ μαρτυρήσεω φησὶ τὴν ψυχὴν ἐν ἑτέρῳ βίῳ, τὴν κολάσιν ὑπομῆναι ἐν ταύτῃ. Sed Basilidi hypothesis dicitur, animam, quæ prius peccaverat in alia vita, hic pati supplicium.* Verum uti Clemens mox subjungit : *Ἀλλὰ πῶς μὲν τὰ ὀδυμῶτα ἐκείνη, ἢ μετασχηματίζεται ἡ ψυχὴ — κατὰ τὰς οἰκίας λεχθήσεται κατὰς. Sed ad illa quidem dogmata, an à corporibus in corpora migret anima — dicetur suo tempore; ita & ego hanc rem differo, usque dum ad aliud Basilidis dictum ex Origine recitandum devenero.* Jam ad prius citata verba revertor : è quibus Clemens collegit, quod Basilides *Christum Dominum ausus fuerit dicere hominem peccato obnoxium*, uti pag. 507. notavit. Jam ea quidem hoc haud clare eloquuntur, imo ne quidem disertam Servatoris mentionem faciunt; verum ex integro forte contextu Clementi patuit, per ἄνθρωπον, ὅντιν' ἂν ὀνομάσῃς, ipsum Christum Dominum à Basilide esse indigitatum.

Alia Basilidis verba à Clemente haud citata memini, licet identidem errorum ejus mentionem faciat, etiam talium, qui ab Irenæo non sunt memorati. Sic hoc ipso Lib. IV. Strom. pag. 536. ubi dixerat *peccata ante susceptam fidem commissa dimitti*, addit : *πλὴν ἐδὲ πᾶσις ὁ Βασιλείδης φησὶ, μόνος δὲ τῶν ἀκρίβειος καὶ κατὰ ἀγνοίαν ἀφίστασθαι. Sed ne omnia quidem dicit Basilides, verum sola dimitti involuntaria, & quæ per ignorantiam facta sunt.* Et pag. 539. *Βασιλείδης ὑποστηρίζει, δικαιοσύνην δὲ ἐν τῷ θυγατέρι αὐτῆς τῷ εἰρηλῶ, ὑπολαμβάνει ἐν ὁμοδοσίᾳ μῦθον ἐνδιατεταγμένον.* Ubi in margine notatur, pro ὑποστηρίζει legendum ἀπὸ τῆς ἰστορίας, indeque in versione dicitur : *Basilides*

lides autem qui defecit. Sed nulla hic textus indiget correctione, ac ita Latine reddi potest: *Basilides justitiam ejusque filiam pacem, tanquam subsistentes existimat manere in ogdoade collocatas.* Si dicas, *κλεινὴν* Clementi non fuisse in usu, respondeo ab ipso usurpatum legi Lib. VII. Strom. pag. 769. Imo adhuc aliter sine ullius literæ mutatione dictus textus intelligi potest, si transposito tantum accentu legas *κλεινὴς*. *κλεινὴς* quippe *fulcimentum*, quo res sustentatur, significat: atqui eadem pagina paulo ante Clemens ait: *δικαιοσύνη ἐν εἰρήνῃ βίη καὶ ὁσιότητι.* *Justitia ergo est pax vitæ & stabilimentum.*

Aliud Basilidis fragmentum.

*Ex Origenis Lib. V. Comment. in Epist. ad Romanos cap. 5.
Tom. II. pag. 530. edit. Basileensis 1571.*

Ego, inquit, (*Paulus*) mortuus sum: coepit enim mihi jam reputari peccatum. Sed hæc Basilides non advertens de lege naturali debere intelligi, ad ineptas & impias fabulas sermonem Apostolicum traxit in Pythagoricum dogma: id est, quod animæ in alia atque alia corpora transfundantur ex hoc Apostoli dicto conatur adstruere. *Dixit enim, inquit, Apostolus, quia ego vivebam sine lege aliquando, hoc est, antequam in istud corpus venirem, in eam speciem corporis vixi, quæ sub lege non esset, pecudis scilicet vel avis.* Sed non respexit ad id, quod sequitur, id est: Sed ubi venit mandatum, peccatum revixit, &c.

Ejusdem erroris mentionem quoque facit Origenes Tract. 28. in Matthæum, ubi de Basilidis auditoribus ait: *In eisdem sermonibus docent, non esse alias peccatorum pœnas, nisi transcorporationes animarum post mortem.* Refellit vero Irenæus Lib. II. cap. 58. quem lege.

Valentinus Hæresiarcha.

DE ortu & patria *Valentini* vix quicquam certi affirmari posse, jam plures notarunt ex Epiphaniî Hæresi xxxi. §. 2. ubi ait: *Τὴν αὐτῆς πατρίδα, ἢ πόλιν ἕως γρηγόρηται, οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦσιν. Οὐ γάρ πνι τὴ συζητῶν μεμλῆται τίς τις δεῖξαι τὸ πόνον.* *Patriam ejus (Valentini) ac stirpem plerique nesciunt. Neque enim locum, unde oriundus esset, designare ulli scriptorum curæ fuit.* Ex fama tamen & relatione quorundam addit, *αὐτὸν γρηγόρειον φρεωνίτῳ τῷ Αἰγύπτου παρὰ*

44 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

λώτιο· ἐν Αλεξανδρείᾳ ὃ πεπαιδευμένον ἔχει τῶν Ἑλλήνων παιδείαν, *Phre-*
bonitem illum fuisse, ex maritima Egypti ora: Alexan-
drice vero in Græcorum disciplinis eruditum. De tempore
 Valentini certiora nos edocet Irenæus Lib. II. c. 4. scribens:
 Οὐαλεντίνος μὲν γὰρ ἦλθεν εἰς Ρώμην ἐκ τῆς Τρίνης, ἡμεῖς δὲ ἐκ τῆς Πίης, καὶ
 παρέμειναν ἕως Ἀνικητῆς. *Valentinus enim venit Romam sub*
Hygino, increvit vero sub Pio, & prorogavit tempus usque
ad Anicetum. Neque solum sub Hygino Romam venisse,
 sed & hæreticum tunc ibi agnitum fuisse, discimus ex
 Chronico Canone Eusebii ad Annum Christi 141. Anto-
 nini III. ita scribentis: Κατὰ Τρίμιον Ρώμης ἐπίσκοπον Οὐαλεντίνος
 ἰδίᾳς αἵρέσεως εἰσηγητὴς, καὶ Κέρδων τὸ κατὰ Μαρκίωνα πλάνης ἀρχηγός,
 ἄμφω ἐπὶ τῇ Ρώμῃ ἐγνωρίζοντο. *Sub Hygino Romæ Episcopo*
Valentinus propriæ Hæreseos conditor, & Cerdon erroris
Marcionitarum dux, ambo Romæ cogniti sunt. Quæ vere
 quidem scripsit Eusebius, sed in temporum supputatione
 hallucinatus est, dum Hyginum Anno 140. Christi, II. An-
 tonini, Episcopatum Romæ suscepisse tradit, cum Anno
 Christi 122. vel 123. id factum demonstraverint Chrono-
 logi acuratissimi, Pearsonius & Dodwellus, ille Dissertat. 2.
 De Annis primorum Romæ Episcoporum cap. 12. hic
 autem Dissertatione singulari de Romanorum Pontificum
 primæva successione cap. 12. §. VI. Unde & Valentini or-
 tus ad dictos annos referendus est; id quod vel ex ipsius
 Eusebii proxime sequentibus loco citato verbis colligere
 est. Nam ad Ann. Christi 142. Antonini IV. hæc ad-
 scripsit: Ἰουστίνος Φιλόσοφου ὑπὲρ τῆς κατὰ ἡμᾶς ὁρθῆς λόγου βίβλου
 ἀπολογίας Ἀντωνίνῳ ἐπέδωκεν. *Justinus Philosophus librum pro*
nostra vera religione conscriptum Antonino tradidit; Apo-
 logiam scilicet, vulgo secundam dictam, cum revera prima
 fuerit, ut jampridem eruditi observarunt. In hac autem
 Apologia Justinus hæc inter alia habet verba, ab Eusebio
 quoque Lib. IV. Hist. Eccl. cap. 11. allegata: Ἐστὶ δὲ ἡμῶν
 καὶ σωτήριον, καὶ πρὸς πάντας τὰς γενημένους αἵρέσεων, ὃ ἐν βέλτε ἐκτυχεῖν,
 δώσωμεν. *Est vero nobis liber contra exortas hæreses omnes*
compositus, quem, si placet, legendum dābimus. Hunc ita-
 que Tractatum patet aliquanto prius à Justino elabora-
 tum

tum fuisse, ac proinde fidem in hoc mereri Cedrenum, qui ad Adriani tempora refert, scribens: ἐν τῷ αἰσῶνι τῷ πρώτῳ καὶ πρῶτον αἰσῶνι ἡνδρὶς ἐστὶν. Sub hoc (Adriano) Justinus Philosophus contra omnes hæreses mascole decertavit. At qui in isto libro Valentinum inter alios refutatum esse dubitare nos non finit Tertullianus Lib. contra Valentinianos cap. 5. ac proinde nullum quoque dubium, Valentinum aliquanto tempore ante dictum Justini librum sub Hadriano scriptum extitisse sectamque condidisse, uti egregie hoc argumento probavit laudatus Pearsonius Part. 2. Vindic. Epist. Ignatii cap. 7. Atque vix habeo quod à doctissimo Præsule de ætate Valentini dictis addam, præter testimonium Victorini Petavionensis, qui exeunte Seculo III. floruit, & brevem in Apocalypsin S. Joannis commentarium edidit, in quo Tom. I. Bibl. M. Patrum col. 576. edit. Paris. 1654. hæc tradit: Cum essent Valentinus, & Cerintus, & Ebion, & cæteri scholæ Sathanae diffusi per orbem, convenerunt ad illum (Joannem Apostolum) de finitimis provinciis omnes, & compulerunt, ut ipse testimonium conscriberet. Unde tunc Evangelium à S. Joanne scriptum esse ait. Non me fugit quidem, Criticos ad unum omnes hunc Victorini locum suppositionis postulasse, quia millenarium Christi in terris Regnum oppugnat, quod à Victorino defensum esse, ex Prologo Hieronymi ad Anatolium his commentariis præfixo patet. Ast miror viros doctos haud advertisse, quod Hieronymus sub finem dicti Prologi scripsit, nempe à se non solum correctæ esse, quæ ab imperitis erant vitiata scriptoribus; sed & aliqua, ad finem voluminis addita. In calce vero hujus commentarii exstant ea, quibus Regnum mille annorum rejicitur: quæ idcirco ab Hieronymi, non Victorini, manu profecta esse patet. Cæterum ipsum citatum Victorini locum quod attinet, huic non quidem assentior in eo, quod Valentinum, ut hæreticum, ad eadem cum Cerintho ac Ebione tempora, & inter illos referat, contra quos S. Joannes Evangelium exaravit; quin potius subscribo verbis Epiphani Hæres. XXXI. §. 2. Οὐαλὲντίνῳ μὲν ἐν ἑσῶς τῷ χεῖνι ἀγὰρ χεῖτος

46 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

Ἀφ' ἧς καὶ τὰς πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρους, Βασίλειον τε καὶ Σατορνίλον, Ἐσιῶν τε καὶ Κλείνδον, *Igitur Valentinus iste prioribus illis ante commemoratis tempore est posterior, Basilide nimirum ac Saturnilo, Ebione & Cerintho*; id tamen verissimum puto, quod jam S. Joannis ævo vixerit Valentinus, licet nondum hæresin docuerit. Nam cum circa Annum 123. vel paulo post, sub Hygino hæreticus agnitus sit, ut ex ante dictis liquet; cumque ex Tertulliani verbis mox citandis constet, eum sectæ condendæ occasionem ex lata Episcopatus repulsa cepisse, sane eum tunc juvenilem ætatem, id est, annum trigesium & quod excurrit usque ad quadragesimum, excessisse firmiter inde concludere licet; neque enim spem Episcopatus in Ecclesia concipere potuisset, *adhuc juvenis existens, qui necdum provectiorem haberet ætatem*, ut Irenæus de alia, nempe Servatoris nostri, persona argumentatur Lib. II. c. 39.

Dixi, occasionem condendæ sectæ Valentino dedisse repulsam Episcopatus: ita enim Tertullianus Lib. contra Valentinianos cap. 4. *Speraverat Episcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat & eloquio. Sed alium ex martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Ecclesia authenticæ regulæ abruptit, (ut solent animi pro prioratu exciti præsumptione ultionis accendi) ad expugnandam conversus veritatem.* Cujus urbis cathedram ambiverit Valentinus, haud exprimit Tertullianus, nec alius quispiam docet: quod vero ait, eum & ingenio & eloquio plurimum valuisse, id confirmat Drosierius Valentinianus Sect. iv. Dialogi contra Marcionitas, qui Origeni à quibusdam adscribitur, ab initio de Valentino dicens: ἐκ εὐτελέος ἦν ἀνὴρ. *Vir minime vulgaris fuit.* Et Philastrius Lib. de Hæresibus: *Valentinus in primis quidem fuit in Ecclesia, elatior autem factus postmodum, errore non parvo deceptus est.* Hinc Hieronymus Lib. II. Commentariorum in Osæ c. 10. Tom. V. pag. 62. ubi observaverat, quod nullus possit hæresin adstruere, nisi qui ardentis ingenii est, & habet dona naturæ, quæ à Deo artifice sunt creata, exempli gratia addit: *Talis fuit Valentinus, talis Marcion, quos doctissimos legimus.*

legimus. Materiam errorum ei suppediavit partim studium Philosophiæ, cui eum Alexandriæ innutritum fuisse, Epiphanius supra affirmabat, præcipue Platoniciæ; unde *Platonicum* eum appellat Tertullianus de Præscriptionibus adversus hæreticos cap. 7. & *Platoniciæ Sectatorem* cap. 30. partim lectio Poëtarum, maxime Hesiodi, à quibus triginta Æones illum accepisse docet Epiphanius loco citato; cum quo confer Irenæum Lib. II. cap. 19. Notandum tamen, quod non primus ille placita Philosophorum, ac Poëtarum fabulas, doctrinæ Christianæ immiscuerit, sed alios in erronea hac via duces secutus sit, *ἐπεὶ οἱ σὺν αὐτῷ καὶ μετ' αὐτῷ ὁ ἀληθείας ἐκπεπληκότες καὶ ὑπόνοιαν κτησάμενοι*, ab iis, qui vel suo tempore, vel ante se à veritate recesserant, errorem mutuatus, ut Epiphanius loco citato scribit; vel ut ante eum Irenæus Lib. I. cap. 5. ait: *πρῶτος ἐπὶ τῇ λεγομένῃ Γνωστικῇ αἵρεσις τὰς ἀρχὰς εἰς ἴδιον χαρακτῆρα διδασκαλεῖν μεταρμύσας*, primus ab ea, quæ dicitur Gnostica hæresis, principia mutuatus, ac propriam scholæ suæ doctrinam inde efformans. Ne tamen mali corvi malum ovum videretur, ab ore Theodadis, qui Pauli fuerat familiaris, Valentinum pependisse, sectatores ejus jactabant, sicuti Basilides Glaucia, Petri interprete, magistro usus esse ferebatur, teste Clemente Alexandrino Lib. VII. pag. 764. Atque hunc, ut obiter id moneam, istum in interpolata Ignatii Epistola ad Trallianos §. 11. memoratum *Theodotum*, sive ut in Codice Collegii Balio- lensis legitur, *Theododum* fuisse conjecit Usserius in Notis ad hunc locum. Verum merito huic conjecturæ objicit diligentissimus hæreticorum enarrator Ittigius Dissertat. I. de Hæresiarchis Sect. I. cap. 3. quod nusquam alibi Theodadem istum inter hæreticos numeratum, imo nec Valentinum errores suos ab ipso mutuatum legamus, licet ejus auditor fuisse feratur. Atque hinc ipse Theodotum sive Coriarium, sive Trapezitam, quorum uterque Seculo II. exeunte prodiit, ab Interpolatore indigitatum, ac horum tempora cum Ignatii ævo imperite confusa existimat. Sed neque huic sententiæ accedo, quin potius antiquiorem à Theodoreto Lib. I. Hæreticarum fabularum cap. 8. aliisque memoratum

memoratum Theodotum, Valentini sectatorem, ac Ignatio nondum defuncto viventem, in dicto Pseudo Ignatii loco intelligo; de quo plura suo loco, ubi nempe excerpta à Clemente ex ejus libris recensuero, quæ itidem minus recte tam à laudato Ittigio Sect. II. cap. 15. quam ab aliis viris doctis pro recentioris Theodoti Coriarii fragmentis accepta sunt. Nunc ad Valentinum redeo, & de pravis illius dogmatibus quidem nihil dico, quoniam satis ab Irenæo & in Notis ad illum dictum est. Id solum annotare placet, eum non omnes ab initio errores simul protulisse, sed, prout Apostolus 2 Timoth. III. v. 13. scribit, *Mali autem homines & seductores proficient in pejus*, procedente tempore profundius in erroris barathro demersum fuisse, teste Epiphanio Hæres. XXXI. §. 7. ubi postquam eum prius in Ægypto, deinde Romæ, virus suum sparsisse dixerat, in insulam Cyprum demum profectum omnimode naufragium fidei fecisse ait: ἐνομίζετο γὰρ πρὸς τὴν μέντοι ἔχειν εὐσεβείας καὶ ὁρθῆς πίστεως ἐν τοῖς πρῶτοις χρόνοις· ἐν δὲ τῇ Κύπρῳ λοιπὸν εἰς ἕνατον ἀσθενείας ἐλήλακε, καὶ ἐδάδυνεν ἑαυτὸν ἐν ταύτῃ τῇ καταχευαμένῃ καὶ αὐτῇ μωχθνεῖα. *Hactenus enim partem aliquam pietatis & rectæ fidei retinere illis in locis videbatur: in Cypro autem ad extremum impietatis prolapsus est, & profundius in improbißima, quam prædicavit, doctrina prorsus demersus fuit.*

Cæterum non viva solum voce, sed & scriptis Tractatibus hæresin suam propagare conatus est Valentinus. De his Feuardentius in Notis ad Proœmium Irenæi: *Valentinus, inquit, Hæresiarcha quædam scriptis evulgavit, velut Evangelium, Psalmos, & Sophiam, ut est apud Tertullianum lib. de Præscript. Clementem Alexandr. lib. II. Strom. ac Epiphanium.* Sed nihil de his libris apud Epiphanium vel Clementem Alexandrinum Lib. II. Strom. legitur, licet in hoc aliqua ex quadam Valentini epistola allegaverit. Apud Tertullianum quidem Lib. de Præscript. adversus hæreticos cap. 49. hæc de Valentino exstant: *Evangelium habet etiam suum præter hæc nostra.* Sed jam norunt eruditi, secundam libri de Præscript. adversus hæreticos

reticos partem à cap. 46. usque ad finem, qua illos singulatim recenset, spuriam esse: id quod vel ex hoc ipso argumento colligere est. Quippe in prima, omnium consensu genuina, hujus libri parte cap. 38. istud, quod Auctor Appendicis Valentino intentat crimen suppositionis falsæ Scripturæ, diserte ab eo removetur his verbis: *Alius (hæreticus) manu scripturas, alius sensu expositiones intervertit. Neque enim si Valentino integro instrumento uti videtur, non callidior ingenio quam Marcion manus intulit veritati. Marcion enim exerte & palam machæta, non stylo usus est: quoniam ad materiam suam eadem scripturarum confecit. Valentino autem pepercit: quoniam non ad materiam Scripturas, (bene nota) sed materiam ad Scripturas excogitavit.* Nec quispiam alius, qui stylum in hæreticos acuit, Valentinum suppositionis falsi Evangelii accusavit. Equidem Irenæus Lib. III. cap. 11. prope finem de Sæctatoribus Valentini scripsit: *Hi qui sunt à Valentino, iterum existentes extra omnem timorem, suas conscriptiones proferentes, plura habere gloriantur quam sint ipsa Evangelia: siquidem in tantum processerunt audaciæ, uti quod ab his non olim conscriptum est, veritatis Evangelium titulent, in nihilo conveniens Apostolorum Evangeliiis, ut nec Evangelium quidem sit apud eos sine blasphemia.* Ast non ipsi Valentino, (uti quidem in præcedentibus Marcioni) mutilationem veri, vel suppositionem falsi Evangelii adscripsit, imo contrarium innuit, dum falsum Evangelium ab iis qui sunt à Valentino, & quidem non olim conscriptum dicit. Nullum itaque Evangelium à Valentino fictum puto; alium autem librum, quem titulo *Sophiæ* donavit, nec non **Psalmos* ab ipso compositos colligo ex Tertulliani Lib. adversus Valentinos cap. 2. *Docet ipsa Sophia, non quidem Valentini, sed Salomonis.* Et Lib. de carne Christi cap. 20. *Nobis quoque ad hanc speciem Psalmi patrocinantur, non quidem Apostatæ, & hæretici, & Platonici Valentini, sed sanctissimi & receptissimi Prophetæ David.* Ille apud nos

* Testimonium Origenis de Psalmis Valentini vid. supra pag. 38. descriptum.

canit *Christum*, &c. (Ita enim potius textum Tertulliani distinguere placet, quam in editis, ubi à nomine *David* nova incipit periodus.) Sed horum Psalmorum nullum superest fragmentum, uti nec *Sophiæ*; nisi forte pro parte ejus sit habenda ista Valentini Dissertatio, quam ex supra dicto contra Marcionitas Dialogo inferius recitabo. Epistolarum autem Valentini, nec non Homiliæ unius atque alterius particulas nobis conservavit Clemens Alexandrinus in suo Σπριματίων opere, ex quo illas hic sisto.

Fragmenta Epistolarum Valentini.

Ex Clementis Alexandrini Lib. III. Stromatum pag. 375. & seqq.

Videtur autem Valentinus quoque in quadam Epistola talia quædam mente apprehendisse. His enim verbis scribit: Et sic ex illo figmento terrore affectus fuit Author Angelorum, quando majora elocutus est, quam quæ convenirent effictioni, propter eum qui in ipso inaspectabiliter dederat semen supernæ essentiae, & libere loquebatur. Ita etiam in mundanorum hominum generationibus, timores fuerunt opera hominum iis, qui ea faciebant: quemadmodum statuæ & imagines, & omnium manus efficiunt in nomine Dei. In nomine enim hominis formatus Adam, timorem præbuit ejus, qui prius erat hominis, ut qui ipse esset in ipso constitutus, & obstupuerunt, & opus cito aboleverunt.

Εοικε γὰρ ὁ Οὐαλεντίνος ἐν τινὶ ἐπιστολῇ τοιαῦτά τινα ἐν τῷ λαβὼν· αὐταῖς γὰρ γράφει ὅτι λέξει· καὶ ὡς περὶ τοῦ ἐπ' ἐκείνῃ τοῦ πλάσματος ὑπῆρξε τοῖς ἀγγέλοις, ὅτι μείζονα ἐφθέγγετο τῷ πλάσσει, ἢ ὅτι ἀσάτως ἐν αὐτῷ σπέρμα διδωκότα τῷ ἀνωθεν ὁσίῳ καὶ παρρησιαζόμενον· ἐπεὶ καὶ ἐν τῇ θυσίᾳ τῆς κοσμικῆς ἀνθρώπων, φόβοι τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τοῖς ποιοῦσιν ἐγγίπτει, οἷον ἀνδριάντες καὶ εἰκόνες· καὶ πάντων αἱ χεῖρες ἀνύουσιν εἰς ὄνομα Θεοῦ. Εἰς γὰρ ὄνομα ἀνθρώπου πλάσις Ἀδάμ, φόβον παρέχον περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς δὴ αὐτὸ ἐν αὐτῷ κατεστῶτος, καὶ κατεπλάγησαι, καὶ ταχὺ τὸ ἔργον ἡρᾶνισαι.

Ita hæc foliis Sibyllæ similia leguntur in editionibus Parisiensibus, Græce corrupta, Latine corruptiora; quæ sequentem in modum corrigo & explico: Καὶ ὡς περὶ τοῦ ἐπ' ἐκείνῃ τοῦ πλάσματος ὑπῆρξε τοῖς ἀγγέλοις, Et quemadmodum illa creata

tura (homo) terrorem incussit Angelis, qui ipsi hominum conditores erant ex hæreticorum istorum hypotheli, ut ex sequentibus patet. Atque tunc apte respondet apodosis : ἔτα εἰ φόβος παῖδα τῶν ἀνθρώπων τοῖς παισὶ ἐχθροῖς, οἷον ἀνδριάντις εἰ ἀκόντης, καὶ πάντα, αἰ (pro duabus vocibus πάντων αἰ, quarum priorem ex conjectura, posteriorem ex Florentino exemplari emendo) ἀνύσσει εἰς ὄνομα Θεοῦ. ita & timori fuerunt opera hominum iis, qui ea faciebant : veluti statuæ & imagines, & omnia, quæ manus perficiunt in nomen (live honorem) Dei. Eis γὰρ ὄνομα ἀνθρώπου πλασθεὶς Ἀδάμ φόβον παρέχον τοῖς ἀγγέλοις (non τοῖς ὄντις) ἀνθρώπου, ὡς δὲ αὐτῶν ἐν αὐτῷ κατεστῶτος, &c. Quippe in honorem & ad imaginem hominis prototypi formatus Adam, timorem sive reverentiam præexistentis hominis, utpote in ipso habitantis, præbuit Angelis, indeque obstupuerunt, & opus cito aboleverunt. Quæ ultima dicto modo legenda atque intelligenda esse, non solum ipse horum verborum contextus atque hypotheses antiquorum hæreticorum, sed & paulo post pag. 376. sequentia Clementis contra hæc disputantis verba unicuique probabunt : ἐν δὲ ὁ φόβος τῶν πνεύματων ἀνθρώπου ἐπιτέλλεται τῶν σφιστίων πλάσματι πεπρωμένον τὴν ἀγγέλου, &c. Si autem metus ejus qui prius existerat hominis Angelos fecit sui figmenti insidiatores, ut scilicet illud corruptum irent, &c. Ipsum Clementem, si placet, lege.

Ex eodem Lib. II. Stromatum pag. 409.

Ἀλλὰ καὶ Οὐαλυντίνος, πρὸς πᾶσι ἐπιστάταις, αὐταῖς λέξει χάρις περὶ τῆς πνευματικῆς. Εἰς δὲ ὅτιν ἀγαθὸς εἰ παρρησία ἢ ἀγάπη ἢ ἡ φανέρωσις. Καὶ δὲ αὐτοῦ μόνου δυνάμει ἐν ἡ καρδία καθαρά γενομένη, πάντες πονηροὶ πνεύματος ἐξωδυνήσονται τῇ καρδίᾳ. Πολλὰ γὰρ ἐνοικούντα αὐτῇ πνεύματα, ἐκ ἐκείνων καθαρεύειν ἔχασον δὲ αὐτῇ, τὰ ἰδία ἐκτελεῖ ἔργα, πολλαχῶς ἐνυβρίζοντων ἐπιθυμίαις καὶ πνευματικαῖς. Καὶ μοι δοκεῖ ὁμοίον τι παρῆναι τῷ πανδοχείῳ ἡ καρδία καὶ γὰρ ἐκεῖνο κατακαίεται τε καὶ ὀρύσσεται, καὶ πολλάκις κόπρεσι πληθαίνει, ἀνθρώπων ἀσελγῶς ἐμ-

Quinetiam Valentinus scribit ad aliquos his verbis de appendicibus : Est autem unus bonus, cujus fiducia est ea quæ fit per filium manifestatio. Et per eum solum potest cor fieri mundum, ejecto ex corde omni maligno Spiritu. Multi enim in eo habitantes Spiritus, id mundum esse non sinunt. Unusquisque autem eorum propria efficit opera, sæpe non convenientibus insultans cupiditatibus. Ac mihi quidem videtur cor non esse absimile diversorio : Illud enim perforatur & effoditur, & stercore sæpe repletur, cum homines se petulanter gerant, & locum

nihil omnino curent, ut qui sit alienus. Eodem modo cor quoque: cum, quamdiu nulla ejus cura geritur, sit im-mundum & multorum Dæmo-num habitaculum: Postquam autem id inviserit qui solus est bonus Pater, sanctificatum est, & luce resplendet: Et sic qui tali corde est præditus beatur, quoniam Deum videbit.

μυόντων, καὶ μηδεμίαν φέρονται ποι-
κρίων τῶ χροίε, καὶ δάπερ ἀλλοθίς
καθεστῶτος τῶ τρέπον τῶτον καὶ ἡ καρ-
διά, μέλει μὴ φρονόιας τυλχάνει,
ἀκράδελος ἔσα, πολλῶν ἔσα δαιμό-
νων οἰκλήσιν. Επειδὴν ὁ ἐπισκέψη-
ται αὐτὴν ὁ μόνος ἀσπὸς πατήρ, ἡγια-
σται, καὶ φωτὶ ἀφελάρπει καὶ ἔτω μα-
καρίζῃ ὁ ἔχων τῶ τοιαύτῳ καρδίαν,
ὅτι ὁ ψεῖς τῶ Θεόν.

Hæc iterum emendatione aliqua egent, & pro illis: ἡ παρρησία
ἡ ἀγάπη καὶ φαιέσεις, (ut in omnibus editionibus leguntur) ponenda: ἡ παρουσία, &c. *cujus præsentiam nobis exhibuit ea quæ per
filium facta est manifestatio.* Patet ex sequentibus: ἐπειδὴν ὁ ἐ-
πισκέψεται αὐτὴν ὁ μόνος ἀσπὸς πατήρ, &c. Quod autem φερασηματικῶς
attinet, de quibus Valentinus hæc scripsisse dicitur, ea declaranda
sunt ex præcedentibus pag. 408. Clementis verbis: οἱ ἀμφὶ τῶ Βα-
σιλέω φερασηματικῶς τὰ πάθη καλεῖν ἐώρουν· πνεύματι πᾶσι ταῦτα καὶ
ἐοικὼς ὑπάρχειν φερασηματικῶς τῇ λογικῇ ψυχῇ κατὰ πᾶσι πέραχον ὅτι σύγχυτον
ἀρχικῶς. Ἀλλὰς τι αὐτῶ πνεύματι νόθος καὶ ἐπερογενὴς φύσις φερασηματικῶς
ταῦτα, οἷον λύκος, πηλὸς, λιόντης, τρέας· ὅν τὰ ιδιώματα φερί τῷ ψυχῶ
φαιέζοντο, τὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς τοῖς ζώοις ἐμφεζῶς ἐχομεν λέγειν.
Basilidis autem sectatores perturbationes animi vocare solent
φερασηματικῶς (id est, appendices) eaque esse quosdam spiritus, se-
cundum essentiam adherentes animæ rationali per quamdam contur-
bationem & confusionem in principio factam. Et alias rursus adulte-
rinas ac diversi generis spirituum naturas iis adnasci utpote lupi,
simiæ, leonis, ursi: quarum proprietatibus animæ per phantasiam
obversantibus, cupiditates animæ animantibus plane similes reddi
dicunt. Ridiculam hanc opinionem breviter in sequentibus per-
stringit Clemens, & ubi Ildori atque Valentini verba adduxit,
orthodoxam sententiam ex Barnabæ epistola declarat, ubi etiam
cor infidelium οἰκῶ δαιμόνων dicitur quidem, sed de vi atque op-
erationibus, non natura vel substantiis Dæmonum intelligitur.

Ex Clementis Alexandr. Lib. III. Strom. p. 450. & seq.

Valentinus autem in Episto-
la ad Agathopodem: Cum om-
nia, inquit, sustinisset, erat
continens, divinitatem sibi ac-

Οὐαλεντίνος ὁ, ἐν τῇ φερί Αἰα-
δόποδα ἐπιστολῇ, πάντα φησὶν, ὑπο-
μείνας, ἐκρατῆς λῶ, δεύτηλα Ἰησοῦς
εἰργάζετο.

ἡρώδης· ἦδ' οὐκ ἐπινεν ἰδίῳ, ἐκ
 ἀπορίδης τὰ βρώματα. Τοσαύτη ἐν
 αὐτῷ ἐκκρατείας δυνάμις, ὥστε καὶ
 μὴ φθορῆναι τὸν τροφὸν ἐν αὐτῷ·
 ἐπεὶ τὸ φθεῖρεται αὐτὸς ἐκ εἵχεν.

quisivit Jesus: Edebat & bibebat
 peculiari modo, non reddens
 cibos. Tanta ei inerat vis con-
 tinentiæ, ut etiam nutrimentum
 in eo non interierit, quoniam
 ipse non habuit interitum.

Agathopus, ad quem Valentinus literas dedit, idem forte fuit
 cum illo, qui S. Ignatium Romam ad martyrium abductum comi-
 tatus est, de quo vide supra pag. 22.

Fragmenta Homiliarum Valentini.

Ex Clementis Alexandrini Lib. IV. Strom. p. 509.

ΟΥαλεντίνος δὲ, ἐν πνιόμενῳ,
 καὶ λέξιν γραφει· ἀπ' ἀρχῆς
 ἀθάνατοί ἐστε, καὶ τέκνα ζωῆς ἐς αἰ-
 ὰνίας· καὶ τὸ θάνατον ἠθέλετε με-
 είσασθαι εἰς ἑαυτοὺς, ἵνα διαπανήσῃτε
 αὐτὸν καὶ ἀγαλώσῃτε, καὶ ἀποθάνῃ ὁ
 θάνατος ἐν ὑμῖν, καὶ δι' ὑμῶν. Οταν
 γὰρ μὴ κόσμον λύσῃτε, ὑμεῖς δὲ μὴ
 καταλυθῆτε, κρινόμενοι τὸ κτήσιος καὶ
 τὸ φθορᾶς ἀπάσης.

Valentinus autem in qua-
 dam homilia scribit his
 verbis: Ab initio estis immor-
 tales, & filii estis vitæ æternæ,
 & mortem voluistis inter vos
 ipsos dispartiri, ut eam consu-
 meretis, & mors in vobis mo-
 reretur, & per vos. Quando
 enim mundum quidem solvitis,
 vos autem non dissolvimini,
 estis Domini creaturæ, & cujus-
 vis interitus.

Et paulo post.

Περί τούτου τὸ Θεὸς ἐκεῖνα ἀνίτη-
 ται, γραφὼν αὐταῖς λέξεις· Ὅπως
 ἐλάττω ἢ εἰκὼν τὸ ζῶντος προσώ-
 πος, τοσούτον ἦσαν ὁ κόσμος τοῦ
 ζῶντος αἰῶνος. Τίς ἐν αἰτία τῆς
 εἰκόνος; μεγαλωπύῃ τὸ προσώπον,
 περισημύῃ τὸν ζῶντα καὶ τύπον,
 ἵνα πικρῇ δι' ὀνόματι αὐτοῦ· ἵνα
 γὰρ ἀνθεντικῶς εὐρέθῃ μορφή, ἀλλὰ
 τὸ ὄνομα ἐπλήρωσαι τὸ ὑπερέσαι ἐν
 πάσει. Συναργῇ δὲ καὶ τὸ τὸ Θεὸς
 ἀράτων εἰς πίσιν τὸ πεπλασμένον.

De hoc Deo (creatore) ita
 tacite innuit, scribens his ver-
 bis: Quo est minor imago vi-
 va facie, eo est minor mundus
 vivo æone. Quænam est ergo
 causa imaginis? faciei majestas,
 quæ pictori exhibuit figuram,
 ut per ejus nomen honoraretur.
 Non enim ex se & sua au-
 thoritate fuit forma inventa, sed
 implerant nomen, quod in cre-
 atione erat imperfectum. Adju-
 vat autem quod Dei quoque est
 inaspectabile, ad fidem ejus quod
 effectum est.

Ego

54 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

Ego ἐκλήρωσεν in ἐκλήρωσεν muto, & verba ista, εἰ γὰρ αὐθεντικῶς, &c. ita interpretor: *Non enim exacte ad vivum forma aliqua reperitur (in imagine expressa) sed nomen (ejus scilicet, cujus imago est) supplet id, quod efformationi deest.* Moris enim olim fuisse pictoribus, ut nomina imaginibus adscriberent, quo facilius dignoscerentur, ex Aristotelis Lib. VI. Topicorum cap. 2. colligitur. Ad eundem itaque modum Valentinus docebat, supremum invifibilem Deum fidem conciliare suæ imagini, id est, ad imaginem ejus à matre Sophia formatō mundi creatori, dum nomen Dei ipsi communicavit, uti Clemens paulo post Valentini sententiam explicat: (de qua confer Irenæum Lib. I. cap. 1. §. 9.) quanquam ex Orientali Valentinianorum Didascalia apud Clementem p. 801. verba Valentini in meliorem explicari possint sensum. Quod vero reliquæ in mundo creaturæ sint imagines cæterorum à summo Deo descendentium Æonum, post Valentinum loco citato, sectatores ejus docuisse, ex Irenæo aliisque constat.

Pag. 641.

Jam vero eorum quoque qui communionem inducunt & commendant princeps Valentinus in ea quæ est de amicis homilia, scribit ad verbum: Multa ex iis, quæ scripta sunt in libris publicis, inveniuntur scripta in Dei Ecclesia. Hæc enim sunt inania, quæ à corde proficiuntur verba. Lex quæ in corde scripta est, eā est populus dilecti, qui diligitur, & ipsum diligit.

Ἡ δὲ καὶ τῆς τῶν κοινότητων προσελόντων ὁ κορυφαῖος Οὐαλεντίνος, ἐν τῇ περὶ φίλων ὁμιλίᾳ, καὶ λέγειν ῥησιν Πολλὰ τῶν γεγραμμένων ἐν ταῖς δημοσίαις βίβλοις, εὐερίσκειται γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῷ Θεῷ. Τὰ γὰρ κενὰ ταῦτα ὄντι τὰ ἐκ τοῦ καρδίας ῥητά. νόμος ὁ ῥηπτός ἐν καρδίᾳ, ἕως ὅτε ὁ λαὸς ὁ τῷ ἡγαπημένῳ, ὁ φιλέμενός καὶ φίλων αὐτόν.

Quinam sint libri publici vel vulgares, declarat Clemens, dum addit: Δημοσίαις γὰρ βίβλοις, ἕως τὰς ἑδαικίαις λέγει (f. λέγων) γεγραμμένα, ἐπὶ τὰς τῷ φιλοσώφῳ, ἡγεμονίᾳ τῶν ἀληθινῶν. Libros autem communes, sive Judaicas, sive Philosophorum dicens scripturas, communem facit veritatem. Sed quid sibi volunt hæc Valentini: νόμος ὁ ῥηπτός ἐν καρδίᾳ ἕως ὅτε ἐστὶ ὁ λαὸς ὁ τῷ ἡγαπημένῳ, & quæ sequuntur? Ego * λόγος pro λαὸς substituo, ac ita verto: *Lex quæ scripta est in corde, est verbum dilecti, quod diligitur & ipsam diligit.* Dices: quisnam iste νόμος ac λόγος? Respondeo ex Eclogis Prophetiis Valentinianorum apud Clementem p. 809. col. 1. νόμος ὁ λόγος αὐτὸς ὁ σωτὴρ λέγεται, ὡς Πέτρος ἐν κηρὶ καὶ π. Lex ὁ ῥηπτός ἵψε σωτὴρ δicitur, sicuti Petrus in prædicatione ait. Vide Tom. I. hujus Spicilegii pag. 62.

* Esther VII. 3. in Ald. Edit. & MS. Alex. λόγος contra legitur pro λαὸς.

Valentini Disertatio,

Ex Origenis Dialogo contra Marcionitas Sect. IV.

ΕΥΤΡ. Αναγινώστω τὸ δόγμα
Οὐαλεντίνου. ΔΡΟΣ. ἔπος
δὴ πῶς· Εὐαγγελιστῶν νομίζων,
ὅτι ἢ οἰκίαν ἀνεχώρουν ἢ ἐμὴν. Τῇ
δὲ ὁπίσσω, σφίσι σήμερον, ἐλθὼν,
ἐώραν δύο πῶς ὁμοθυμῶν, ἀνδρώ-
πες λέγω δὴ ἀποπληκτισσόμενοι, καὶ
λοιδορούμενοι ἀλλήλους, ἑτερον πρὸς
τὸν ἑτερον, ἡδ' αὖ πάλιν ἂ ἀμφι-
μαλίσσασαι περὶ ὁμοῦ τὸν πλησίον.
Ἡδὲ δὲ πῶς καὶ δεινότερα τοιμᾶν
ἤρχοντο. Ος μὲν γὰρ β' ἐσκυλε νεκρὸν,
καὶ τὸ κρυβὲν ἦδη σῶμα τῇ γῇ,
πάλιν ἐδείκνυσεν ἡλῶν, καὶ τὴν ὁ-
μοίαν ὥτως ἐνύβριζεν εἰκόνα, βο-
ρὰν κυστὴν καταλιπὼν τὸν νεκρὸν· τὸ
δὲ ξίφος ἐγύμνω, καὶ ὅτι τὸν ὁμοῖον
ἀνθρώπου ἐχώρει. Καὶ ὁ μὲν φυγῇ
τὴν σωτηρίαν ποιεῖν ἤθελεν· ὁ
δὲ διώκειν ἐκ ἐπαύετο, ἐδὲ τοῦ
θυμῆ κρατεῖν ἤθελε. Καὶ τί δὲ
πλέον λέγειν; Ἀλλ' ὅτι χωρήσας
ἐπ' αὐτὸν εὐθέως ἔπαισε τὸ ξίφος·
ὁ δὲ ἰκέτης τὸν πλησίον ἐβόητο, καὶ
χεῖρας ὤρεγε, καὶ τὴν μὲν ἐδῶτα
διδόναι ἤθελε, μόνον δὲ τὸ ζῆν
ἔχειν ἤξιον. Ος οὐκ ἔδραμέτο τὸν

ΕΥΤΡ. Recitetur illud dog-
ma Valentini. DROS. Sic
fane ille. Cum me bene habere
existimarem, ad meam domum
sum reversus. Postero vero die,
(id est, hodie) cum venissem, du-
os cognatos, viros, inquam, vidi
digladiantes, & mutuis se convi-
tiis proscindentes invicem; at-
que etiam rursus utrumque pro-
ximum suum trucidare conan-
tem. Postea etiam alii atrociora
his audere cœperant: Quidam
enim vexabat mortuum, & con-
ditum jam terra corpus rursus
Soli exponebat, & similem sibi
effigiem adeo contumeliose tra-
ctabat, ut mortuum canibus
escam relinqueret. Tum vero
gladium stringens, etiam in al-
terum similem hominem irrue-
bat. Atque hic quidem fuga sa-
luti suæ consulere volebat; ille
vero non destitit persequi, ne-
que iram reprimere voluit. Et
quid pluribus opus est? irruens
in illum gladio statim percussit:
ille vero supplex factus proximo
suo manus supplices protende-
bat, suamque vestem dare vole-
bat: obsecrabat, tantum vitam
sibi concederet. Verum ille

a Hoc verbum ita expresse legitur in duobus Codicibus Bibliothecæ Bod-
leianæ 2040. & 2584. prout legendum conjecit doctissimus Westenius in
margine suæ editionis, quæ habet ἀμφιμαλίσσασαι. b Ita excusum habetur in
dicta editione, & scriptum in ambobus Codd. modo indicatis. Nec necesse
puto cum laudato Westenio reponere ἐσκυλεύσει, sed retineo ἔκνυς ἂ σκόλλω.
Vexo, Molestus sum. c Westenius à suo Codice exedit ἐβόητο, indeque in
Notis ait: Quid verbi sit ἐβόητο, eruditiores appello. Sed recte laudati Codices
Bodleiani habent ἐδραμέτο θυμῶν, Fregit iram, prout & Laurentius Humfredus
vertit.

iram non frangebat, nec misericordia tangebatur erga cognatum: neque seipsum in imagine illius volebat contemplari, sed velut immanis bestia gladio devorandum aggrediebatur: jamque corpus ejus consimili addebat corpori: Tantus erat furor ejus. Ac erat hic videre, illum injuste oppressum, hunc autem reliquum spoliante, & ne terra quidem corpus operientem, sed vestitu suo nudantem. Ad hæc accessit & alius, qui uxorem vicini sui fallere voluit, alienis infidiatus nuptiis: Et eum ad illegitimum thorum invadendum hortatus, qui uxorem duxerat, ut legitimus pater fieret, noluit. Enimvero hinc tragœdiis fidem adhibere cœpi: & hoc illud est, unde adductus sum, ut vere gesta mihi viderentur. Credo etiam temulentam Oenomai cupiditatem: & fratrum inter se congladiationem non incredibilem puto. Itaque cum tot ac talium ego spectator essem factus; unde ista orirentur? cœpi disquirere: item, quodnam principium motionis istorum? Et quis ejusmodi contra homines machinaretur? unde harum rerum inventio? & quis istorum magister esset? Ac Deum quidem dicere horum auctorem non audere poteram. Sed neque judicabam, ab illo suam habere substantiam, vel essentia suæ constantiam. Quis enim de Deo ista cogitari possent? Etenim bonus ille rerum quoque optimarum

δυμὸν, ἐδὲ ἡλέει τὸν ὁμοῖον, ἐδὲ
ἑαυτὸν ἀφ' ἑκόντος ἐκείνου βλέ-
πειν ἠθέλει, ἀλλ' ὥς ἀγρίου θύρ-
πῶ ξίφει τῆς βοῦας ἤρχετο. Ἡδὲ δὲ
καὶ τὸ σῶμα τῷ ὁμοίῳ προσέφερε
σῶμα π. Τοῦτο γὰρ ὡς τῷ θυμῷ.
Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν μὴ ἠδικημένον, καὶ
δὲ λοιπὸν σκυλεύοντα, καὶ μὴ δὲ
γῆ σκεπάζοντα τὸ σῶμα τῆς γῆς
ἐδῆτος ἐρύμνωσε. Πρὸς δὲ τοῖς
ἑτέροις προσήει, ὅς τῃ πλησίον γυ-
ναῖκα παύειν ἠθέλει, λησείων γά-
μον ἀλλοτρίον καὶ ἐπὶ παρὰ νομον
κοίτῳ τραπῆναι παρρησίων καὶ γυ-
ραμκότα, γνήσιον πατέρα γυναικα-
μὴ δέλων. ^a Εὐτελέθει καὶ ταῖς τρα-
γωδαῖς περὶ τὴν ἡρχόμεν, καὶ τῇ.
τό βῆ, δι' ὧν ἀλλοτρίως ἐδόκει μοι
γεγονέναι. Πιστεύω καὶ τὸ Οἰνομάου παρ-
οιον ἐπὶ θυμῶν, καὶ τὸ τῶ ἀδελφῶν
ἀφ' ἑκόντος φιλονεικίαν ἐκ ἀπιστίας. Το-
σούτων τοίνυν καὶ τοιούτων διατῆς γυναι-
κῆς ἐγὼ, πῶς δὲ ταῦτα; ἀναζητεῖν
ἡρχόμεν. τίς δὲ καὶ ἡ τῆς κινήσεως
αὐτῆς ἀρχή; καὶ τίς ὁ τοσαῦτα καὶ
ἀνθρώπων μηχανησάμενος; πῶς δὲ τῇ
ἡ εὐρεσις αὐτῆς; καὶ τίς ὁ τούτων δι-
δασκαλός; καὶ τὸν μὲν Θεὸν ποιη-
τὴν τούτων λέγειν, τοιμῶν ἐχ' οἶός
τε ἡ. Ἀλλὰ μὲν ἐδὲ ἐξ αὐτῶν τῶ
ὑπόστασιν ἔχειν, ἐδὲ τῇ εἶναι
σύστασιν. πῶς γὰρ οἶόν τε ἡ, ταῦ-
τα πῶς Θεὸς ἐννοεῖν; ὁ μὲν γὰρ ἀγα-
θός, καὶ τῆς κρείττωνων ποιητής. τῆς

^a Ita habent ambo Codd. Bodleiani; sicut & Weistenus legendum monuit, quia in Codice ejus vitiose scriptum fuit: ἐν τῷ Θεῷ.

δὲ φάτων αὐτῷ *ᾧ* ὡς εἰσιν οὐδέν.
 Ἀλλ' ἐδὲ τοῖς τοιούτοις χαίρειν πέ-
 φυκεν, ἀπαγορεύει δὲ καὶ πῶς ἡδέ-
 σιν αὐτῷ. καὶ τὸς μὲν χαίροντας
 τοῖς ἀποβάλλεται, τὸς δὲ φύγον-
 τας αὐτὰ προσέεται. Καὶ πῶς οὐκ
 ἄτοπον, ὅτι Θεὸν τέτων λέγειν δι-
 μιμεῖν, τὸν ταῦτα παραιτῶμενον;
 ἐδὲ γὰρ εἰς ἐβέλετο μὴ εἶναι ταῦτα,
 εἰ ὡς αὐτῷ πρὸς αὐτὸν ἔρχεται
 αὐτός. Τὸς γὰρ προσόντας αὐτῷ,
 μμητὰς αὐτῷ ἡμεῖς δέλει. Οὐδὲν
 ἄλογον^a ἐδείξεν εἶναι μοι, ταῦτα
 ὡς αὐτῷ, ἢ ὡς ἐξ αὐτῶ γε-
 γονότα, ἢ, (εἰ καὶ τὰ μάλιστα συλ-
 λωγῶνται, ἐξ ἑκ ὄντων δυνάτων εἶ-
 ναι τι ἡμεῖς) ὅτι καὶ τὰ κακά ἐ-
 ποίησεν αὐτός. Οὐ γὰρ ἐκ τῶ ἐκ εἶναι
^c εἰς τὸ εἶναι αὐτὰ ποιήσας, ἐκ αὐ-
 τοῦ εἶναι ἀνέχει πάλιν. Ἡ εἰ τῶ-
 το ἀνάγκη λέγειν, ὡς ὡς ποτε γε-
 γώς, ὅτε τοῖς κακοῖς ἔχαιρεν ὁ Θεός,
 νῦν δὲ, ὅπερ ἀδυνάτων εἶναι μοι
 δοκεῖ, λέγειν τῶτο ὡς Θεῷ, ^d ἀνοί-
 κειν αὐτῷ τὸ φύσις τῶτο ὡς παρ-
 μύζειν. Διότι ἐδείξεν μοι, συνυπάρ-
 χειν τε αὐτῷ, ὅτι τὸ νομα ὕλη. ἐξ
 ἧς τὰ ὄντα ἐδημιούργησε, τέχνη σαφῇ
 ἀφαιρέσας, καὶ διακοσμήσας καλῶς,
 ἐξ ἧς καὶ τὰ κακά εἶναι δοκεῖ. Ἀπο-
 ἵστα γὰρ καὶ ἀσχηματίσας ἔσθης αὐτῆς,
 ὡς δὲ τέτοις καὶ ἀτάκτως φέρο-

creator est; pravi vero nihil ipsi
 inest. Neque talibus gaudere
 potest, sed eorum propaginem
 prohibet, eosque qui illis de-
 lectantur, abjicit: qui autem ea
 fugiunt, recipit. Ecquomodo
 absurdum non sit, Deum con-
 ditorem istorum dicere, qui ea-
 dem renuit? neque enim ea
 non esse vellet, si primus eorum
 author ipse exstitisset. Eos nam-
 que qui ad ipsum accedunt, imi-
 tatores sui vult fieri. Unde mi-
 hi videbatur ab omni ratione a-
 lienum, hæc illi adaptare, vel
 quasi ab illo facta sint; vel (li-
 cet maxime concederem pos-
 sibile esse, ut aliquid ex iis quæ
 non sunt fiat) quod etiam ipse
 mala creaverit. Nam qui ex
 his, quæ non sunt, esse illa fe-
 cerat, nequaquam ea rursus
 è medio tolleret, ne essent. Vel
 si hoc necessario dicendum sit,
 quasi fuerit olim tempus, quan-
 do Deus malis delectaretur;
 nunc tamen, (quod mihi vide-
 tur impossibile dicere de Deo,)
 inconueniens est, ipsius naturæ
 divinæ hoc attribuere. Quocir-
 ca visum est mihi, coexistere
 ipsi illud, cui nomen est mate-
 ria: ex qua ea quæ sunt pro-
 creavit, affabre illa prudenter-
 que discernens, & eleganter or-
 nans, ex qua (*materia*) & mala
 esse videntur. Cum enim nec
 facta, nec formata illa esset, in-
 super etiam inordinate ad illa

^a *Lege* ἔδειξεν, in margine posuit Wetstenius, ac similiter ad marginem MS. Cod. Bodleiani 2584. scriptum est, *τάχα* ἔδειξεν. ^b Sic recte scriptum inveni in Cod. 2584. Deest vero *et* in altero MS. ut & editione Wetstenii. ^c *Præpositio* *ut* deest in editione Wetstenii & Cod. 2040. legitur autem Cod. 2584. ^d Sic legendum conjecit Cl. Wetstenius (pro ἀνοίκει *et*) & ita quoque habent ambo Codd. Bodleiani.

98 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

(mala) ferretur, Deique artificium desideraret : iste non invidit, neque semper illam sibi relictam ita ferri voluit ; sed manum creationi admovit , & à pessimis (partibus) distinguere voluit optima : ac proinde sic ea condidit. Quæcunque vero in illa, dum crearet, sæculenta erant, hæc, quod ad opificium inepta essent, prout se habebant reliquit, utpote nullatenus ipsi convenientia. Ex quibus ut mihi videtur, nunc mala in homines diffuunt. Sic mihi visum est, rem se habere.

μῦθος, δομῶνς τε τῆς τοῦ Θεοῦ
τίχνης· ἐκ ἐφθόνησεν ἕτος, ἕτε ἀφ-
παύτος^a καταλιπεῖν αὐτῷ ἕτως ἐφ-
ρεσται, ἀλλὰ δημιουργεῖν ἤρχετο, καὶ
ἐκ τῆς χειρίσων αὐτῆς τὰ κάλλιστα
ἀφαιεῖν ἤθελε, καὶ ἕτως γὰρ ἐδη-
μιουργεῖ. Ἦ δ' ὅσα αὐτῆς, ὥς ἐποίησεν,
πρωῶν ἐτύχανε, ταῦτα ἀνάρμο-
στα ὄντα πρὸς δημιουργίαν, ὥς εἶχε,
κατέλειπε, καὶ ἐδὲν αὐτῷ πρὸς ὁ-
κοντα. Εξ ὧν δοκεῖ μοι νῦν εἶδέναι
ἀνθρώποις ὁπρῆεῖν τὰ κακά. ^b Οὐ-
τως ἐδοξέ μοι εἶναι.

Cæterum exstat apud Epiphanium Hæres. XXXI. §. 5. & 6. magnum libri Valentiniani fragmentum, quod quidem ex aliquo ipsius Valentini libro petitum asseruit Blondellus ; recte vero negavit Pearsonius Part. II. Vindic. Epist. Ignatii cap. 5. quem vide. Mihi enim ulterius progrediendum.

Epiphanes Hæreticus.

BAfilidis & Valentini æqualis fuit alterius hæresiarchæ, Carpocratis nempe, filius, cui nomen *Epiphanes* ; Græce *Ἐπιφάνης* vel *Ἐπιφάνιος*, ut apud Damascenum de hæresibus cap. 32. & in Sophronii Epistola MS. Cod. 2336. Regis Galliæ legitur, teste Cotelerio in Notis ad Tom. I. Monument. Eccles. Græcæ col. 768. De eo Clemens Alexandrinus Lib. III. Stromat. pag. 428. scribit : *Ἐπιφάνης ἕτος, ἔ καὶ τὰ συγγράμματα κομίζεται, ὑὸς δὲ Καρποκράτους, καὶ μητρὸς Ἀλεξανδρίας τένομα· τὰ μὲν πρὸς πατρός, ἀπὸ δὲ μητρὸς Κεφαλανεύς. Εἰρησε ὃ τὰ πάντα ἐπὶ ἐπιχαίδεκα, καὶ Θεὸς ἐν Σάμῃ τῆς Κεφαλανίας τετίμηται· ἐνθα αὐτῷ ἱερὸν εὐσθῆναι λίδαν, βωμοί, τεμεῖον, μυστεῖον ὠκοδομηταί τε καὶ κατέραται· καὶ συνιόντες εἰς τὸ ἱερὸν οἱ Κε-*

^a Forte legendum *κατέλειπε*. ^b Ultimum hoc comina ad ipsius Valentini verba, non ad *ἐπίκλησιν* à Droserio subiectam pertinere, ex duobus MSS. Bodleianis patet, adeo ut frustra hic dubitaverit Werstenius.

παλλήνες καὶ νεμηνίαν, ἡμέτερον ἀποδέωσιν δύωσιν Επιφάνει· σπένδουσιν τε καὶ εὐαχύνονται, καὶ ὕμνοι λέγονται. Επαδεδύθη δὲ ἐν πατρὶ τῷ πατρὶ τῷ τε ἐκκλησίον παιδείαν, καὶ τὰ Πλάτωνος· κατηγήσατο δὲ τὴν μοναδικὴν γνώσιν· ἀφ' ἧς καὶ ἡ Καρποκρατιανῶν αἵρεσις. *Hic autem Epiphanes, cujus etiam scripta feruntur, filius erat Carpocratis, & matris Alexandriae nomine: ex patre quidem Alexandrinus, ex matre vero Cephaleneus. Vixit autem solum septendecim annis, & Samae, quae est urbs Cephaleniae, velut Deus est honore affectus. Quo in loco templum ex ingentibus lapidibus, altaria, delubra, & museum aedificatum est & consecratum: cumque nova est Luna, convenientes Cephalenei diem natalem, qua in Deos relatus est Epiphanes, sacrificando celebrant, libantque & convivuntur, nec non hymnos canunt. A patre autem didicit orbem disciplinarum, & Platonis dogmata. Fuit autem auctor monadicæ cognitionis; à quo etiam profluxit hæresis eorum qui nunc sunt Carpocratianorum. Eadem ex Clemente refert Epiphanius Hæres. XXXII. §. 2. ubi tamen pag. 210. C. lege τὸ πρῶτον μόνος (loco πατρός) γένεσθαι. Plurima, quæ ad hanc Clementis de Epiphane relationem confirmandam & illustrandam conducunt, habet Clariss. Dn. Dodwellus Dissertat. IV. in Irenæum. Cur in patria materna, Samo scilicet Cephalenea, potius coleretur quam in paterna urbe Alexandria, hanc rationem verisimillimam putat §. 29. Quod illam delegisset scholæ sedem, & quod ibi proinde haberet præcipuam discipulorum multitudinem. Idem quoque §. 25. illius, cuius auctorem Epiphane facit Clemens, μοναδικῆς γνώσεως explanationem ingeniose petit ex ista ab Irenæo Lib. I. cap. 5. Epiphani adscripta hypothesi: ἐστὶν τις πρῶτος πάντων πνευματικῶν ἀγαθῶν ἀρχὴ, ἀρχὴ τῆς καὶ ἀνορέματος, ὡς ἐγὼ μόνότητι ἀειδμῶ. Ταύτη τῇ μόνότητι συνυπάρχει δύναμις, ὡς καὶ αὐτῷ ὀνομαζόμενῃ ἐνότητι. αὐτὴ ἡ ἐνότης, ἢ τε μόνότης τὸ ἐν εἶναι, &c. Est quoddam primum ante omnia existens principium, imperceptibile, ineffabile & innominabile, quod ego Monotetem voco. Cum hac Monotete simul existit virtus, quam Henoteta nomino. Hæc Henotes & Monotes unum existentes, &c. Hæc enim ipsius Epiphani verba esse, in Notis ad antiquam eorum*

versionem animadverti, & ante me laudatus Vir loco citato docuit, indeque subjungit: *Ecquis est quin videat ab hac monote vel monade γῶσιν illam venisse μοναδικῶ?* Gnosin à Præceptore Valentino accepit Epiphanes: Monotes vel etiam monas proprium ejus erat inventum: unde ille merito pro μοναδικῆς γνώσεως αὐτὸς auctore celebratus est. Id quod etiam ex vulgari vocum μονότητος & μονάδος usu in Platonica Philosophia probat, in qua Epiphanem à patre Carpocrate institutum esse, modo ex Clemente percepimus. Atque hoc argumentum non parum inde confirmatur, quod Clemens hæc duo conjungens, ubi Epiphanem in Platonicis eruditum dixerat, continuo addiderit: καθ' ἡγήσατο δὲ τῇ μοναδικῆς γνώσεως, quasi unum ex altero subinferens. Ex ultimis denique Clementis verbis: ἀφ' ἧς καὶ τῶν Καρποκρατῶν αἵρεσις, Epiphanis ætatem vir doctissimus. §. 26. collegit, quod nempe in Hadriani inciderit imperium, quodque sub ejus finem & inter initia Antonini Pii ille floruerit. Atqui sub Hadriano hunc hæreticum caput extulisse haud dubito, quia diserte testatur Theodoretus Lib. I. Hæret. fabul. cap. 5. de utroque, patre & filio, scribens: Ἀδριανὸς ὃ καὶ ἔτι βασιλεύοντος, τὰς ποικίλας αἵρέσεις ἐκράτουν. *Hadriano autem imperante hi quoque nefarias suas hæreses confirmarunt.* Ad finem autem imperii Hadriani præcise ortum Carpocratianorum referre, & adeo exacte ætatem Epiphanis definire haud audeo. Cæterum cum de erroribus tam Epiphanis, quam Carpocratis apud Irenæum Lib. I. c. 5. & 24. ac in Notis ibidem prolixè dictum sit, nihil amplius habeo, quod de Epiphane addam, nisi librum de Justitia ab eo conscriptum esse, cujus fragmenta jamjam ex Clemente Alexandrino dabo. Ista vero, quæ Epiphanius dicto loco §. 4. Epiphani adscribere videtur, haud recitabo, quia non ipsius solius, sed plurium placita potius quam formalia, ut aiunt, verba esse ex Clementis Alex. pag. 426. patet. Ubi eadem prorsus dicta referens Basilidis sectatoribus ea tribuit, inquires, οἱ δὲ τῷ Βασίλιδι φασὶ &c. Legatur ipse.

Fragmenta libri de Justitia.

Ex Clementis Lib. III. Strom. pag. 428. & seqq.

ΛΕΓΕΙ ἕτος ἐν τῇ τοῦ δικαιο-
συμίας, ἥ δικαιοσύνη τῷ Θεῷ
κοινωνίαν πινά εἶναι μετ' ἰσότητος.
Ισος γάρ τοι πανταχόθεν ἐκταθείς
ὕψους, κύκλῳ ἥ γλῶσσαι περιέχει πᾶ-
σαν, καὶ πάντας ἢ νύξ ἐπ' ἰσῆς ὅπ-
δεικνύται τὰς ἀστέρας· τὸν δὲ τῇ ἡ-
μέρας αἴπρον καὶ πατέρα τῷ φωτός,
Ἡλίον, ὁ Θεὸς ἐξέχευεν ἀνωθεν ἴσων
ὅτι γῆς ἅπασιν τοῖς βλέπειν διωα-
μοῖς· οἱ δὲ κοινῇ πάντες βλέπε-
σιν· ἐπεὶ μὴ ἀφαιρῇ πλείον, ἢ
πέννητα, ἢ δῆμῳ ἄρχοντα, ἀφρονάς
τε, καὶ τὰς φρονούντας, διηλείας, ἀρ-
σινας, ἐλκυδέρους, δόλους· ἀλλ' ὅδε
τῷ ἀλόγων παρὰ τὸτο ποιεῖται π.
Πᾶσι δ' ἐπ' ἰσῆς τοῖς ζώοις κοινὸν
αὐτὸν ἐκχεῖ ἀνωθεν, ἀγαθοῖς τε καὶ
φαιλοῖς, δικαιοσύνην ἐμπεδίδι, μη-
δενὸς διωαμοῦ πλεῖον ἔχειν, μηδὲ
ἀφαιρῆσθαι τῷ πλησίον, ἵν' αὐτὸς τὸ
κακὸν φῶς διπλασιάσας ἔχη. Ἡ-
λίου κοινὰς στροφὰς ζώοις ἅπασιν
ἀνατέλλειν (leg. ἀνατέλλει,) δικαιο-
σύνης τε τῆς κοινῆς ἅπασιν ἐπ'
ἰσῆς δοθείσης· καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα
βοῶν γένος ὁμοίως γίνεταί ὡς αἱ
βοῦες, καὶ σὺν, ὡς οἱ σῦες, καὶ περ-
βάτων, ὡς τὰ περὶβάτα, καὶ τὰ
λοιπὰ πάντα· δικαιοσύνη γὰρ ἐν αὐ-
τοῖς ἀναφαίνεται ἡ κοινότης. Επει-
τα καὶ κοινότης πάντα ὁμοίως καὶ

IS (*Epiphanes*) dicit in libro de
justitia, justitiam. Dei esse
quandam cum æqualitate com-
munionem. Æquale quidem
certe coelum undiquaque exten-
sum, totam terram continet in
orbem: & nox ex æquo stel-
las omnes ostendit: & diei
auctorem & lucis patrem, So-
lem, Deus ex alto æqualem
effudit omnibus qui possunt
videre; (illi autem omnes
communiter respiciunt) quo-
niam non discernit divitem,
vel pauperem, vel populi prin-
cipem, insipientes & sapientes,
fœminas & masculos, liberos,
servos; sed neque secus facit
in brutis. Cum autem
omnibus animantibus æque ip-
sum communem effuderit, bo-
nis & malis, firmam ac soli-
dam efficit justitiam, cum ne-
mo possit plus habere, neque
auferre à proximo, ut ipse ip-
sius lucem habeat duplicatam.
Sol facit omnibus animanti-
bus communia exoriri nutri-
menta, communi justitia ex
æquo data omnibus: & ad ea
quæ sunt hujusmodi similiter
se habet genus boum, ut bo-
ves, & suum, ut fues, & ovi-
um, ut oves, & reliqua om-
nia. Justitia enim in iis appa-
ret communitas. Deinde per
communitatem similiter omnia
seminantur in genere, & com-
mune

mune nutrimentum apertum est humi pascuntibus jumentis omnibus, & omnibus ex æquo, utpote quod nulla lege circumscriptum sit, ejus autem qui donat jubentis liberalitate convenienter justeque adfit omnibus. Sed neque habent scriptam legem generationis, esset enim abolita: Ex æquo autem seminant & generant, habentia innatam à justitia communionem. Ex æquo communiter omnibus oculum ad videndum creator & pater omnium, sua justitia legem ferens, præbuit, non discernens feminam à masculo, non id quod est rationis particeps ab experte rationis, & ut semel dicam, nullum à nullo; æqualitate autem & communitate visum similiter dividens, uno jussu omnibus est largitus. Leges autem, inquit, (Isidorus) hominum, cum ignorantiam castigare non possent, contra leges facere docuerunt. Legum enim proprietates dissecuit divinæ legis communionem, & arrodit, non intelligens dictum Pauli, dicentis (Rom. vii. 7.) *Per legem peccatum cognovi.* Et meum & tuum dicit subisse per leges, ut quæ non amplius communiter fruuntur (sunt enim communia) neque terra, neque possessionibus, sed neque matrimonio. Fecit enim vites communiter omnibus, quæ neque passerem, neque furem abnegant, & frumentum similiter & alios fructus. Violata autem communio & æqualitas genuit furem pecorum & fructu-

γίνῃ ἀσείρεται. τρεφῇ τε κοινῇ χα-
μαὶ νεμεσίωνος ἀνείταται πᾶσι τοῖς
κτιώσι, καὶ πᾶσιν ἐπ' ἰσῆς, ἰδὲν
νόμον κρατομένη. τῇ δὲ εὐδοκίᾳ τοῦ
διδόντος κελεύσαντος χρηρῆς συμ-
φώνως ἅπανι δικαιοσύνη παρέσα.
ἀλλ' ἰδὲ τὰ τ' γενέσθαι νόμον ἔχει
μετ' ἀμφοτέρων. μετ' ἑκάστην γὰρ ἂν. Σπεί-
ρῃσι δ' καὶ θινῶσιν ἐπ' ἰσῆς, κοινά-
ντων ὑπὸ δικαιοσύνης ἑκάστην ἔχον-
τες. Κοινῇ πᾶσιν ἐπ' ἰσῆς ὁρμα-
λὸν εἰς τὸ βλέπειν ὁ ποιητὴς τε καὶ
πατὴρ πάντων, δικαιοσύνη τομοθετή-
σας τῇ παρ' αὐτοῦ, παρέχεν, ἡ ἀγα-
κεῖνας διέκταν ἀρετῆς, ἡ λογικὴν
ἐλπίδα, καὶ καθεύδα ἰδεῖν ἰσότητι
ἰσότητι δ' καὶ κοινότητι μείσας τὸ
βλέπειν ὁμοίως ἐνὶ κελεύματι πᾶσι
καχεύσαι. Οἱ νόμοι δ', φησὶν, ἂν.
δρώπων ἀμαθίαν καλεῖται μὴ διδά-
σκοντες, εὐδοκίαν ἰδὲ δάξαν. Ἡ γὰρ
ἰσότης τῶν νόμων πλεονεκτημένη τῷ
δεῖν νόμου κατετέμεν καὶ εὐδο-
κίαν μὴ σωτῆς τὸ τοῦ ἀπο-
στόλου ἔργον, λέγοντος. Ἀλλ' ὁ νόμος
πλεονεκτημένη ἔργον. Τὸ τ' ἐμὸν
καὶ τὸ σὸν φησὶ ἀλλ' ὅτι νόμων παρ-
εστειλέν. μάλιστα εἰς κοινότητα
κοινὰ τε γὰρ καρτερικῶν, μήτε γλῶσ-
σῃ, μήτε κτήματα, ἀλλὰ μήτε γάμον
κοινῇ γὰρ ἅπαντες ἐπόησε τοῖς ἀμ-
πέλοις, αἱ μὴ σπείδον μήτε κλέπτειν
ἀπαρνένται. Καὶ τ' οἶτον ἔσας, καὶ
τοὺς ἄλλους χρεῖς. Ἡ δ' κοινότητα
παρὰ νομὸν εἶσαι, καὶ τὰ τοῖς ἰσό-
τητος, ἐγέννησε δρεμμάτων καὶ
καρπῶν

καρπῶν κλέπτω. Κοινῇ τοίνυν ὁ Θεὸς
ἅπαντα ἀνθρώπων ποιήσας, καὶ τὸ
σῆμα τῶ ἀξέρεα κοινῇ συναγαγὼν,
καὶ πάντ' ὁμοίως τὰ ζῶα κολλήσας,
πῶς δικαιοσύνην ἀνέφηκε κοινωνίαν
ματ' ἰσότητι. Οἱ δὲ γυνόστες ἔ-
πε. πῶς συνάγεσθαι κοινωνίαν, καὶ
χρῆσθαι αὐτῇ ἀπηνόητους. καὶ φη-
σιν, εἰ μίαν ἀγρόνῃ ἔχεται, δυνα-
μίδαυ κοινωνεῖν ἅπαντων, ὡς περ
ἀπέφηκε τὰ λοιπὰ τῶ ζῶων. Ταῦ-
τα εἰπὼν κατὰ λέξιν, πάλιν ὁμοί-
ως αὐταῖς τὴν λέξιν ὁπφέρει. πῶς
καὶ ἐπιθυμίαν εὐτονα καὶ σφοδρότε-
ραν ἐκπεποιήσε τοῖς ἀξέρεσι εἰς πῶς
τῶ γυνὸν παραμονίῃ. ὡς ἔτε νό-
μος, ἔτε ἔθος, ἔτε ἄλλο τι τῶ
οὐκ ἄφαιρσαι διώκεται. Θεὸς γάρ
οὕτως δόγμα.

um. Cum ergo Deus commu-
niter omnia fecisset homini, &
foeminam cum masculo com-
muniter conjunxisset, & omnia
similiter animantia conglutinaf-
set, pronuntiavit justitiam com-
munionem cum æqualitate Qui
autem sic nati sunt generatio-
nem, eorum quæ conciliat com-
munionem, abnegaverunt. Et
dicit, si unam, ducens habeat,
cum omnium possint esse parti-
cipes, sicut reliqua fecit ani-
mantia. Hæc cum his ver-
bis dixisset, subjungit rursus his
verbis: intensam enim & ve-
hementiorem ingeneravit mas-
culis cupiditatem ad generis
perpetuitatem, quam nec lex,
nec mos, nec aliud aliquid po-
test abolere: est enim Dei de-
cretum.

Et Paulo post, pag. 430.

Ὁπ θεομαχεῖ ὁ τε Καρποκράτης,
ὁ τ' Εἰσφάνης ἐν αὐτῷ τῷ πολυ-
φυλλῷ βιβλίῳ, τῷ περὶ δικαιο-
σύνης, λέγων, ὡς περ ἐπφέρει καὶ
λέξιν. Ενθεν ὡς γελῶν εἰρηκότως
τὸ νομοθέτα, εἶμα σέπο ἀκυσέον, Οὐκ
ἐπιθυμίσεις, πρὸς τὸ γελῶντερον
εἰπεῖν τὴν πλησίον. αὐτὸς γὰρ ὁ καὶ
ἐπιθυμίαν δὲς, ὡς συνέχεσαν τὰ
καὶ χημέσις, ταύτῃ ἀφαιρεῖται κε-
λεύει, μηδενὸς αὐτῷ ἀφελὼν ζῶν.
τὸ δὲ, τῆς τοῦ πλησίον γυναικός,
ἰδόντων πῶς κοινωνίαν ἀναγκα-
ζον, ἐπ γελῶντερον εἶπεν. Καὶ ταῦ-
τα μὲν οἱ ἡμεῖς Καρποκρατῆται
δογματίζομεν.

Quod cum Deo bellum ge-
rat Carpocrates & Epiphanes,
in eo qui vulgo jactatur libro
de justitia, patet ex eo quod
subjungit his verbis: Hinc ut
qui ridiculum dixerit, legisla-
toris hoc verbum audiendum
est, non concupisces: Et ut ma-
gis ridicule diceret, res, inquit,
proximi tui. Ipse enim qui dedit
cupiditatem, ut quæ contineat
generationem, jubet eam aufer-
re, cum à nullo eam auferat ani-
mali. Illud autem, uxorem pro-
ximi tui, communionem cogens
ad proprietatem, dixit adhuc
magis ridicule. Et hæc quidem
dogmata constituunt egregii
Carpocratiani.

Isidorus

Isidorus Hæreticus.

Epiphani *Isidorum* jungit Epiphanius loco supra citato, & ubi illum sectæ Secundianorum adhæsisse dixerat, de hoc addit: εἰ δὲ καὶ αὐτὸς τὰ ἴσα φρονῶν, καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁμιλῶν ἐπύλλανεν, ἢ ἐκ φιλοσόφων μαθὼν παρανέπκος τις καὶ αὐτὸς ἐπέχεεν, ἢ πάνυ σαφῶς περὶ τῶν Ἰσίδору γινῶναι ἠδωκήμεν. *Utrum eadem is ex secta (Secundianorum) atque iisdem opinionibus exstiterit, an ex Philosophorum disciplina exhortationum artifex esse didicerit, certi nihil explorare potuimus.* Certiora de ipso nos docet Theodoretus, eumque à proprio patre Basilide errores hæreditasse, imo cum augmento posteris tradidisse testatur Lib. I. Hæret. fabul. cap. 4. his verbis: Ἰσίδωρος ὁ τῷ Βασιλείδῃ υἱὸς μετὰ πολλῆς ἐπιδύσεως πλὴν τοῦ πατρὸς μυθολογίας ἐκράτουν, *Isidorus Basilidis filius, fabulosa patris dicta cum aliquo additamento confirmavit.* Varios sane scripsit libros, ex quibus primo occurrunt ἡθικά *Moralia* scilicet præcepta, quorum fragmentum habet Clemens Alex. initio Lib. III. Stromat. pag. 427. Haud diversas ab iis fuisse puto *Paræneses*, quarum mentionem facit Epiphanius ibidem his verbis: Ἰσίδωρον ἐν παρανήσεσι τῶν αὐτοῦ μοχθηρίας αἰτιῶν γεγενησθαι. Quæ Petavius male vertit: *Isidorum quibusdam cohortationum libris nequitiae suæ fundamenta jecisse*; cum reddere debuisset: *Isidorum autem aiunt scriptis Parænesibus auctorem erroris ei* (Epiphani de quo paulo ante dixerat) *fuisse.* Nam ita & alibi Hæref. XXXIII. §. 1. ex ipsa Petavii versione ait: *Secundus igitur atque Epiphanes Isidori cohortationes ad usum sectæ suæque opinionis transtulerunt.* An hæc quam Epiphanius refert, opinio vera sit, dubito ob istam, quæ in utriusque fragmentis occurrit, discrepantiam de conjugio, cuius usum stolidus Epiphanes necessarium facit, supra p. 63. Isidorus autem *naturalem quidem, sed non necessarium* dicit. Cæterum scripsit quoque Isidorus librum *de adnata Anima*, nec non *explicationem Prophetæ Parchor*, de qua supra pag. 38. dictum est, nec amplius quid dicendum restat: unde ad ipsa fragmenta recensenda pergo.

Fragmentum

Fragmentum libri de Adnata anima,

Ex Clementis Alex. Lib. II. Stromat. pag. 409.

Α τὸς γὰρ ὁ τῷ Βασιλείδῃ υἱὸς
Ἰσιδωρος, ἐν τῇ περὶ προσφύσεως
ψυχῆς, συλλαβομένης τῷ δόγματι,
οἷον ἐαυτῇ καὶ ἡγορῶν, γράφει κατὰ
λέξιν· Ἐάν γάρ πινι πείσμα δῶς,
ὅπῃ μὴ ὅστις ἡ ψυχὴ μονομερὴς, τῇ
δὲ τῷ προσσπληνισμῷ βία τὰ ἐξ
χειρῶν γίνεσθαι πάσης, περὶ φασιν ὅτι
πῶς τυχεύσαντες ἐξίστην οἱ μοχθηροὶ τῷ
ἀνθρώπῳ λέγειν, ἐκείνῃ, ἀπὸ
νέχθω, ἀκὼν ἔδρασα, μὴ βελο-
μένη ἐν ἡρώσῃ τῷ κακῷ ἐπιθυ-
μίας αὐτὸς ἡγομένη, καὶ ἐμαχ-
σάμενος τῷ προσσπληνισμῷ βίας.
Δεῖ δὲ τῷ λογιστικῷ κρείττονα γνο-
νῆκεν, τὸ ἐλάττωον ἐν ἡμῖν κλίσεως
φανῆναι κατὰ τὴν φύσιν.

I ppe filius Basilidis Ifidorus,
in libro de Adnata anima,
cum dogma animadvertisset,
scribit his verbis, veluti seipsum
accusans: Si enim alicui per-
suaseris non esse animam unius
partis, vi autem appendicum
fieri ea quæ sunt deteriorum vi-
tia ac perturbationes, non le-
vem prætextum habebunt ho-
mines scelerati dicendi, coactus
sum, abductus sum, coactus fe-
ci, non volens operatus sum:
cum ipse dux fuerit malorum
cupiditatis, & cum appendicum
violentia non depugnarit. Opor-
tet autem cum parte ratiocina-
tiva facti simus superiores, mino-
rem quæ est in nobis creaturam
videri superare.

Fragmentum Moralium Ifidori

Ex Clementis Alex. Lib. III. Strom. p. 427.

Α ντέχεσθαι τοίνυν, φησὶ κατὰ λέξιν
ὁ Ἰσιδωρος ἐν ταῖς ἡθικοῖς,
μαχίμης γυναίκος, ἵνα μὴ ἀπαπα-
δῆς τῷ χάριτος τῷ Θεῷ· τότε πῦρ
ἀπαπαρμαίνεται ἐν σωφροσύνης προσ-
εύχῃ. Ὅταν δὲ ἡ ἐν χάριτι σε, φη-
σὶν, εἰς αἴτησιν ὑποπέσῃ, καὶ εἴς τὸ
λοιπὸν ὅτι κατὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ μὴ σφα-
λῆναι, γάμψον. Ἀλλὰ νέος τις ὅστις,
ἢ πέννης, ἢ κατὰ φύσιν, καὶ ὅτι θέλει
γῆμαι κατὰ τὸ λόγον, ἔστω τῷ ἀδελφῷ

A pprehende, inquit his ver-
bis Ifidorus in moralibus,
robustam mulierem, ne à Dei
gratia avellaris, & cum ignem
cum semine excreveris, cum
bona ores conscientia. Quando
autem, inquit, tua gratiarum a-
ctio inciderit in petitionem, &
destiteris deinceps non recte a-
gere, sed non errare, duc uxorem.
Sin est aliquis juvenis, vel pau-
per, vel ad viderem proclivis, &
non vult rationi convenienter

uxorem ducere, is à fratre ne separetur : dicat, ingressus in sancta, nihil possum pati. Sed si habeat suspicionem, dicat, frater, impone mihi manum, ut non peccem : & accipiet auxilium tam quod mente potest percipi, quam sensibile. Velit tantum quod bonum est petere, & assequetur. Nonnunquam autem ore quidem dicimus, nolumus peccare : cogitatio autem nostra defixa est in peccato. Qui est ejusmodi, propter metum quod vult non facit, ne ei imponatur supplicium. Humanitas autem habet quædam necessaria & solum naturalia : quod indumentis egeat, habet & necessarium & naturale : est autem res venerea naturalis, sed non necessaria.

μη χωριζέσθω λέγεται, ὅτι εἰσεληλυθὼς ἐγὼ εἰς τὰ ἁγία, οὐδὲν δυνάμει παθεῖν. Ἐὰν δὲ ὑπόνοιαν ἔχη, εἰπάτω, ἀδελφε, ὅπως μοι τὴν χεῖρα, ἵνα μὴ ἁμαρτήσω· καὶ λήψεται βοήθειαν καὶ νοσήσει καὶ αἰδητιῶ. Θελοῦντος μὲν τοῦ ἀπαιτῆσαι τὸ χεῖρ, καὶ ἐπιτεύξεται. Ενίοτε δὲ τῷ μὲν σωματι λέγομεν, ἔθέλομεν ἁμαρτῆσαι· ἢ δὲ ἀλέγνοια ἐγκρίνεται ὅτι τὸ ἁμαρτάνειν. Ο τοιούτος ἀλλ' οὐκ εἰ ποιεῖ ὃ θέλει, ἵνα μὴ ἡ κίλασις αὐτῷ ἐλλογισθῇ· ἢ δὲ ἀνδραπότης ἔχει πᾶν ἀναγκῶν καὶ φυσικῶν μὴ ἔχει τὸ πρὸς ἀλλήλους ἀναγκῶν καὶ φυσικῶν· φυσικὸν δὲ τὸ τῷ ἀφροδίσῳ, ἔκ ἀναγκῶν δὲ.

Ista & emendatione & explicatione egent, qua allata, patebit hæc verba bonum habere sensum. Ac priora quidem ἀντίχρῃ (five ut apud Epiphanium legimus ἀνέχρῃ) μελέτης γυναικὸς, pessime vertit, imo pervertit Hervetus, Clementis interpres, ponens : *Apprehende ergo robustam mulierem* ; pro quibus reponet, *Patienter sustine contentiosam mulierem*, sicut & Petavius apud Epiphanium : *Patienter igitur tibi contumacis uxoris mores sustinendi sunt, ne gratiam Dei amittas*. Unde sequitur : *Cumque una cum semine libidinis flammam ejeceris*, (per legitimum matrimonii usum, tanquam fornicationis remedium) *tum te optima fretus conscientia ad orandum converte*. Quid vero sibi volunt hæc : *quando autem tua gratiarum actio in petitionem inciderit*, five delapsa fuerit? Videtur Isidorus respexisse duplicem Christianorum statum, perfectorum & infirmorum, ex quibus illi in bono fundati ac immobiles non tam preces quam gratias Deo fundunt pro concessio justitiæ habitu ; hi vero minus stabiles, à periculo lapsus sibi metuunt, ac idcirco precibus magis indigent, quibus auxilium Divinæ gratiæ postulent. Idem igitur est ac si dixerit : *Quando autem in istam delapsus fueris conditionem, ut ores potius quam gratias agas*, &c. Quem sensum aperte confirmant immediate sequentia, apud Clementem corrupta, ac proinde ex Epiphanio corrigenda hoc modo : καὶ εἴς, τὸ λοιπὸν ἔκαστην ἡμῶν μὴ σφαλῆναι, γάμισον,

ζάμενον. Et steteris, non tamen quoad reliquum vitæ tempus à periculo lapsus immunis sis, duc uxorem, vel ut Petavius vertit apud Epiphanium: Neque id tamen obtinueris, ut labi prorsus ac titubare desinas, ad nuptias confugito. Quod consilium sane bonum est simile isti Apostolico, 1 Cor. VII. 9. Quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere quam uri. Pergit vero Isidorus docens, quid sit faciendum, ubi aliquis uxorem ducere nequeat, vel quod adhuc sit nimium juvenis, vel pauper, vel καταφερης (sive καταφερης, utroque enim modo scribitur) id est, ασθενής, infirmus, ut Epiphanius explicationis gratia addit, quanquam alibi prorum ad Venerem significet: si igitur ob has circumstantias conjugium inire nolit κατὰ τὸ λόγον, id est, ut verbum Dei suadet, vel etiam, ut ratio exigit, ne scilicet in isto statu uxorem ducat, tum, inquit Isidorus, iste homo propterea à conventu fratrum ne segregetur. Dicat vero: ingressus in sancta, nil patiar, id est, si Ecclesiam, ubi fratres ad sacra conveniunt, frequentavero, nil patiar mali. Si vero habeat suspicionem, de se ipso scilicet, ne in peccatum incidat, dicat: Frater, impone mihi manum, ut non peccem: intelligens per fratrem, sive quemcunque fidelium, sive potius Sacerdotem, cui proprie oratio cum manus impositione competit. Cætera sunt facillima intellectu; unde ad alia pergo, ubi tribus verbis monuero, quoad ultima Isidori verba editionem Epiphanii ex Clemente corrigendam, & pro φυσικὸν ἢ τὸ ἄφροδισίον. Αἰσχυκαίως ἢ ταύτης παρεγίμνω πᾶς φωνᾶς, &c. legendum esse φυσικὸν ἢ τὸ ἄφροδισίον, ὅτι ἀναγκάσιον δέ. Ταύτης παρεγίμνω φωνᾶς, &c. Nam ita apud Clementem recte sunt distincta.

Fragmenta Lib. I. & II. expositionum Prophetæ Parchor

Ex Clementis Lib. VI. Stromat. p. 641. & seqq.

Ισίδωρος, ὁ Βασιλείδης υἱὸς ἄμα καὶ μαθητὴς, ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ Περὶ τῆς Παρχῶρ ἐξηγητικῶν, καὶ αὐτὸς καὶ λέξιν γράφει φασὶ δὲ οἱ Ἀπὸλοι μεμνηνῶναι πῶς Σωκράτει, παρεπομῆναι δαίμονα αὐτῷ καὶ Αἰσχυτέλης δαίμονος κεχρηῆσθαι πάντας ἀνθρώπους λέγει, συνομαρτυρεῖν αὐτῆς παρὰ τὸ χρόνον τὸ ἐνοσηματώ-

Isidorus, Basilidis simul filius & discipulus, in primo libro expositionum Prophetæ Parchor, ipse quoque scribit ad verbum: Dicunt autem Attici quædam fuisse significata Socrati, dæmone eum consequente: dicit etiam Aristoteles, omnes homines uti dæmonibus, qui eos sequuntur ex eo tempore, quo migrant in corpus. Quam cum

cum à prophetis accepisset doctrinam, & in suos retulisset libros, non tamen unde accepisset eam confitetur. Et rursus in secundo ejus operis sic scribit: Nec existimet aliquis, quod dicimus esse proprium electorum, hoc fuisse prædictum ab aliquibus Philosophis. Nec est enim hoc eorum inventum, sed cum sumpfissent à prophetis, id tribuerunt ei qui est sapiens ex eorum sententia. Et rursus in eodem: Mihi quidem videtur, ut ii, qui sibi Philosophiam vendicant, discant quid sit quercus alata, & varium, quod in ea pallium: quæ omnia Pherecydes allegorice dixit in Theologia, è Chami prophetia ista petens.

σας· θεωρητικὸν τὸ τοῦ μαθήματος λαβὼν, καὶ καταθέμενος εἰς τὰ εὐαγγε-
βιβλία, μὴ ὁμολογήσας ὅθεν ἔφει-
λετο τὸν λόγον τούτον. Καὶ πάλιν
ἐν τῷ δευτέρῳ τῆ αὐτῆς συντάξεως,
ὅδε πως γράφει. Καὶ μὴ τις οἶδω,
ὃ φασὶν ἰδίον εἶναι τῷ ἐκλεκτῷ, τὸ
θεωρητικὸν ὑπάρχειν ὑπὸ πινυ
φιλοσόφων· ἐ γάρ ὅστιν αὐτῷ εὐρημα-
τῷ τῷ θεωρητικῷ σφραγισμένον, θεωρ-
εῖται τὸ μὴ ὑπάρχον κατ' αὐ-
τὸς σφῶν· αὐτὸς τε ἐν τῷ αὐτῷ καὶ
γὰρ μοι δοκεῖ τὸς θεωρητικῶν
φιλοσοφῆν, ἵνα μάθωσι τί ἐστὶν ἡ
ὑπόπτερος δρῦς, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ πι-
πικυμένον φᾶρμα· πάντα ὅσα φι-
ρεκῶς ἀλλογοῦσας ἐδολόγησεν,
λαβὼν ὑπὸ τῷ τῷ καὶ θεωρητικῷ.

Vult Isidorus Philosophiæ studiosos discere, *quid sit* vel symbolice significet *quercus alata*, & *discolor ejus pallium*. Mirum fane! Ubi enim quercus alata? quis unquam de ea legit vel scripsit? Nisi itaque mea me fallit conjectura, pro δρῦς poni debet δρῦς ψ. avis genus apud Aristophanem in Avibus, pag. 555. edit. Biseti. Hanc itaque avem alatam & egregiis variatam coloribus pro emblemate quodam accepit Pherecydes Syrius, quem in numerum vii. Sapientum ab aliquibus relatum fuisse testatur Clemens Lib. I. Strom. p. 299. ejusque *Theologiam* inter mysticos ac intellectu difficiles libros recenset Lib. V. Strom. pag. 571. ubi etiam paulo ante pag. 567. symbolum avis aliorumque animantium ab Idanthura Scytharum Rege usurpatum, à Pherecyde autem memoratum, variasque ejus expositiones refert. Prophetiæ autem *Chami* nullam alibi mentionem reperio, hancque Apocrypham scripturam à Basilide vel aliis hæreticis confictam fuisse arbitror.

Ptolemæus Hæreticus.

EPiphani & Isidoro *Ptolemaum* velut successorem adjungit Epiphanius Hæres. XXXIII. § 1. non autem exacte ejus ætatem designat, de qua tamen conjecturas suas prolixè

prolixè exposuit Clarif. Dn. Dodwellus Differt. IV. in Irenæum. Ego Ptolemæum Valentino cœvum fuisse inde colligo, quia Heracleoni aut præivit, aut saltem corivalis fuit, indeque ambo juncti memorantur ab Irenæo Lib. II. cap. 4. Atqui Heracleonem una cum Valentino ætate, tempore scilicet Hygini Episcopi Romani, vixisse probabo, paulo post de ipso dicturus. At vero à S. Apostolorum ætate aliquantum abfuit Ptolemæus, siquidem *nullum Apostolorum vidit*, teste Irenæo Lib. II. cap. 40. Cæterum præceptore suo, *Valentino* aut *Epiphane*, doctiorem eum facit Epiphanius loco citato, indeque dogmata ejus ac affectuum ex Irenæo describit, cujus textum in nova, quæ sub prælo est, editione pro virili illustravi. Legatur ipse cap. 1. & 6. libri I. Aliqui tamen illius errores, quos silentio transiit Irenæus, v. g. de lege Moſis, colliguntur ex Epistola à Ptolemæo ad Floram mulierculam exarata: quam idcirco ex Epiphanio hic describere, & tam Græcum ejus textum quam Latinam Petavii versionem emendare placuit.

Ptolemæi ad Floram Epistola.

Ex Epiphanii Hæres. XXXIII. §. 3. & seqq.

ΤΟΝ ἀφ' Μουſέως τεθέντα νόμον, ἀδελφὴ μου καὶ Φλώρα, ὅτι μὴ πολλοὶ παρεχόμενοι, μήτε ἢ θεμέλιον αὐτὴν ἐγνωκότες, μήτε τὰς προσηγορίας αὐτῆς, ἀκριβῶς ἡγούμενοι καὶ σοὶ εὐσυνόπῳ ἔστιν, ἡμῶν τὰς ἀφ' ὧν γινώσκεις περὶ αὐτῆς. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς νομοθετοῦντες τῶν λέγοντων. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐναντίων ὁδὸν ὑπομένεις, ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου φθο-

L Egem illam quæ à Mose tradita est, Flora soror amantissima, neque perspectam habere quamplurimos, neque ejus velut fundamenta vel præscripta cognoscere, facile te intellectionem existimo, si quam variæ de illa sint opiniones didiceris. Sunt enim qui illam à Deo putant ac Patre fuisse constitutam. Alii contrariam viam ingressi, ab ejus æmulo nefario Dæmone latam affir-

a Αὐτῶν,] lege αὐτῆς, scilicet νόμος: atque sic forte etiam pro αὐτῶν, quod paulo ante præcessit. b μαθήσασθαι] Petavius in margine legendum conjicit μαθήσασθαι. c τῶν] forte τῶν, sicuti mox τεθεσθαι τῶν.

mant, à quo & Mundum fabricatum asserunt, & eundem Patrem ac Conditorem esse dicunt. Verum illi, qui ejusmodi dogmata sibi invicem communicarunt, vehementer hallucinati sunt, & ab eo, quem sibi proposuerant, scopo veritatis aberrarunt. Nam nec à perfecto Deo ac Patre stabilita videtur, (est enim *alius*, qui ordine sequitur, *Deus*) utpote minus perfecta, & ad sui absolutionem plura desiderans, ac mandata quædam continens, quæ à talis Dei natura ac decreto sunt aliena. Neque vero adversarii improbitati tribuenda lex est, cujus proprium sit inique facere; quique ita statuunt, quæ à Salvatore dicta sunt nequaquam animadvertunt. * *Stare enim domum vel civitatem non posse, quæ in seipsam divisa sit*, Servator noster pronuntiavit. Præterea mundum à se fabricatum asserit; * *omniaque per ipsum facta, & sine ipso nihil esse factum*. Quibus verbis Apostolus mendacifimorum hominum minime so-

εργοῦ Διαβόλου τεθεῖναι τὸν ἰσχυρίζονται, ὡς καὶ τὸ ἥ ἡ κόσμος θεοῦ ἀπὸ αὐτοῦ δημιουργία, πατέρα καὶ ποιητὴν τὸν λέγοντες εἶναι. Τὸ τὸ ἥ παντὸς διέπαισαν εἶποι ἀλθεῖν-τες ἀλλήλοις, καὶ ἐκείτεροι αὐτοῦ ἀμαρτάνοντες θεῶν ὁρίσιν αὐτοῖς τὸ ἥ περὶ κειμένου ἀληθείας ἔτε γὰρ ὑπὸ τὸ τελείῳ Θεῷ καὶ Πατρὶς φαίνεται τὸν τεθεῖναι, ^a (ἐπόμενον γὰρ ὅτιν.) ἀτελὲς τε ὄντα, καὶ τὸ ^b σφετέρῃ πληρωθῆναι ἐνδεῖα, ἔχοντά τε περὶ αἵματι ἀνομιῆς τῇ ἥ τοιούτῃ Θεῷ φύσει τε καὶ γνώμῃ. Οὐτ' αὖ πάλιν τῇ ἥ ἀπικειμένου ἀδικία νόμον περὶ αἵματι ^c ἀδικεῖν αἰρῶντο ἥ τὸ ἐξ ὧς π μὴ σωζομένων τὰ ὑπὸ τὸ Σωτῆρος εἰρημνία. Οἰκία γὰρ ἡ πόλις μελειδεῖσα ἐρ' ἐαυτῶν, ὅτι μὴ δυνάται εἶναι, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπερὶνατο. Εἰ καὶ τὸ ἥ κόσμος δημιουργία ἰδίαν λέγει εἶναι, ^d ὥστε πάντα δι' αὐτὸ γεγονέναι, καὶ χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν (ἰ. γεγονέναι) ἔδειν. Οὐ ^e ἀποσολῶν προαποστρέψας τὸν τὸ ἥ συ-
δηγομένων

^a ἐπόμενον.] ἐπόμενοι legere mavult *Petavius*; quod tamen huc non quadrat, unde ipse istud comma in versione sua, perinde ut *Cornarius* neglexit. Ego retenta vulgata lectione, dedi interpretationem mihi commodam visam: qua tamen cedam, ubi meliorem videro. ^b καὶ τὸ σφετέρῃ πληρωθῆναι.] *Petavius* in *Notis* Tom. II. edit. *Epiphani* pag. 69. hoc comma optime emendat, ita scribens: *Utcunque sensus iis ex verbis erui possit, quod non nisi violenter fieri potest: longe mihi aptius videtur, καὶ τὸ ὑπὸ ἐπίρῃ πληρωθῆναι*. Nec dubito quin hoc *Epiphanius* scripserit. Quibus omnino subscribo: nam *Ptolemæo* in hoc cum Catholicis Patribus procul dubio convenit, legem *Mosis* à *Christo* impletam atque perfectam redditam fuisse; qua de re alibi. ^c ἀδικεῖν.] Textus hoc loco est vitiosus vel mutilus: quem corrigere haud potui, quoniam & MSS. *Epiphani* Codicibus & felici conjectura hic destitutor. *Petavius* addit *χρῆ*. Sed hoc non sufficit: retinui tamen ejus interpretationem, quia exactior haud suppetit. ^d ὥστε.] τάτε legere amat *Petavius*. ^e ὁ ἀποσολῶν.] *Petavius* in versione & *Notis*, Apostoli nomine *Joannem* intellexit, ita ut ad λέγει paulo ante positum referatur. Mihi hæc sententia haud placet, quia ex verbis *S. Joannis*

* *Matt.* XII. 5. * *Joan.* I. 3.

mur, trifariam Lex fit omnis distributa. * Quædam enim ad ipsum Deum ejusque functiones pertinent; alia autem Mofi tribuenda sunt, non quidem quatenus aliquid à Deo illius interventu decretum est; sed quatenus per se ac suapte sponte nonnulla constituit: aliorum denique Seniores qui in populo erant authores extiterunt; ac primi illi privata quædam præcepta inferere sunt ausi. Quod quemadmodum sese habeat, ex ipsis Salvatoris verbis demonstratum mox intelliges. Hic enim quodam in loco ad eos verba faciens, qui de repudii libello secum disputabant, quod permissione Legis licebat, sic illos allocutus est: * *Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. Ab initia autem non fuit sic. Deus enim, inquit, conjugium hoc copulavit: Et quod Deus conjunxit, homo non separet.* Ubi aliam esse Dei Legem ostendit, quæ uxorem à viro sejungi prohibeat, aliam Mosis, qui ob duritiam cordis par illud difficiari permittat. In quo Moses quiddam Deo contrarium tulit, ei scilicet cautioni, qua dissolvi matrimonia vetuerat. Sed si Mosis mentem, qua ad illud decernendum inductus est, accurate consideremus, inveniemus non id eum sponte sua, sed necessitate fecisse, quo eorum quibus præscribebat imbecillitati confuleret. Quando-

διδασκυσιν ἡμᾶς. Εἰς τε γὰρ αὐτὴν τὸν Θεὸν, καὶ τὴν τότε νομοθεσίαν. Διακρίνεται δὲ καὶ εἰς τὸν Μωσέα, καὶ αὐτὸ δὲ αὐτῷ νομοθετεῖ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἴδιον ἐννοίας ὁρμώμενος καὶ ὁ Μωσὴς ἐνομοθέτησέ πνα. καὶ εἰς τὰς Πρεσβυτέρους καὶ λαὸν διακρίνεται, καὶ πορεύονται οὐ εἰσπονοῦν ἐντολάς πνας ἐνδέχουσιν ἰδίαι. Πῶς ἔν τῷτο ἕκαστος ἔχον, ἐκ τῶν Σωτῆρος δεικνύει λόγων, μακάρις δ' αὖ ἡδὴ. Διαλεγόμενος περὶ ὁ Σωτὴρ πρὸς τὰς αἰεὶ τὴν ἀποστασίαν συζητήσας αὐτὰς. ὁ δὲ ἀποστασίαν ἐξείναι ἐνενομοθέτησεν, ἔφη αὐτὰς. ὅτι Μωσὴς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ἡμῶν ἐπέτευσεν τὸ ἀπολαίειν τὴν γυναῖκα αὐτῶν. Ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἐ γέγονεν ἕκαστος. Θεὸς γὰρ, φησὶ, συνέζευξε ταῦτά τε καὶ αὐτῶν. καὶ ὁ συνέζευξε ὁ Κύριος, ἄνθρωπος μὴ χωρίζεται, ἔφη. Ἐνταῦθα ἕτερον μὲν τὸ Θεὸς δείκνυσιν νόμον, τὴν καλὴν καὶ χαρίζουσαν γυναῖκα τὸν ἀνδρὸς αὐτῆς, ἕτερον δὲ τὸ Μωυσέως, τὴν ἀπὸ τὴν σκληροκαρδίαν ἐπιτρέποντα χωρίζουσαν τὸ τοῦ ζεύγους. Καὶ δὴ καὶ τὸτο ἐναντία τῷ Θεῷ νομοθετεῖ ὁ Μωσὴς. ἐναντίον γὰρ ὅτι τῷ μὴ ἀφ' οὐ γυνάκει. Ἐὰν μὲν τοι καὶ τὴν τῷ Μωυσέως γνώμην, καὶ τὴν τῷτο ἐνομοθέτησιν, ἐξέταστωμεν, ἀρεθίσσεται τὸτο ἐκαστὸν περὶ αἰρεσίν. ποίησας τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκην ἀπὸ τῶν ἡμετέρων νομοθετημάτων ἀδένειαν. Ἐπεὶ γὰρ

a καὶ αὐτῶν] Petavius conjicit legendum καὶ αὐτῶν. lib. 3. de Vita Mosis pag. 681. * Matt. xix. 6. & seqq.

* Confer Philonem

ἢ τῷ Θεῷ γνώμῃ φυλάττειν ἐκ ἡδύ-
 γαντο ἔτσι, ἐν τῷ μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς
 ἐκβαλεῖν τὰς γυναῖκας αὐτῶν, ² αἱ
 πνεις αὐτῶν ἀκρόως συνώκουν, καὶ ἐκιν-
 δύνον ἐκ τούτου ἐκτρέπεται πλέον
 εἰς ἀδικίαν, καὶ ἐκ ταύτης εἰς ἀπώ-
 λειαν, τὸ ἀκρόως τούτο βελούδιον ἐκ-
 κόψει αὐτῶν ὁ Μωϋσῆς, δι' ὃ καὶ
 ἀπολλύεται ἐκινδύνουν, δούτερον
 πνα ὡς καὶ ὁρίσασιν ἡτίον κακὸν ἀν-
 ἡ μείζοντος ἀντηκρίσταλονόμος, ἢ
 τῷ ἀποστασὶ νόμον ἀφ' ἑαυτῆς ἐνομο-
 θέτησιν αὐτοῖς· ἵνα ἐὰν ἐκείνον μὴ
 δύνωντο φυλάττειν, καὶ τὸν γε φυ-
 λάττωσι, καὶ μὴ εἰς ἀδικίας καὶ κακίας
 ἐκτραπῶσι, δι' ὧν ἀπώλεια αὐτοῖς
 ἐμῶν τελεσιότατη ἐπακολουθήσιν.
 Αὕτη μὲν ἡ τέτης γνώμη, καὶ ἡ ἀν-
 τιστοιχία τῶν ἐντολῶν τῷ Θεῷ. Πλὴν
 ὅτι καὶ Μωϋσῆς αὐτῷ δείκνυσι ἐν ταύ-
 τῃ ἐπεὶ ὧν παρὰ τῷ Θεῷ νόμον,
 ἀναμφισβήτητον ὅτι, καὶ δι' ἐνὸς τα-
 νύ ὁμοῦ δεδιγμένοι. Οὔτε καὶ τῷ
 Πρεσβυτέρων εἰσι πνεις συμπεπλεγ-
 μέναι παραδόσεις ἐν τῷ νόμῳ, δηλοῖ
 καὶ τούτο ὁ Σωτήρ. Ο ὃς Θεός, φησὶν,
 εἰπε, τίμα τὸ πατέρα σου καὶ τὴν μητέ-
 ρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται. Τμεῖς δὲ,
 φησὶν, εἰρήνευτε, τοῖς πρεσβυτέροις
 λέγων, δώρον τῷ Θεῷ ὁ ἐὰν ὠφελι-
 νῆς ἐξ ἑμῶν, καὶ ἡκυρώσατε τὸν νόμον
 τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ παράδοσιν τῶν πρεσβυ-
 τέρων ὑμῶν. Τούτο δὲ ὁμοῦ ἐξέφω-

quidem enim haud observare
 poterant Dei decretum, ne istas
 suas repudiarent uxores, qua-
 rum cohabitatio in iucunda erat ;
 adeo ut periculum esset, ne ea
 se occasione gravioribus sceleribus
 obstringerent, quibus ex-
 tremam in perniciem ruerent :
 ut hoc incommodum devitaret
 Moyses, quod ad illorum inter-
 itum spectabat, secundum quan-
 dam repudii legem privata au-
 thoritate constituit, minusque
 ex ea occasione malum cum ma-
 jore commutavit ; ut si minus
 priorem illam servare possint,
 hanc saltem observent, neque se
 in flagitia sceleraque commit-
 tant, per quæ ultimum exitium
 consequatur. Hoc illius consi-
 lium fuit, juxta quod sane con-
 trarium quiddam Deo statuisse
 cernitur. Enim vero diversam
 hic à Divina Moyse Legem ex-
 stitisse, extra omnem controver-
 siam est : etsi id in uno tan-
 tum decreto probatum sit. Ei-
 dem vero Legi traditas à Seni-
 oribus regulas illigatas esse, non
 obscure Salvator ostendit. * *Deus*
enim, inquit, dixit : Honora pa-
trēm tuam, & matrem tuam, ut
bene sit tibi : Vos autem dixistis,
Seniores inquit alloquens : Mu-
nus Deo quodcumque ex me tibi
proderit ; & irritam fecistis le-
gem Dei propter traditiones se-
niorum vestrorum. Hoc ipsum
 pronunciavit Esaias, dicens :

² αἱ τινες αὐτῶν Petavius vult legi, αἱ τινες αὐτῶν, indeque Latine vertit :
 ac moleste quidam earum consortia sustinerent. Verum hanc correctionem haud ap-
 probo ; indeque retenta vulgata lectione, Cornarii versionem fere restitui. Si
 tamen aliquid mutandum foret, αὐτοῖς loco αὐτῶν ponerem. * *Matth. xv. 3. &*
seqq. & Marc. vii. 3. & seqq.

74 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

* *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Ex iis liquet omnem illam esse Legem divisam in partes tres; in eaque & Mosis ipsius, & Seniorum, & Dei mandata contineri. Atque hæc universæ istius Legis à nobis instituta partitio id quod in ea verum datur ostendit.

III. Sed ea pars Legis, quæ à Deo profecta est, tria rursus in membra dividitur. Alia enim sunt sincera præcepta, & ab omni mali permissione secreta, quæ proprie Lex appellatur, quam Salvator, † *non venit solvere, sed adimplere.* Non enim à se erat aliena, quam adimplevit, quia non erat perfecta. Alia sunt deterioribus implicata & vicina injustitiæ, quam Salvator ut abhorrentem à natura sua funditus sustulit. Postremo alia sunt Typica ac Symbolica, ad imaginem sive figuram meliorum posita; quod genus Salvator ab eo quod sensibus expositum est & apparens, ad spiritale & invisibile convertit. Jam vero pura illa sinceraque Lex Dei nec cum deteriori conjuncta, Decalogus est ipse, sive decem illa præcepta

ἦσαν, εἰπόν· ὁ λαὸς ἔπος τοῖς χεῖ-
λεσί μου πηρῶ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
πῶρρον ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μάτις δ'
σέβονταί με, διδασκόντες διδασκα-
λίας, ἐν πάλμασι ἀνθρώπων. Σαρὼς
ἐν ἐκ τέτων εἰς τεῖα ἀφαιρέμενος ὁ
σύμπας ἐκεῖνος δέικνυσι νόμος. Μω-
υσέως τε γὰρ αὐτῷ, καὶ ἡσὺ Πρεσβυτέ-
ρων, καὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ εὐροδομ νομο-
θεσίαν ἐν αὐτῷ. Αὕτη μὲν ἐν ἡ ἀφαι-
ρείσις τῷ σύμπαντι ἐκεῖνος νόμος ὡς
ἡμῶν ἀφαιρέσει, τὸ ἐν αὐτῷ ἀλλο-
τὴς ἀναπέραςκεν.

γ'. Πάλιν δ' ἐν τῷ ἐν μέρει, ὁ
αὐτῷ τῷ Θεῷ νόμος, ἀφαιρεῖται εἰς
τεῖα πινὰ, εἰς τε τῷ καθαρὰν νομο-
θεσίαν, τῷ ἀσύμπλοκον τῷ παρῶν, ὅς
καὶ κυρίου νόμος λέγεται, ὃν ἐκ ἡλ-
δε καταλῦσαι ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ πλη-
ρῶσαι. Οὗ γὰρ ἦν ἀλλότριος αὐτῷ, ὃν
ἐπλήρωσεν· ἔτι γὰρ εἶχε τὸ τέλειον.
Καὶ εἰς τὸ συμπεπλεγμένον τῷ χεί-
ρονι, καὶ πάλιν ἡ ἀδικίαν, ἡ αὐτῷ
λεγει ὁ Σωτὴρ ἀνοίκειον ὄντα τῷ ἑαυ-
τῷ φύσει. Διαίρεται δ' καὶ εἰς τὸ τυ-
πικόν, καὶ συμβολικόν, τὸ κατ' εἰκόνα
ἡσὺ (ὁ κατ' εἰκόνα) ἀφαιρέωντων
νομοθετηθέν· ὁ μετέθηκεν ὁ Σωτὴρ
ἐπὶ αἰδότης καὶ φαινομένη ὅτι τὸ
πνευματικόν καὶ ἀόρατον. Καὶ ἐστὶ
μὴ ὁ τῷ Θεῷ νόμος ὁ καθαρὸς καὶ
ἀσύμπλοκος τῷ χείρονι, αὕτη ἡ
Διέλογος, οἱ δὲ λόγοι ἐκεῖ.

a Lege τῇ ἀδικίᾳ, pro τῇ ἀδικίᾳ, uti mox sequitur: ὅτι δὲ ἐστὶ συμπεπλεγμένον
τῇ ἀδικίᾳ. b Dux voces κατ' εἰκόνα frustra repetuntur, & sunt omnino delenda.
Nulla autem alia mutatione, qualem Petavius in margine exegit, opus
est. * Esai. xlix. 13. † Matth. v. 17.

τοι, οἱ ἐν ταῖς δυοῖν πλάξιν δεδι-
χαμένοις, εἰς τε ἀναίρισιν ᾧ ἂν
φθίσκων, καὶ εἰς πρὸς τὴν ᾧ ποιη-
τίων, οἱ καὶ περ χαδαρὰν ἔχοντες ᾧ
νομοθεσίαν, μὴ ἔχοντες ᾧ τὸ τέ-
λειον, ἐβόοντο ᾧ παρὰ τῷ Σωτῆρι
πληρώσεως. Ο δὲ ὅτι συμπεπλημέ-
νη τῇ ἀδικίᾳ, ἔτι οὐ καὶ πλεῖ-
ον ἀμυναν, καὶ ἀνταπόδοσιν ᾧ πρὸς
κατάντων κείρων, ὁφθαλμῶν ἀντὶ
ὁφθαλμῶν, καὶ ὁδόντα ἀντὶ ὁδόντων
ἐκκόπηται κελύων, καὶ φόνον ἀντὶ
φόνου ἀμύναται. Οὐδὲν γὰρ ἥτιον καὶ
ὁ δεύτερος ἀδικῶν ἀδικεῖ, τῇ πα-
ρὰ μόνον ἀλλότῳ, τὸ αὐτὸ ἐρ-
γάζοντος ἔργον. Τῷτο ᾧ πρὸς αὐ-
μα δίκαιον μὲν ἀλλὰ καὶ καὶ ἔστι,
ἀλλὰ ᾧ ἀδικεῖται ἥτις νομοθετηθέν-
των ἐν παρεκβάσει ᾧ χαδαρὴ νόμος
τεθέν. Ἀνοίκειον δὲ τῇ ᾧ πατρὸς
ᾧ ὅλων φύσει τε καὶ ἀγαθότητι ἵσως
δὲ τῷτο κατὰλληλον, ἐπάναικας δὲ
μαλλόν. Ο γὰρ καὶ ᾧ ἔνα φόνον ἔ-
βουλόμην ἔσθαι ἐν τῷ λέγειν, ἔ-
φονεύσεις, πρὸς αὐτὸς ᾧ φονέα ἀντι-
φονεύεται, δεύτερον νόμον νομο-
θετήσας, καὶ δυοῖν φόνους βραβεύων ὁ
ᾧ ἔνα ἀπαγορεύσας, ἔλαθεν ἑαυτὸν
ὑπὸ ἀνάγκης κλαπείς. Διὸ δὲ ὁ
ἀπ' ἐκείνου πρὸς ἀποδομῶν ὑὸς, τῷτο
τὸ μέγιστον ᾧ νόμος ἀνῆρκεν, ὁμο-
λογίας καὶ αὐτὸς εἶναι τοῦ Θεοῦ.
Ἐν τε ταῖς ἄλλοις κατεειρημέναις
τῇ παλαιᾷ αἰρέσει, καὶ ἐν οἷς ἔφη
ὁ Θεὸς εἰπών· ὁ χακολογῶν πατέρα ἢ

duabus distincta tabulis, quibus
aut nefanda prohibentur, aut fa-
cienda mandantur: quæ etsi pu-
ra sint, tamen quod nondum
perfecta existant, impleri à Sal-
vatore debuerant. Ad illud vero
genus, quod injustitiæ aliquid
habet, Leges illæ referendæ sunt,
quibus injuriarum persecutio, eo-
rumque qui priores nos læserint
vindicta præscribitur: * *Ocu-
lum pro oculo, dentem evelli pro
dente, ac eadem cædo compen-
sari præcipiens.* Neque enim
minus injuste agit, qui id post
alterum perpetrat, cum solius or-
dinis interfit, atque idem omni-
no facinus committat. Sed illud
præceptum alioqui justum erat,
& est modo, utpote propter eo-
rum infirmitatem, quibus edi-
tum fuit, ad sincerioris licet Le-
gis violationem præscriptum;
attamen à communis omnium
parentis natura ac bonitate est
alienum: vel consentaneum po-
tius est, sed necessitate quadam
expressum. Nam qui vel unicum
homicidium verat fieri, dum e-
dixit, *non occides*, cum postea
cædis authorem vicissim inter-
fici jubet, ac secundam legem fe-
rens duplicem cædem permittit,
qui unam prohibuerat, vi neces-
sitatis imprudens sui oblitus esse
videtur. Atque ideo missus ab
illo filius eam Legis partem an-
tiquavit, licet eam à Deo latam
& ipse confessus sit. Atque etiam
inter cætera ad antiquam Hære-
fin pertinent ea, quæ Deus his
verbis statuit: * *Qui maledixerit*

a Αφεκτικῶν legendum conjicit Petavius: ego ἀφεκτικῶν retinens, Latina voce
nefandorum recte exprimi puto. * Lev. xxiv. 20. * Exod. xxi. 16.

patri vel matri, morte moriatur.
 Ad illud vero genus, quod Typicum dicitur, id omne pertinet, quod spiritualium atque excellentium rerum figuras continet; ejusmodi sunt, sacrorum offerendorum ceremoniæ Circumcisio, Sabbatum, Jejunium, Pascha, Azyma, aliaque similia Lege præscripta: Quæ omnia cum nihil aliud præter figuras atque imagines essent, patefacta veritate tranllata sunt; imo vero quod ad externam speciem attinet usumque corporeum, sublata, sed spiritali quadam ratione retenta sunt: iisdem quippe manentibus adhuc nominibus, rerum est facta mutatio. Nam offerre quidem sacra Dominus instituit: at non mutarum pecudum, aut id genus suffituum; sed spiritalis potius laudis ac prædicationis, & Eucharistiæ; tum in proximum liberalitatis ac beneficentiæ. Idem circumcidi præterea non corporis, sed cordis animique præputium jubet: Itemque servari Sabbatum, ut à pravis duntaxat actionibus feriemur. Jejunare porro cum imperat, non illam corporis inediam, sed animi temperantiam decernit, ut à flagitiis omnibus abstinemus: Quanquam à nostris illud quoque externum jejunium adhibetur, quatenus ad animorum utilitatem confert aliquid, si cum ratione suscipiatur: non imitandi quosdam studio, non consuetudine, non certarum dierum religione, vel

μητέρα, θανάτω τελευταίω. Τὸ δὲ ὅτι μέγ' αὐτῷ τυπικόν, τὸ κατ' εἰκόνα τῶν πνευματικῶν, καὶ ἡ ἀφ' ἐξουσίας κείνου, τὸ ἐν ποροποραῖς, λέγω, καὶ πεποιημῇ, καὶ σαββάτῳ, καὶ νηστείᾳ, καὶ Πάσχᾳ, καὶ ἄζυμοις, καὶ τοῖς τοιούτοις νομοθετηθέντα. Πάντα γὰρ ταῦτα εἰκόνες καὶ σύμβολα ὄντα, τῇ ἀληθείᾳ φανερωθείσης μετετέθη· καὶ μὴ τὸ φαινόμενον καὶ σωματικῶς ἐκτελεῖσθαι ἀνέχεται, καὶ τὸ πνευματικόν ἀνεληφθῇ. τῇ μὲν ὀνομάτων ὅψ' αὐτῇ μόνοντων, ἐκπλασμάτων τῇ τῶν πραγμάτων. Καὶ γὰρ ποροπορὰς προσφέρειν προσέταξεν ἡμῖν ὁ Σατήρ· ἀλλ' ἐχ' τις δι' αὐτῶν ζῶων, ἢ ἐσθίων ὅψ' θυσιμαμάτων, ἀλλὰ ἀφ' πνευματικῶν αἰώνων, καὶ δοξῶν, καὶ ἐκχαριστίας, καὶ ἀφ' τῆς εἰς τὰς πλησίων κοινωνίας καὶ εὐποιίας. Καὶ πεποιημῇ πεποιημῇ ἡμᾶς βέλεται· ἀλλ' ἐχ' τῇ ἀκροβυστίας τῇ σωματικῇ, ἀλλὰ καρδίας τῇ πνευματικῇ. Καὶ τὸ σάββατον φυλάσσειν· ἀρχεῖν γὰρ θέλει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν πονηρῶν. Καὶ νηστεύειν τῇ, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ σωματικῇ βέλεται νηστείαν ἡμᾶς νηστεύειν, ἀλλὰ τῇ πνευματικῇ, ἐν ᾗ ὅστις ἀποχὴ πάντων τῶν φαύλων. Φυλάσσει μὲν τοῖς καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἢ καὶ τὸ φαινόμενον νηστεία· ἐπεὶ καὶ ψυχῇ πσυμβάλλεται δυνάται αὐτῇ μὲν λόγῳ γινομένη, ὅποτε μὴδὲ ἀφ' τῆς πᾶσι πινας μύμησιν γίνεται, μήτε ἀφ' τὸ ἔδος, μήτε ἀφ' τῆς ἡμέρας, ὡς ὁ εἰσόμενης τῷ τοῖς ἡμέρας· ἀμα τῇ καὶ εἰς

fucce-

succedente, non quæ imagini, sed quæ veritati congruunt, facere convenit. Idque ipsum cum reliqui ejus (*Christi*) discipuli, tum Apostolus Paulus ostendit: qui figuratum illud genus propter nos, ut diximus, in Paschate Azy-
misque demonstrat. De altero vero quod implicatum injustitia est, loquitur, cum * *Legem man-*
datorum ait in dogmatibus abro-
gatam. De tertio denique, quod deterioris est expers: † *Lex in-*
quit, sancta est, & mandatum
sanctum, & justum, & bonum.

V. Quamobrem satis superque tibi, quantum breviter compre-
hendi potest, declaratas eas Le-
ges arbitror, quæ ex autoritate
hominum irrepserunt; ipsamque
Dei Legem trifariam esse di-
visam. Superest, ut quis ille sit
Deus Legis author, dicendum
videatur. Atqui istud etiam ex
his, quæ hæcenus dicta sunt, si
attente audieris, puto tibi de-
monstratum. Nam si neque à
perfecto illo Deo posita Lex est,
ut docuimus: neque vero à Di-
abolo, quod dictu etiam nefas
est: alius sit oportet, qui eam
Legem stabilierit. Hic est igitur
totius ille Mundi eorumque, quæ
in eo continentur, Opifex &
conditor, ab illorum natura di-
versus, & in eorum medio me-
rito collocandus: qua ex medio-
ritate peti ejus appellatio pot-
est. Quod si perfectus ille Deus
natura sua bonus est, ut est revera
(‡ *Unum enim bonum esse Deum*
ac parentem suum Salvator affe-

ύσης δὲ τῆ ἀληθείας, τὰ τῆ ἀληθείας
δεῖ πείν, ἔ τὰ τῆ εἰκόνος. Ταῦτα
ἰ καὶ οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὁ Ἀπόστο-
λος εἰδείξε Παῦλος· τὸ μὲν τῆ εἰκό-
νων, ὡς ἡδη εἶπομεν, ἀλλὰ τῆ Πλάξε
καὶ τοῦ Ἀζύμων δειξάς δι' ἡμᾶς· τὸ δὲ
τῆ συμπεπληρωμένη νόμου τῇ ἀδικίᾳ,
εἰπὼν τῆ νόμον τοῦ ἐντολῶν ἐν δόγ-
μασι κατηργῆσθαι· τὸ δὲ τῆ ἀσυμ-
πλόκου παρ' χείρονι, ὃ μὲν νόμος, εἰ-
πὼν, ἀγαθόν, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δι-
κάια καὶ ἀγαθή.

εἰ. Ὡς μὲν ἐν συντόμῳ ὅτι ἐν ἐ-
πείν, αὐτάρκως οἰμαὶ σοι δεδειχθαι,
καὶ τῆ ἐξ ἀνθρώπων παρεκδύσεως
νομοθεσίαν, καὶ αὐτὸν τῆ Θεοῦ νό-
μον τε καὶ ἀφαιρέμενον. Πειλεῖται
ἰ ἡμῖν, τί ποτὲ ὅτι ἐστὶν ὁ Θεός
ὁ τῆ νόμον δέμενός. Ἀλλὰ καὶ τὸ
ἡγεῖμαι σοι δεδειχθαι ὅτι τοῦ σωτη-
ρημένου, εἰ ὁπμειλῶς ἀκήκοας. Εἰ
γὰρ μήτε ὑπὸ αὐτοῦ τελείος Θεοῦ τέ-
λειται ἐστὶν, ὡς ἐδιδάξαμεν, μήτε
μὴ ὑπὸ τῆ Διαβόλου, ὃ μὴ δὲ δεμ-
τόν ὅτι ἐστὶν εἰπὼν· ἐπεὶ τίς ὅτι παρὰ
τέρας ὅτις ὁ δέμενος τῆ νόμον. Οὐ-
τὸ δὲ δημιουργὸς καὶ ποιητὴς τῶν
τῆ παντός ὅτι νόμου, καὶ τοῦ ἐν αὐ-
τῷ, ἑτέρου ὢν παρὰ τὰς τέτων
εἰσας, μέσος τέτων καθεστὼς ἐνδι-
κως, καὶ τὸ τῆ μεσότητος ὄνομα ἀπο-
φείρεται αὐν. Καὶ εἰ ὁ τέλειος Θεός ἀ-
γαθός ἐστι καὶ τῆ αὐτοῦ φύσιν, ὡς ἄλλοι
καὶ ἐσιν, (ἐνα γὰρ μόνον ἐστὶν) ἀγαθόν
Θεὸν τῆ αὐτοῦ * πατέρα ὁ Σωτὴρ ἡ-

* Ephes. II. 10. † Rom. VII. 12. ‡ Matt. XIX. 17.

μὴν ἀπεφύλατο, ὃν αὐτὸς ἐφανερώσιν)
 ἐστὶ ὃ καὶ ὁ ὁ ἀντικειμένη φύσις,
 κακὸς τε καὶ πονηρὸς ἐν ἀδικίᾳ χα-
 ρακτηριζόμενος. τέτων ὃ ἐν μέσῳ
 καθεστώς, καὶ μήτε ἀγαθὸς ὢν, μήτε
 μὲν κακός, μήτε ἀδικός, ἰδίως τε
 λεχθεὶν ἀν * δίκαιος, τῆς καὶ αὐ-
 τὸν δικαιοσύνης ὢν βραβευτής. Καὶ
 ἐστὶ μὲν καὶ ἀδύνατος ὁ τελείῃ Θεῷ,
 καὶ ὁ ἐκείνῃ δικαιοσύνης ἐλάττω ἔτος
 ὁ Θεός, ἀπὸ δὲ καὶ ἡμιγνῶς ὢν, καὶ ἐκ
 ἀγνῶστης. Εἰς γὰρ ὅτι ἀγνῶστη
 ὁ Πάτερ, ἐξ ἧς τὰ πάντα ἰδίως, ὅ
 πάντων ἡγεμονίαν ἀπ' αὐτῆς. Μείζων
 ὃ καὶ κυριώτερος τῷ ἀντικειμένη γε-
 νήσεται, καὶ ἑτέρας ἑσῆς τε καὶ φύσις
 πρὸς πατέρα ὅ ἐκατέρων τέτων ἑ-
 σῆς. Τῷ μὲν γὰρ ἀντικειμένη ἐστὶν ἡ ἑ-
 σῆς, φθορά τε καὶ σκότος· ὕλικός * γὰρ
 ἔτος καὶ πολυχρόνης. Τῷ ὁ πατὴρ ὅ
 ὅλων ὁ ἀγνῶστης ἡ ἑσῆς ὅτι ἀφάρα-
 σία τε καὶ φῶς αὐτόν, ἀπλὴν τε καὶ
 μονοειδῆς. Ἡ δὲ τέτων ἑσῆς διττὴ
 μὴ πῖνα δυνάμιν θεωρεῖται, αὐ-
 τὸς ὃ ὁ κρείττονος ὅτι εἰκόν. Μη-
 δὲ σε τὰ νῦν τῷ φθορεῖται, δέ-
 λουσαν μαθεῖν, πῶς ὅτι μὲν ἀρχῆς
 ὅτι ὅλων ἑσῆς καὶ ὁμολογημένης ἡ-
 μῖν, καὶ πεπεσυμένης, ὁ ἀγνῶστης,
 καὶ ἀφάρατος, καὶ ἀγαθῆς, σωμένης
 καὶ αὐταὶ αἱ φύσεις, ἡ τε τῆς φθορῆς
 καὶ τῆς μεσότητος, ἀνομοσύνη αὐταὶ
 καθεστῶσαι. ὁ ἀγαθὸς φύσιν ἔχοντος
 τὰ ὅμοια ἐαυτῷ καὶ ὁμοῦσα ἡμιγνῶν

ruit, quem & ipse manifestavit)
 est autem & contraria natu-
 ra præditus, malus videlicet ac
 pravus, qui injustitia velut pro-
 pria nota insignitur; qui inter
 ambos illos interjectus est, ut ne-
 que bonus, neque malus sit aut
 injustus, peculiari quadam ratio-
 ne justus appellari potest, quate-
 nus justitiæ ab ipso constitutæ ar-
 biter existit. Atque & perfecto
 Deo minor, & justitiæ illius im-
 par sit idem ille Deus oportet, ut-
 pote non ingenuus, sed genera-
 tione productus. Unus enim est
 ingenuus Pater, à quo proprie
 sunt universa, & cuncta ab
 eo dependentia. Erit tamen ad-
 versario illo altero major ac præ-
 stantior, tametsi diversam sit ab
 utroque naturam substantiamque
 fortitus. Nam Adversarii na-
 tura corruptio est ac tenebræ :
 cum materia quippe concretus
 est, ac multiplex. At parentis om-
 nium ingenui natura corrupti-
 onis est expers, luxque ipsa per
 semet existens, simplex & unius-
 modi. Horum natura duplicem
 fane virtutem peperit : sed Con-
 ditor tamen ipse imago præstan-
 tioris est. Neque vero ea te res
 perturbet, scire cupientem, quo-
 modo cum unum sit, & esse fa-
 teamur ac credamus rerum om-
 nium Principium, generationis
 æque ac corruptionis expers, in-
 demque bonum, ambæ hæ natu-
 ræ constare potuerint, corrupti-
 onis nimirum, & mediæ cujus-
 dam conditionis, quæ à se in-

vicem natura discrepant : cum id bono infirmum sit, ut sibi quam-
 simillima, ejusdemque secum naturæ gignat ac proferat. Tu

a Lege πολυχρόνης. b τῷ] Lege τῆς.

enim,

80 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

enim, opitulante Deo hujus principium ac generationem animo percipies, ubi traditam quandam ab Apostolis doctrinam acceperis, quæ successione quadam ad nos usque pervenit : & omnia dicta ad Salvatoris doctrinam velut regulam exegeris. Hæc tibi, Flora soror carissima, paucis communicare summamq; præscribere haud piguit, ita tamen ut quod erat propositum, quantum fatis esset, explicarim : quam rem deinceps magno tibi usui fore confido, si modo, perinde ac bonus ager & foecundus, excepta semina fructuum ubertate compenses.

τε καὶ περιφέρειν. Μαθήσῃ γὰρ, Θεὸς
διδόντω, ἐξῆς καὶ πλεονέκτης ἀρχῶν
καὶ γλῶσσην, ἀξιωματικὴν τῆς Αποστο-
λικῆς παραδόσεως, καὶ ἐκ ἀληθείας
χρὶς καὶ ἡμεῖς παρεληφθῶμεν, καὶ
τὸ κληρονομήσωμεν πάντας τὰς λόγους τῆς
τῷ Σωτῆρι διδασκαλίας ταῦτά σοι,
ὦ ἀδελφὴ μου Φλόρα, δι' ὀλίγων ἐπι-
σημῶν ἢ ἐκ ὑπόμνησας, καὶ τὸ τῷ συντο-
μίας προέχοντα ἄμα καὶ τὸ προκει-
μενον ἀποχρῶντως ἐξέφηνά, ἃ καὶ εἰς
τὰ ἐξῆς τὰ μέγιστα σοι συμβαλεῖται,
εἰάν γε ὡς καλὴ γῆ καὶ ἀγαθὴ γονι-
μων σπορμάτων τυχεύῃς, καὶ δι' αὐτῆς
καρπὸν ἀναδείξῃς.

Recitatam hæcenus epistolam Ptolemæi refutat in sequentibus Epiphanius, quem hic legendum commendo, ne venenum sine antidoto propinasse videar. Cæterum aliqua Ptolemæi continentur etiam capite 1. Lib. I. Irenæi adversus Hærefes; sed de his vide quæ ibi notavi.

Heracleon Hæreticus.

PRIUSquam aliud quippiam de Heracleone dicam, promisso supra pag. 69. facto me exsolvam, probaturus eum Valentino cœvum fuisse. Constat nimirum *hunc Romanam venisse sub Hygino, increvisse sub Pio, & prorogasse tempus usque ad Anicetum*, ut Irenæi Lib. III. cap. 4. verba pag. 44. citata sonant; qui ibidem de altero Hæretico, Cerdone ait: Κέρδων δὲ ὁ πρὸς Μαρκίωνος, καὶ αὐτὸς ὄντι Τρίνῳ, ὃς καὶ ἐνναλὸς ὁπίσκοπος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλθὼν. Cerdon autem, qui Marcionem antecessit, ipse quoque Hygini tempore, qui nonus Episcopus erat, ad Ecclesiam venit. Ita & Lib. I. cap. 28. nec non Cyprianus Epist. 74. ad Pompeium, &

2 δὲ ὑπόμνητα] ἢ ἐκ ὑπόμνητα legere amat Petavius in Notis ad hunc locum. Ἀλλ' ἡ τὸν ὄντα hic retineri, ac ita, ut supra posui, Latine reddi posse puto, subintellecto scilicet γράφει vel simili verbo.

Epiphanius

Epiphanius Hæres. XLI. §. ubi tamen loco τῆς τῆς ἐνα ἢ κλῆρον ἄγοντος, legendum esse ἐνατον, ex dictis patet. Atqui teste ibidem Epiphanio Κέρδων ἢ Ηρακλέωνα ἀγείχεται, *Cerdo Heracleoni successit.* Et Heracleonem igitur una cum Valentino Hygini tempore caput extulisse, inde colligo : ac in hac sententia confirmor suffragio Origenis Comment. in Johan. p. 60. de Heracleone scribentis ὁ οὐαλεντίνου ἀγέρον ἐναυ γινώσκον, *pro discipulo Valentini habitum fuisse.* De quo vide Clariss. Dodwelli Dissert. IV. in Irenæum § 43. Clementi Alexandrino insuper ὁ ὁ οὐαλεντίνου ἀγέρον δολιμώτατος, *in schola Valentini lectissimus* dicitur L. IV. Strom. p. 502.

Cæterum nihil amplius de Heracleonis persona in veterum scriptis occurrit : plura vero habet Primasius, aut quisquis est Auctor libri de hæresibus à Jacobo Sirmondo sub titulo *Prædestinati* editus, Lib. I. cap. 16. *Sexta decima hæresis, (inquit) Heracleonitarum ab Heracleone adinventæ est; quæ baptizatum hominem, sive justum, sive peccatorem, loco sancti computari docebat; nihilque obesse baptizatis peccata memorabat, dicens: Sicut non in se recipit natura ignis gelu, ita baptizatus non in se peccatum recipit. Sicut enim ignis resolvit aspectu suo nives, quantæcunque juxta sint; sic semel baptizatus non recipit peccatorum reatum, etiam quantavis fuerint operibus ejus peccata permixta. Hic in partibus Siciliae inchoavit docere. Contra hunc susceperunt Episcopi Siculorum, Eustachius Lilybæorum, & Panormenorum Theodorus. Quique omnium, qui per Siciliam erant, Episcoporum Synodum exorantes, gestis eum audire decreverunt: & universas adsertiones ejus dirigentes ad sanctum Alexandrum Urbis Episcopum, rogaverunt, ut ad eum confutandum aliquid ordinaret. Tunc sanctus Alexander ad singula quæque capita hydri, singulos gladios Dei verbi de vagina divina legis eiciens, librum contra Heracleonem ordinans, ferventissimum in ingenio Sabinianum Presbyterum destinavit, qui & scriptis Episcopi & adsertione sua ita eum confutaret, ut nocte media navis præsidio fugeret, & ultra, ubinam devenisset, penitus nullus sciret. Sed nullam*

auctor iste meretur fidem in his, quæ de Heracleone tradidit, quod tempora nullatenus congruant. Ait nempe sub Alexandro Episcopo Romano eum virus in Sicilia sparsisse. At vero jam ex Irenæo aliisque probatum est, hydram istam sub Hygino demum emeruisse, quem satis longo intervallo Alexander præcessit. Nam, ut iterum Irenæus nos certiores reddit Lib. III. cap. 3. Τὸν κλέμεντα ἀλεξάντριον Εὐάγγελος, καὶ τὸ Εὐάγγελον Ἀλέξανδρος, οἷδ' ὅπως ἕκλος ἀπὸ οὗ ἀποτόλιν καὶ σισπύτην Ζύς. καὶ τὸν Τελέσφορος, ὃς καὶ ἐνδόξως μαρτύρησιν ἐποίησε Τυῖνον. *Clementi succedit Evaristus, & Evaristo Alexander, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus (vel ut plurima MSS. habent: Telesphorus) qui etiam gloriosissime martyrium fecit; ac deinceps Hyginus.* Unde inter obitum Alexandri & initium Pontificatus Hygini XXI. anni & quod excurrit, juxta calculum doctissimorum Chronologorum Pearsonii & Dodwelli, intercessere. Grandior adhuc est parachronismus hujus Auctoris, ubi Marcum hæreticum ad ipsa Clementis Romani tempora refert, narratque illum ab hoc coram omni plebe in Ecclesia detectum & æterna damnatione punitum esse. Mirari itaque subit, Doctissimum Baluzium impostoris hujus fidei tantum tribuisse, ut ipso solo auctore, in Novæ Conciliorum collectionis prima fronte collocarit *Concilium Siculum, circa annum Christi 125. habitum*, cum nec hujus Concilii, nec eorum qui illud convocasse dicuntur Episcoporum, Eustachii Lilybæorum, & Theodori Panormenorum, ulla in antiquorum monumentis facta sit mentio.

Certiora sunt, quæ de erroribus Heracleonis legimus apud Irenæum, Clementem Alex. Origenem, Epiphanium, &c. Quoniam autem de his partim in nova Irenæi editione, partim infra in recensione fragmentorum & in Notis ad illa agitur, hic camerinam istam non moveo; sed pauca solum de libris Heracleonis addo. Heracleonem in Evangelium *Matthæi*, saltem in c. 10. commentatum esse eruditi quidem collegere ex illo, quod Clemens Alex. loco citato habet, fragmento; sed istud explicationem verborum *Luca*,
non

non *Matthæi* continet. Ultimum enim, quod post *Matthæi* & *Marci* verba *Clemens* adducit dictum, est versus 11. cap. 12. *Lucæ*, quo allegato immediate addit: *Τὸν ἐξηγέρμενος ὁ τόπον Ἡρακλέων, Hunc locum exponens Heracleon,* &c. Id quod insuper patet ex ipso fragmento, ubi semel atque iterum loquitur de confessione *ἐπὶ τοῖς ἐξουσίαις, coram potestatibus.* Atqui de his *Lūcas* dicto loco: *ὅταν ὁ πρεσβύτερος ὁμιλῇ ἐπὶ ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ταῖς ἀρχαῖς, καὶ ταῖς ἐξουσίαις.* Alii in loco parallelo *Matthæi* cap. x. v. 17. & 18. vox *ἐξουσίαις* non exstat. In *Lucæ* igitur *Evangelium* *Commentaria* edidit *Heracleon*, ex quibus non modo dictum fragmentum, sed & aliam sententiam à *Clemente* in *Eclogis* ἐκ τῶν περὶ τῶν, excerptam esse puto: utraque autem infra recenserebo. At vero plures *Commentarii* *Heracleonis* in *Joannem* particulas nobis conservavit *Origenes* in suis expositionum dicti *Evangelii* *Tomis*, quas, adjuncta sæpe hujus censura, inde collectas hic sistam; *Græcum* textum ex *Codd. MSS. Bibliothecæ Bodleianæ* 2280. 2281. & 2282. Nec non *Latinam* *Ferrarit* versionem ab *Huetio* servatam subinde correcturus.

Fragmenta Heracleonis Commentariorum in S. Lucæ Evangelium.

Ex Clementis Alexandrini Lib. IV. *Stromat.* pag. 502.

Τὸν ἐξηγέρμενος τὸν τόπον Ἡρακλέων, ὁ τῆς Οὐαλεντίνης ἁγίας δοκιμώτατος, καὶ λέξιν φησὶν, ὁμολογίαν εἶναι, πῶς μὲν ἐν τῇ πίσει καὶ πολιτείᾳ. ἢ δὲ ἐν φωνῇ. Ἡ μὲν ἐν ἐν φωνῇ ὁμολογία καὶ ἐπὶ τοῖς ἐξουσίαις γίνεται. ὡς μόνον, φησὶν, ὁμολογίαν ἡγνύται εἶναι οἱ πολλοί. ἐκ ὑψῶς. Δυναταὶ δὲ ταύτης ὁ ὁμολογίαν καὶ οἱ ὑποκρίνται ὁμολογεῖν. Ἀλλ' ἐδ' εὐρεθίσεται ὁ πρὸς ὁ λόγος καὶ δορικῶς εἰρημύσεται.

Hunc locum exponens *Heracleon*, cujus in *Schola Valentini* fuit maxima existimatio, his verbis dicit, confessionem quidem unam esse fide & vitæ institutione, alteram vero voce. Atque quæ sit quidem voce confessio, fit etiam apud *Potestates*, quam solam, inquit, multi non recte confessionem esse existimant: possunt autem hac confessione uti etiam *Hypocritæ*. Sed neque hæc res universè prolata ita se habere deprehenditur.

84 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

Non enim omnes, qui salvi fiunt, ea confessione, quæ voce fit, uli sunt, & excessere : ex quibus est Matthæus, Philippus, Thomas, Levis, & alii multi. Accedit quod ea, quæ voce fit confessio, non universa completatur, sed partem solam (*Christianæ Religionis*) spectet : generalem autem nunc dicit (*Servator*) eam quæ fit factis & operibus, ei quæ est in ipsum fidei congruentibus. Hanc autem confessionem sequitur etiam particularis quæ fit apud potestates, si opus fuerit, & ratio id exegerit. Nam is voce quoque recte confitebitur, ubi affectione prius recte fuerit confessus. Pulchre autem de iis, qui confitentur quidem, *in me*, dixit : de iis autem qui negant, *me* (simpliciter) apposuit. Nam ii, etsi ipsum voce confessi fuerint, ipsum negant, actione minime confitentes. Ii autem soli in ipso confitentur, qui in ea quæ est in ipsum confessione & actione vivunt : ¹ in quibus ipse confitetur, utpote qui habitat in illis, & ab iis tenetur. Quocirca
** nunquam potest seipsum negare.*
 Eum autem negant qui non sunt in ipso. Non enim dixit, qui negaverit *in me*, sed *me*. Nullus enim unquam qui est in

Οὐ γὰρ πάντες οἱ σωζόμενοι ὁμολογήσασαί τι ἀλλ' ὅτι φωνῆς ὁμολογίαν, καὶ ἐξηλθόν· ἐξ ὧν Ματθαῖος, Φίλιππος, Θωμᾶς, Λευὶς, * καὶ ἄλλοι πολλοί. Καὶ ἔστιν ἡ ἀλήθεια τῆς φωνῆς ὁμολογία καὶ καρδιακή, ἀλλὰ μερικὴ καρδιακή δὲ, ὡς ἡμεῖς λέγει, ὅτι ἐν ἔργοις καὶ πράξεσι καταλλήλως τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. Ἐπειτα δὲ ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἡ μερικὴ ἡ ὅτι τῶν ἐξουσιῶν, ἐὰν λέγῃ, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς ὁμολογήσῃ γὰρ ἔστι καὶ τῇ φωνῇ ὁρθῶς, θεωρομολογήσας πρῶτον τῇ ἀληθείᾳ. Καὶ καλῶς, ὅτι μὴ ὅτι ὁμολογούντων, ἐν ἐμοὶ * εἶπεν· ὅτι δὲ τῶν ἀρνημένων, τὸ ἐμὲ προσέθηκεν. Οὗτοι γὰρ, καὶ τῇ φωνῇ ὁμολογήσωσιν αὐτὸν, ἀρνεῖνται αὐτὸν, τῇ πράξει μὴ ὁμολογούντες· μόνοι δὲ ἐν αὐτῷ ὁμολογῶσιν οἱ ἐν τῇ ἀλήθειᾳ αὐτὸν ὁμολογία καὶ πράξει βιώντες ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ, ἐνελημμένον ὅτι αὐτὸς καὶ ἐχόμενον ὑπὸ τέτων. Διότι ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν ἐδέχοντο διδάσκει. Ἀρνεῖνται δὲ αὐτὸν οἱ μὴ ὄντες ἐν αὐτῷ· καὶ γὰρ εἶπεν, ὅς ἀρνήσεται ἐν ἐμοὶ, ἀλλ' ἐμὲ. ἐδεῖς γὰρ ποτε ὧν ἐν αὐτῷ,

^a Αἰτῇ legendum frustra monet Sylburgius in margine & notis. Ego spiritum & accentum solum mutans αἰρῇ reponerem. Usitata enim est Phrasis ὁ λόγος αἰρεῖ, velut apud Plutarchum in Consolatione ad Apollonium, ὅσην αἰρεῖ βέλτης ἐχόν. Prout ratio distaverit, optime se habere. Et apud Herodotum in Euterpe sive Lib. II. καὶ δὲ καὶ ὁ λόγος ἔτιως αἰρεῖ. Et sane ipsa ratio ita exigit. ^b Lege αἰρεῖς.

¹ Hic omnino corrigenda mihi fuit Gentiani Herveti versio, quæ habet: Utpote quod & ipse iis complicitur (Græco-Latino Parif. implicetur) quia confitetur. Quam interpretationem sequentia plane confutant, meamque confirmant.
² 2 Timoth. II. 13.

ἀρνείται αὐτόν. Τὸ δὲ ἔμψωθεν
ἡμῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡμῶν σωζομέ-
νων, καὶ ἡμῶν ἐθνικῶν δὲ ὁμοίως·
παρ' οἷς μὲν, καὶ τῇ πολιτείᾳ· παρ'
οἷς δὲ, καὶ τῇ φωνῇ. Διόπερ ἀρ-
νήσασθαι αὐτὸν ἐδέχοντο δυνάμει·
ἀρνούντων δὲ αὐτόν, οἱ μὴ ὄντες ἐν
αὐτῷ.

illo, ipsum negat. Illud autem,
coram hominibus, & iis qui salvi
funt, & etiam gentilibus simi-
liter; apud alios quidem vitæ
institutione, apud alios vero
etiam voce. Quamobrem nun-
quam possunt ipsi negare: eum
autem negant qui non sunt in
ipso.

*Ex Eclogis Prophetis Clementis Alex. ante medium p. 202.
Auctarii novissimi Bibliothecæ Patrum Combefisii.*

Εἰποὶ δὲ, ὡς φησὶν Ἡρακλέων, πυ-
εὶ τὰ ὅσα ἡμῶν σφραγισμένων κα-
τηγήναντο, * ἕως ἀκέραιος τὸ
Αποστολικόν.

Quidam vero ut ait Heracle-
on, ignesignarunt aures eorum,
qui baptismatis sigillum accepe-
runt, ita intelligentes istud A-
postolicum.

Præcesserat nempe ante hæc verba versus 16. & paulo post al-
legatur versus 17. capitis III. Lucæ, in quem locum commentans
Heracleon hæc mihi protulisse videtur. Nam quod Lucas, non
autem parallelus locus Matthæi ibi citatus sit, ex verbis ὁ συνήκων
ὑμῶν ἐν πνεύματι & πυρί, dupliciter colligere est. Primo omittitur
τῷ ὁρίῳ, quod in Matthæi Evangelio constanter lectum fuit; sed in
vetustis quibusdam Lucæ exemplaribus defuisse patet ex Augustini
Lib. II. de consensu Evangelistarum cap. 12. ubi ait: *Lucas non
addit (vocem) sancto*. Contra vero *πυρί* in omnibus Lucæ
Codicibus legitur, à pluribus vero Matthæi abest, nec ibi habent
Theophylactus & Euthymius. Cæterum de usu ignis in baptismo
vide Notas in fine hujus Tomi. *

Fragmenta Commentarii Heracleonis in S. Joannis Evangelium:

Ex Origenis Tomis in dictum Evangelium. Tom. II. p. 60.

Βαίως οἶμαι καὶ χεῖς μαρτυ-
εῖς, τὸν Οὐαλεντίνου λεγόμενον
ἔχει γνώριμον Ἡρακλέωνα διγέμα-
νον τὸ πάντα δι' αὐτῷ ἐχρίτο, ἔχει.

Arbitor Heracleonem, qui
dicitur esse discipulus Va-
lentini, enarrantem hoc dictum.
Omnia per ipsum facta sunt,
(cap. I. ver. 3.) coacte, & sine
testimonio

testimonio (*Patrum*) excepisse mundum, & quæ in ipso sunt; ac vocabulo, *Omnia*, exclusisse, quantum ipsius fert Hypothesis, ista quæ mundo inque eo existentibus sunt præstantiora. *Per verbum enim*, inquit, *non seculum, nec quæ in seculo sunt, facta fuere*; existimans illa ante verbum existisse. Impudentius etiam instans ad istud: *Sine eo factum est nihil* (neque veritus illud: * *Ne addideris sermonibus ejus, ne te redarguat, & mendax sis*) illi nihil addit, eorum, quæ in mundo sunt, & in hac conditione. Et quoniam apertum est, dicta ipsius valde coacta esse, præterque evidentiam pronuntiata, si quæ ipse Divina opinatur, excludantur à voce *omnium*, quæ vero sunt opinione sua omnino corruptibilia, proprie dicantur *omnia*; non immorandum nobis est his confutandis, quæ ex se absurda apparent. Quale est illud etiam, quod scriptura dicente: *Et sine ipso factum est nihil*, ipse addit sine auctoritate Scripturæ, eorum quæ sunt in mundo & creatione; quod neque cum probabilitate pronunciat; sed dignum se putat, cui non secus atque Prophetis vel Apostolis credatur, qui cum auctoritate, & inculpate sui similibus ac posteris suis salutaria scripta reliquerunt. Jam vero & hoc dictum: *Omnia per ipsum facta sunt*, secus quam alii ex-

λαφθῆναι πάντα τὸν κόσμον ἢ τὰ ἐν αὐτῷ, ἐκκλείοντα τῷ παντί τὸ ὅσον ὅτι τῇ ὑποθέσει αὐτῇ τὰ τῷ κόσμῳ, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀφαιρεῖντα. Φησὶ γὰρ, ὅτι τὸν αἰῶνα ἢ τὰ ἐν τῷ αἰῶνι γεγονέναι ἀλλὰ τοῦ λόγου, ἀπὸ οὗ οἶται περὶ τοῦ λόγου γεγονέναι ἀναγινώσκοντες δὲ ἰσαμύνοντες περὶ τοῦ καὶ χρεῖς αὐτοῦ ἐγγράτο ὅτι ἐν μὴ εὐλαβέμεν τὸ, μὴ περὶ αὐτοῦ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐλέγξῃ σε, καὶ ψευδὴς γίνῃ, προσέτις τῷ. Οὐδὲ ἐν, τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τῇ κτίσει. Καὶ ἐπεὶ περὶ αὐτῇ ἐστὶ τὰ ὑπὸ αὐτῇ λεγόμενα σφόδρα βεβαιωμένα, καὶ ὅσα τῷ ἀνάρ- γετοι ἀπαγγελλόμενα, εἰ τὰ νομιζόμενα αὐτῷ εἶνα ἐκκλείεται τῶν πάντων, τὰ δὲ, ὡς ἐκεῖνον οἶται, παντελῶς φθειρόμενα κυρίως πάντα καλεῖται, ἐκ ὅτι ἀφαιρεῖται τῇ ἀναποσπῇ τῶν αὐτῶν τῷ ἀποπῇ ἐμφανόντων. ὅσον δὲ καὶ τὸ τῆς γῆρας ὁ λεγόμενος, καὶ χρεῖς αὐτοῦ ἐγγράτο ὅτι ἐν, προσέτις αὐτὸν ἀνεὺ φθαρμυδίας ἢ ἀπὸ τῆς γῆρας τὸ ἢ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῇ κτίσει, μηδὲ μὴ πιθανότητος ἀποφαίνεσθαι, πρὸς αὐτῶν αἰσίωντα ὁμοίως περὶ αὐτοῦ ἢ ἀποσολοῖς, τοῖς μετ' ἐξουσίας καὶ ἀνυπερδύνως καλεῖται τοῖς καὶ αὐτῶν καὶ μὴ αὐτῶν σπῆματα. Ἐπὶ δὲ ἰδίως καὶ τοῦ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγγράτο, ἐξήκουσ,

a Ita Cod. 2280. fol. 69. p. 1. & Huetius in margine, sed vitiose in textu interpretatur. b Duas has voces in editione Huetii omittas ex Cod. 2280. addidi.

c Ita hæc correxi, minus recte tam à Ferrario & Perionio, quam à Cl. Huetio verba. * Proverb. xxx. 6.

ῥάσαν τὸ πᾶν αἰτίαν παραχρήσας τὴν
 γένεσιν τοῦ κόσμου τῷ δημιουργῷ
 τὸν λόγον ὄντα, ὃς τὸ ἀφ' οὗ, ἢ ὑφ' οὗ,
 ἀλλὰ τὸν δι' οὗ, περὶ τῆς συν-
 κτίσεως, ὡς φράσιν ἐκδεχόμενοι τὸ
 χρηματικόν. Εἰ γὰρ, ὡς τοῦτο, ἢ ἀ-
 λείπει τῶν πραγμάτων τῶν, ἔδει
 ἀφ' οὗ δημιουργῷ χρῆσθαι πάντα
 γινώσκοντες ὑπὸ τοῦ λόγου, ἐχόντες δὲ ἀ-
 νάπαλιν ἀφ' οὗ τὸν λόγον ὑπὸ τῷ δημιουργῷ.
 Καὶ ὑμεῖς μὲν τῇ, δι' οὗ, χρυσάμενοι ἀκολούθως τῇ συνκτίσει,
 ἐν ἀμαρτυρίᾳ πᾶσι ἐκδοχῶν ἀφίκα-
 μεν. Εκείνος δὲ πρὸς τὸ μὴ ὡς φρα-
 ματικῶς εἶναι ὑπὸ τῷ θεῷ χρῆσθαι
 τὸν τὸν κατὰ εἰκόνα τὸν νῦν, φαίνεται
 καὶ ὑποπτεύσας τὸ ἀληθές, καὶ ἀνα-
 δύναντα ἀντιλέγας· φησὶ γὰρ, ὅτι
 ἐχόντες ὡς ὑπὸ ἄλλου ἐνεργούντος αὐτὸς
 ἐποίησεν ὁ λόγος, (ἢ ὡς ἔταυρον τὸν
 δι' αὐτὸν) ἀλλ' αὐτὸς ἐνεργούντος ἐ-
 πεποίησεν.

posuit, dicens: *Verbum illud esse, quod causam generationis mundi præbuerit opifici, nec tamen verbo competere particulam, à quo, vel ex quo, sed per quem,* ex communi loquendi consuetudine Scripturam exponens. Sed si rerum veritas erat ut ipse putat, scriptum fuisse oportuit, omnia per opificem facta fuisse à verbo, non viceversa per verbum ab opifice. Et nos quidem cum usi sumus vocabulis, *per quem,* prout in communi feruntur usu, non sine teste expositionem dimisimus. At vero ille præterquam quod suam opinionem è divinis scripturis non confirmat, videtur & suspicatus fuisse veritatem, & impudenter illi adversatus dicens: *non enim faciebat ipsum verbum tanquam alio operante, (ut sic intelligeretur vocula, per quem) sed ipso operante alius faciebat.*

Ex Tom. III. pag. 68.

Πάντα δὲ βιαίως κατὰ τὸν τρόπον γε-
 νόμενα ὁ Ἡρακλέων, τὸ ὅτι γέγονεν
 ἐν αὐτῇ ζωῇ τῶν, ἐξείληφεν ἀντὶ τῆς
 ἐν αὐτῷ, εἰς τὰς ἀνθρώπους τὰς
 πνευματικές· οἷον τοῦτον νομίσας
 εἶναι τὸν λόγον καὶ τὰς πνευματικές,
 εἰ καὶ μὴ σαφῶς ταῦτ' εἶρηκε. Καὶ
 ὡς περὶ αἰπολογῶν φησὶν· αὐτὸς γὰρ
 τὸ πᾶν μόρφωσεν * καὶ κατὰ τὸν γέ-
 νον.

Cæterum valde coacte ad hunc contextum veniens Heracleon: *Quod factum est in ipso, vita erat, in ipso interpretatus est, in hominibus spiritualibus:* quasi verbum & spirituales idem esse arbitratus fuerit, etsi non aperte id dixerit. At veluti causam reddens, inquit: *Illud enim primam formationem, quoad ortum*

* Ita Cod. Bodl. fol. 69. pag. 2. nec non Ferrarius, sed male legit Petionius & Codex Regis Galliarum φέρειν, teste Huetio in Notis ad hunc locum. b Hujus verbi genuinam lectionem iterum confirmat Cod. Bodl. ibidem. c ἢ pro ἢ legendum recte conjecit Cl. Huetius, conjecturam confirmat Cod. Bodl.

i Hic versionem correxi, quæ haud bene se habet in editis.

38 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

ipsis præbuit, ab alio prætermissa in formam & illuminationem, & delineationem propriam ducens & ostendens.

νεσιν αὐτοῖς παρέχε, τὰ ἑα' ἄλλε
παρέντα εἰς μορφῶν καὶ εἰς φωτισμὸν
καὶ ὁδωγραφίῳ ἰδίῳ ἀγαγὼν καὶ
ἀναδείξας.

Ex Tomo VI. p. 94. seq.

Non recte vero Heracleon fuspicitur verba illa, *Deum nemo vidit unquam*, & quæ sequuntur, dicta fuisse non à Baptista, sed à discipulo.

Οὐχ ὑμῶς ὃ Ὁ Ηρακλέων ὑπολαμ-
βάνει· εἰς τὸ ὅτι οὐκ ἑώρακεν πώποτε,
καὶ τὰ ἐξῆς, φάσκων εἰρηδῆς ἐκ ἀπὸ τῆς
μαθητῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Βαπτιστῆς. *

Ex Tom. VII. pag. 112.

Maledicentius autem Hera-
cleon de Joanne & Prophetis
disserens inquit, *verbum esse
Servatorem*; Joannem per vo-
cem intelligi; Sonum vero esse
universum Prophetarum ordi-
nem.

Δυσφημότερον ὃ Ὁ Ηρακλέων περὶ
Ἰωάννου καὶ τῶν Προφητῶν ἀφελαιμά-
νων, φησὶν ὅτι ὁ λόγος μὲν ὁ Σωτὴρ
ἔστιν, φωνὴ δὲ ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡ ἀφ'
Ἰωάννου ἀφουρημένη, ἥ ἡχοῦ ὃ πάντα
Προφητικὴ τάξις.

Et pag. 113.

Nescio etiam quomodo abs-
que ulla probatione enuntiet,
*vocem sermoni propinquam, ser-
monem fieri*, sicuti mulier in
virum transmutatur. Præterea
quasi potestatem habens con-
dendi dogmata, & fidem sibi
acquirendi, & proficiendi, fu-
turum, inquit, *ut sonitus mu-
tetur in vocem*, loco discipuli
statuens vocem transeuntem in
verbum, loco vero servi sonitum
transeuntem in vocem.

Οὐκ οἶδα δι' ὅπως χωρεῖς πάσης
κατασκευῆς ἀποφαίνεται, τὸ φωνῶν
οἰκιοτέραν εἶσαι τῷ λόγῳ, λόγον γί-
νεσθαι, ὡς καὶ τὸ γυναικεῖ εἰς ἄνδρα
μεταπίπτει. Καὶ ὡς ἐξουσίαν ἔχων
τὸ δογματίζειν, καὶ πτερεύεσθαι, καὶ
περικόπτεν, τῷ ἡχῷ φησὶν ἐστῆναι
τὸ εἰς φωνῶν μεταβολῶν, μαθητῶν
μὲν χάραν διδόντες τῇ μεταβάλλοσιν εἰς
λόγον φωνῇ, ἡ δὲ ἄλλε δὲ τῇ ἀπὸ ἡχοῦ
εἰς φωνῶν.

Et post pauca:

Præterea Prophetam & He-
liam cum Servator ipsum dicit,
inquit, *non ipsum declarat, sed
quæ sunt circa ipsum*: cum vero
majorem Prophetis, & his qui
sunt inter natos mulierum, tunc

Καὶ Προφήτην μὲν, καὶ Ἠλίαν ὁ Σω-
τὴρ ἐπ' αὐτὸν λέγει, ἐκ αὐτῶν, ἀλλὰ
τὰ περὶ αὐτῶν, φησὶν, διδάσκει· ὅτι
ὃ μείζονα Προφητῶν καὶ ἐν γυναικῶν
γυναικῶν, τότε αὐτὸν τὸν Ἰωάν-
νην

ἢ ἡ χαρὰ κινεῖται αὐτὸς ὃ, φησὶ, φεῖ ἐαυτὸ ἐρωτῶμεν ὃ ἀποκρίνεται ὁ Ἰωάννης, ὃ τὰ φεῖ αὐτόν. *

ipsum Joannem designat. Proinde, inquit Heracleon, *Joannes ipse interrogatus, de se ipso respondet, non de his, quæ circa ipsum sunt.*

Ex Tomo VIII. pag. 129.

Ο Ηρακλέων τὸ μέσος ὑμῶν ἔστηκε, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἥδη παρῆσι, καὶ ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἐμφανὲς ὅτι ἡδη πᾶσιν ὑμῖν. Οὐκ ἀπιδάνως δὲ παρ' αὐτοῦ λέγει, ὅτι τὸ ὀπίσω μὲ ἐρχομεν, τὸ πρὸς ἡμᾶς εἶναι ὃ Ἰωάννην τὸ Χριστὸν δηλοῖ. ἀλλ' ὡς γὰρ ὡς περὶ οὐκ ἐστὶν πρὸς τῶν τῶν κυρίων. Πολλὸν ὃ ἀπιδέσμερον τὸ ἐκ εἰμὶ ἀξιοῦ, ἵνα λύσω αὐτὸν τὸν ἱμάντα τὸ ὑποδήματος, ἐξείληφεν, ὅτι ἐδὲ τῆς ἀποστάτης ὑποστάσεως τὸ πρὸς τὸ Χριστὸν ἀξιοῦ εἶναι ἀλλ' ὅτι τῶν ὁ βαπτιστὴς ὁμολογεῖ. Πλὴν μὲ ταύτην τὴν ἐκδοχὴν ἐκ ἀπιδάνως ὑποδέβληκε τὸ ἐκ ἐγὼ εἰμι ἱκανός, ἵνα δὲ ἐμὲ κατέλθῃ ἀπὸ μεγάλους, καὶ σάρκα λάβῃ, ὡς ὑπόδημα, φεῖ ἥς ἐγὼ λόγον ἀποδύναμι ἐδιδάμην, ἐδὲ διηγῶμαι, ἢ ὁπλῶσαι τὸ φεῖ αὐτῆς οἰκονομίαν. Ἀδελφότερον ὃ καὶ μεγαλοφύετον ὁ αὐτὸς Ηρακλέων κόσμον τὸ ὑπόδημα ἐκδεξάμεν, μετῆς ὅτι τὸ ἀσεβέστερον ἀπορήναται, ταῦτα πάντα δεῖν ἀκρίβειαν καὶ φεῖ τὸ πρὸς ὅτι τὸ ἀλλ' ὃ Ἰωάννης νομίζῃ ὅτι τὸν δημιουργὸν τὸ κόσμος ἐλάττω ὅτι τὸ Χριστὸν, τὸ ὁμολογεῖν ἀλλ' ὅτι τὸ λέξεων, ὅπερ ἐστὶ πάντων ἀσεβέστατον. Ο γὰρ πέμ-

Heracleon, *in medio vestri stat, interpretatur: jam adest, & est in mundo, atque inter homines, & omnibus vobis jam visibilis est.* Non absurde tamen apud eum dicitur, quod verba illa: *qui post me venit, declarent Joannem præcursorem Christi existere: Vere enim non secus atque famulus præcurrit Dominum.* Longe vero simplicius ea verba interpretatus est: *Non sum ego dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti, perinde quasi fateatur Baptista his verbis, se neque dignum, qui ultima officia in Christum conferat.* Attamen post hanc expositionem factis probabiliter subjunxit, *non sum ego idoneus, ut mei gratia descendat à magnitudine, & carnem accipiat, seu calceamentum, de qua rationem reddere ego non valeo, neque enarrare, vel solvere de ipsa dispensationem.* Rursus minus prudenter, atque animosius Heracleon ipse cum per *calceum interpretatus esset mundum, ad rem magis impiam transit, nempe ad enunciandum, hæc omnia intelligi etiam oportere de persona per Joannem intellecta (nempe Demiurgo.)* Existimat enim mundi opificem inferiorem Christo existentem, hoc per hæc verba fateri, quod est omnium impiissimum. Nam

M

Pater

90 SPICILEGIUM HERETICORUM

Pater qui misit filium, Deus viventium (ut etiam ipse Iesus testatur) nempe Abrahami, Isaaci & Jacobi, & idcirco Dominus coeli & terræ, quod ea fecerit, hic etiam solus bonus & major est misso. Quod si minus prudenter, ut antea diximus, ab Heracleone excogitatum est, omnem etiam mundum esse calceamentum Jesu, non arbitror oportere ut illi assentiamur.

Ἰακὼβ αὐτὸν πατέρα, ὁ τῷ ζώσαντι θεῷ, ὡς αὐτὸς Ἰησοῦς μαρτυρεῖ, τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰσαάκ, καὶ τῷ Ἰακώβ, ὁ ἀπὸ τούτου κύριος τῷ ἔρανε καὶ τῷ γῆς, ὅτι πεποίηκεν αὐτά, ἕως καὶ μόνον ἀγαθός, καὶ μείζων τῷ πεμψέντος. Εἰ δὲ καὶ, ὡς θεωρήκαμεν, ἀδρότερον νεώτερον καὶ πᾶς ὁ κόσμος ὑποδήμα εἶναι τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἡρακλέωνι, ἀλλ' οἷμαι δεῖν συζητησέμεν.

Sub finem Tomi IX. pag. 148.

Ad hunc locum Heracleon veniens, absque aliqua approbatione & appositione testimoniorum, enunciat Joannem tanquam Prophetam dicere, *Agnus Dei*, & velut excellentiorem Prophetam dicere, *qui auferat peccatum mundi*. Quorum primum existimat de corpore ejus dici, secundum vero de eo, quod est in corpore, quia Agnus imperfectus fit in ovium genere: atque tale etiam sit corpus comparatione inhabitantis in ipso. *Perfectionem vero*, inquit, *si volebat corpori attribuere, arietem ipsum immolandum dixisset*.

Εν τῷ τίτῳ ὁ Ἡρακλέων ἡρώμενος, χαεῖς πάσης καταισχυρίας, καὶ ὁρῶντος μαρτυρεῖται, ὑποφαίνεται ὅτι τὸ μόνον ἀμνὸς τῷ θεῷ, ὡς Προφήτης, φησὶν ὁ Ἰωάννης: τὸ δὲ, ὁ αἶρας τῷ ἀμαρτῆαν τοῦ κόσμου, ὡς ἀδρότερον Προφήτη. Καὶ οἶται τὸ μὴ ἀδρότερον πρὸς τῷ σώματι αὐτοῦ λέγεσθαι, τὸ δὲ δεύτερον πρὸς τῷ σώματι, τῷ τῷ ἀμνὸν ἀτελὴ εἶναι ἐν τῷ τῷ σωματικῷ ἡρώμῃ. ἔπειτα δὲ καὶ τὸ σῶμα παραδίδει τῷ ἐνοικῆντος αὐτοῦ. Τὸ δὲ τέλειον εἰς ἐξέλκτο, φησὶν, ὁ πρὸς σώματι μαρτυρεῖται, κερὸν εἰς πᾶν αὐτὸ τὸ μέλλον θύεσθαι.

Sub Finem Tomi X. pag. 167.

Heracleon, *hæc magna*, inquit, *est festivitas*, (de Paschate loquitur) *figura enim passionis Servatoris erat, quando non solum interficiebatur ovis, verum etiam comesta præbebat requiem*.

Ὁ Ἡρακλέων, αὐτῇ, φησὶν, ἡ μεγάλη ἑορτὴ, τῷ ὅτι πάσης τῷ Σωτῆρος τύπος ὡς, ὅτε ὁ μόνον ἀνῆρείτο πρὸς σωματικόν, ἀλλὰ καὶ ἀνάπαυσιν παρέχεν ἐσθόμενον. Καὶ θυόμενον

a Lege περιωρίστε. In Cod. Bodl. ultima syllaba est abbreviata. b Ita Cod. Bodl. fol. 161. pag. 1. & Ferrarii, perperam vero Cod. Reg. Gall. ex quo Clariff. Huetius excudi fecit τὸ σῶμα τὸ μαρτ. c forte ἀπὸν legendum.

2 τὸ πάθος τῷ Σωτῆρι τὸ ἐν κόσμῳ
ἐσημαίνειν, ἐκδηλοῦν τὸ τὸ ἀνάπαυ-
σιν τὸ ἐν γαίῳ.

Et immolata quidem passionem
Servatoris in mundo significa-
bat; comesa vero requiem futu-
ram in paptis.

Prope finem Tom. XI. p. 181. & seqq.

Ἰδὼν τὰ Ἡρακλέων, ὅς φησι
τὸ ἱεροσόλυμα ἀνοδὸν σημαίνειν,
πῶς ἀπὸ τῶν ὑλικῶν εἰς τὸν ψυ-
χικὸν τόπον, πυχάνοντα εἰκόνα τῷ
ἱεροσολίμῳ, ἀνάστασιν τῷ κυρίῳ. Τὸ
δὲ εἶρεν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐξ ἧς
ἀπὸ οὐραίου εἰρησίου, ὑπὲρ τοῦ μὴ
τὸ κλῆσον μόνον νοσηθῆναι τὸ χρεῖς
πνεύματος βοηθῆσθαι ὑπὸ τῷ κυ-
ρίῳ *. Ἡγεῖται γὰρ τὰ μὲν ἄλλα τῶν
ἀρίων εἶναι τὸ ἱερὸν, εἰς αὐτὸ μόνον
ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται, ἐνταῦθα οἶομαι αὐ-
τὸν λέγειν τὰς πνευματικὰς χρεῖ-
ρας τὰ δὲ τοῦ περὶ αὐτὸν, ὅπου καὶ
οἱ Λευῖται, σύμβολον τῶν ἐξω-
τὴ πληρώματος ψυχικῶν, εὐεισκο-
μῶν ἐν σωτηρίᾳ *. Πρὸς τοῦτο
τὰς εὐεισκομῶν ἐν τῷ ἱερῷ, πα-
λιντας βόας, καὶ περὶ βόας, καὶ περὶ
σεβάς, καὶ τὰς κατηνῶν χερμα-
πας, ἐξεδήξατο λέγοντας ἀπὸ τῶν
μὴδὲν χρεῖς διδόντων, ἀλλ' ἐμ-
ποεῖαν καὶ κέρδος πῶς τῶν ξένων
εἰς τὸ ἱερὸν εἰσοδὸν νομιζόντων, τῷ
ἰδίῳ κέρδει καὶ φιλαργυρίας ἐνεκεν,
ταῖς εἰς τὸ λατρεῖν τῷ Θεῷ θυσίας
χρηγόντων. Καὶ τὸ φραγγέλιον δὲ
πεποικῆς ἐκ χοιρίων ὑπὸ τῷ Ἰησοῦ,
ὅχι παρ' ἄλλας λαβόντες, ἰδιοτερόπως

Videamus, quæ Heracleon
dicat, inquit, Domini a-
scensum ad Hierosolymam sig-
nificare ascensum à materiali-
bus ad animalem locum, ima-
ginem existentem Hierosolymæ.
Illud etiam, invenit in templo,
non dictum fuisse existimans
de locis supernis, ne intellige-
remus vocationem solam sine
spiritus ope adjuvari à Domi-
no. Existimat enim templum
esse sancta sanctorum, in
quæ solus summus Pontifex in-
grediebatur, quo etiam profici-
scisci spirituales arbitror illum
dicere; vestibulum vero, ubi
etiam Levitæ erant, arbitra-
tur symbolum esse earum ani-
marum, quæ inveniuntur in sa-
lute extrâ pleroma. Ad hæc
inventos in templo vendentes
boves, oves & columbas, &
sedentes mensarios dici expo-
suit pro his, qui nihil gratiæ
tribuunt, sed mercaturam pu-
tant & lucrum, ingressum ex-
traneorum in templum; victi-
mas proprii lucri, & avaritiæ
causa ad cultum Dei suppedi-
tantes. Quin etiam Jesum è
funiculis fecisse flagellum, non
ab alio illud accepisse, suo
more pronunciat: flagellum i-

a Ita Cod. 2280. Bodl. fol. ult. pag. 2. Ast editio Paris. perperam habet τὸ
πάθος. b Ita Cod. Bodl. 2281. fol. 18. p. 2. confirmans conjecturam Huetii
quoad verbum σημάτιν. Sed & ἐκ ἱεροσολύμων legendum videtur.

maginem esse dicens potentia, & operationis Spiritus sancti statu expellentis malos. *Et, inquit, flagellum, Linum, Sindonem, & cætera talia, imaginem esse potentia & operationis Spiritus sancti.* Postea sibi sumit quod scriptum non est, nimirum quod flagellum ad lignum ligatum fuerit; quod lignum interpretatus est figuram esse crucis. *Et, inquit, hoc ligno consumptos & deletos aleatores, mercatores, omnemque malitiam.* Nec scio quomodo nugans dicat flagellum ex hisce duabus rebus paratum fuisse, quærens, quomodo à Jesu factum fuerit illud; *neque enim ex pelle, inquit, mortua illud fecit, ut Ecclesiam præpararet non amplius speluncam latronum & mercatorum, sed domum patris sui.*

ἀπαγγέλλει, λέγων τὸ φραγγέλιον εἰκόνα ^a τυγχάνειν τῆ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκφο-
σῶντος τὰς χεῖρας. Καὶ, φησὶ, τὸ φραγγέλιον, καὶ τὸ λίνον, καὶ τὴ σινδόνα, καὶ ὅσα ποιεῖται, εἰκόνας τῆ δυνάμεως καὶ τῆ ἐνεργείας εἶναι τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἐπιβὰ ἐαυτῷ περιείληφε τὸ μὴ γεγραμμένον, ὡς ἄρα εἰς β' ξύλον ἐδέδετο τὸ φραγγέλιον, ὅπως ξύλον τύπον ἐκλαβὼν εἶναι τὸ σταυρῶν, φησὶ τὰ τῶν τῶ ξύλων ἀνυλῶντος, καὶ ἡφανίσ-
τὰς κυβερτάς, ἐμπόρους, καὶ πᾶσι τὴ χαλκίαν. Καὶ ἐκ οὗτο ὅπως φλυα-
ρῶν φησιν ἐκ δύο τῶν παραγμάτων φραγγέλιον χαλκασκιάζοντος, ζῆτων τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ γεγραμμένον· ἔτι ἐκ δὲ ματος, φησὶ, νεκρῶ ἐποίησεν αὐτὸ, ἵνα τὴ Ἐκκλησίαν κατασκευάσῃ ἐκ ἐπι-
στῶν καὶ ἐμπόρων ἀσήλων, ἀλλὰ οὐ-
κὼν τὸ πατρὸς αὐτοῦ.

Et in ipso fine Tomi XI. pag. 183.

Inobservanter Heracleon illud: *Zelus domus tue comedit me*, dici putat ex persona earum potentiarum, quæ ejectæ fuerunt & consumptæ à Servatore, non valens seriem Prophetiæ in Psalmo (LXIX. v. 9.) servare. Nam intelligentibus hæc ex ejectarum & consumptarum potentiarum persona dici, consequens est juxta ejus opinionem, ab ipsis etiam dici illa: *Dederunt in escam meam fel,*

Ἀπαραλήπτως ὁ Ἡρακλείων οἷον τὸ ὅ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με, ἐκ περιώπου τὴ ἐκκληθέντων καὶ ἀναλωθέντων ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος δυνάμεων λέγοντος, μὴ δυνάμειος τὸ εἶρμὸν τὸ ἐν τῇ ψαλμῷ προφητείας τηρῆσαι. ^c Νομίζων γὰρ ἐκ περιώπου τὴ ἐκκληθέντων, καὶ ἀναλωθέντων δυνάμεων λέγοντος, ἀκόλουθον δὲ ὅτι κατ' αὐτὸν καὶ τὸ ἐδοῦναι εἰς τὸ βρωμαί μου χοιλίῳ, καὶ ἐπ' ἐκείνων λέγεσθαι, ἐν

a Ita Cod. 2281. Bodl. sicut & legendum conjecit Cl. Huetius in margine, licet in textu exculi fecerit τυγχάνειν. b Quinque hæc verba in editis omiſſa ex Cod. Bodl. 2281. fol. 19. pag. 1. inferuimus. c Ita Cod. Bodl. sed male in editis νομίζων sine γάρ.

πρὸ αὐτῶ ἀναγκαζομένου Ψαλμοῦ.
 Ἀλλ' ὡς εἰκός, ἐπύραξεν αὐτὸν τό-
 χαπαράγεται με, ὡς μὴ δυνάμενον
 ὑπὸ Χειρὶ ἀπαγγέλλειν, ἢ χωρὶν-
 τα τὸ ἔθ' οὗ ἀνδραποπαδῶν περὶ
 Θεοῦ καὶ Χειρὶ λόγων.

quæ in eodem scripta sunt Psal-
 mo. Sed ut probabile est, il-
 lum turbavit vox, *comedit*, (per-
 inde quasi à Christo dici non
 posset) non videntem morem
 scripturarum, hominum affectus
 Deo & Christo tribuentium.

Ex Tomo XII. pag. 187.

Ο Ηρακλέων τὸ, ἐν τρισὶ φησὶν,
 ἀπὶ τῆ, ἐν τείτῃ, μὴ ἐρδνήσας, καί-
 τινα ὀπσῆσας ἂ τῶ ἐν τρισὶ, πῶς ἐν
 τρισὶν ἢ ἀνάσας ἐνεργεῖται ἡμέραις.
 ἐπὶ δὲ καὶ τῆ τρίτῃ φησὶ τὸ πνευμα-
 τικῶ ἡμέραν, ἐν ἣ οἶονται διηλῶς
 τῆ Ἐκκλησίας ἀνάσας. Τέτων ἢ
 ἀκόλουθον ὅτι, περὶ τὴν λέγειν εἶναι
 τῆ * χοικῶ ἡμέραν, καὶ τῆ δευτέραν τῆ
 ψυχικὴν, ἢ γεφυρωμένης τῆ Ἐκκλησίας
 τῆ ἀναστάσεως ἐν αὐταῖς.

Heracleon, *in tribus*, inquit,
pro eo quod est, in tertia, non
 perscrutatus (quamvis notarit
 voculam *tribus*) quomodo in tri-
 bus diebus peragatur resurrectio.
 Atque etiam præterea *tertiam*
diem appellat spiritualement, in qua
 declarari putant Ecclesiæ re-
 surrectionem. His consequens
 est, ut prima dies terrestris, se-
 cunda animalis dicatur, non fa-
 cta Ecclesiæ resurrectione in
 ipsis.

Et paulo post, pag. 189.

Ο Ηρακλέων, μηδὲ ὀπσῆσας τῇ
 ἰσοείᾳ, φησὶ τὸ Σολομῶντα τετραρά-
 κοντα καὶ ἑξ ἑπτα τετρακονακί-
 ναι τῆ ναὸν, εἰκόνα τυγχάνοντα τῆ
 Σωτῆρος. Καὶ τῆ ε'. αἰθιμὸν εἰς τῆ
 ὕλῃ, περὶ τὸ πλάσμα, ἀναφέρει
 τῆ δὲ τῆ τετραράκοντα, ἢ δ' τε-
 τράς ὅτι, φησὶν, ἢ ἀπερὶστος, εἰς
 τὸ ἐμφύσημα, καὶ τὸ ἐν τῷ ἐμφυσή-
 ματι σπέρμα *.

Heracleon ne inspecta qui-
 dem historia, Solomonem in-
 quit quadraginta & sex annis
 ædificasse templum, imaginem
 Servatoris referens. Et nume-
 rum senarium ad materiam,
 hoc est ad plasma refert: nu-
 merum quadragenarium autem
 (*Quaternarius*, inquit, *numerus*
est, qui non implicatur) ad
 flatum, & illud semen, quod est
 in flatu.

a Hic iterum Cod. Bodl. conjecturam Cl. Huetii confirmat. Pro quo ejus
 editio in textu perperam habet τὸ. b forte ὅτι. Aut hæc verba tanquam in
 parenthesis sunt accipienda.

Ex Tomo XIII. pag. 205. & seqq.

Sed jam videamus Heracleonis in hunc locum dicta, qui ait, (*Fontem illum*) imbecillem, & temporariam, & deficientem fuisse vitam, illiusque gloriam; *mundana enim*, inquit, *erat*: & existimat se demonstrationem afferre (per fontem significari vitam mundanam) eo quod pectora Jacob ex illo biberint. Et siquidem imbecillem, & temporariam, & deficientem accepisset cognitionem eam, quæ est ex parte, nempe cognitionem à Scripturis proveniente, comparatione verborum ineffabilem, & quæ ad hominem eloqui non est fas, omnem scilicet præsentem cognitionem, quæ per speculum est, & per ænigma, & quæ destruitur, cum venerit illud, quod perfectum est, haudquaquam illud reprehendissemus: fin vero istud agit, ut reprehendat vetera, reprehendendus est ipse. Porro quod ait *aquam, quam dat Servator, ex spiritu esse, & ex ipsius potentia*, vera dicit. Et istud: *Non sitiet in æternum*, hisce verbis interpretatus est dicens: *Vita æterna est vita ipse, & quæ nunquam corrumpitur, (sicut quidem prima illa aqua, quæ est ex puteo,) sed manens: nequit enim auferri donum & gratia Servatoris nostri, quæ neque consumitur, neque corrumpitur in eo qui particeps ipse fuerit.* Porro autem cum primam vitam corruptibilem supposuit, ¹ siquidem de ea locu-

ιδωμεν διὰ καὶ τῆς Ἡρακλέωνος εἰς τὰς τόπους, ὅστις φησὶν ἄτονον, καὶ πρὸς καιρον, καὶ ὁπλίσταται ἐκείνῳ γεγονέναι τὸ ζῶν, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν δόξαν. Κοσμικὸν γὰρ φησὶν, ὡς καὶ οἱ τῶν κοσμικῶν αὐτῶν εἶναι ἀποδείξιν φέρειν ἐκ τῆς ἀρεμίας τῆς ἰακῶβ ἐξ αὐτῆς πιπτόμεναι. Καὶ εἰ μὴ ἄτονον, καὶ πρὸς καιρον, καὶ ὁπλίσταται ἐλάμβανε τὴν ἐκ μέρους γνῶσιν, ἥτοι τῇ ἀπὸ τοῦ χαρῶν συλκίσει τοῦ ἀρεμίας ἐρημάτων, ἀπὸ ἐξόν ἀνθρώπων λαλῶσαι, πῶς αὐτῶν τὴν δι' ἐσώτηρε καὶ αἰνίγματος γνωριμὴν γνῶσιν, καὶ ἀργυρομύθῳ ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, ἐκ αὐτῆς ἐνεκαλέσασθαι· εἰ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀλάλειν τὰ παλαιὰ, τὴν ποιῆσαι ἐγκλητέον αὐτῶν εἶναι. Οὗ δὲ δίδωσι ὕδωρ ὁ σωτὴρ, φησὶν εἶναι ἐκ τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ. Καὶ εἰς τὸ ἐμὴ διψήσει δὲ εἰς τὸ αἰῶνα, ἀπὸ δίδωκεν αὐταῖς λέγειν ὅτως· αἰδύο γὰρ ἢ ζῶν αὐτῶν, καὶ μὴ ποτε φθινομένη, ὡς καὶ ἡ πρῶτη ἢ ἐκ τοῦ φέρεται, ἀλλὰ μόνον ἀναφαίρεται γὰρ ἢ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ μὴ ἀναλίσκομένη, μὴ φθινομένη ἐν τῷ μεταχρόνῳ αὐτῆς. Φθινομένην δὲ τὸ πρῶτον διδὼς εἶναι ζῶν, εἰ

¹ In hac periodo versionem Ferrarii sensui Origenis haud congruam censui, ideoque eam correxi.

μὴ καὶ τὸ γράμμα ἐλάτῃ, ζητῶν τῇ
 φεμάρῃ τοῦ καλύμματος· γινω-
 σκόμενος, ἢ καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ εὐεί-
 στον, ὑγιᾶς ἀν' ἑλθεν. Εἰ δὲ πάν-
 τη φθορὰν κατηγορεῖ ὁ παλαιῶν,
 δῆλον ὅτι τὸ ποιεῖ, ὡς καὶ ὁρῶν
 τὰ ἀγαθὰ ὅσα μὲλλοντων ἔχον
 ἐκείνα πλεονεξίαν· ἢ ἀποδείκνυσι δὲ
 πῶς, ἀλλοφύλου, διηγήσατο, καὶ τὸς
 μεταλαμβάνοντας τὴν ἀγαθὴν ὁπι-
 χορηγημένης πλυσίας, καὶ αὐτὸς ἐκ-
 βάλλει εἰς τὴν ἐτέρων αἰώνιον ζωὴν
 τὰ ὁπιχορηγημένα αὐτοῖς. Ἀλλὰ
 καὶ ἱππῶν πλεονεξίαν, ὡς ἀν-
 πεδείκνυται τὴν ἀποδείκνυται καὶ κα-
 τὰ τὸν τῇ φύσει ἐαυτοῦ πῶς,
 καὶ ἀποδείκνυται ὅτι οὗτος ἔλεγε αὐ-
 τῇ. Εἰ μὲν ἐν τῇ προαίρεσιν ἀποδέ-
 χεται, μὴδὲν περὶ φύσεως ἀντιτίθεται,
 ὡς ἀποδείκνυται, καὶ ἡμῖν δὲ
 συγκαταδέμεθα· οἱ δὲ τῇ * φε-
 σκῇ κατασκευῇ ἀναφέρει πλεονεξίαν
 συγκαταδέμεως αἰτίας, ὡς ὁ πᾶσι
 πάντως παρέσθαι, ἀναπτύσσον αὐτῶν
 καὶ λόγον. Οὐκ οἶδα δὲ, πῶς ὁ Η-
 ρακλέων, τὸ καὶ γαργαλιζόμενον ἐκλα-
 βὼν, φησὶ περὶ τῶν ὁδῶν μοι τὸ
 τὸ ὕδωρ, ὡς ἀγαθὴ βραχέα ἀφαι-
 ρεῖται ἐκ τῆς λέγου, ἐμίσσηται λοι-
 πὸν καὶ τὸν τόπον ἐκείνου τὴν λεγο-
 μένην ὁ Ἰακώβ φερεται. Ἐπὶ δὲ
 καὶ περὶ τῶν ὁδῶν μοι τὸ ὕδωρ,
 ἵνα μὴ ἀφῶ, μὴδὲ διέρχωμαι ἐν-
 δάδε ἀνελθῶν, φησὶν ὅτι ταῦτα λέ-

tus est quæ est secundum literam,
 quærens eam quæ ex ablatione
 velaminis ortum cepit, quæ-
 que est secundum Spiritum,
 & inveniens eam, recte dixit.
 Sin vero corruptionis omni-
 no accusat veteres, perspicuum
 est, eum hoc facere, tamquam
 qui non videat bona illa um-
 bram habere futurorum illorum.
 Cæterum non inscite interpre-
 tatus est vocem *salientis aque*,
 dicens eos qui è supernis illam
 abundanter participarent suppe-
 ditatam, vicissim etiam ea ad a-
 liorum salutem æternam scatu-
 rire quæ sibi suppeditata fuerint.
 Sed & Samaritidem laudat, ut
 quæ fidem inseparabilem ac suæ
 ipsius naturæ convenientem of-
 fenderit: non motam ob ea,
 quæ illi dicebat (Servator.) Cui
 etiam nos annuimus, si electio-
 nem laudat, nihil de natura ve-
 luti meliori innuens; sin vero
 ad naturalem constitutionem re-
 fert, quod Salvatori obtempera-
 rit Samaritis, quasi ea non omni-
 bus infir, subvertenda est illius
 oratio. Nescio vero, quomodo
 Heracleon, quod scriptum etiam
 non est, assumens, dixerit in
 hoc: *Da mihi hanc aquam*, brevī
 à verbo Dei filio stimulatam mu-
 lierem odio habuisse etiam lo-
 cum illius putei, qui dicebatur
 Jacob. Præterea in illud: *Da
 mihi aquam hanc*, ut non siti-
 am, neque veniam huc ad hau-
 riendum, inquit mulierem hæc

a Ita recte habet Cod. Bodl. 2281. fol. 48. pag. 1. pro ἐκεί, quod est in editis.
 b Sic Ferrarium legisse notat Cl. Huetius ad hunc locum, cujus lectionem
 quoque confirmat dictus Cod. Bodl. fol. 48. p. 2. Male autem Perionius & Cod.
 Regis Galliarum habent ἀποδείκνυται ὡς ὁ δαλ.

dicere ostendentem ægre hauriri, & cum difficultate parari a-
quam illam, nec nutritioni aptam
esse. Unde enim potest osten-
dere, aquam Jacob nutritioni
haud conducere? Adhuc in hæc
duo verba: *Dicit illi*, inquit
Heracleon, *scilicet tale quid di-*
cens: si vis accipere hanc aquam,
vade, voca virum tuum: & exi-
stimat virum, quem Samaritidis
esse Servator dicit, pleroma Sa-
maritidis esse, ut profecta cum
illo ad Servatorem, reportare ab
ipso potentiam, & unionem, &
commixtionem ad pleroma suum
posset. *Ast Christus non dixit,*
inquit Heracleon, *mulieri de ho-*
mine mundano, ut vocaret, quia
non ignorabat, eam legitimum
virum non habere. Cæterum ma-
nifeste hoc in loco urgetur di-
cens, quod mulieri Servator di-
xerit: *Vade, voca virum tuum,*
& veni hic, significans maritum,
quem ex pleromate habebat: nam
si hoc sic se habebat, oportuerat
virum dicendo, modum etiam,
quo vocandus erat, dicere, ut
cum ipso ad Servatorem perge-
ret. Sed *quoniam* (ut Heracleon
inquit) *juxta intelligentiam spi-*
ritualem ignorabat virum suum,
secundum vero simplicem intelli-
gentiam erubescibat dicere, quod
mæchum haberet, non virum,
quomodo non frustra imperavit
dicens: *Vade, voca virum tuum,*
& veni hic? Deinde ad id: *Verè*
dixisti, quia virum non habes,
inquit: *Quoniam in mundo vi-*
rum non habebat Samaritis, viro

γῆς ἢ γυνὴ ἐμφαίνουσα τὸ ἑπίμοχθον,
καὶ διασπείρον, καὶ ἀπρόφορον ἐκείνη
τοῦ ὕδατος· πότεν γὰρ δεκτικὴν
ἔχει ἀπρόφορον εἶναι τὸ τοῦ ἱακώβ
ὑδάτος; ἐπὶ δὲ ὁ Ηρακλέων πρὸς
ταῖς λέγει αὐτῇ, φησὶ δῦλον, ὅτι
τοιοῦτό τι λέγων· εἰ θέλεις λαβεῖν τὸ
τὸ ὕδωρ, ὑπάγε, φώνησον τῷ ἀνδρᾷ
σε· καὶ οἶται τῷ Σαμαρείτῃ τὴν
λεγομένην ὑπὸ τῷ Σωτῆρος ἀνδρᾷ,
τὸ πλήρωμα εἶναι αὐτῆς, ἵνα συνι-
κύνῃ ἡνωμένη πρὸς τὸ Σωτήρα, κα-
μίζεσθαι παρ' αὐτοῦ τῷ δυνάμει, καὶ
τῷ ἐλπίσιν, καὶ τῷ ἀνάγκῃ πρὸς τὸ
πλήρωμα αὐτῆς διωκτοῦ. Οὐ γὰρ οὕτως
ἀνδρὸς, φησὶ, κοσμητικῆς ἔλεγχον αὐτῇ, ἵνα
καλέσῃ, ἐπεὶ περ ἐκ ἡγερέας, ὅτι ἐκ
ἔχει νόμιμον ἀνδρᾷ. Προσθήκας δ' ἐν-
σταῦθα βιάζει λέγων, αὐτῇ τῷ Σωτῆ-
ρα εἰρηκέναι· φώνησον σε τῷ ἀνδρᾷ, καὶ
ἐλθὲ ἐνθάδε, δηλῶντα τῷ ὑπὸ τῷ πλε-
ρωματίῳ * σύζυγον· εἰσὶν γὰρ τῷ δ'
ὑπὸς ἔχειν, ἔχοντα τῷ ἀνδρᾷ, καὶ πᾶσι
πρόπον φωνητέον ἔσται αὐτὸν δ', ἵνα
συν' αὐτῷ ἡγῇται πρὸς τὸ Σωτήρα·
ἀλλ' ἐπεὶ, ὡς Ηρακλέων φησὶ, κατὰ
τὸ νόμιμον ἡγερέας τῷ ἴδιον ἀνδρᾷ,
καὶ δὲ τὸ ἀπλὴν ἡγόνετο εἰπεῖν, ὅτι
μοιχρὸν, ἐκ δὲ ἀνδρᾷ, εἶχε, πῶς
ἐκ μάλιστα ἔσται πρὸς αὐτὸν ὁ λέ-
γων; ὑπάγε, φώνησον τῷ ἀνδρᾷ σε,
καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. Εἴτα πρὸς ταῦτα
ἀληθεὶς εἰρηκας, ὅτι ἀνδρᾷ ἐκ ἑ-
λπίσιν, φησὶν, ἐπεὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἐκ
ἔχειν ἀνδρᾷ ἢ Σαμαρείτις, ὡς γὰρ

a Forte κομίζεσθαι. b Hic addendam conjicit Cl. Huetius vocem εἰπὼν, quæ
tamen nec in Cod. Bodl. legitur.

αὐτῆς ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ Αἰῶνι. Ἡμεῖς γὰρ
ἐν ἀνέγνωσιν πάντες ἀνδρας ἔχες.
Παρά δὲ τῷ Ἡρακλέωνι εὐρεθῆναι
ἐξ ἀνδρας ἔχες· καὶ ἐριμωδοῖ γε καὶ
ἐν αὐτῷ πᾶσι κακίαν δηλοῦναι ἀπὸ
καὶ ἐξ ἀνδρῶν, ἢ συνιπτόμενος καὶ
ἐπιπορεύμενος, παρὰ λόγον πορνεύουσα,
καὶ ἐνυβρίζουσα, καὶ ἀδελφικῶς, καὶ
ἐν κακίᾳ πορνείᾳ ὡς αὐτῶν. Δεκτικὸν
δὲ πρὸς αὐτὸν, ὅτι εἴθε ἐπόρνευεν
ἢ πνευματικῇ, ἢ μάρτανεν ἢ πνευ-
ματικῇ· εἰ δὲ ἡμάρτανεν πνευματι-
κῇ, δένδρον ἀγαθὸν ἐκ λῦν ἢ πνευ-
ματικῇ. Καὶ γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐ
διώκει δένδρον ἀγαθὸν καρπὸς πο-
νηρὸς ἐνεσκαῖν· καὶ δῆλον, ὅτι οἱ χεῖ-
αὐτῆς τὰ καὶ μυθοποιίας.

suo existente in Aëone. Atque
nos quidem legimus : quinque
enim viros habuisti : apud He-
racleonem vero invenimus : Sex
viros habuisti : interpretaturque
per viros sex universam malitiam
materiam declarari, cui compli-
cata fuerit ; cuique approxima-
rat, præter rationem fornicans,
contumeliis affecta, & rejecta, &
derelicta ab illis. Sed ipsi Hera-
cleoni dicendum est, si forni-
cata est spiritualis, peccasse spi-
ritualis ; si vero peccavit spi-
ritualis, arborem bonam non fu-
isse istam spiritualem. Juxta e-
*nim Evangelium, * Non potest*
arbor bona malos fructus ferre :
proinde aperte perire, quæ fin-
xerunt.

Pag. 209. & sequ.

Ο Ἡρακλέων εἰς τὰ αὐτὰ ῥή-
ματα λέγει, εὐσημόνως ὁμολογη-
κέναι καὶ Σαμαρείτην τὰ ὡς αὐ-
τῷ πρὸς αὐτὸν εἰρημύνα. Προφήτης
γὰρ μόνος, φησὶν, ὅτιν εἰδέναι τὰ πάν-
τα· ψευδομένη ἐλάτρεως. Καὶ γὰρ
οἱ ἄγγελοι τὰ τοιαῦτα διώκονται εἰ-
δέναι, καὶ ὁ Προφήτης ἐ πάντα οἶ-
δεν· ἐκ μέρους γὰρ γινώσκωμεν, καὶ ἐκ
μέρους προφητεύομεν, καὶ πνευ-
ματικῶς καὶ γινώσκωμεν. Μὲν δὲ ταῦ-
τα ἐπαγγέλλει ὡς ἀποκρίτως τῇ αὐτῆς
φύσει ποιήσασαι τὴν Σαμαρείτην, καὶ
μήτε ψευδομένη, μήτε ἀντικρὺς
ὁμολογήσασαι καὶ αὐτῆς ἀρημοσύνην,
παραπεισμένην τῇ φωνῇ αὐτῆς, ὅτι
Προφήτης εἶναι, ἐρωτᾷν αὐτὸν, ἅμα

Heracleon in hæc verba (*Pa-*
tres nostri in hoc monte adorave-
runt) ait, honeste Samaritidem
falsam fuisse, quæ sibi Jesus di-
xisset. *Solius enim Prophetæ* (in-
quit Heracleon) *est omnia cer-*
nere : dupliciter mentiens. Nam
etiam Angeli hujusmodi cernere
queunt, & Prophetæ non vi-
det omnia : † *Ex parte enim*
cognoscimus, & ex parte prophe-
tamus ; etiam si prophetemus
vel cognoscamus. Deinde Sa-
maritidem laudat, tanquam quæ
decenter naturæ suæ fecerit,
quæ neque mentita sit, neque
continuo falsa turpitudinem
suam : & persuasam inquit ip-
sam, Jesum Prophetam esse, in-
terrogare eum, ostendentem si-

* Matt. vii. 18. † I Corinth. xiii. 9.

mul etiam causam, propter quam fornicata fuerit; nimirum: quod propter ignorantiam Dei, & divinum cultum neglexisset, & omnia sibi ad præsentem vitam necessaria, aliter victum acquirens. *Neque enim* (inquit) *venisset ipsa ad puteum, qui erat extra urbem.* Hisce addit, eam volentem discere, quomodo Deum adorans, & illi accepta, liberaretur à fornicatione, illud dixisse: *Patres nostri in hoc monte adoraverunt, & ea, quæ sequuntur.* Sed facile admodum redarguuntur hæc dicta: unde enim liquet eam discere velle, quo pacto Deo grata liberaretur à fornicatione? Dicit illi Jesus. *Crede mihi, mulier, venit hora, quando neque in hoc monte, neque Hierosolymis adorabitis Patrem.* Quando visus est Heracleon aptissime in hæc observasse, in præcedentibus non dictum fuisse illi: *Mulier, crede mihi; nunc autem hoc illi injunctum fuisse: tunc non incitam observationem observavit, cum dixisset per montem intelligi diabolium, vel mundum ejus: quando-*

τὴν αἰτίαν ἐμφαίνουσιν, δι' ἣν ἐξήρ-
νευσεν, ὅτι ἡ ἀγνοία τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς
χρῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας ἀμελήσασα, καὶ
πάντων τῆς χρῆς τοῦ βίου αὐτῇ ἀναγκαι-
ων, καὶ ἄλλως αἰεὶ ἐν τῇ βίῳ τυγχά-
νεσθαι. Οὐ γὰρ αὐτὴν φησὶν, αὐτὴν ἡρχέσθαι ὅτι
τὸ φεῖσθαι ἐξ αὐτῆς πόλεως τυγχάνον.
προσέειπεν ἡ τὴν τούτοις, ὅτι βολομένη
μαθεῖν, πῶς καὶ πῶς ἐπὶ τῷ εὐαγγελίῳ
οὐσα, καὶ Θεῷ προσκυνήσασα ἀπα-
λλαγὴν τῆς πορνείας, λέγει τὸ: οἱ πα-
τέρες ἡμεῶν ἐν τῷ ὄρει τέτρωσεν.
κύνει, καὶ τὰ ἔξω. Σφόδρα δὲ ὅτι
εὐέλκεται τὰ εἰρημολογία πρὸς τὸ δὲ
λοιπὸν, ὅτι βούλεται μαθεῖν πῶς εὐαγγελί-
οσα ἀπαλλαγὴν τῆς πορνείας. Λέ-
γει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: πιστεύε μοι, γί-
ναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε ἐγὼ ἐν
ὄρει τέτρω; ἔτι ἐν Ἱεροσολύμοις
προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὅτι ἐδόξε
πιδανώτατα πετηρῆκεναι ὁ Ἡρακλεῶν
ἐν τέτοις, τὸ ὅτι μὴ τῶν προτέρων καὶ
εἰρημολογίας αὐτῇ, πιστεύε μοι, γινώσκαι, ὅτι
τὸ τέτρω αὐτῇ προσετίχεται: τότε ἐπὶ
ιδόλωσιν. τὸ μὴ ἀπιδανὸν παρατήρη-
μα, εἰπὼν ὁ ὅρος μὴ τῷ ἀλόγῳ λέ-
γεται, ἢ τῷ κόσμῳ αὐτῇ ἐπιτίθη-

a Male ita habet Cod. Reg. Gall. nec melius Bodl. 2281. fol. 52. pag. 2. δι' ἡγνοίας. Recte autem legit Ferrarius, δι' ἡγνοίας, prout & ad marginem suæ editionis excudi fecit Huetius. Nam mox Origenes in hæc animadvertens ait: ἡ ἀγνοία αἰτίας γενομένης, &c. At neque sic textus integer est, sed ἅτι pro τῇ legi debet, & τῶν ἐν τῷ βίῳ pro τῇ ἐν τῷ βίῳ. b Ita recte Cod. Bodl. pro πρὸς quod est in edit. Huetii. c Hanc vocem in editis omissam ex sepe dicto Cod. Bodl. restitui. d Et hoc verbum, quod in editione Cl. Huetii deest, ex Cod. Bodl. inserui. e Hanc particulam iterum recte habet Cod. Bodl.

i Hic necesse fuit, Ferrarii versionem corrigere, & sensum Origenis vel potius Heracleonis, conjectando assequi, quia Græcus textus mancus est vel corruptus. Omnino autem id voluisse videtur, quod mulier ista, nec æterna, nec temporalis vitæ debitam habens rationem, corpore quæstum facere coacta fuerit, ad summam quippe paupertatem redacta. Neque enim, ut sequitur, ad puteum extra urbem ipsa venisset. Quæ ad sensum, quem ego dedi, aptissime quadrant.

μαρτυρῶν ὅτι ἐν ὁ ἀλάστορ ὅλης τῆς
 ὅλης ἡ φησὶν, ὡς ὁ Ν. κόσμος τὸ
 σύμπαν τὸ κακίαι ὅρα, ἐρημον οὐ-
 κητῆριον θηρίων, ὅτι ὁ πρῶτος κύνων
 πάντες οἱ πρὸ νόμου καὶ οἱ ἔθνηκοι.
 Ἱεροσόλυμα δὲ τὸ κτίσιν, ἢ τὸ κπ-
 σὴν, ὅτι πρῶτος κύνων οἱ Ἰουδαῖοι. Ἀλλὰ
 καὶ δευτέρως ὅρα μὲν ἐνδομῶν ἐξ
 τῶν κτίσιν, ἢ ἔθνηκοι πρῶτος κύνων
 Ἱεροσόλυμα δὲ, τὸ κτίσιν, ὅτι Ἰ-
 δῶσι ἐλάττεινον. Τριτοῖς ἐν, φησὶν,
 οἰονεὶ οἱ πνευματικοί, ὅτι τῇ κτί-
 σει, ἐδὲ τῷ δημιουργῷ πρῶτος κύνων
 στες, ἀλλὰ τῷ πατρὶ τῆς ἀλη-
 θείας καὶ συμπαρακαλεῖται γὰρ φησὶν,
 αὐτῶν, ὡς ἡδὴ πάλιν καὶ συναειθ-
 μιῶν τῶν κατ' ἀλήθειαν πρῶτος
 κύνων.

‘quidem pars una est, inquit,
 ‘diabolus totius materiae; mun-
 ‘dus vero universus malitiae
 ‘mons, & deserta habitatio fe-
 ‘rarum, quem adorabant omnes
 ‘ante legem, & Gentiles: per
 ‘Hierosolymam vero intelligi
 ‘dicit creationem, vel Creato-
 ‘rem, quem adorabant Judæi.
 Quin secunda vice existimavit
 montem esse creationem, quam
 Gentiles adorarent; Hierosoly-
 mam autem Creatorem, quem
 Judæi colerent. ‘Vos ergo, in-
 ‘quit, veluti spirituales, neque
 ‘creationem, neque mundi opi-
 ‘ficem adorabitis, sed patrem
 ‘veritatis: ac illam sane adju-
 ‘vay, inquit, tanquam jam fide-
 ‘lem, & quæ annumeretur ado-
 ‘rantibus eum in veritate.

Ex Tomo XIV. pag. 213. & sequ.

Τὸ μύστιον, ἡμῖς προσκυνοῦ-
 μεν. ὁ Ηρακλέων οἶται ἐξ, ὁ ἐν
 αἰῶνι, καὶ οἱ αὐτῶν ἐλδόντες.
 ὅτι φησὶν, ἡδὴ πῶς πῶς προσκυ-
 νοῦσι, καὶ ἀλῶνται προσκυνοῦντες.
 Ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῆς
 Ἰουδαίων ὅτι, ἐπεὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ,
 φησὶν, ἐγγύθι, ἀλλ' ἐκ ἐν αὐτοῖς.
 Οὐ γὰρ εἰς πάντας αὐτοὺς εὐδελῶσι καὶ
 ὅτι ἐξ ἐκείνου τὸ ἔθνος ἐξῆλθεν ἡ
 σωτηρία καὶ ὁ λόγος εἰς τὸ οἴκο-
 νῆμα. Κατὰ τὸ τὸ νομῶν ἐκ τῆς
 Ἰουδαίων τὴν σωτηρίαν διηγείται γεγο-
 νέναι, ἐπεὶ πρὸ εἰκόνες ὅτι ἐν
 τῷ πληρώματι, αὐτῶν ἐξ νομῶν.

Sane istis verbis: nos adora-
 mus, Heracleon intelligi vult
 eum, qui est in æone, & qui
 cum ipso venerunt: nam hi, in-
 quit, noverunt quem adorant, se-
 cundum veritatem adorantes.
 Quin illud etiam: Salus ex Ju-
 daeis est, quoniam in Judæa ge-
 nitus est, inquit, sed non inter
 ipsos: quia non in omnes ipsos
 animi propensionem habuit; &
 quoniam ex illa gente egressa
 est Salus & sermo in orbem
 terrarum. Juxta intelligentiam
 vero spirituales ex Judæis nar-
 rat factam fuisse salutem, quo-
 niam hi imagines ipsi videntur
 esse eorum, qui sunt in plero-

a Hoc comma è Cod. Bodl. fol. 53. pag. 1. correxi. b Ita iterum Cod. Bodl. loco citato, sicut & paulo post τὸ & iterum τ.

mate. Sed ostenderet ipse, necesse erat, ejusque sequaces, quomodo unusquisque eorum, qui veræ religioni sunt addicti, sit similitudo eorum, qui sunt in pleromate; modo non sola voce hoc dicant, sed vere hoc sentiant. Præterea enarrans illud, *in spiritu & veritate adorari Deum*, priores adoratores, inquit, carne & errore adoraverunt eum, qui pater non erat: quare eadem quoque ratione decepti fuere omnes, qui adoraverunt mundi opificem. Subjungitque Heracleon, eos servisse creaturæ, non ei, qui in veritate Creator erat, qui est Christus: *quandoquidem * omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Et enim pater tales querit, qui ipsum adorarent. Si querit pater, per filium querit, qui venit ad querendum & servandum quod petierat: quos purificans & erudiens ratione, & sanis dogmatibus, præparat esse veros adoratores. Perisse autem, Heracleon inquit, in profunda materia erroris id quod proprium erat patris, quod illud queritur, ut a suis adoretur. Raque hunc quidem sermonem si intellexisset de ovium perditione, & de filio, qui patriis bonis exciderit, sic admissemus ipsius enarrationem. Sed quandoquidem nescio quid tandem aperte doceant de perditione spiritualis naturæ, qui ipsum sequuntur fabulantes, &

τα. Εχέτω ὁ αὐτὸν καὶ τὸς ἀπ' αὐτοῦ ἔχοντες ἑστῆν ἐν τῇ λατρίᾳ θεοῦ, πῶς ἔστιν εἰκὼν τοῦ ἐν τῷ πληρώματι, εἴγε μὴ μόνον φωνὴ τῆτο λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀληθείᾳ φρονέουσιν αὐτό. Πρὸς τέτοις τοῖς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνοῦσιν τὸ Θεόν, ὁ ἡγούμενος λέγει, ὅτι οἱ περὶ τούτοις προσκυνοῦνται ἐν σαρκὶ καὶ πλάνῃ προσκύνουν τῷ μὴ πατρὶ, ὥστε καὶ ταυτὸν πεπλαῆσθαι πάντας τὸς προσκακωμηνκάτας τῷ δημιουργῷ. Καὶ ἐπιφέρει γὰρ ὁ Ηρακλείων, ὅτι ἐλάτρευον τῇ κτίσει, καὶ ἔ τῷ κατ' ἀληθείαν κτιστῇ, ὅς ἐστι Χριστός, * εἰ γὰρ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἕδιν. Καὶ ὅτι ὁ πατὴρ τοιοῦτος ζητεῖ τὸς προσκυνῶντας αὐτόν. ὁ Εἰ ζητεῖ ὁ πατὴρ ἀλλὰ τὸ ὅτι ζητεῖ, τὸ ἐκκληροδοτὸς ζητήσας καὶ σώσας τὸ ἀπολωλὸς, ὥσπερ καὶ σώσας, καὶ παιδεύων τῷ λόγῳ καὶ τοῖς ὡρίστοις δόγμασι κατασκευάζει ἀληθεῖς τὸς προσκυνήτας. Αποκρίνεται ὁ φωνῶν ὁ Ηρακλείων, ἐν τῇ βαθεΐᾳ ὅλη τὴ πλάνης τὸ οἰκεῖον τῷ πατρὶ, ὅπως ζητεῖται, ἵνα ὁ πατὴρ ἴδῃ τὸ οἰκεῖον προσκυνῶν. Εἰ γὰρ ἐὰν εἶδῃ τὸ ὅτι τὸ ἀπωλείας τὸ προσκυνῶν λόγον, καὶ τὸ ἀποπνέοντες τὸ πατρὸς ὅτι, καὶ ἀποδείξαι αὐτὸς τὸ δημιουργῶν. Ἐπεὶ ὁ μυθοποιῶντες οἱ ὅτι τὸ γνῶμης αὐτῶν, ἐκ οὗτοῦ ὅτι, πᾶσι πρᾶνως πειράσας ὅτι τὸ ἀπολωλὸς πνευματικῆς φύσεως, ἕδιν σαφῶς

a δημιουργῶν. legendum conjicit Cl. Huetius. b Ita recte Cod. Bodl. juxta conjecturam Huetii. * Joh. 1. 3. † Matth. xviii. 11.

δοξαπόντες ἡμᾶς πρὸς τῷ θεῷ
ἀπολείας αὐτῆς χερσίν, ἢ αἰώνων
ἐν δὲ τῷ πρᾶν διώκται ἐσσηλ-
τὸ λόγον διὰ τὸ αὐτὸς ἐκόντες
παρρησιασμένοι, τοσῶτον ἐπαπορή-
σαντες.

Et pag. 217. & sequ.

Εἰς μὴντα τοῦ πνεύματος ὁ Θεός,
ὁ Ἡρακλέων φησὶν ἄχραντος ὢν, καὶ
καθαρός, καὶ ἀόρατος ἢ δεινός φύσις
αὐτοῦ. Οὐκ οἶδα ὅ, εἰ ἐδίδαξεν ἡ-
μᾶς ταῦτα ἐπειπὼν, πῶς ὁ Θεός
πνεῦμα ὄν. Τὸ ὅ, τὸς προσκυνοῦν-
τες, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ
προσκυνεῖν, σαρκωτίζον νομίζων, φη-
σιν, ἀξίως τῷ προσκυνοῦντι, πνέμα-
τικῶς ἢ σαρκικῶς. Καὶ ὃ αὐτοὶ τῷ
αὐτῆς φύσεως ὄντες τῷ πατρὶ, πνεῦ-
μα εἰσιν, οἵτινες κατ' ἀληθείαν, καὶ
ἢ κατὰ πλάνην προσκυνέουσιν, κατὰ καὶ ὁ
ἀποστόλος διδάσκει, λέγων λογικῶν
λατρείαν τῷ τοιαύτῳ τῷ θεοσέβειαν.
Επισημασμένον ὅ, εἰ μὴ σφόδρα ὄντιν ἀ-
σθεῖς, ὁμοῦστον τῇ ἀληθινήν φύσιν καὶ
παμμακαρία ἐστὶν λέγειν τὴν θεοσ-
κυνήσας ἐν πνέματι τῷ Θεῷ, ὡς θεῷ
βραχέον εἶπεν αὐτὸς ὁ Ἡρακλέων ἐκ-
παύκατος, τὴν Σαμαρείτην λέγων
πνευματικῆς φύσεως ὄντιν πεπορευμέ-
ναι, ἀλλ' ἢ ὡς ὁρῶσιν * ὅτι πα-
τὸς * * καὶ τῷ αὐτῷ δεικνύ-
* * *

nihil apertum nos docentes de
seculis, vel temporibus quæ fac-
re ante ipsam perditionem, (ne-
que enim propria dicta declarare
possunt) hanc ob causam præ-
termisimus ipsos sponte, hucus-
que disputasse contenti.

In ea verba, *Deus est Spi-
ritus*, inquit Heracleon; *immacu-
lata enim, & pura, & invisibi-
lis est divina ipsius natura*. Sed
hæc cum dixerit, haud scio
an docuerit nos, quomodo Deus
sit Spiritus. Illud etiam *ado-
rantes oportet adorare spiritu
& veritate*, ratus se declarare,
inquit, 'pro dignitate ejus, qui
'adoratur; spiritualiter, non car-
'naliter. Etenim ipsi ejusdem na-
'turæ cum patre existentes, sunt
'spiritus, qui secundum verita-
'tem, & non secundum errorem
'adorant, quemadmodum & A-
'postolus docet, dicens * *rationa-
'bilem cultum talem Dei cultum*.
Sed advertamus, annon valde sit
impium dicere, quod adorantes
Deum in Spiritu, ejusdem sint
essentiæ cum ingenita illa &
undequaque beata natura, quos
paulo ante dixerat Heracleon
lapsos fuisse, cum Samariti-
dem diceret spiritualis exi-
stentem naturæ fornicatam esse.

a Ita recte Cod. Bodl. pro δ δεινός ut est in editione Huetii. b Ita iterum
exemplar Bodl. Sed excusum simpliciter habet ὁρῶν. c Genuinam duorum
horum verborum lectionem suppeditavit Codex Bodleianus; sed in sequentibus
& ipse est mutilus. Ita vero partim ex versione Perionii (quam non ad manus
habeo) partim ex marginalibus notis sui exemplaris legendum docuit me do-
ctissimus Dn. Abr. Sellarus in literis Londino ad me hac de re datis: Ἀλλ' ὡς
ὁρῶσιν Ἡρακλέων καὶ οἱ ἀπὸ γράμης αὐτοῦ, ὅτι πατὴρ καλὸν τὸ πνεῦμα, καὶ τῷ ἱσταντῶν ὡς
δικαίον. * Rom. XII. 1.

Quod si vero spiritualis natura, quæ sit ejusdem essentiae cum divina & undequaque beata natura, ut ipsi tradunt, admiserit fornicationem, profana, & impia, & irreligiosa de Deo sequuntur ipsorum de Deo sententiam.

κόν. Βί ὃ ἐδέξατο τὸ πορνεῖν ἡ πνευματικὴ φύσις, ὁμοίως ἔσται ὃ θείας καὶ παμμακαρίας φύσεως, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, αἰόσια καὶ ἀθάνα καὶ ἀσκήσει ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ τῷ κατ' αὐτὸς σὺ θεῷ.

Porro pag. 220.

Vide quid Heracleon dicat: ait enim, quod expectaverit Ecclesia Christum, & persuasa fuerit de eo, quod solus ille omnia noverit.

Ορα ὃ Ηρακλέων, πὶ φησὶ λέγει γάρ, ὅτι προσεδέχετο ἡ Εκκλησία ὃ Χριστόν, καὶ ἐπέπεισο σὺ αὐτὴν ὅτι τὰ πάντα μόνος ἐκεῖνος ἐπιστάται.

Et pag. 221.

Heracleon in ea verba: Ego sum qui loquor tibi, inquit, Samaritidi, quia persuasa fuerat Christum, cum venisset, omnia illi annunciaturum dicere (Jesum): scito illum, quem tu expectas, me esse qui tecum loquor: & cum se ipsum cum esse qui venturus expectaretur, confessus esset, inquit Heracleon, venerunt ad eum discipuli, quorum causa venerat in Samariam.

Καὶ ὁ Ηρακλέων ὃ φησὶ πρὸς τὸν ἐγὼ εἰμι ὁ λαλῶν σοι, ὅτι ἡ ἐπέπεισο ἡ Σαμαριτικὴ σὺ ὃ Χριστὸν, ὡς ἄρα ἐλθὼν πάντα ἐπαγγέλλει αὐτῇ, φησὶ γίνωσκα, ὅτι ἐκείνος, ὃν προσδοκᾷς, ἐγὼ εἰμι ὁ λαλῶν σοι καὶ ὅταν ἀμαλῶσῃς ἐάν τῶν τὸν προσδοκῶμενον ἐλθῶναι, ἤλθον, φησὶ, αἱ μαθηταὶ πρὸς αὐτόν, δι' ἧς ἐλθῶντες εἰς τὴν Σαμαρείαν.

Subjungit Origenes: πῶς δὲ αἱ τὸς μαθητὰς ἐληλύθει εἰς τὴν Σαμαρείαν, οἵτινες καὶ ἀσέπτον αὐτῷ συνῆσαν; At quoniam pacto discipulorum causa in Samariam venerat, qui cum illo prius fuerant? Verum Heracleon forte alio quodam respectu propter Apostolos Jesum Samariam petiisse dixit, ut nempe ipsi à Christo nuper vocati in fide confirmarentur, videntes magnam turbam Samaritanorum ad Jesum tanquam Messiam confluentium; vel ut instruerentur de futura ampla eorum, qui in hac vinea laboraverint, messe, primitiis jamjam, tempore nondum maturo, sese colligendas offerentibus. Vide vers. 34. & seqq. hujus IV. cap. Joannis.

a ἐκείνῳ legendum conjicit Huetius.

Et

Ο Ηρακλέων ἢ υδρίαν ἢ δεκλι-
κίω ζῶντος ὑπολαμβάνει. ἢ) ἀ-
δισιν καὶ ἔννοιαν, καὶ τῆς δυνάμεως
τῆς παρὰ τὸ Σωτῆρος, λύπην κα-
ταλιπύσαι, φησὶ, παρ' αὐτῷ, πε-
τίσιν, ἔχουσα παρὰ τῷ Σωτῆρι τὸ
πνεῦμα τοῦ ὁσίου, ἐν ᾧ ἐκλυθεὶ λα-
βὴν τὸ ζῶν ὕδωρ, ὑπέσπευσεν εἰς
τὸ κόσμον, εὐαγγελίζομένη τῇ κλή-
σει ἢ Χρυσῇ παρουσίᾳ. ἢ) ἢ τὴν
πνεύματος καὶ ὑπὲρ τῆς πνεύματος
προσέχῃ) ἢ ψυχῇ τῷ Σωτῆρι. Κα-
τατόπον δὲ, εἰ δυνάται ἐπανυ-
μῆν τοῦ ζῶντος ἢ υδρία, αὐτὴ πάν-
τα ἀρετῶν ἀφῆκε ἢ, φησὶ, ἢ υ-
δρίαν αὐτῆς ἢ γυναικὶς ἢ γὰρ ὡς ἴ-
σεται, ὅτι ἀφῆκε αὐτῷ παρὰ τῷ
Σωτῆρι. Πῶς ἢ καὶ ἐκ ἀπείδαντος,
καταλιπύσαι αὐτῷ ἢ δεκτικῷ ἢ
ζῶντος ἀδισιν καὶ ἔννοιαν τῆς δυ-
νάμεως ἢ παρὰ ἢ Σωτῆρος, καὶ τὸ
πνεῦμα, ἐν ᾧ ἐκλυθεὶ λαμβάνειν
τὸ ζῶν ὕδωρ, ἀπεκλυθέναι εἰς τὸ
κόσμον χρεὶς τῶν, εὐαγγελισσαδὺς
τῇ κλήσει ἢ Χρυσῇ παρουσίᾳ; — —
καὶ τὸ ἐξῆλθον ἢ ἐκ τῆς πόλεως, διηγ-
σατο ὡς ἢ ἐκ τῆς προτερας αὐτῶν ἀ-
ναρχίας καὶ κοσμητικῆς, καὶ ἤρχοντο
ἀφ' ἢ πίστεως, φησὶ, πρὸς ἢ Σωτῆρα.

Heracleon hydriam existimat
esse dispositionem atque notio-
nem susceptivam vitæ, ut &
ejus potentia, quæ à Servatore
est: 'quam relinquens, inquit,
'apud ipsum, hoc est, habens
'apud Servatorem tale vas, in
'quo aquam vivam haustura ve-
'nerat, reversa est in mundum,
'nuncians 'vocandis' præsen-
'tiam Christi: Per spiritum e-
'nim & à spiritu anima ad Ser-
'vatore adducitur. Igitur con-
sidera, laudabilis ne esse possit
hæc hydria, quæ omnino re-
linquitur: *Dimisit enim*, in-
quit, *hydriam suam mulier*,
non enim additur, quod dimi-
serit eam apud Servatorem.
Sed quomodo non absurdum
erit eam, quæ deseruisset dis-
positionem susceptivam vitæ,
& notitiam potentia à Serva-
tore manantis, & vas, in quo
venerat, ut acciperet aquam
vivam, abiisse in mundum sine
his, ut evangelizaret vocandis
adventum Christi? — — —

— Quin & illud: *Exierunt e*
civitate, 'expoluit pro prima
'ipsorum conversione, quæ
'mundana erat, & venerunt
'per fidem, inquit, ad Serva-
'torem.

Sub initium Tomi XV. pag. 224. & sequ.

Ο Ηρακλέων φησὶν, ὅτι ἐβόλοντο
κοινωνεῖν αὐτῷ ἐξ ὧν ἀγορεύσαντες
ἐπὶ τῇ Σαμαρείᾳ κεκομίσκει. Τὰδε

Heracleon inquit, discipulos
voluisse cum Jesu communi-
care, quæ emissent, atque à
Samaria attulissent. Hæc au-

1 Male Ferrarius reddidit: nuncians voce, Vide Not. ad finem hujus Tomi. *

tem commemorat, ut aliqua

* * * * * quinque fa-

tuar virgines

à sponso. Quomodo autem

arbitror

eadem habere,

quibus occlusis fatuis virgini-
bus, operæ pretium est videre
ea, quæ discipulorum accusati-
onem continent, eodem modo
quo fatuar virgines dormientiu-
um. Hoc autem eandem rati-
onem habeat lucis ad cibum,
quam potus ad cibum habet
accusare, re-
prehendereque interpretatio-
nem. Quamquam pro virili par-
te id quod ait planum facere
debuisset, & pluribus docere con-
firmans interpretationem suam.

Et pag. 227.

Dicebant igitur discipuli in-
ter se: Num aliquis attulit illi
aliquid ad edendum? Etiam si
carnaliter Heracleon hæc à di-
scipulis dicta putet, tanquam
qui adhuc humi repant, Sama-
ritidem imitantes dicentem: Ne-
que haustorium habes, & puteus
altus est; dignum est, ut cer-
namus, num forte aliquid di-
vinus videntes discipuli dicant
inter se: Num quis attulit illi,
quod edat? &c.

φασιν ἵνα πινὰ ² * * *
αἱ πέντε μωραὶ παρδέναι
ἀπὸ τῶν θυμῶν
πὺς ὁ ὅμιλος * * *
ἀ αὐτὰ ἔχουν * * *
ἐργονταί * * *
ἐποκλιθεῖσαι μωραῖς παρδέναις,
ἀξιον ἰδεῖν κατηγορεῖται περὶ ἑκόντα
τῶν μαθητῶν τοῖς αὐτοῖς κοιμη-
μένων ταῖς μωραῖς παρδέναις. Ἐπὶ
ὅτι καὶ αὐτὸ ἐν ὁμοίῳ τῷ φασὶν πρὸς
προφῶν, καὶ τὸ ποτὲ πρὸς τὰ βρο-
ματα * * *
σας αἰπάσας τὴν ἐκδοχὴν καὶ πρὸς
κατὰ τὴν δυνάμειν σαφὴ ποιῶσαι τὸ
λόγον ἐχρῆν αὐτὸν ἀπὸ πλείονος
παρὰ μωραῖς καὶ ἀσκησάσθαι τὴν
ἰδίαν ἐκδοχὴν.

Porro pag. 230.

Heracleon per hæc verba:
Meus cibus est, ut faciam vo-
luntatem ejus, qui misit me,

Ὁ Ηρακλέων ἀπὸ τῶν ἐμὸν βρο-
μα εἶναι, ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τοῦ
πέμψαντός με, φασὶ διηγείσθαι τὸ

² Hic Cod. Bodl. quoque est mancus, ac proinde lacunam explere nequeo.

Σωτήρα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι τότε
 ἡμεῖς, ὁ συνιζήτει μετὰ τῆς γυναι-
 κός, βρώμα ἰδίον, λέγων τὸ θέλη-
 μα τῆς πατρὸς. ἔστω γὰρ αὐτῷ τερ-
 ρὸν, καὶ ἀνάπαυσις καὶ δυνάμις ἡμεῖς.
 θέλημα δὲ πατρὸς ἔλεγεν εἶναι τὸ
 γινῆναι ἀνθρώπους τὴν πατέρα, καὶ
 σκεδῆναι, ὅπερ ἡμεῖς ἔργον τῆς Σω-
 τήρος, τῆς ἐνεκῆς τούτου ἀπεσταλμένης
 εἰς Σαμάρειαν, πᾶσιςιν εἰς τὴν κόσμον.

‘Servatorem, inquit, declarare
 ‘discipulis, id proprium suum
 ‘cibum esse, quod loquebatur
 ‘cum muliere: dicens patris vo-
 ‘luntatem, quæ ipsius cibus, &
 ‘requies, & potentia erat. Vo-
 ‘luntatem autem patris esse di-
 ‘cebat, ut homines patrem co-
 ‘gnoscerent, & servarentur; quæ
 ‘res erat opus Servatoris, qui hu-
 ‘jus rei causa Samariam missus
 ‘fuerat, hoc est, in mundum.

Uterius pag. 233.

Καὶ ὁ Ηρακλέων ὁμοίως πρὸς
 πολλοῖς ὅτι τῆς λέξεως ἔμενε, μὴ
 οἰομένῳ αὐτῷ ἀνάγκη. Φησὶ γὰρ,
 ὅτι τῆς ἡμετέρας λέγει θει-
 σμῶν, ὡς τότε μὲν ἐπὶ διωείαν ἔχον-
 τος πεπλάμηνον τῷδε θεισμῷ, καὶ
 αὐτὸς ἐλθὼν, ἡδὴ ἐνεστῶν. Καὶ
 πῶς θεισμῶν ἐκ οἷοι ὅπως ὅτι τῆς
 ψυχῆς ἐξείληκε τῆς πιστεύοντων, λέ-
 γων ὅτι ἡδὴ ἀκμαῖοι καὶ ἑτοιμοὶ εἰσι
 πρὸς θεισμῶν, καὶ ἐπιτήδειοι πρὸς
 τὸ συναχθῆναι εἰς ἀποθήκην, ὅσοι γε
 ἀπὸ πίστεως εἰς ἀνάπαυσιν, ὅσοι γε
 ἑτοιμοί. Οὐ γὰρ πᾶσαι. Αἱ μὲν γὰρ ἡδὴ
 ἑτοιμοὶ ἦσαν, φησὶν, αἱ δὲ ἐμείλλον,
 αἱ δὲ μέλλουσιν, αἱ δὲ ἐπιπείρου-
 νται ἡδὴ. Ταῦτα μὲν ἔν ἐκείνῳ
 εἶπε.

Heracleon non secus atque
 multi, literæ inhæret, ratus eam
 anagogicum sensum non recipe-
 re. Inquit ergo, ‘Jesum loqui de
 ‘messe: genimum (terre)
 ‘perinde quasi hæc messis spa-
 ‘tium quatuor mensium deter-
 ‘minatum habeat, quam ipse
 ‘dicebat jam instare. Nec scio
 quo pacto etiam messem inter-
 pretatus sit de anima creden-
 tium, dicens, ‘eos jam maturos,
 ‘& paratos ad messem esse, at-
 ‘que etiam idoneos, qui indu-
 ‘cantur in horreum, hoc est, per
 ‘fidem in quietem; si tamen sint
 ‘parati: nec enim omnes parati
 ‘sunt. Nam aliquæ paratæ fu-
 ‘erant, inquit, aliquæ erant se
 ‘præparaturæ, & aliquæ quidem
 ‘seminandæ erant, aliæ jam se-
 ‘minabantur. Hæc quidem ille.

Ex Tom. XVI. pag. 236. sequi.

Ερεῖ γὰρ ὁ Ηρακλέων, τάχα ὅτι
 ποχὶ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης συμφο-
 ρερόμενός τις καὶ Εκκλησιαστικός, ὅτι

Dicit Heracleon, & idem
 juxta hanc expositionem for-
 tassiss sentiens Ecclesiasticus quis-
 piam, hæc verba (Joh. iv. 36.)

Perperam Ferrarius verterat: de messe illorum qui generantur.

dicta fuisse in ea significatione, quā dictum est, * *Messis quidem multa, sed operarii pauci*, eo quod essent parati ad messim, & idonei qui inducerentur in horreum, hoc est, in requiem per fidem: essentque idonei ad salutem, & ad susceptionem verbi: secundum Heracleonem quidem, quia tales creati fuerint, & talem habuerint naturam; secundum Ecclesiasticum vero propter quandam preparationem præstantissimæ partis animæ, paratæ ad perfectionem, ut etiam metatur.

Et pag. 238.

Heracleon dici existimat: *Qui merit, mercedem accipit*, quoniam Servator seipsum dicat messorem, mercedemque Domini nostri esse existimat eorum, qui metuntur salutem & restitutionem, eo quod ipse in eis requiescat. Istud vero: *Fructum colligit in vitam æternam*, dictum fuisse existimat, vel quia id quod colligitur fructus est vitæ æternæ, vel quia ipsa collectio vita etiam æterna est. At reor hoc in loco coactam esse ejus interpretationem, dicentis Servatorem accipere mercedem, atque mercedem & collectionem fructus in unum confundentis, cum Scriptura manifeste hæc tanquam duo diversa proponat, ut supra ostendimus.

καὶ τὸ ὁ θείσμος πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, σημαίνοντες, ὁμοίως ταῦτα εἴρηται πρὸς τοὺς περὶ τοῦ θείσμου, καὶ ἐπιτηδεύς πρὸς τὸ ἥδη συναχθῆναι εἰς τὸ ἀποθήκην, ἀλλὰ τὸ πίστεως εἰς ἀνάπαυσιν εἶναι, καὶ ἐπιτηδεύς πρὸς σωτηρίαν, καὶ ὁδοχλὺ τῆς λόγου κατὰ μὲν τὸν Ἡρακλέωνα ἀλλὰ τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν φύσιν κατὰ δὲ τὸν Ἐκκλησιαστικόν, καὶ ἀλλὰ πᾶσι εὐσεβισμὸν τοῦ ἡγεμονικοῦ εἶσιμι πρὸς τελείωσιν, ἵνα μὴ καὶ διερίδῃ.

Ο Ἡρακλέων τὸ ὁ θείσμων λαμβάνει, εἰρηδα νομίζει, ἵππει θείσμον ἑαυτὸν λέγει ὁ Σωτὴρ, καὶ τὸν μισθὸν τοῦ κυρίου ἡμῶν λαμβάνει εἶναι τὴν ἑαυτοῦ θείσμων σωτηρίαν καὶ ἀποκατάστασιν, τὴν ἀναπαύεσθαι αὐτὸν ἐπ' αὐτοῖς. Τὸ δὲ καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, φησὶν εἰρηδα, ἢ ὅτι τὸ συναχθῆναι καρπὸς ζωῆς αἰωνίου ὅστις, ὁ καὶ αὐτὸς ζωὴ αἰώνιος. Ἀλλὰ ἀντίθεν νομίζω βίαιον εἶναι τὴν διήρησιν αὐτοῦ, φάσκοντες τὸν Σωτῆρα μισθὸν λαμβάνειν, καὶ συγχρόνως τὸν μισθὸν καὶ τὴν συναγωγὴν τοῦ καρποῦ εἰς ἓν, ἀντικρὺς τῆς γραφῆς δύο θεήματα παριστάς, ὡς ὁ διηρησάμεθα.

^a Ita vitiose habet editio Huetii, neque recte Cod. Bodl. ὁ, ἢ, ἀ. Sed bene Ferrarius ὁ, ἢ, ἀ.

^r Ferrarius contra sensum Heracleonis reddidit: qui metunt. * Matt. ix. 37.

Ulterius pag. 242.

Ο Ηρακλέων τὸ ἵνα ὁ σπείρων
ὁμῶς χαίρει καὶ ὁ θερίζων, ἔπειτα διη-
γήσατο· χαίρει μὴ γάρ, φησὶν, ὁ
σπείρων, ὅτι σπείρει, καὶ ὅτι εἶδεν
πῶς τῶν σπέρματων αὐτοῦ συνά-
γεται, ἐλπίδα ἔχων πῶς αὐτῶς καὶ
οἱ τῶν λοιπῶν. Ο δὲ θερίζων ὁ
μοίως π καὶ θερίσει. ^a ἀλλ' ὁ μὲν
πρῶτος ἤρξατο σπείρων, ὁ δὲ δεύτερος
θερίζων. Οὐ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἐδύ-
ναντο ἀμφοτέρω ἀρξάσθαι· εἴη γὰρ
πῶς σπείρειν, εἴθ' ὕστερον θε-
ριῶναι· παυσανθὲς μὴ τοῖς τοῦ
σπείροντος σπείρειν, ἔπειτα θερίει ὁ θε-
ρίζων· ὅτι μὴ τοῖς τοῦ παρόντος
ἀμφοτέρω τὸ ἴδιον ἔργον ἐνεργούν-
τες ὁμῶς χαίρουσι, κοινῶς χαρὰν τῇ
τῶν σπέρματων τελειότητι ἠγαθήμοι.
Ἐπὶ δὲ καὶ εἰς τὸ ἐν τῷ ὅτι ὁ
λόγος ἀληθινός, ὅτι ἀλλοῦ ὅτι
ὁ σπείρων, καὶ ἄλλο ὁ θερίζων,
φησὶν· ὁ μὲν γὰρ ὡς τὸν ὅτι
ἀνθρώπου σπείρει· ὁ δὲ Σωτὴρ ὢν
καὶ αὐτὸς ὡς ἀνθρώπου θερίζει, καὶ
θερίσας πέμπει τοὺς ἀπὸ τῆς μαθη-
τῶν νοσημένους ἀγγέλους, ἔχουσιν ὅτι
τῇ αὐτῇ ψυχῇ. Οὐ πάντες δὲ σα-
φῶς ἐξέθετο τοὺς δύο ὡς τῇ ἀν-
θρώπου πρὸς εἶσιν, ὢν ὁ εἰς σπεί-
ρει, καὶ ὁ εἰς θερίζει. *

Heracleon hæc verba: *Ut
qui seminat simul gaudeat, &
qui metit*, sic explicavit: Gau-
det quidem, inquit, qui semi-
nat, & quoniam seminat, &
quoniam species quædam semi-
num ipsius congregantur, spem
eandem etiam de cæteris ha-
bens. Qui vero metit, simili-
ter aliquid metit: sed primus
quidem qui seminat incepit,
secundus vero est ille qui me-
tit; non enim eodem tempore
poterant utrique incipere:
quippe opus erat, ut primum
seminaretur, tum meteretur.
Itaque cessante a satione sa-
tore, tum messor metet: in
præsentia quidem utrique pro-
prium opus operantes simul
gaudent, commune gaudium,
seminum perfectionem rati.
Præterea in eo dicto: *In hoc
est sermo verus, quod alius est,
qui seminat, & alius qui me-
tit*, inquit: Alter quidem filius
hominis supra locum seminat;
sed Servator cum sit & ipse fi-
lius hominis, metit, & messores
congregat, nempe eos, quos
discipuli rentur Angelos, u-
numquemque ad suam ipsius
animam. Non admodum au-
tem clare exposuit, qui sint duo
filii hominis, quorum alter se-
minat, alter etiam metit.

^a Ita Cod. Bodl. & Ferrarius, male vero Berionius legit ἄλλο. ^b Ita recte
legit Ferrarius, & correxit quispiam in Cod. Bodl. in quo prius perperam scri-
ptum fuit ὡς.

Et in fine Tomi XVI. pag. 244.

Heracleon inquit, 'neque per
 ipsos, neque ab ipsis (intelligit
 'autem *Apostolos*) feminata fu-
 'isse hæc semina. Qui labora-
 'verunt, inquit, sunt Angeli,
 'quibus hæc cura credita est :
 'per quos veluti mediatores fe-
 'minata sunt & nutrita.' Porro
 in hoc dictum : *Vos in labo-*
rem eorum introistis, 'hæc pro-
 'tulit : non idem est labor semi-
 'nantium & metentium. Illi e-
 'nim in frigore, & aqua, & la-
 'bore terram fodientes semi-
 'nant, & per totam hyemem
 'sarrientes satagunt, & sylvas
 'extirpantes; qui vero in fru-
 'ctum paratum ingressi fuerint,
 'æstate læti metunt.

Sub initium Tomi XVII. pag. 244. sequi.

Heracleon interpretatus est,
 'ex urbe, pro, è, mundo : illud
 'vero, propter sermonem mulie-
 'ris, hoc est, inquit, propter
 'spiritualem Ecclesiam.' Notat
 etiam illud, 'multi quasi multi
 'sint animales: unam vero in-
 'corruptam, naturam electionis
 'asserit esse, & uniformem,
 '& singularem.

Et pag. 246.

Heracleon in ista loca hæc
 commentatur : 'Apud ipsos
 'mansit, & non in ipsis; & duos
 'dies, videlicet præsens secu-

Ο Ηρακλέων φησιν, ὅτι ἐδὲ αὐτοῖς
 αὐτοῖς, ἐδὲ ἀπ' αὐτοῦ ἐσπάρη ταῦ-
 τα τὰ σπέρματα (φησὶ δὲ τὸ δόκ-
 σῶν) οἱ ὅ κακοπικότες εἰσὶν οἱ
 οἰκονομίας ἄγγελοι, δι' ὧν ὡς μεσι-
 τῶν ἐσπάρη καὶ ἀνετάρη. Εἰς ὃ τὸ
 ὑμεῖς εἰς τὸ κόπον αὐτοῦ εἰσέλ-
 λυδατε, ταῦτα ἐξέδετο· ἐπεὶ ὁ αὐ-
 τοῦ κόπος σπειρόντων καὶ θερίζον-
 των· οἱ μὲν γὰρ ἐν κρύει, καὶ ὕδατι,
 καὶ κόπῳ τὸ γῆν σπείροντες σπεί-
 ρουσιν, καὶ δι' ὅλα χειμῶν τὴν γῆν
 σκαλλόντες, καὶ τὰς ὕλας ἐκλέ-
 γοντες· οἱ δὲ εἰς ἑτοιμον καρπὸν
 εἰσελθόντες θέρας εὐφραυνόμενοι δι-
 εΐξουσιν.

Ο Ηρακλέων δὲ τὸ μὲν ἐκ τῆς πό-
 λεως, ἀπὸ τῆς, ἐκ τῆς κόσμου ἐξέληκε
 τὸ ὅ, ἀπὸ τῆς λόγον τῆς γυναικὸς, περ-
 ἐστὶ, ἐπὶ τῆς πνευματικῆς Εκκλη-
 σίας. Καὶ ὁποσημαίνεται γὰρ τὸ, πολ-
 λοι, ὡς πολλῶν ὄντων ψυχικῶν
 πλὴν δὲ μίαν λέγει τὸ ἀφθαρτον τὸ
 ἐκλογῆς φύσιν, καὶ μονοειδῆ, καὶ
 ἐνικλῆ.

Ο Ηρακλέων εἰς τὴν τὴν τὴν
 τα φησὶ παρ' αὐτοῖς ἔμεινε, καὶ ἐν
 ἐν αὐτοῖς· καὶ δύο ἡμέρας, ἥτοι τὸ

a Hanc præpositionem in editione Huetii per incuriam forte Typographi om-
 missam ex Cod. Bodl. restituiimus. b Ita Cod. Bodl. & Ferrarius, male vero
 edit. Huetii σπορῆς. c Hoc verbum & Codex Bodl. habet, & Ferrarius ita le-
 git, unde Huetius quoque ad marginem posuit : at in textu vitiosè τῇ μέλειτι.
 d Ita Cod. Bodl. vitiosè autem in edit. ἔσ. e Hæc vox delenda videtur.

x Hanc vocem Ferrarius in versione neglexerat.

ἐνιστάται αἰὼνα, καὶ τὸν μέλλον-
τα τὸν ἐν γάμῳ, ἢ τὸν παρὰ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ χρόνον, καὶ τὸν μετὰ
τὸ πάθος, ὃ παρ' αὐτοῖς ποιήσας*,
πολλῶν πλείονας ἀλλ' ἢ ἰδίᾳ λόγῳ
ἐπιστρέψας εἰς πίσιν, ἐχωρίσθη ἀπ'
αὐτῶν.

lum, & futurum tempus nuptia-
rum; vel tempus ante passio-
nem suam, & post passionem
suam; quod tempus apud i-
psos cum degisset, & multo
plures proprio sermone con-
vertisset ad fidem, separatus est
ab illis.

Porro pag. 248.

Ο Ηρακλέων ἀπλῆστερον ἐκλα-
βὼν τὸ ἐκέπ' ἀλλ' ὅτι πῶς οὐκ ἀ-
λὺον πνεύματος, φησὶ λείπειν τὸ, μὴ-
νῦν. Ἐπ' ἢ γὰρ παρὰ τὸ αὐτοῦ γὰρ
ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν, ὅτι ἔτος ὅταν
ὁ Σωτὴρ ἢ κόσμῳ, φησὶν· οἱ γὰρ ἀν-
δρωπῶται τὸ μὴ περὶ τοῦ ἀνθρώ-
που ὁδηγούμενοι πνεύσει τῷ Σω-
τῆρι· ἔπειν δὲ ἐν τῷ ὅτι τοῖς λόγοις
αὐτοῦ, ὅτοι ἐκέπ' ἀλλ' ὅτι μόνῳ ἀνδρω-
πίνῳ μαρτυρεῖαν, ἀλλὰ ἀλλ' ἢ ἀλὴ-
θεῖαν πνεύσει.

Heracleon simplicius cum ex-
posuisset hoc dictum: 'Non
amplius propter loquelam tuam
credimus, abesse, inquit, voca-
bulum, solam.' Præterea in il-
lud: ipsi enim audivimus & vi-
dimus hunc esse Servatorem mun-
di, inquit: 'homines ab homi-
nibus primum instructi Serva-
tori credunt: at simul atque
in sermones ejus inciderint,
non amplius propter solum hu-
manum testimonium, sed pro-
pter ipsam veritatem credunt.'

E Tomo XVIII. pag. 255. & sequ.

Εοικε δὲ βασιλικὸν ὁ Ηρακλέων
λέγειν ἢ δημοκρεόν, ἔπειν καὶ αὐτοῖς
ἐκαστὸν τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι
τὸ μικρὸν αὐτοῦ καὶ παρὰ τοῦτον
ἢ βασιλείαν, βασιλικὸς ὠνομάσθη,
οἷονεὶ μικρὸς τις βασιλεὺς, καὶ κα-
τοικῶν βασιλείᾳς τεταγμένῳ ὅτι μι-
κρὰς βασιλείας· ἢ ὅτι ἐν Καφarnaῦμ
ἦν αὐτοῦ διηγεῖται ἢ ἐν τῷ ὑποβε-
βηκότι μέρει τῷ μεσότητος, καὶ παρὰ
θάλασσαν, τετέστι, καὶ συνημμένῳ τῇ
ὑλῇ· καὶ λέγει, ὅτι ὁ ἰδίῳ αὐτοῦ ἀν-

aitque, quod proprius ipsius (filius) homo infirmus existens,

Videtur autem Heracleon di-
cere, 'Regulum mundi opifi-
cem, quod & ipse imperium
haberet in subditos sibi; sed
quod parvum & temporarium
esset ipsius Regnum, nomina-
tum fuisse Regulum, veluti par-
vum quendam Regem, à Rege
universali parvo dominio præ-
fectum: filium vero ejus in ur-
be Capharnaο existentem in-
terpretatur illum esse, qui sit
in humiliori parte medietatis,
juxta mare, hoc est in ea parte,
quæ conjuncta est materiæ:

1. Ferrarius perperam vertit: servus ipsius.

hoc

110 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

‘hoc est, non secundum naturam se habens, in ignorantia & peccatis fuerit.’ Deinde quod dicitur à *Judea in Galileam*, exposuit pro eo, quod est à *superna Judea*. Nescio quomodo autem motus in ea verba: *Erat enim moriturus* existimet subverti eorum opinionem qui animam immortalem ponunt, eodem conjici existimans tum animam, tum corpus, & interire in gehenna.’ Nec immortalem esse existimat Heracleon animam, sed apte habentem ad salutem, ipsam esse dicens * corruptibile illud, quod induit incorruptibilitatem, & mortale, quod induit immortalitatem, cum mors ipsius animæ absorpta fuerit in victoriam.’ Ad hæc illud etiam: *Nisi signa & prodigia videritis, non credetis*, ‘dici inquit proprie ad talem personam, quæ natura ita comparata est, ut per opera & sensum persuaderi sibi patiatur, nolit autem credere rationi.’ Hoc etiam: *Descende priusquam moriatur filius meus*, ‘dictum fuisse putat, eo quod mors sit legis finis (sive effectus) siquidem propter peccata interficit. Antequam igitur perfecte moriatur filius propter peccata, eget pater solo Servatore, ut opem filio ferat, hoc est, tali naturæ.’ Præterea verba illa: *Filius tuus vivit* interpretatus est dicta fu-

θρῶπος ἀδελφῶν, τρεῖς ἐκ τῶν φύσιν ἔχων, ἐν ᾧ ἀγνοία καὶ ἁμαρτήμασιν ἴσῳ. Εἴτα τὸ ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀντὶ τοῦ ἐκ τοῦ ἁγίου. Δὲν Ἰουδαίας. Οὐκ οἶδα ὅτι, ὅπως εἰς τὸ ἡμελλεν ἀποθνήσκειν, κινηθεὶς οἶσται ἀναστῆναι τὰ δόγματα τὰ ὑποπαραβάντων ἀδύνατον εἶναι τῷ ψυχῷ, εἰς τὸ αὐτὸ συμβαλλέσθαι ὑπολαμβάνων καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σῶμα ἀπὸλλύσθαι ἐν γέννη. Καὶ ἐκ ἀδύνατον γε εἶναι ἡγεῖται τῇ ψυχῇ ὁ Ἡρακλέων, ἀλλ’ ὁληθῆναι ἔχουσιν πρὸς σωτηρίαν, αὐτῷ λέγων (ἐν) τὸ ἐνδύμενον ἀφ’ αἰσθησάν φθαρτὸν, καὶ ἀθανάσιον διήκον, ὅταν καταπέσῃ ὁ θάνατος αὐτῆς εἰς νίκην. Πρὸς τοῖς καὶ τὰ ἐὰν μὴ σημεία καὶ τέρατα ἴδῃτε, ἐμὴ πεισύνῃτε, λέγεσθαι φησὶν οἰκείως πρὸς τὸ τοῦτον πρὸς ὁποῖον δι’ ἔργων φύσιν ἔχον καὶ δι’ αἰδήσεως πείθεσθαι, καὶ ἐν λόγῳ πειθεῖν τὸ δὲ κατάβηαι, πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παλαιόν μου, ἀλλ’ τὸ τέλος εἶναι τῷ νόμῳ τῷ ἀδύνατον εἶναι νομίζε, ἀναρῶντος ἀλλ’ ἢ ἁμαρτῶν πρὶν τελείως ἐν, φησὶ, θανατωθῆναι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, δεῖται ὁ πατὴρ τῷ μόνῳ σωτῆρος, ἵνα βοηθήσῃ πρὸς ἡμᾶς, τρεῖς ἐστὶ τῇ ποιῶν φύσει. Πρὸς τοῖς τὸ ὅς σε ζῇ, καὶ ἀπορίαν εἰ-

a Ita recte Cod. Bodl. & Ferrarius; male autem Huetii editio ἀγνοία. b Ita Cod. Bodl. sed edit. Paris. vitiose τῶν. c Hic in editione Paris. inserta est vox οὐκ, quæ sensum turbat, nec in Cod. Bodl. existat.

i Et hic versio Ferrarii non erat accurata, ideoque corrigenda. * i Cor. xv. 45

ἦναι τῷ Σωτῆρι ἐξέληκεν, ἐπεὶ
 ἐκ εἰπε, ζήτω, ἐδὲ ἐνέφηνεν αὐ-
 τὸς παρελθὼν πρὸς τὸν ζῶντα. Λέγει
 δὲ, ὅτι κατεβὰς πρὸς τὸν κλῆνον-
 τα, καὶ ἰασάμενος αὐτὸν τῆς νόσου,
 οὕτως ἦν ἁμαρτιῶν, καὶ ἀφ' ἧς ἀ-
 ρέστως ζωοποιήσας εἶπεν· ὁ υἱὸς σου
 καὶ ὁπλέρει πρὸς τὸ ὁράσκειν
 ὁ ἄνθρωπος, ὅτι εὐπρεπὲς καὶ ὁ δὴμι-
 κρὸς ὅστις, καὶ ὅτι δυνάται ὁ Σω-
 τὴρ καὶ μὴ παρὼν θεραπεύειν. Δέ-
 λος δὲ τῷ βασιλικῷ ἐξέληκε τὰς
 ἀγγέλους τῷ δὴμιουργῷ, ἀπαγγέλλον-
 τας ἐν τῷ ὅτι πᾶς σου ζῇ, ὅτι οἰ-
 κείας καὶ κατὰ τὸν ἔχει, περὶ
 σὺν μὴ ἐπὶ τὰ ἀνοίκεται καὶ ἀφ'
 τούτου νομίζει ἀπαγγέλλειν τῷ βασι-
 λικῷ τὰς δέχεται τὰ περὶ τῷ ὑπὲρ
 σωτηρίας, ἐπεὶ καὶ περὶ τὰς οἰκίας
 βλέπει τὰς περὶ τὰς ἐν τῷ
 κόσμῳ ἀνθρώπων τὰς ἀγγέλους, εἰ
 ἑξωμύτως καὶ εἰλικεινῶς ὁ πολιτὴς
 οἶντο ἀπὸ τῆς τῷ Σωτῆρος ὁπλέρει-
 μίας. Ἐπὶ πρὸς τὸν ἐδδιδμὺν ὡραν
 λέγει, ὅτι ἀφ' ἧς ὡρας χαρακί-
 ζεται ἡ φύσις τῷ ἰαδέντῳ. Ἐπὶ πᾶσι
 τῷ ὁπλέρει σὺν τὸν καὶ ἡ οἰκία αὐ-
 τῷ ὅλῃ, διηγῆσάτο ὅτι τῷ ἀγγελι-
 κῷ εἰρηδοταί τάξεως, καὶ ἀνθρώπων
 ἦν οἰκειοτέρων αὐτῷ. Ζητεῖται
 δὲ, φησὶ, περὶ πινῶν ἀγγέλων εἰ σω-
 ζήσονται, ἦν κατελθόντων ὅτι τὰς
 ἦν ἀνθρώπων θυγατέρας. Καὶ τῷ
 ἀνθρώπων δὲ τῷ δὴμιουργῷ τῷ ἀπώ-
 λειαν δὴλῶται νομίζει ἐν τῷ οἰ

‘isse à Servatore propter mode-
 ‘stiam, quoniam non dixerit :
 ‘*Vivat*, neque ostenderit seipsum
 ‘præstitisse illi vitam.’ Dicit
 etiam, ‘quod cum descendisset
 ‘ad infirmum, liberassetque eum
 ‘ab infirmitate, hoc est, à pecca-
 ‘tis, ac vivificasset propter re-
 ‘missionem, dixerit : Filius tuus
 ‘vivit.’ Addit quoque ad hæc
 verba : *Credidit homo*, quod
 ‘facilis ad credendum sit etiam
 ‘mundi opifex, quodque possit
 ‘Servator etiam non præsens
 ‘curare.’ Servos autem reguli
 interpretatus est ‘Angelos opi-
 ‘ficis mundi, renunciantes illis
 ‘verbis : *Filius tuus vivit*, quod
 ‘commode & probe haberet,
 ‘non amplius agens à se aliena,
 ‘& hanc ob causam existimat ser-
 vos renunciare regulo, quæ ad
 salutem filii pertinebant : ‘pri-
 ‘mosque existimat Angelos vi-
 ‘dere actiones hominum in
 ‘mundo, an fortiter & sincere
 ‘vitam degant ab eo tempore
 quo Christus advenit. ‘Ad hæc
 ‘per horam septimam dicit de-
 ‘signari naturam fanati. Deni-
 que *credidit ipse & domus e-
 jus tota*, interpretatus est dici,
 ‘de Angelico ordine, deque ho-
 ‘minibus ipsi conjunctioribus.
 Ait etiam, inquiri de quibus-
 ‘dam Angelis, utrum servabun-
 ‘tur, nec ne ; nempe de his, qui
 ‘descenderunt ad filias homi-
 ‘num. Quinetiam hominum fa-
 ‘bricatoris mundi perditionem
 ‘declarari existimat hoc dicto :

a Hanc particulam conjunctivam ex Cod. Bodl. adjeci. b Ita Cod. Bodlei, pro quo editio Parisiæ vitiose habet *παλιτιῶν* τῷ.

112 SPICILEGIUM HÆRETICORUM

* Filii regni exibunt in tenebras exteriores, Esaiamque de his prophetare illud: † Filios genui, & exaltavi; ipsi autem spreverunt me; quos filios alienos & semen nequam, & injustum appellat, vitemque quæ produxerit spinas. Et hæc quidem sunt commentationes Heracleonis.

οἱ τῆ βασιλείας ἐξελεύσανται εἰς τὴν σκότος τὰ ἐξώτερον, καὶ περὶ τούτων τὸν Ησαΐαν προφητεύειν τὸ ὅτι υἱὸς ἐγενήσατο, καὶ ὑψώσατο, αὐτοὶ δὲ με ἐδότησαν, ὅςτις υἱὸς ἀλλοτρίους, καὶ σπέρμα πονηρὸν, καὶ ἀνομικὸν καλεῖται, καὶ ἀμπελῶνα ἀγάρθας ποιήσαντα. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ Ηρακλείων.

ET Tomo XIX. pag. 275.

Heracleon in hoc dictum: Quo ego vado, vos non potestis venire, inquit: 'quomodo qui in ignorantia & in infidelitate sunt, & in peccatis, incorruptibiles fieri possunt?' neque hac in re sibi ipsi consentiens: nam si in ignorantia, & in incredulitate, & in peccatis existentes, fieri non possunt incorruptibiles, quomodo Apostoli, qui aliquando fuere in ignorantia, & incredulitate, & in peccatis, facti sunt incorruptibiles? proinde possunt, qui in incredulitate, & in ignorantia & in peccatis sunt, fieri incorruptibiles, si immutentur; atqui fieri potest, ut immutentur.

Εἰς τὸ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς δὲ δύνασθε εἰσεῖν, φησὶ γὰρ πῶς ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ ἀπιστίᾳ, καὶ ἁμαρτίας ὄντες, ἐν ἀφθαρσίᾳ διώκονται θνήσκειν; μὴ δὲ ἐν τέτῳ καὶ κέῳ ἑαυτῶ. Εἰ γὰρ οἱ ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ ἀπιστίᾳ, καὶ ἁμαρτίας ὄντες, ἐν ἀφθαρσίᾳ ἐδιώκονται θνήσκειν, πῶς οἱ Ἀπόστολοι ἂν ἐν ἀγνοίᾳ ποτε, καὶ ἐν ἀπιστίᾳ, καὶ ἐν ἁμαρτίας γινόμενοι, ἐν ἀφθαρσίᾳ γινόντο; διγινώσκονται ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ ἐν ἀπιστίᾳ, καὶ ἐν ἁμαρτίας θνήσκοντες ἐν ἀφθαρσίᾳ, εἰ μεταβάλλουσιν διωκτῶν ὅτι αὐτοὶ μεταβάλλουσιν.

Et ulterius pag. 280.

Heracleon proinde quasi hoc dictum fuerit simplicius: Numquid interfectorus est seipsum, ait, quod maligne cogitantes Judæi hæc loquerentur, seipsos etiam ostendentes ipso Salvatore majores, & existimantes se quidem profecturos ad De-

Ο Ηρακλείων ὡς ἀπλόστερον ἐξηγήσας τὸ μὴ πὶ ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, φησὶν ὅτι πονηρῶς ἀφλογίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι ταῦτα εἰπεῖν, καὶ μείζονας ἑαυτοὺς ἀποφανθῆναι τῷ Σωτηρῶ καὶ ὑπολαμβάνοντες, ὅτι αὐτοὶ μὴ ἀπειθῶσιν τῷ Θεῷ.

a Ita Cod. Bodlei. uti legendum ex Ferrarii versione conjecit Huetius. b Hæc particula ad connexionem necessaria deest in edit. Paris. exstat autem in sæpe dicto Cod. Bodl. 2281. fol. 130. pag. 1. * Matt. viii. 12. † Es. i. 2.

εἰς ἀνάπαυσιν αἰώνιον· ὃ δὲ Σα-
τὰρ εἰς φθοράν καὶ εἰς θάνατον, ἐ-
κ αὐτῆς ἀσχεσιαίμου· ὅπου ἐαυ-
τὸς ἐκ ἐλογίζοντο ἀπαλθεῖν. Καὶ
αὐτοῖς λέγει· ὅτι ὥστε λέγει
καὶ Σατὰρ οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἐγὼ ἐμαυ-
τῇ ἀσχεσιαίμου εἰς φθοράν
μύλων πορεύεται, ὅπου ὑμεῖς ἐδύ-
ναστε ἐλθεῖν.

um in requiem sempiternam;
'Servatorem autem ad corru-
'ptionem, & ad mortem, vi sibi
'ipſi illata, quo se ipſos non
'exiſtimabant profecturos.' Et
iisdem verbis inquit, 'Judæos
'exiſtimare Servatorem dicere :
'Ego mihi ipſi vi illata, ad cor-
'ruptionem profecturus ſum,
'quo vos non poteſtis ve-
'nirc.

Et Tomo XXI. pag. 293.

Παρακαίμεθα δ' ἂν καὶ τὰς
φύσεις ἐισαγόντων, καὶ εἰς τὸ ὅτι ὁ
λόγος ἐμὸς ἐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν, ἀποδιδόν-
των καὶ Ἡρακλέωντα, ὅτι διὰ τούτου ἐ χω-
ρεῖ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνεπιήδοι, ἥτοι καὶ
ἐστίν, ἥ καὶ γνώμην, πῶς οἱ ἀνεπιή-
δοι καὶ ἐστίν ἡμεῖς καὶ πατέρες;

Interrogentur à nobis, qui na-
turas introducunt, quique in hoc
contextu: *Sermo meus non locum
habet in vobis*, juxta Heracleo-
nem explicant 'idcirco locum
'non habere, quia ſunt natura vel
'animo inhabiles,' quomodo in-
habiles natura à Patre audierunt?

Pag. 308.

Ὁ Ἡρακλέων ὑπολαμβάνει αἰτίαν
ὑποθέσθαι τὴν μὴ δύνασθαι αὐτοὺς
ἀκούειν τὸν Ἰησοῦ λόγον, μὴ δὲ
νόησαν αὐτὸν καλεῖν ἐν τῇ ὑμῖν
ἐκ τῆ πατρὸς καὶ ἀφ' οὗ ἐστὶ αὐτοῖς
γὰρ λέγει· ὅτι ἀπὸ ἐκ δυνάσθαι
ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμὸν; ἢ ὅτι
ὑμεῖς ἐκ τῆ πατρὸς καὶ ἀφ' οὗ ἐστὶ;
ἀπὸ τῆ, ἐκ τῆ ἐστὶ καὶ ἀφ' οὗ, ἢ φα-
νερὸν αὐτοῖς λοιπὸν καὶ φάνηται αὐτοῖς,
καὶ ἀφ' οὗ ἐστὶ αὐτοὺς, ὅτι ἐκ τῆ Α-
βραάμ εἰς τέκνα, ἐ γὰρ ἐν ἐμίσουν
αὐτὸν· ἐστὶ τὴν Θεῷ, διὸ ἐκ ἡρώτων
αὐτὸν. Καὶ εἰ μὴ τὸ ὑμεῖς ἐκ τῆ
πατρὸς τῆ ἀφ' οὗ ἐστὶ, ἐξεδίχεται,

Heracleon ſuſpicatur cauſam
reddi, cur ipſi audire non poſ-
ſint Jeſu ſermonem, neque illius
dicta cognoscere, per illud (Joh.
VIII. 44.) *Vos ex patre Diabolo
eſtis*, 'iſtiſque verbis inquit :
'Quare autem non poteſtis au-
'dire ſermonem meum? an
'quoniam ex patre Diabolo e-
'ſtis, pro eo quod eſt, ex eſſen-
'tia Diaboli? manifeſtans de
'cætero naturam ipſorum, cum
'prædiſſet ipſos neque Abra-
'ham eſſe filios, haud enim o-
'dio proſequerentur illum; ne-
'que Dei, ex quo non dilige-
'bant illum.' Cæterum ſi illud :
Vos ex patre Diabolo eſtis, ex-

a Ita Cod. Bodl. ſed Ferrarius legiſſe videtur τὸν Ἰησοῦ λόγον, quia ſermones in
plurali vertit. b Sic recte habet Cod. Bodlei. pro φανερόν, quod vicioſe in textu
editionis Pariſienſis exiſtat.

114 SPICILEGIUM HERETICORUM

posuisset, ut in superioribus exposuimus nos, ut dixisset, quia adhuc ex Diabolo estis, non potestis audire sermonem meum, admissemus etiam illius enarrationem: nunc autem aperte dicit quosdam homines esse ejusdem substantiæ cum Diabolo, qui alterius est substantiæ, ut existimant illius etiam sectatores, ab his, quos vocant animales vel spirituales.

ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω δηλωσάμεθα, καὶ ἔλεγα, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ ὑμᾶς εἶναι ἐκ τοῦ Διαβόλου, καὶ διαβάτε ἀκούειν τὸ λόγον τὸν ἐμὸν, καὶ ἂν περιδεξάμεθα αὐτὸ καὶ διήγησιν· νυνὶ δὲ δηλὸς ὅτι ὑμεῖς πάντες τοῦ Διαβόλου λέγων ἀνθρώπους, ἑτέρας, ὡς οἰοῦνται οἱ ἀπ' αὐτοῦ, ἐσὶς τυγχάνοντι, παρ' ἑς καὶ αἱσι ψυχικῆς, ἢ πνευματικῆς.

Pag. 312.

In hæc inquit Heracleon: *Hi ad quos est sermo, ex substantia Diaboli erant*; perinde quasi Diaboli substantia diversa sit ab essentia sanctorum rationis compote.

Εἰς ταῦτα ὁ Ηρακλέων φησὶ πρὸς ἑς ὁ λόγος, ἐκ τῆς ἐσῆς τοῦ Διαβόλου ἦσαν, ὡς ἑτέρας ἐσῆς τῆς Διαβόλου ἐσῆς παρὰ πλὴν τῆς ἀγίων ἡ λογικῆς ἐσῆς.

Pag. 314.

Heracleon in hoc dictum; *Desideria patris vestri vultis facere*, disputat dicens, 'Diabolum non habere voluntatem, sed desideria.' Cujus dicti absurditas apparet ex se, dum omnibus in confessio est illum mala velle. Colliges etiam tu ipse (etiam si in præsentia non sit nobis ad manus, quod in medium adducamus) an alicubi in Scriptura positum sit vocabulum *velle*, de Diabolo. Inquit etiam post hæc Heracleon 'hæc dicta fuisse, non ad terrenos, natura existentes Diaboli filios, sed ad eos qui sunt animales, factos Diaboli filios positione: ex quibus possunt quidam natura & positione filii Dei esse.' Inquit

Ὁ Ηρακλέων εἰς τὸ· ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν, ἀπετέλλεται λέγων, καὶ Διαβόλου μὴ ἔχειν θέλημα, ἀλλ' ἐπιθυμίας. Καὶ ἐμφαίνει αὐτὸθεν τὸ ἀδελφόντων τὸ λόγος· θέλει γὰρ τὰ πονηρὰ πᾶς ἂν τις ὁμολογήσῃ ἐκείνον. Συνάξεις δὲ καὶ αὐτὸς, εἰ ὅτι τὸ παρὸντος ἐν προχείρῳ ἐκ ἔχοντι παραβέβαι, εἰ περ ἐν τῇ γραφῇ τὸ θέλει ὅτι καὶ Διαβόλου τέτακται. Μετὰ ταῦτα φησιν ὁ Ηρακλέων, ὡς ἄρα ταῦτα εἰρηται, καὶ πρὸς τὰς φύσεις καὶ Διαβόλου ὡς, τὰς χοϊκῆς, ἀλλὰ πρὸς τὰς ψυχικῆς, θέσει ὡς Διαβόλου γεννηόμενος· ἀπ' ὧν τῇ φύσει διακρίνεται πνεὺς καὶ θέσει υἱοῦ Θεοῦ χαρακτηῖται.

a Ita pro λογικῆς, quod est in editione Huetii, reposui ex dicto Cod. Bodlei. fol. 180. pag. 1. b Ita Cod. Bodlei. fol. 182. pag. 1. pro διακρίνεται quod est in edit. Paris.

ὅτι φησὶ γὰρ, ὅτι ὅσα τὰ ἡρακλέους
τὰς ὀπιδυμίας τῷ Διὶ δόλου καὶ ποιεῖν,
τάματα εἶποι τῷ Διὶ δόλου γίνονται, καὶ
φύσει τοῖσιν οὗτοι. Καὶ Διὶ δόλου
ὡς ἄρα τειχῶς δεῖ ἀκρίβειαν τῷ
καὶ τέχνην ὀνομασίας. ὡς οὖν φύσει,
δούτερον γινώμην, τείτον ἀξία. Καὶ
φύσει μὲν, φησὶ, ὅτι τὸ φησὶν ὑπο
πινθῶ φησὶν, ὃ καὶ κυρίως τέχνην
καλεῖται. γινώμην δὲ, ὅτε τὸ δόλου
μὰ τις ποιεῖν πινθῶ Διὶ τῷ εἰαυτῷ
γινώμην, τέχνην ἐκείνη, καὶ ποιεῖ τὸ
δόλου, καλεῖται ἀξία δὲ, καὶ
ὁ λέγεται πινθῶ γέννησις τέχνη, καὶ
σώτης, καὶ ἀνομίας, καὶ ὅσων, καὶ
ἐχθρῶν φησὶν ἡμιόματα. καὶ γὰρ γεννᾷ,
φησὶ, ταῦτά πινθῶ τῷ εἰαυτῷ φύσει.
φθόρου καὶ γὰρ καὶ ἀναλίσκονται τὰς
ἐμπελιδέντας εἰς αὐτά. ἀλλ' ἐπεὶ
ἐπερξαται τὰ ἐκείνων ἔργα, τέχνη
αὐτῷ εἴρηται.

præterea, 'hos fieri Diaboli fi-
lios, eo quod dilexerint faciant-
'que Diaboli desideria, cum na-
'tura hujusmodi non sint.' Dis-
putat enim 'vocabulum filiorum
'trifariam intelligi debere: pri-
'mum natura, alterum volun-
'tate, tertium dignitate. Natura,
'inquiens, illud est, quod geni-
'tum est à quodam genito, quod
'etiam proprie filius vocatur:
'Voluntate vero, cum quis vo-
'luntatem faciens alicujus, animi
'sui judicio filius, cujus facit vo-
'luntatem, vocatur: postremo
'dignitate, juxta quod dicuntur
'quidam gehennæ filii, & tene-
'brarum, & iniquitatis, & ser-
'pentum, & viperarum proge-
'nies. Non enim generant hæc,
'inquit, talia quædam sua ipso-
'rum natura, cum potius cor-
'rumpant, consumantque eos
'qui in ipsa inciderint; sed quo-
'niam effecerint illorum opera,
'eorum filii vocantur.

E Tomo XXIV. pag. 320.

Ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ ἐν τῇ ἀλη-
θείᾳ ἔχοντες, ἀκούμεν, ἔχοντες ὡς
φύσιν τοιαύτην ἡμιόνοτες, ὅτε
τὸ ἀδυνάτον ὡς τῷ ἐσηκέναι αὐ-
τὸν ἐν ἀληθείᾳ παρῆσαντες. Οὗ δὲ
Ἡρακλέων εἰς ταῦτά φησὶ τὸ καὶ γὰρ
ἐκ τῇ ἀληθείας ἡ φύσις ὅτι αὐτῷ,
ἀλλ' ἐκ τῇ ἐναντίᾳ τῇ ἀληθείᾳ,
ἐκ πλάνης καὶ ἀγνοίας. Διὸ φησὶν
ὅτι εἰσὶν ἐν ἀληθείᾳ, ὅτε ἔχοντες ἐν
αὐτῇ ἀλήθειαν δυνάμει, ἐκ τῆς

Nos quidem hoc dictum: *In*
veritate non stetit, intelligimus,
non tanquam ostendentes na-
turam talem, neque docentes
fieri non posse, ut ipse stet in
veritate. Heracleon vero in
illa inquit hoc: 'Natura ipsius
'ex veritate non est, sed ex eo
'quod contrarium est veritati;
'nimirum ex errore & igno-
'rantia. Quocirca, inquit, ne-
'que stare in veritate, neque
'veritatem in se ipso habere

a Ita Cod. Bodl. 2282. fol. 7. p. 1. & Ferrarii; sed editio Paris, male habet
ἡμιόνοτες.

‘potest; ex natura sua proprium
 ‘habens mendacium, naturaliter
 ‘aliquando non valens dicere
 ‘veritatem. Dico autem, quod
 ‘non solum ipse mendax est,
 ‘verum etiam, pater ipius,’ pe-
 ‘culiariter exponens *pater ipsius*
 de natura ipsius; quandoquidem
 ex errore & falsitate consistit.

Sub finem Tomi XXVI. pag. 333. & sequ.

Heracleon in illud: *Est qui*
quærit & judicat, non ad pa-
 trem refert, siquidem ait: ‘Qui
 ‘quærit & judicat est is, qui
 ‘me vindicat, minister ad hoc
 ‘ordinatus, qui non temere gla-
 ‘dium portat, vindex Regis.
 ‘Moses autem est hic, quemad-
 ‘modum superius (Joh. V. 45.)
 ‘dixit illis Jesus, dicens: *In quem*
 ‘*vos speravistis*. Postea subiungit:
 ‘Qui judicat & punit est Moses,
 ‘hoc est, ipse Legislator.’ Post-
 ea dubium contra seipsum mo-
 vet Heracleon dicens: ‘Quo-
 ‘modo igitur dicit omne judi-
 ‘cium sibi traditum fuisse?’ Et
 existimans se solvere objectio-
 nem, hæc inquit: ‘Pulchre di-
 ‘cit; nam Moses tanquam mi-
 ‘nister, voluntatem Christi fa-
 ‘ciens judicat, quemadmodum
 ‘apparet etiam in hominibus
 ‘evenire.’ Quomodo vero alii,
 tanquam interiori Servatore,
 (nempe ut ipse putat Demiurgo;
 & mundi fabricatori) iudicium
 tribuat, neque ostendere potest;
 cum aperte sit scriptum. (Joh. v.

αὐτῷ φύσως ἴδιον ἔχον τὸ θεῖον
 λογ. φυσικῶς μὴ διωκεμένως ποτὶ
 ἀλλόθεν εἰπεῖν. ὁ λέγων δὲ, ὅτι ἐ-
 μόνον αὐτὸς τοῦ θεοῦ ἐστίν, ἀλλὰ
 καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἰδίως πατὴρ αὐ-
 τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πλὴν φύσιν αὐτοῦ
 ἐπεὶ περὶ ἐκ πάσης καὶ φύσεως αὐτοῦ
 αὐτὸς ἐστίν.

ὁ Ηρακλέων τὸ ἐστὶν ὁ ζήτων
 καὶ κρίνων, ἐκ ἀναφέρει ὅτι δὲ πα-
 τέρ, τοιαῦτα λέγων ὁ ζήτων
 καὶ κρίνων ἐστὶν ὁ ἐκκλησιᾶν με, ὁ
 ζήτων, ὁ εἰς τὰς τὰς τὰς τὰς
 ὁ μὴ εἶναι δὲ μάχαιραν φερῶν, ὁ ἐκ-
 κλησιᾶν δὲ βουλεύων. Μωσὴς δὲ ἐστὶν
 ὁ ἐστὶν, καὶ δὲ ἀποδείκνυται αὐτῷ
 λέγων εἰς ὃν ὑμεῖς ἐλπίζετε ὅτι
 ἐκκλησιᾶν, ὅτι ὁ κρίνων καὶ κολάζων
 Μωσὴς, τὰς τὰς αὐτῶν ὁ νομοθέτης.
 Καὶ μὲν τὴν τὴν τὴν τὴν ἐπαπα-
 ρεῖ ὁ Ηρακλέων λέγων πῶς ἐν ὁ λέ-
 γει πλὴν κρίνει πάντας τοὺς ἐκκλησιᾶν
 αὐτοῦ: καὶ νομίζων κρίνει πλὴν ἀν-
 θυπατοῦ, ταῦτα φησὶ καλῶς λέ-
 γει δὲ ὁ κρίνων ὡς ἀποδείκνυται τὴν
 δέλημα τὴν τὴν κρίνει, ὡς αὐτῶν
 καὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπων φαίνεται μὴ
 νόμῳ. Πῶς δὲ ἄλλοι πάντες ἀνα-
 πίδου δὲ κρίνει, ὡς ἀποδείκνυται
 αὐτῶν, καὶ ὁ νομίζει, τὴν Διμή-
 κησιν, ὅτι ἐπὶ τὴν ἀποδείκνυται ἀνά-
 ται, σαφῶς γεγραμμένον ἐστὶν ὅτι ὁ

a Ita Cod. Bodl. & Ferrarius, sed Paris. edit. habet λέγει, quod magis placet.
 b Ita Cod. Bodl. 2282. fol. 23. pag. 1. c In edit. Parisi hic male insertum v.
 d Ita Cod. Bodl. loc. cit. Sed Ferrarius legit ὁ Μωσὴς.

ἡ πατὴρ κρίνει ἑδνα, ἀλλὰ πλὴν (22.) Neque enim pater iudicat
 κρίνει πῶσαν δέδωκε τῇ υἱῷ καὶ quemquam, sed omne iudicium do-
 τῇ ἐξουσίαν ἑδωκεν αὐτῷ κρί- dit filio. Et illud: (Joh. v. 27.) Po-
 σι ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. testatem dedit ipsi iudicium fa-
 ciendi, quoniam filius hominis est.

Plura Heracleonis fragmenta in sequentibus Tomis Origenis
 non reperiuntur; ex præcedentibus tamen unum atque alterum
 antea forte omissum dabo in Notis ad pag. 89. & 90. Cæterum
 Photius, nisi fallor, Heracleonis commentarios in Joannem in
 mente & præ manibus habuisse videtur, quando Epistola 134. ad
 Joannem Aspatharium scripsit: Οὐδὲ γὰρ ἐφ' ὧν ἐστιν ἡ ἐπιστολὴ
 ἡ χάρις ἡ ἐκ ἀλφειᾶς δι' Ἰωάννην Χρυσῶς ἡμεῖς ἀντιγράψαντες
 ἡμεῖς. Ηρακλίον γὰρ ἂν ὕστατος ἦεν, καὶ οἱ πρὸς Ηρακλίον. Non enim
 in contumeliam Legis & crimen dictum illud: (Joh. I. 17.) Gratia
 autem & veritas per Jesum Christum fuit, Evangelicis sanctis
 adaptabatur. Heracleon ita diceret, & Heracleonis filii. Ex qui-
 bus colligo, Heracleonem in commentario suo hoc dictum in
 contumeliam Legis detorxisse. Sed non recitat verba ejus Photius:
 nec alius quispiam Patrum, quantum memini, quicquam Hera-
 cleonis allegavit præter ea, quæ hætenus recitavi. Unde ad alia
 mihi progrediendum: & Theodoti quidem Valentiniani dicta
 aliqua à Clemente Alexandrino è libris ejus excerpta recensenda
 forent. At quoniam animus est, integrum istum Clementis Tra-
 ctatum à nullo hætenus Latine versum, sive in fine hujus Tomi
 inter Clementis Alexandrini fragmenta recensere, sive novæ Irenæi
 editioni propter argumenti affinitatem adjungere, hic ab illis ab-
 stineo, & alterius libri à quopiam hæreticorum hætenus recensito-
 rum conficti notitiam, ac unam atque alteram sententiam dabo.

Matthiæ Traditiones sive Evangelium.

INter Evangelia mala hæreticorum fide nominibus Apo-
 stolorum supposita, Matthiæ quoque adscriptum aliquod
 memorat Eusebius Lib. III. Hist. Eccles. cap. 23. Quod
 idem esse puto cum παραδοσις, Traditionibus, à Clemente
 Alexandrino memoratis; quia Evangelia scribebantur,
 καὶ οὕτως παρέδωκαν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτοὶ καὶ κατέγραψαν τὸν λόγον.
 Sicut tradiderunt, qui ab initio ipsi viderunt & ministri
 fuerunt sermonis. Luc. I. 2. Quinam hæretici hujus li-
 bri

bri Auctores fuerint, ex dicti Clementis Lib. VII. Strom. pag. 765. colligitur, ubi ait: Τῶν αἱρέσεων αἱ μὲν ἀπὸ ὀνόματος περιπαροῦσιν, ὡς ἡ ἀπὸ Οὐαλεντίνου, καὶ Μαρκίου, καὶ Βασιλείδου, καὶ τῆς Ματθίας αἰχλῶσι περιπαροῦσιν ὁδόν. *Ex hæresibus aliæ quidem appellantur à nomine, velut ista à Valentino, & Marcione, & Basilide dicta, etiamsi gloriantur se Matthiæ opinionem adducere.* Quam gloriationem ut vanam esse demonstraret, mox addit Clemens: μία γὰρ ἡ πάντων γένεσις τῶν Ἀποστόλων ὡσπερ διδασκαλία, ὅπως ὃ καὶ ἡ παράδοσις. *Fuit enim una omnium Apostolorum sicut doctrina, ita etiam traditio.* Horum ergo hæreticorum maxime Basilidianorum quispiam hunc librum confinxisse videtur; quo insuper & Carpocratianos abusos esse, Clementis verba Lib. III. Stromatum pag. 436. nos edocent. Atqui hæc una cum alio, quod idem Auctor nobis conservavit, fragmento jam recitanda veniunt.

Fragmenta Traditionum Matthiæ.

Ex Clementis Alexandrini Lib. II. Strom. p. 380.

Matthias adhortans in Traditionibus: *Admirare præsentia*, hunc primum ad ulteriorem cognitionem gradum supposuit.

ΜΑΤΘΙΑΣ ἐν ταῖς ἑξαδούκῃς παραυῶν θαύματος τὰ παρὲντα. βαδμὸν τῶν ἀρχῶν ἐπὶ κείνην γνάσιος ἀποδείκνυται.

Platonius forte fuit, qui hæc scripsit: quippe scientiæ principium esse τὴν θεωρίαν τὰ πρῶτα, *res admirari*, Plato in Theæteto docuit: quem etiam dicto loco allegat Clemens, nec non Evangelium ad Ebræos, de quo vide Tomum I. pag. 26.

Ex Lib. III. Stromat. pag. 436.

Dicunt igitur (Carpocratiani) Matthiam quoque sic docuisse: Cum carne quidem pugnandum & ea abutendum, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augmentum autem animæ promovendum per fidem & cognitionem.

Λέγουσι γὰρ ἐν καὶ τὸν Ματθίαν ὅτι διδάσκει σαρκὶ μὴ μάχεσθαι καὶ παραχεῖσθαι, μὴ δὲ αὐτῇ πρὸς ἑδονὴν ἀκόλαστον ἐνδιδόντα, ψυχῇ δὲ αὖξιν διὰ πίστεως καὶ γνώσεως.

Citatur

Citatur hic Clementis locus, ab Eusebio Lib. III. Hist. Eccles. cap. 29. ubi tamen παραχρησται pro παραχρησται legitur, & vox ἀνθρώπων omittitur. Cæterum sana hæc ac libidini carnis adversa verba malefanos Carpocratianos ad defendendam petulantiam suam, nescio quomodo, detorsisse, ex Lib. II. Stromat. p. 411. discere est.

S. QUADRATUS.

DE S. Quadrato Auctore Apologiæ pro Christianis Imperatori Hadriano apud Athenienses moranti oblata plura dicere, & exiguo illius fragmento nimis prolixam præmittere præfationem haud congruum puto, neque necessarium, quia acta ejus post Halloixum egregie descripsit doctissimus D. Cave, cujus vitæ Patrum Apostolicorum merito omnium fere piorum manibus hic versantur. Acquiesco etiam in ejus judicio circa istam quæstionem: Utrum Quadratus Auctor Apologiæ sit idem cum eo, qui ob Prophetiæ donum celebris memoratur ab Euseb. Lib. III. Hist. Eccles. cap. 37. nec non cum illo, qui Athenarum Episcopus post Publium constitutus laudatur à Dionysio Corinthio apud eundem Euseb. Lib. IV. cap. 23. an vero duo diversi ejusdem nominis fuerint viri? Unum quippe eundemque Quadratum recte laudatus D. Cavius statuit non solum in ante dicto libro, sed & in Historia Literaria pag. 31. & sequ. cum contra Valesius in Notis ad Euseb. Lib. IV. cap. 23. eumque secutus Cl. du Pin duplicem fecerint Quadratum, unum Apostolorum discipulum, Prophetico charismate ornatum, & Apologiæ Auctorem alterum Atheniensis Ecclesiæ Episcopum à Dionysio memoratum. Perperam fane; nam in hac ipsa urbe Hadriano Apologiam ab eo oblata fuisse constat, nec ulla ratio suadet, duos in una Ecclesia Atheniensi Quadratos statuere. At vero *temporum ratio satis admonet, (sunt verba Valesii) ut hos duos Quadratos distinguamus. Quadratus enim ille Apostolorum discipulus (& Apologiæ Auctor) non processit ultra tempora Hadriani. Quadratus vero Athenarum Episcopus Ecclesiam illam rexit principatu Marci Antonini,*
ut

ut constat ex Dionysii ad Athenienses epistola. Nam Dionysius de hoc Quadrato loquitur, tanquam de equali, qui recens ordinatus fuisset Episcopus Athenarum. Floruit autem Dionysius Corinthiorum Episcopus regnante Marco Antonino. Verum prorsus inficias eo, Quadratum Atheniensem Dionysio Corinthio coævum, nec ita pridem Ecclesie Atheniensi præfectum fuisse, cum is ad Athenienses scriberet. Sed constat ex Dionysii ad Athenienses epistola, inquit Valesius, utpote qua negligentiam arguit Atheniensem, qui à fide propemodum desciverant, ex quo Publius ipsorum Episcopus in persecutionibus tunc temporis excitatis Martyrium subierat, ut Eusebius loco citato testatur. Atqui Quadratus post Martyrium Publii Episcopus Atheniensis erat constitutus, ejusque labore fideles Athenis (fere dispersi) rursus congregabantur. Id igitur omnino Dionysius scriptis literis operam dedisse videtur, ut studium Quadrati Ecclesiam Atheniensem reparantis juvaret; erat enim ejus epistola *ἡμετέρις καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ αἵματος*, excitans ad fidem & vitam ex præcepto Evangelii traducendam, quo caractere eam insignit Eusebius loco citato. Respondeo, Dionysium Corinthium utique scriptis literis Athenienses ob inconstantiam in fide moribusve Christianis reprehendisse, ac ne sine ratione hoc crimen eis exprobrare videretur, illos hoc argumento convicisse (*ἀέχαι*, ut Eusebius ait) quod jam pridem post martyrium Publii, professionem ac Ecclesiam Christianam pene deseruerint, ut ita Quadratus pastoralis munere suscepto multum laboraverit, quo eos tanquam palantes oves rursus congregaret. Neque enim ulla cogit necessitas, hæc isto, quo Dionysius scribebat, tempore facta statuere; sed optimo jure Dionysius Atheniensibus in fide iterum vacillantibus pristina eorum peccata in memoriam revocare potuit, sicuti Prophetæ Israeliticum populum ob primæva ejus crimina, quando illa iterabantur, reprehendere soliti fuere. Sit igitur ratum, quod qui Hadriano Apologiam Athenis obrulit Quadratus, idem fuerit sive jam tum, sive paulo post, Episcopus Ecclesie Atheniensis, uti Hieronymus

mus in Catalogo Script. Eccles. & Epist. 84. ad Magnum diserte docuit.

Istum vero qui Hadriano Apologiam obtulit Quadratum, eundem esse cum illo Apostolorum discipulo, qui Prophetici donis instructus una cum Philippi filiabus laudatur ab Eusebio, ipse Valefius affirmat, licet nec apud Eusebium in Historia Ecclesiastica vel in Chronico, nec apud Hieronymum ambobus ante dictis locis, ubi de Quadrato ejusque Apologia agunt, neque in Menologio Græcorum ulla Prophetici charismatis mentio fiat, neque antiquus scriptor apud Euseb. Lib. V. H.E. cap. 17. *Quadratum* Prophetam *Atheniensem* dicat. Sed hæc non sufficiens est ratio dubitandi: foret autem talis, si vera esset traditio à Nicolao Lyrano in cap. 3. Apocalypseos memorata, ubi de Angelo Ecclesiæ Philadelphienfis ait: *Dicunt expositores communiter, quod iste fuit Quadratus.* Sed nullos nominat, nec quenquam Lyrano antiquiorem novi, qui id tradiderit: certe nihil tale in Andreæ vel Arethæ Cæsariensis, aut Ansberti Presbyteri Galli Commentariis in Apocalypsin legitur. Quisquis autem fuerit, qui primus Quadratum fecit Philadelphiensem Episcopum, eum inde erroris sui ansam cepisse suspicor, unde manifeste refutari potest; ex dicto scilicet antiqui, sed Anonymi, Scriptoris loco, in Eusebii Historia Ecclesiastica pag. 183. ubi Prophetas Novi Testamenti enumerans ita scribit: Οὐτε Ἀγαθόν, ὅτε Ἰάδαν, ὅτε Σίλαν, ὅτε τὰς Φιλίππου θυγατέρας, ὅτε ἢ ἐν Φιλαδελφίᾳ Ἀμμίαν, ὅτε Κοδράτον, ὅτε πῶς ἄλλος μὴδὲν αὐτοῖς προσήκοντας καυχώσονται. *Non Agabum, non Judam, non Silam, nec Philippi filias, nec Ammiam Philadelphiensem, nec Quadratum, nec plures quoque alios, qui nihil ad ipsos pertinent, prædicabunt* (Montanistæ). Et mox iterum Κοδράτον καὶ ἢ ἐν Φιλαδελφίᾳ Ἀμμίαν, *Quadratum & eam, quæ Philadelphicæ erat, Ammiam* nominat. Nisi itaque mea me fallit conjectura, hæc legens quispiam minus considerate Ammiæ & Quadrato, ab Auctore isto junctim memoratis, eandem sedem Philadelphiam tribuit, cum tamen contraria potius ratione colligere debuisset, Quadratum

hand Philadelphiæ existisse, quia scriptor non *τὸς ἐν Φιλαδελφίᾳ Κωδράτος* & *Ἀπυρίαν* posuit, sed utramque personam distincte memoravit, uni locum adscribens, alteri autem nullum adsignans.

Dixi supra, Apologiam Hadriano apud Athenienses moram facienti à Quadrato oblatam esse. Sed bis Imperatorem istum Athenis fuisse, semel anno Imperii sui sexto vel septimo, & iterum anno nono vel decimo, ex Eusebii Chronico, Spartiano in vita Adriani, aliisque constat. Unde quæri potest, in priorine an posteriori adventu Apologiam à Quadrato acceperit Hadrianus? Baronius ad posteriorem refert Tom. II. A. 125. §. 3. & 128. §. 1. Cui Dallæus Lib. I. de libris Dionysio Arcopagitæ suppositis cap. 13. pag. 83. sequens opponit argumentum: *Quo anno Athenis sacris initiatus est Hadrianus, eodem librum à Quadrato oblatum accepit. Initiatus est autem, cum primum Athenas profectus illis hyemem exegit, anno Imperii sui partim sexto, partim septimo currente. Ergo eodem quoque anno librum à Quadrato obtulit, & Hadrianus accepit.* Ac minor quidem propositio sufficienter ab eo probatur, partim ex Eusebii Chronico, partim ex Spartiano. Pro majori propositione adduxit testimonium Hieronymi in Catalogo Script. Eccles. *Cum Hadrianus Athenis exegisset hyemem, invisens Eleusinia, & omnibus pene Græciæ sacris initiatus dedisset occasionem iis qui Christianos oderant absque præcepto Imperatoris vexare credentes, porrexit ei (Quadratus) librum pro religione nostra compositum, valde utilem &c.* Addere potuisset verba ejusdem, in Epist. ad Magnum scribentis: *Quadratus Apostolorum discipulus, & Atheniensis Pontifex Ecclesiæ nonne Adriano Principi, Eleusinae sacra invisenti librum pro nostra religione tradidit? & tantæ admirationi omnibus fuit, ut persecutionem gravissimam illius excellens sedaret ingenium.* Sed potior mihi est, & unicuique esse debet auctoritas Polyhistoris Eusebii, qui in Chronico Canone, Hadriano secunda vice Athenas veniente id factum docet, & ubi ad An. 7. adscripserat *Ἀδριανὸς ἐχέμασεν εἰς Ἀθήνας, μὴνδεὶς τὴν μυστήρια*, ad annum 10. demum

demum hæc habet: *Καδράτης ὁ πρὸς τὴν Ἀποστόλων ἀκροῆς Αἰλίου Ἀδριανῷ τῷ αὐτοκράτορι λόγους ἀπολογίας ὑπὲρ Χριστιανῶν, καὶ Λευσίδης Ἀθηναῖος ὁ φιλόσοφος ἐπεδύνατο ἀπὸρ δεξιὰς, ὁ Καῖσαρ οὖν τοῖς παρὰ Σερενίου Γρανιανῆ λαμπροτάτῃ ἡγεμονίᾳ, ὡς ἄδικον εἶναι ῥαψάμην, Χριστιανὸς ἀκρίτως ὅτι μὴδενὶ ὅς ἐγκλημάτων κλείνειν, ῥαψάει Μινυκίῳ φασαντὶ ἀνδραπάτω τῇ Ἀσίᾳ, μὴδὲνα κλείνειν ἄλλο ἐγκλημάτων καὶ κατηγορίας.* Quæ Hieronymus ita vertit: *Quadratus discipulus Apostolorum & Aristides Atheniensis noster Philosophus libros pro Christiana religione Hadriano dedere composuit. Et Serenus Grannius legatus vir apprimè nobilis literas ad Imperatorem misit, iniquum esse dicens, clamoribus vulgi innocentium hominum sanguinem concedi, & sine ullo crimine nominis tantum & sectæ reos fieri. Quibus commotus Hadrianus, Minutio Fundano Praefecti Asiae scribit, non sine objectu criminum Christianos condemnandos.* Quæ Eusebii verba integra recitare volui, ut non nudam ejus auctoritatem, sed & argumentum ex iis deductum Dallæo opponerem sequentem in modum: *Apologia à Quadrato oblata est Imperatori post cœptam, & paulo ante sedatam Christianorum persecutionem. Atqui cum primum Adrianus Athenis abiret, vix cœperat persecutio, saltem procul à fine ejus aberat: ergo Adriano prima vice Athenis moranti non oblata est Apologia. Majoris propositionis veritas ex citatis Eusebii, atque Hieronymi verbis patet, nec ulla ratione negari potest. Minoris quoque membrum prius iterum ex dictis constat; posterius autem quod attinet, Chronologi communiter persecutionem Adriani ad octavum ejus annum referunt, eamque anno 10. sedatam volunt. Et sane turbo post initiatum Eleusiniis sacris Imperatorem demum exortus, aliquandiu grassatus fuerit necesse est, quia Atheniensis Ecclesia tunc fere dispersa fuit, ut ex supra dictis constat. Accedit & hoc, quod anno Christi 125. Publius Episcopus Atheniensis martyrio defunctus esse tradatur in MS. Florario apud Bollandum ad diem XXI. Januarii. Atqui de hoc Eusebius, vel Dionysius apud ipsum, loco supra citato scripsit: *Τὸν πρεσβύτερον αὐτῶν Πέπλιον μαρτυρήσαντα καὶ τὸς τότε συνέβη**

Δωγμύς. Publium ipsorum Episcopum in persecutionibus tunc excitatis martyrium obiisse contigit. Publii itaque successor Quadratus, postquam Adrianus secundum Athenas venisset, Apologiam ei tradiderit necesse est, anno scilicet Christi 126.

Utinam vero de hac Quadrati Apologia modo scribere possemus, quod Eusebius Lib. IV. cap. 3. εἰσὲν δὲ φέρει παρὰ πλείστοις τῶν ἀδελφῶν, ἀπὸρ καὶ παρ' ἡμῶν τὸ σύγγραμμα· ἐξ ἧς κατὰ δὲν ἔστι λαμβανέη τεκμήνιον ὅτι καὶ τὸ ἀνδρὸς Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἐκδοτορίας. *Exstat* hodiernum apud plerosque ex fratribus haec oratio, quam nos etiam habemus: ex qua & ingenium ejus viri, & rectam Apostolicam fidei normam perspicue licet cognoscere. Sed perit eheu egregium istud σύγγραμμα, nihilque ejus superest, praeter unicum, brevissimum quidem, at nobile fragmentum, quod nobis conservavit Eusebius loco modo citato. Plura darentur, si superstites essent alterius Eusebii, Sec. VI. Episcopi Thessalonicensis, libri X. contra Andream Monachum, utpote quem Κασπαρὸς verba adversario opposuisse expresse testatur Photius Cod. 162. Verum neque hi Eusebii, nec Andreae, qui item Quadratum citasse videtur, libri uspiam, quod ego sciam, exstant, saltem hic Oxonii non reperiuntur, nec Viennae in Bibliotheca Caesarea, neque Parisiis in Regia. Indicare tamen id volui, ut si forte quispiam, cui per-lustrandorum in aliis Bibliothecis Codicum Manuscriptorum datur copia, in dictos libros alicubi incidat, id sibi negotii omnino datum sciat, ut vel integros eos describat, aut saltem laudatae Quadrati Apologiae ac aliorum à Photio nominatorum Patrum, nempe *Methodii Martyris, Athanasii, trium Gregoriorum, Thaumaturgi, Theologi & Episcopi Nysseni, Basilii, Joannis Chrysostomi, Cyrilli Alexandrini & Procli Constantinopolitani* sententias inde excerptat, & bono publico communicet. Interim hic sisto.

Fragmentum Apologiae Quadrati pro Christianis.

Ex Euseb. Lib. IV. Histor. Eccles. cap. 3.

Ο Δ' αὐτὸς πρὸς τοὺς ἑαυτὸν
ἀρχαῖοις παραφαίνεται, δι' ὃν
ἰστέον ταῦτα ἰδίαις φωναῖς· τοῦ
δὲ σωτῆρος ἡμῶν τὰ ἔργα αἰεὶ
παρῶν· ἀληθῆ γὰρ ἡμεῖς οἱ θεραπεύ-
ομεντες· οἱ ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν·
οἱ ἐκ ὠφθίσεως μόνον θεραπευό-
μενοι, καὶ ἀντιστάμενοι, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ
παρόντες· ὡς δὲ ὁπιδιμήνιος μόνον
τῶ σωτῆρι, ἀλλὰ καὶ ἀπαλλαχ-
θέντες ἡμῶν ὅτι χερόν ἰκανόν· ὡς
πάλαι εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας π-
νὲς αὐτῶν ἀφίκοντο.

Idem scriptor (*Quadratus*) su-
am ipsius antiquitatem satis de-
clarat his verbis : ' Servatoris au-
tem, inquit, nostri opera sem-
per conspicua erant, quippe quæ
vera essent: iis scilicet qui mor-
bis liberati, aut qui ex morte ad
vitam revocati fuerant. Qui qui-
dem non solum dum sanaban-
tur, aut dum ad vitam revoca-
bantur, conspecti sunt ab omni-
bus, sed secuto deinceps tem-
pore : neque tantum quam-
diu in terris moratus est Serva-
tor noster, verum etiam post e-
jus discessum diu superstites fu-

erunt : adeo ut nonnulli eorum etiam ad nostra usque tempora
pervenerint.

Cæterum qui Martyrologium sub e mentito Bedæ nomine edidit,
hæc ad diem 26. Maii habet : *Apud Athenas B. Quadrati Episcopi.*
Hic firmavit, ut nulla esca à Christianis repudiaretur, quæ ratio-
nalis & humana est. Unde forte aliquis colligere posset, in Qua-
drati Apologia hac de re actum fuisse. Sed suspicor, consarcinato-
rem istum ea, quæ de Eleuthero Episcopo Romano eadem die in
Martyrologio Romano dicuntur, improvide ad Quadratum retu-
lisse : dictum enim Papam talis dogmatis propugnatorem facit
quoque Anastasius, alios ut taceam.

Monitum de Aristidis Apologia.

Aristidem Philosophum Atheniensem simul cum Qua-
drato Apologiam Adriano obtulisse, Eusebius & Hi-
eronymus locis supra citatis testantur. *Philosophorum sen-*
tentiis contextam eam scribit Hieronymus Epist. 84. ad
Magnum. Ob quas quilibet illius particeps fieri desidera-
ret ;

ret; Catholicus vero Christianus ideo maxime, quod Deitas Jesu Christi in illa egregie fuerit adserta. Ita enim antiquum Martyrologium Romanum: *Hadriano Principi de Religione Christiana volumen obtulit, nostri dogmatis continens orationem, (forte rationem) & quod Jesus Christus solus esset Deus, præsente ipso Imperatore luculentissime peroravit.* Dionysii Areopagitæ martyrium quoque in dicta Apologia memoratum fuisse dubitare nos non sinunt veterum Martyrologiorum auctores, Ussuardus & Ado Viennensis, ex quibus ille ad diem 3. Octobris Dionysii martyrium referens subjungit: *Ut testatur Aristides vir fide sapientiaque mirabilis in eo opere, quod de Christiana religione composuit.* Addit Ado Viennensis in suo Martyrologio: *Hoc opus apud Athenienses summo genere colitur, & inter antiquiorum monumenta clarissimum tenetur, ut peritiores Græcorum affirmant.* Imo adhuc in Bibliotheca Calojerorum, qui prope Athenas in Monasterio Midelli habitant, dictam Apologiam servari, in Itinerario D. la Guilletiere legimus. Quam in rem ut peregrinantes istis in locis diligentius inquirent, & si laudata Apologia ibi haberi posset, eam publico Ecclesiæ commodo in lucem producant, omnes antiquitatis Ecclesiasticæ studiosi mecum, puto, optabunt.

AGRIPPA CASTOR.

DE hoc Scriptore Eusebius Lib. IV. cap. 7. hæc habet: *Εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸν ἐν τοῖς τότε γνωριμώτατος συγγραφέως Ἀγρίππᾳ Καστορῷ ἰκανώτατον καὶ Βασίλειδῃ ἐλεγχος, ὃ δεινότητι καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀποκαλύψεων γυνήϊας.* Pervenit ad nos Agrippæ Castoris, Scriptoris ea ætate nobilissimi, validissima adversus Basilidem confutatio: in qua hominis præstigias ac fraudes detegit. Eodem libro & Isidorum Basilidis filium refutatum esse, viri quidam eruditi collegerunt ex Theodoretis Lib. I. Hæret. fabul. cap. 4. Sed hujus verba ambigua sunt; neque hac de re certiores fieri possumus, quia liber Agrippæ prorsus periit, nec quicquam ejus superest, præter exigua ista quæ sequuntur.

Excerpta

*Excerpta ex Agrippæ Castoris Tractatu
contra Basilidem hæresiarcham.*

Ex Euseb. Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 7.

Εκράγων δ' αὐτὲ τὰ ἀποκρυφτά,
φωστὶν αὐτὸν εἰς μὲν τὸ εὐαγγέ-
λιον, τὰς αἰσάρας, ὡς τοῖς εἰκοσι σω-
τάξαι βιβλίοις, ὡς φήσας δὲ ἐαυ-
τοῦ ὀνομάσαι Βαρκαβάν καὶ Βαρκαφ,
καὶ ἄλλας ἀνυπόκριτας πινὰς ἐαυτοῦ
συστημένον· βαρβάρους τε αὐτοῖς
εἰς κατὰ πλῆξιν τὰ τοιαῦτα τε-
τυπότων ἐπισημαίνει, ὡς συνηγορίας
διδόσκειν τε ἀλλοφροσίν εἰδωλοδύ-
των, ἀπονομήνους, καὶ ἐξομνημένους
ἀπεργουλάκτας τὴν πίσιν καὶ τὰς τῶν
διαβόλων καυρὰς· Πυθαγορεῶς τε
τοῖς περὶ αὐτὸν πάντα τὴν σω-
τὴν ἐφ' ἀκαλούει.

Cuncta ejus (*Basilidis*) ar-
cana in lucem proferens
(*Agrippas*) quatuor & viginti li-
bros in Evangelium ab illo con-
scriptos esse memorat, ipsumque
sibi Prophetas confinxisse Barca-
bam & Barcoph, aliosque non-
nullos, qui nunquam exstitissent:
iisque barbara quædam nomina
imposuisse ad percellendos eo-
rum animos, qui hujusmodi re-
rum admiratione capiuntur. Ait
præterea illum docere, quod in-
differens sit, simulacris immolata
degustare, & persecutionum tem-
pestate licenter fidem abnegare:
Sectatoribus quoque suis Pytha-
goræorum more silentium quin-
quennii eum indicere affirmat.

Hieronymus in Catalogo Scriptor. Eccles. addit, quod Agrippas
refutavit Basilidis *Deum maximum Abraxas, qui quasi annum con-*
tinens, juxta Græcorum numerum supputetur. De hoc vide notas
ad Irenæi Lib. I. c. 23. Ast de Propheta *Barcoph* lege supra p. 38.

ARISTO PELLÆUS.

Aristonis Pellæi rara in Scriptoribus Ecclesiasticis oc-
currit mentio, nec alibi, quantum memini, quam
apud Euseb. Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 6. & Maximum in
Comment. ad cap. 1. Dionysii Pseudo-Areopagitæ de My-
stica Theologia, ubi eum Auctorem facit *Disputationis Ja-*
sonis & Papisci, quæ pro veritate Religionis Christianæ
suscepta, vel saltem scripta fuit. Atqui hunc Auctorem Chri-
stianum fuisse, ipse modo dictus Tractatus nos non sinit
dubitare: haud eundem autem esse cum isto Aristone, qui
Lib.

Lib. VII. Constit. Apostol. cap. 46. tertius Smyrnæ Episcopus dicitur, temporum ratio satis evincit. Si enim vera est Pseudo-Clementis traditio, (cui tamen Suidas in voce Πολυκαρπος alique recentiores Græci contradicunt) Aristo ille ante Imperatoris Hadriani tempora mortem obierit necesse est, quia Polycarpum jam sub Trajano, & ulterius sub Hadriano, atque Antonino Pio Ecclesiæ Smyrnenſi præfuisse constat. At vero Aristo Pellæus exeunte Hadriani, & ineunte Antonini Imperio floruit. Post decimum octavum enim annum Adriani eum scripsisse ex Eusebii verbis infra citandis patet; sub Antonino Pio autem supra dictum Tractatum ab illo editum esse, exinde colligo, quod Celsus, qui Hadriani tempore & ulterius aliquanto vixit, teste Origene Lib. I. contra Celsum pag. 8. ejus mentionem fecerit. Hæc enim leguntur apud Origenem Lib. IV. pag. 199. illius verba: Παπίσκος πινός καὶ Ἰάσονος ἀντιλογία ἐγνων, ἔ γέλωτος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλέους καὶ μίσους ἀξίαν. *Papisci cujusdam & Jasonis contentionem novi, non tam risu dignam, quam miseratione & odio.*

Misso itaque Scriptore, de quo nihil amplius habeo, quod dicam, ad ipsum scriptum considerandum progredior: cujus quis titulus, quæ summa, qualisve fuerit conditio, Origenes in responsione ad Celsi calumniam loco citato nos docet his verbis: ἐδὲν δὲ ἡφον ἐβελβίλω, πάνθ' ὄντων ἀκέραια δεινολογῶντος Κέλσου, καὶ φάσκοντος τὸ ὀπηγεραμυθῶν σύστημα, Ἰάσονος καὶ Παπίσκου ἀντιλογία περὶ Χριστοῦ, ἔ γέλωτος, ἀλλὰ μίσους ἀξίον εἶναι λαβεῖν εἰς χεῖρας τὸ σύστημα, καὶ ὑπομείναι καὶ ἀναγέδαι ἀκούειν ἔν αὐτῷ· ἰν' αὐτόθεν καταγνῶμεν Κέλσου, μηδὲν εὐείσκων μίσους ἀξίον ἐν τῷ βιβλίῳ — ἐν ᾧ ἀναγέγραπται Χριστὸς Ἰουδαῖον ἀφαιρέσθαι τὸν Ἰουδαϊκὸν χαραῶν, καὶ δεικνύς τὰς περὶ Χριστοῦ προφητείας ἐφαρμύζει τὸ Ἰησοῦ καὶ τοιγα ἔκ ἀλογώσας, ἐὰν ἀπεριπῶς τὸ Ἰουδαϊκὸν προσώπων τὸ ἑτέρῃ ἰσχυρῶς περὶ τὸν λόγον. *Ego tamen cuperem, quemcunque post audita grandia Celsi verba, dicentis scriptum illud, cui titulus est, Jasonis & Papisci contentio de Christo, non risu, sed odio dignum esse, accepto in manus opusculo, aliquantum operæ lectioni ejus insumere, ut reipsa doctus damnet Celsi vaniloquentiam, nihil odio dignum reperiens in libro illo*

illo — In quo inducitur Christianus cum Judæo disputans, & ex ipsis Judæorum Scripturis evincens quæcunque de Christo per Prophetas dicta sunt, in Jesum competere: quamvis strenue satisque Judaice contradicat adversarius. Dedit victas tandem manus Judæus antagonista, teste Celso, qui hanc Disputationem Græce scriptam in Latinum transtulit sermonem, & ita in Præfatione versionis fatuit: *Illud præclarum atque memorabile gloriosumque Jasonis Hebræi Christiani & Papisci Alexandrini Judæi disceptationis occurrit: Judaici cordis obstinatum duritiam, Hebræa monitione ac leni increpatione mollitam; victricem in Papisci corde Jasonis de Spiritus sancti infusione doctrinam. Qua Papiscus ad intellectum veritatis admissus, & ad timorem Domini ipso Domino miserante formatus, & in Jesum Christum Filium Dei credidit, & ut signaculum sumeret, deprecatus Jasonem postulavit. Probat hoc scriptura concertationis ipsorum, quæ collidentium inter se Papisci adversantis veritati & Jasonis asserentis & vindicantis dispositionem & plenitudinem Christi, Græci sermonis opere signata est.* Sic qui à Celso Epicureo gentili culpabatur, eum à Celso Christiano maxime laudatum legimus.

Personas disputantes quod attinet, Papiscum Judæum Alexandrinum modo dicebat Celsus; Jasonem vero Pamelius in Notis ad citata Celsi verba, alique eundem fuisse putarunt cum Jasone Thessalonicensi, cujus mentio fit Act. xvii. 5. & in Epistola ad Romanos xvi. 21. quemque Troadis Episcopum à Paulo constitutum refert Dorotheus in Synopsi. Sed iterum ratio temporis pene demonstrat, alium à dicto Jasone, (qui jam donum Thessalonicæ habebat, quando Apostolus illuc circa annum Christi 50. venit) fuisse disputatorem istum, si vere talis quispiam fuit. Fateor enim, fictas mihi videri personas istas, ut in Dialogis fieri solenne est. Aptissime sane Christiano imponi poterat nomen Jasonis, utpote quod à Jesu descendit, & à priscis Hebræis, ubi ad fidem Christianam conversi erant, ex reverentia loco hujus, quod olim gesserant, assumptum fuisse

credo: sicut Coloss. IV. II. memoratur *Jesus, qui dicitur Justus* (Ἰσως). Neque enim congruum erat, fidelium quenquam proprio Salvatoris nomine appellari. Quamquam & ante adventum Christi Hebræos Græcorum causa nomen *Jesu* in *Jasonis* mutasse discamus exemplo summi Pontificis *Jesu*, de quo Josephus Lib. XII. Antiqu. Judaic. cap. 6. ait: ὁ μὲν ἐν Ἰουδαίᾳ Ἰάσωνα ἐκάλουν μετὰ τὸν βασιλέα. *Jesus Jasonem se vocari maluit*. Sed siue verus siue fictus fuerit Dialogus ille, Aristoni certe tribuendus est; nec facile assequi licet, quare fieri potuerit, ut Clemens Alexandrinus in Hypotyposis Lucam ejus auctorem fecerit, cum res aliquamdiu post Lucæ obitum gestæ in illo fuerint relatæ. Unde suspicor, vel nos vitiose in Maximi textu infra recitando *lū* pro *in* legere, vel potius à Maximo verba Clementis haud recte lecta aut intellecta fuisse, cumque is disputationem Jasonis & Papisci allegans, Jasonis mentionem à Luca forte factam dixerit, (in actis scilicet Apostolorum,) hæc male ad ipsam disputationem relata esse. Cæterum periit eheu laudata hæctenus disputatio Græce scripta; nec superstes est Latina versio à Celso elaborata, sed sola ejus præfatio inter Cypriani opera habetur: *Quis qualisve Celsus ille fuerit non constat*, ait doctissimus D. Cavius pag. 34. Historiæ Literariæ Equidem Celsus Iconiensis Ecclesiæ præfulem Sec. III. Alexander Episcopus Hierosolymitanus & Theodotus Cæsariensis in Epistola ad Demetrium Alexandrinum, laudarunt apud Eusebium Lib. VI. Hist. Eccl. cap. 19. Sed an is ille fuerit, incertum est: certum autem, quod circa eadem tempora vixerit, siquidem ex plurimis præfationis locis liquet, eum vigentibus adhuc persecutionum temporibus, & ante susceptam ab Imperatoribus fidem Christianam scripsisse, quæ D. Cavii loco citato sunt verba. Quibus addo, *Christum* à Celso *Spiritum Sanctum* dictum, phrasi primis quidem seculis usurpata, sed post tertium, & exortam Arianæ hæresin vix audita. Atque hæc de disputatione Jasonis & Papisci ejusque versione dicta sufficiant.

Præter hunc Tractatum obsidionem Beththeræ & Judæ-

orum expugnationem integro libro descriptam esse ex Eusebii Lib. IV. cap. 6. tradunt Valesius in illum textum, & modo laudatus D. Cavius loco citato. Sed pace clarissimorum virorum dixerim, ex Eusebii verbis id haud necessario colligi. Ait quidem: Ἀρίστων ὁ Πελλαῖος ἱστορεῖ. Sed ipse Valesius recte vertit: *Scribit Aristo Pellæus*; & Hesi-chius quoque in Lexico ἱστορεῖ reddit μαρτυρεῖ. Unde non necesse est Historiam peculiari opere elaboratam inde inferre, sed omnino verosimile, quod Aristo verba, quæ ibi Eusebius habet, in antedicta disputatione contra Papiscum protulerit, perinde ut Tertullianus eadem Judæis in suo contra eos Tractatu objecit, aut forte hic Aristonem, sicuti facere solet, exscripsit. Qua de re vide quæ fragmentis subjungam, & in Notis ad finem hujus Tomi insuper dicam.*

Fragmenta Disputationis Jasonis & Papisci ab Aristone Pellæo conscriptæ.

Eusebius Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 6.

ΠΑΝ ἔδιντο ἐξ ἐκείνου καὶ τῆς οὗ τὰ Ἱερουσόλυμα γῆς πάντων ὁπλοῦνται, νόμου δὲ καὶ ἀρχαῖς Ἀδριανῶ, ὡς ἂν μὴ δι' ἐξ ἀποπλῆς δια-εῖν τὸ πατρῶον ἔδαφος, ἐσκε-λευσαμένον. Λείπων ὁ Πελλαῖος ἱστορεῖ.

EX eo deinceps tempore (XVIII. anno Hadriani) uni-versa Judæorum gens in regio-nem circa Hierosolymam sitam omnino pedem inferre prohibita est, lege & constitutionibus A-driani: adeo ut ne quidem è lon-ginquo patrum solum prospicere ipsis liceret, ut testatur Aristo Pellæus.

Scaliger in Animadversionibus ad Eusebii Chronicon pag. 216. non modo hæc, sed & præcedentia loco citato Eusebii ab istis ἀκρόαοντες, ὃ ἔ' πολέμῳ, tanquam Aristonis verba allegat. Sed ego ea tantum quæ hic posui, imo potius ista sola, quæ Italico, ut dici solet, charactere expressa sunt, Aristonis verba esse conjicio, quia Tertullianum, lib. contra Judæos cap. 13. iisdem illos alloquen-tem reperio: *Vobis pro meritis vestris post expugnationem Hieru-salem prohibitis ingredi in terram vestram, de longinquo eam ocu-lis tantum videre permissum est.* Ubi tamen Tertullianus nega-tivam in affirmativam convertit, ut misera hæc Judæorum fata adaptaret prophetiæ Esaïæ, (cap. 33. vers. 17. juxta LXX. Inter-

pretum. versionem) immediate ante citata verba ab eo allegata : *Oculi vestri videbunt terram de longinquo.* Qua in re ille non solum decreto Hadriani, sed & sibi ipsi contrarius est, quia paulo ante eodem capite 13. scripsit : *Interdictum est, ne in confinio ipsius regionis demoretur quisquam Judæorum, ut hoc quoque esset adimpletum per Prophetam (Esaïam I. v.7.) Terra vestra deserta, civitates vestrae igni exusta.* Si igitur interdictum fuit Judæis in confinio Palæstinæ habitare, haud licuit ipsis omnino terram sanctam oculis usurpare. Sed hæc obiter.

Hieronymus in Traditionibus Hebraicis in Genesin.

‘ *In principio fecit Deus cælum & terram.* Plerique existimant, sicut in altercatione quoque Jasonis & Papisci scriptum est, & Tertullianus in lib. contra Praxean disputat, nec non Hilarius in expositione cujusdam Psalmi affirmat, in Hebræo haberi : *In Filio fecit Deus cælum & terram.* Quod falsum esse ipsius rei veritas comprobat.

In Tertulliani libro contra Praxean cap. 5. diversa prorsus habentur : *Aiunt quidem, inquit, & Genesin in Hebraico ita incipere; In principio Deus fecit sibi filium.* Neque Hilarius in dictis commentariis alicubi ait, in Hebræo exstare : *in filio creavit Deus cælum & terram;* sed hæc solum in Comment. ad Psalm. 2. habet : *Bresith verbum Hebraicum est. Id tres significantias in se habet, id est, in principio, & in capite, & in filio.* Quæ ut Hebraicæ linguæ ignarus scripsit, diversas Patrum expositiones pro diversis significationibus vocis *Bresith* accipiens. Atque mysticam istam principii de Filio expositionem ab Aristone in disputatione adhibitam fuisse facile credo; sicut & Clemens Alexandrinus ex Prædicatione Petri eandem protulit, (cujus verba dedi in Notis ad Tomi I. Spicilegii pag. 328.) Basilium, Ambrosium aliosque recentiores ut taceam. Alit quod in Hebræo lectum fuerit : *In filio Deus fecit cælum & terram,* uti Tertullianus & Hilarius haud efutiverunt; ita nec ab Aristone dictum, sed Hieronymum in hoc, perinde ut prioribus duobus citandis, memoriæ defectu aut nimia festinatione lapsum puto.

Idem Lib. II. Comment. ad Galat. cap. III. vers. 13.

‘ Memini me in altercatione Jasonis & Papisci, quæ Græco sermone conscripta est, ita reperisse : *λοιδορία Θεῷ ὁ κρεμόμενος* id est, *Maledictio Dei, qui appensus est.*

Aquilam & Theodotionem hæc eodem modo reddidisse, nec non Ebionem Hæresiarcham interpretatum fuisse : *ὅτι ὕψους Θεῷ ὁ κρεμόμενος*, id est, *quia injuria Dei est suspensus,* Hieronymus ibidem testatur. Atqui hæc verba Papiscum Jasoni objecisse colligo

ligo ex Tertulliani lib. contra Judæos cap. 10. sub cujus initium ita Judæos alloquitur : *De exitu plane passionis ejus ambigitis, negantes passionem crucis in Christum prædicatam, & argumentantes insuper non esse credendum, ut ad id genus mortis exposuerit Deus filium suum, quod ipse dixit : Maledictus omnis homo, qui pependit in ligno.* Sicuti vero Tertullianus ad hanc objectionem ibidem respondet ; integrum Deuteronomii textum, ac hæc quoque recitans : *Maledictus à Deo est omnis qui suspensus fuerit in ligno, &c.* ita Jasonem idem fecisse probabile est. Cæterum quod mihi hanc inter Aristonis fragmenta & Tertulliani dicta contra Judæos consonantiam consideranti in mentem venerit, nolo hic dicere, ne conjectura mea in nimis prolixam excurrat digressionem ; dicam tamen in Notis ad præced. pag. 131.

Maximus in scholiis ad librum Dionysii de Mystica Theologia cap. 1.

Ανέγων ὃ τὸτο ἐπὶ τὰ ὕψανες καὶ ἐν τῇ συλγαραμυδίῃ Ἀρίστωνι καὶ Πηλαίῳ Διφλέξει Παπίσκῃ καὶ Ἰάσονι, ὡς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν ἑκτῷ βιβλίῳ τῶν ὑποτυπώσεων τῷ ἁγίῳ Λουκᾷ φησὶν ἀναγράψαι.

Legi etiam septem coelos in disputatione Papisci & Jasonis, ab Aristone Pellæo scripta, quam Clemens Lib. VI. Hypotyposeon ait S. Lucam descripsisse.

Quam absurdum sit, disputationem istam à Luca scriptam dicere, jam supra monui : de *septem* autem *cælis* vide Notas in calce hujus libri. *

S. JUSTINUS MARTYR.

Justini Martyris vitam ex ipsius aliisque antiquitatis Ecclesiasticæ monumentis post Halloixium ita egregie ac plene descripsit sæpe laudatus D. Cavius, ut vix quicquam addi queat. Meum idcirco opus, idque Lectori nec ingratum spero, nec inutile, unice erit, propria S. Martyris verba, quibus plurima de se ipso refert, justo ordine recensere, & textum tam Græci idiomatis quam Latinæ versionis, ubi vitiosus fuerit, emendare ; ubi obscurior, illustrare : posthæc vero ætatem Justini, qua vixerit, ac annum, quo circiter natus atque denatus fuerit, determinare. Patrem cum avo ac patriam designat S. Martyr initio Apol. I. (in editis II.) ad Antoninum Pium his verbis ab Eusebio quoque Lib. IV. Hist. Eccl. cap. 12. citatis :

Ἰωστίνου Πρίσκι, τῷ Βακχείῳ, τῷ ἀπὸ Φλαυίας νέας πόλεως Συρίας τῷ Παλαιστίνῳ. Quæ verba perperam à Langio Latine reddita in editionibus Justinī ita exstant : *Justinus Prisci Bacchii filius, Flaviae (quæ nova civitas est Syriae Palaestinae) ortus*. Ubi duo sunt errata, ambo à Valesio emendata in versione Eusebii, quæ ita habet : *Justinus Prisci filius, Bacchii nepos, oriundus Flavia Neapoli Syriae Palaestinae*. Priorem errorem, jam olim ab Hieronymo in Catalogo Script. Eccles. hujusque interprete Sophronio, nec non Photio Cod. CXXV. pag. 303. commissum Valesius in Notis ad citatum locum inde refutavit, quia Justinus addidit τῷ ἀπὸ Φλαυίας, quod non nisi de pluribus dici potest, de patre nimirum & avo. Posteriores non ille modo ibidem perstringit, sed & prolixius redarguit excellentissimus Polyhistor ac Patronus meus gratiosissimus Dn. Ezechiel Spanhemius Dissertat. IX. de Præstantia & usu Numismatum pag. 769. seq. edit. Amstelodamensis, ubi agens de Nummo, quem viderat apud Cl. Seguinum, hac inscriptione insignitum ΦΛΑΟΤΙ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΣΑΜΑΡΕΙΑΙ ita fatur : *Unde certe egregie illustratur præcipuum illius oppidi decus Justinus Martyr, eodem teste Apolog. II. τῷ ἀπὸ Φλαυίας νέας πόλεως τῷ Συρίας Παλαιστίνῳ, Flavia Neapoli Syriae Palaestinae ortus*, non ut male exprefferat interpres, *Flavia, quæ nova civitas est Syriae Palaestinae, ortus* ; qui ignorasse videtur Neapolim fuisse urbem ita dictam in eo tractu ; quanquam cum aliunde notam, tum inter nobiliores Palaestinae civitates juxta Cæsaream, Gazam, Ascalonem ab Ammiano Lib. XIV. relatam ; nec attendit ad consuetum Græcorum morem, composita urbium nomina in primitiva resolvendi, ut Ἀδώνη τέχης, Ἀδριανὴ διγῆς, Φλωμίνης πόλις, Κωνσταντίνης πόλις, &c. frequenter in iis, quæ Neapoles vocabantur νέας τῷ πόλεως. Addidit quoque laudatus vir : *Liquet etiam abunde ex eodem Nummo, cur idem Justinus Epiphania vocetur Σαμαρείτης*, nempe non religione ; erat enim Justinus gentilis : sed patria. Neapolim quippe idem esse oppidum, quod olim Sichema dictum fuit, ibidem probat ex ejusdem Epiphaniū Hæres. 80. ubi ait :

Εν Σικίμοις, ἐν τῇ νυνὶ καλεομένη Νεαπόλει. *In urbe Sichem, quæ hodie Neapolis dicitur.* Cum qua consonant verba Hieronymi in Epitaphio Pauli scribentis: *Transiit Sichem, non ut plerique errantes legunt Sichar: quæ nunc Neapolis appellatur.* Atque hinc Justinus in Dialogo cum Tryphone pag. 349. de Samaritanis ita loquitur: *ἐν δὲ τῷ ἐπὶ τῶν Σαμαριτῶν, λέγω ὅτι τῶν Σαμαριτῶν, πρὸς φροντίδα ποιέμεθα.* *Neque enim rationem alicujus popularium meorum, Samaritanorum inquam, habens, &c.* Confer. Apol. I. pag. 52.

Educationem ac ardentissimum, quo adhuc Gentilis flagrabat, Philosophiæ studium, ipse S. Martyr exponit in principio Dialogi cum Tryphone Judæo, ac ubi se primum ad Stoicum, inde ad Peripateticum, tum ad Pythagoricum Philosophum accessisse narraverat, relictis illis ad Platonicos, horumque præcipuum aliquem in urbe Neapoli se convertisse testatur his verbis, p. 219. *ἔδοξε μοι καὶ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐντυχεῖν· πολὺ γὰρ καὶ τότε τῶν κλέεσθαι. Καὶ δὴ νυνὶ ἐπιδημῶσι τῇ ἡμετέρᾳ πόλει σπουδαῖ ἀνδρῶν καὶ ἀφύχοντι ἐν τοῖς Πλατωνικοῖς, σπουδάζουσιν ὡς τὰ μάλιστα, καὶ φιλοσοφίαν, καὶ πλεῖστον ὅσον ἐκείνης ἡμέρας ἐπισκιδόν. Καὶ με ἤρει σφόδρα ἡ τῶν ἀσωμάτων νόσις, καὶ ἡ διαίτα τῶν ἰδεῶν ἀνεπὶ μοι τῇ φρονήσει· ὀλίγη δὲ ἐν τῷ χρόνῳ ὅμῳ σφοδρὸς γιγνέσθαι, καὶ ὑπὸ βλακείας ἡλπίον αὐτῆς κατὰ φεῖσθαι τὸν Θεόν· τέτο γὰρ τέλει τῇ Πλάτωνος φιλοσοφίας. Placitum mihi fuit, cum Platonici quoque conversari: nam & ipsi valde inclyti erant, (hoc comma per negligentiam forte Typographi in Latina Langii versione tam in Commeliniana quam Paris. edit. deest.) Itaque apud virum haud ita pridem in urbe nostra (Neapolin intelligo) degentem, prudentem, atque inter Platonicos excellentem, multum fui, profeci & plurimum quotidie crevi. Valde me delectabat incorporeorum notio, & idearum contemplatio mentem meam quasi alis quibusdam altius evehebat: unde intra breve tempus me sapientem factum esse rebar, illicoque Deum conspecturum esse, per stultam persuasionem sperabam: nam hic Platonis philosophiæ est finis. Mox narrat, se amore contemplationis in solitudinem raptum aliquando, locum mari proximum petiisse, ubi ei occurrerit παλαιὸς τις πρεσβύτερος ἰδεσθαι ἐκ εὐχαταφρόνης.*

παρεόντι, πρῶτον καὶ σεμνὸν ἥθος ἐμφαίνει· *senex quidam, adspectu minime contemnendus, lenes simul & graves prae se ferens mores*; cum quo habitum prolixum colloquium, ac egregia sacrorum Prophetarum, velut omnibus Philosophis & antiquiorum, & excellentiorum, encomia aliaque à sene isto dicta recenseret, indeque subiungit p. 225. Εμὲ δὲ παραχρῆμα πῦρ ἐν τῇ ψυχῇ ἀνέφθηκε, καὶ ἔρως ἔχει με πρὸς σοφιστὰς, καὶ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἱ εἰσι Χεῖρε φίλοι. Διαλογιζομένης τε πρὸς ἑμαυτὸν τὰς λόγους αὐτῶ, ταύτῃ μόνῳ εὖεισκον φιλοσοφίαν ἀσφαλῆ τε καὶ σύμφορον. Οὕτως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν φιλόσοφῳ ἐγώ. *Confestim vero in animo meo ardor excitatus est, & amor me invasit Prophetarum & virorum illorum, qui Christo cari sunt. Ac revolvens ipse mecum dicta illius, hanc ipsam solam comperi esse certam atque utilem Philosophiam* (doctrinam scilicet Christianam.) *Atque hac ratione per hac ego Philosophus evasi.*

Sed alia insuper, quibus à Platonica Philosophia ad Christianam adductus est, argumenta aliis in locis memorat. Ac Apologia I. quidem in editis pag. 50. hæc habet verba, quæ sicut Eusebio digna visa, ut Historiæ Ecclesiasticæ Lib. IV. cap. 8. ea infereret, ita & hic ea recitare, ac varias Eusebii lectiones notare placet: καὶ γὰρ αὐτὸς ἐγὼ τοῖς Πλάτωνι χαίρων διδάγμασι, ἀβδαλλομένης ἀπείων Χεῖραντες, ὄρων δὲ ἀφόβως πρὸς θάνατον, καὶ πάντα τὰ ἄλλα (hæc vox in Eusebio deest) νομιζόμενα φοβερά, ἐνέοντες ἀδύνατον εἶναι ἐν κακίᾳ καὶ φιλονεικίᾳ ὑπάρχειν αὐτές. Τίς γὰρ φιλήσων, ἢ ἀκρατής, καὶ ἀνθρώπων (Euseb. ἀνθρωπείων) σαρκεῶν βόραν ἀγαθὸν ἡγέμευ (Euseb. ἡγέμευ ἀγαθὸν) δυνάμει ἀν θάνατον ἀσπάζεσθαι, ὅπως πρὸς αὐτῶ ἀγαθῶν σερπιδῇ. (melius apud Eusebium: τὴν αὐτῶ σερπιδεῖν ὀφθαλμῶν) ἀλλ' ἐκ ἐκ παντὸς ζῆν. μὲν (hæc particula deest in Euseb.) αἰεὶ δὲ ἐνθάδε βιοτῶν, καὶ λαμβάνειν τὰς ἀρχοντας ἐπειράτο· ἐχ' ὅτι γε (& hæc particula ab Euseb. omisita) ἑαυτὸν κατήγγελλε φορευθῆσθαι. Nam & ego ipse Platonis disciplinæ sectator, cum calumniose audirem Christianos deferri, intrepide autem ad mortem & alia, quæ terribilia esse censentur omnia, adire conspicerem: cogitavi ipse mecum, fieri haudquaquam posse, ut illi in pravitate & voluptatum amore viverent. Quis enim voluptatibus deditus, aut intemperans, aut hu-

manarum

manarum carniū dapes pro deliciis habens, mortem libenter amplecti queat, ut suis semetipsum orbet bonis; ac non potius modis omnibus, ut hanc sibi perpetuo vitam agere, & celando Principes fallere possit, tentet, nedum per denunciationem se ipsum offerat occidendū? Deinde pag.

51. ait: Χριστιανὸς εὐρεῖσθαι καὶ εὐχόμενος καὶ παρμάχως ἀγωνιζόμενος ὁμολογῶ· ἐχ' ὅτι ἀλλοτεία ὄντα τὰ Πλάτωνος διδάγματα τῷ Χριστῷ, ἀλλ' ὅτι ἐκ ἐστὶ πάντῃ ὁμοία, ὥσπερ εἰδὲ τὰ τοῦ ἄλλων, Στωικῶν τε καὶ ποιητῶν, καὶ συγγραφέων. Ut Christianus inveniret, me & votis omnibus optasse, & omni contentione eo allaborasse profiteor: non quidem quod alienæ à Christo sint doctrinæ Platonis; sed quod non in omnibus sibi sint similes; sicuti nec aliorum, Stoicorum scilicet, & Poetarum, & Historicorum. Poëtarum maxime impia figmenta ab Ethnica superstitione eum abegisse testatur in principio sermonis ad Græcos pag. 37. his verbis: Μὴ ὑπολάβετε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἄλογον ἢ ἀνεπίκριτον εἶναι μὲν τὸ ἐκ τοῦ ὑμετέρων εἰδῶν χρεισμὸν. Οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς εὖρον ὅσον ἢ θεοφιλέας αὐτὰ γὰρ τὰ τοῦ ποιητοῦ ὑμῶν σωτάματα λύσης καὶ ἀκραισίας ὄντι μνημεῖα. Ne existimate Græci, me sine ratione & judicio à ritibus vestris descrivisse. Nihil enim in illis sanctum & Deo acceptum inveni; siquidem illa quæ Poëtæ vestri composuere, rabiei & incontinentiæ sunt monumenta.

Cæterum S. Justinus non semper in patria hæsit, sed diversas obiit terras, variaque notatu digna in peregrinationibus suis observavit, quorum unum atque alterum refert in Parænesi ad Græcos. Nam pag. 14. ubi LXX. Interpretes diversis cellulis inclusos S. Scripturas non modo in eandem sententiam, sed & iisdem verbis Græce reddidisse memoraverat, addit: Ταῦτα ἐμῶδον ὑμῖν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, εἰδὲ πεπλασμένας ἰσοείας ἀπαγγέλλομεν· ἀλλ' αὐτοὶ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ θυρόμενοι, καὶ τὰ ἴχνη τοῦ οἰκίσκου ἐν τῇ Γάζῃ ἐωρακότες ἐπὶ σωζόμενα, καὶ παρὰ τοῦ ἐκεῖ, ὡς τὰ πάτρια παρεληφότων ἀκηκοότες ταῦτα ἀπαγγέλλομεν. Hæc vobis, viri Græci, non ut fabulam, neque ut confictam historiam renunciamus: sed qui ipsi Alexandria fuerimus, & vestigia domuncularum apud Phæarum (septem ab ea stadiis distitam, ut præcedenti pag. 13. ait) adhuc reliqua viderimus, & ab incolis, qui res patrias

à majoribus per manus sibi traditas acceperunt, audierimus, ea commemoramus. Unde mox ad testimonium Philonis & Josephi Judæorum provocat. In eadem contra Græcos oratione prope finem de Sibylla Cumana differens, aliud quod in Italia peregrinatus vidit, memoriæ prodit sequentibus verbis, quæ nec me transcribere, nec illos legere pigebit, qui integra sæpe recentiorum Itinerariorum volumina legere amant: Ταύτην δὲ ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ὡρμηθεύσασα, Βηρώσῃ τῇ Χαλδαϊκῇ ἰστορίᾳ γράψαντι θυγατέρα ἔσται· εἰς (in editt. Paris. vitiose legitur εἰς) τὴν μὲν τῇ Καμπανίᾳ ἐκ οἷο ὅπως ἀφελᾶσθαι, ἐκεῖ τὸς χρησμοὺς ἐξαγορεύειν· ἐν τῇ Κυμῷ, ἔτι καλεσμένη πόλει, ἐξ σημείοις διδωσθῆναι Βαίων, ἐνθα τὰ θεῖα τῆς Καμπανίας ἐστὶ συμβαίνειν. Εἰδεσάμεθα δὲ ἐν τῇ πόλει γλυφοὶ καὶ πᾶσι τόπον, ἐν τῇ βασιλικῇ μεγίστῃ ἐξ ἐνὸς ἐξισμένῳ λίθῳ ἔγνωμεν, πρῶτον μάλιστα, καὶ πάντος θαυμάσιον ἄξιον· ἐνθα τὸς χρησμοὺς αὐτῷ ἀπαγγέλλειν οἱ ὡς τὰ πάτρια παρεληφότες παρὰ τοῦ ἐσθίου προγόνων ἔρασκον. Ἐν μέσῳ δὲ τῇ βασιλικῇ ἐπεδείκνυσον ἡμῖν τοῖς δεξαμένους ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξισμένης λίθου ὡν πληρεφόων ὕδατος, λέγοντες αὐτῷ ἐν αὐταῖς ἔλεγον, καὶ πολλὰ ἀναλαβάνουσα εἰς τὸ ἐνδύτατον τῇ βασιλικῇ βαδίζειν οἶκον ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξισμένον λίθου· καὶ ἐν μέσῳ τῆς οἴκου καθέζομεν ὅτι ὑψηλὴ βίβλος καὶ θεῖα, ἔτι τὸς χρησμοὺς ἐξαγορεύειν. *Hanc (Sibyllam) Babylone ortam ferunt, Berosi, qui Chaldaicam historiam scripsit, filiam: eam in Campaniæ oras nescio quomodo profectam, in urbe quadam, cui Cumæ nomen est, sexto à Baiis (qui locus thermas Campanas habet) lapide, oracula edidisse. Vidimus nos ea in urbe cum essemus, locum quendam, in quo ingentem basilicam, uno fabrefactam saxo contemplati sumus, rem profecto maximam & omni admiratione dignissimam, ubi responsa eam dedisse affirmabant illi, qui res patrias à majoribus suis traditas acceperant. In media autem basilica ostenderunt nobis tria folia (sive labra) ex eodem excisa lapide; quibus aqua repletis, lavare ibi eam, & stola sumpta, in penitissimam basilicæ ædem eodem saxo exstructam se recipere, atque in media ea æde super sublimiore gradu & throno considerare solitam, & oracula ad eum modum promulgasse dixerunt. Addit Justinus inter plurimos alios Scriptores Platonem quoque in Phædro ejus mentionem*

mentionem facere : & Sibyllæ quidem ibi meminit, verum unde esset, haud indicat. Imo Plato haud potuit meminisse hujus Sibyllæ, filix Berosi, siquidem 80. circiter annis post obitum Platonis floruit, imo mortuo Platone sub Alexandro natus Antiocho post Alexandrum tertio Regi Asiæ historiam Chaldaicam dedicavit, teste Tatiano Orat. contra Græcos. Sub medium vero libri de mirabilibus auscultationibus inter Aristotelis opera, hæc legimus, à S. Martyris relatione si recte accipiantur, haud absona : *Εν τῇ Κύμῃ τῇ πρὸ τῆς Ἰταλίας δείκνυται τις, ὡς ἔοικε, θάλαμος κατὰ γῆν Σιβύλλης τῆς χρησμοδόγου· ὡς πολυχρονιωτάτῳ ἡμερομήνῳ παρδόνον ἀφμεῖναι φασιν.* Ubi vocem θάλαμος haud intellexit interpres, qui sic habet : *In Cuma circa oram Italiæ ferunt thalamum subterraneum Sibyllæ fatidicæ esse, ejus scilicet, quæ ætate quamlibet provecta virginitatem servasse impollutam traditur.* Quid perpetuæ virgini cum thalamo? θάλαμος itaque hic est facellum, quod οἶκον ἐνδοτικόν τῆ βασιλικῆς dicebat Justinus. Nam θάλαμοι τῶ καλῶσαι etiam dictæ interiores cellæ in plerisque templis, τῶ præcipue sæminarum Dearum : unde τῶ θαλαμῶν πύλοι earum dicti Sacerdotes, uti notavit Salmasius in cap. 55. Solini Polyhistoris pag. 856. col. 2. Atque ita ipse Solinus cap. 2. facta Cumarum mentione ait : *Ibidem Sibyllæ facellum est, sed ejus, quæ rebus Romanis quinquagesima Olympiade interfuit :* Ubi tamen quoad tempus hallucinatur Solinus, sicut animadvertit Salmasius in hunc locum.

Sed ad Justinum meum revertor : qui nihil quidem singulare amplius de se testatum in genuinis scriptis reliquit, sed tamen proprii fati vates fuisse videtur Apol. II. (in editis I.) pag. 46. his usus verbis : *κατὰ τὴν προσδοκῶν ὑπὸ τῶν τῶν ἀνομασιμένων ὀπθευενδύων, καὶ ἐν τῷ ἐμπαιγνύων, ἢ καὶ ὑπὸ κρίσεως τῶ φιλοφῶν καὶ φιλοκόμπῃ· ἔγδ φιλόσοφον εἰπεῖν ἄξιον τῶ ἀνδρα.* Et ego igitur expecto, ut ab aliquo eorum, qui nomine sunt Philosophi, insidiis appetar τῶ ligno infigar, vel ab ipso etiam Crescente Philosopho (id est, strepitus popularis amatore) τῶ jactabundo : indignus namque est, qui Philosophus (id est sapientiæ amator) dicatur. Quæ verba

citans Eusebius Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 16. in Justino vocem quandam emendandam esse docet, ipse quoad aliam corrigendus. Nam sicut apud Eusebium φιλοσόφου legendum est, pro ἀφιλοσόφου, (quam vocem scriba quispiam priori non intellecta, in Justino ante Eusebium, sive in Eusebio commutavit) ita in Justino pro ἐμπαλῶναι malim ex Eusebio reponi ἐνπαλῶναι sicut & Nicephorus Lib. III. Hist. Eccles. cap. 22. habet, & Rufinus legit, Latine reddens: *baculo & clava feriri*; quomodo & Langus in Nicephori, Christophoronus autem in Eusebii versione: *fustuarium pati*. Atque hanc quidem interpretationem rejecit Valesius, per ζύλον intelligens *nervum* sive *compedes*, ut Actor. XVI. 24. ego vero tam Rufini ac sequacium versionem, quam Eusebii Græcam in Justino lectionem præ vulgata ideo amplector, quia eventus hisce exacte respondit; sive quod Justinus prophético ductus ista scripserit spiritu, sive quod Crescens maligno actus spiritu illa ipsa, quæ Justinus ominatus erat, mala ei inferre voluerit. Ita enim in Actis martyrii Justini & sociorum apud Baronium Tom. II. Annal. A. 165. num. 6. sonat sententia mortis à Rustico præfecto pronuntiata: *Qui diis sacrificare & Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæsi ad capitalem pœnam abducantur, quemadmodum leges præcipiunt*. Dictum factum: *Itaque sancti Martyres Deum collaudantes ad consuetum locum perducti post verbera securi percussi sunt, & in Salvatoris confessione martyrium consummarunt*. Ac Crescentem hujus passionis auctorem fuisse, Acta quidem haud perhibent, non dubitare autem nos finit ipse Justini discipulus Tatianus in oratione contra Græcos, cujus verba in editione Paris. pag. 157. & seq. ita sonant: Κρίσκος ὃν ὁ ἐννεοστήσας τῇ μεγάλῃ πόλει, παιδερασεῖα μὲν πάντα ἐπερνεῖκεν, φιλαργυρία δὲ πανὺ πρῶσεχῆς ὤ. θανάτῳ δὲ ὁ καταφρονῶν ἑαυτὸν ἐδεδίει τὸ θάνατον, ὥς καὶ Ἰησοῖον καθεάπερ καὶ ἐμὲ, ὡς καὶ τὸ θανάτῳ φεβεσθαι πρᾶγματεύσασθαι. διότι κηρύττων πλὴν ἀλύσειαν λίσχης καὶ ἀπατεῶναι τὰς φιλοσόφους συνήλειχεν. Quæ ibidem Latine red-dita sunt sequentem in modum: *Crescens denique ille Megalopoli nidulatus, maxime omnium puerorum incesto amori deditus,*

deditus, & pecuniæ studio addictissimus erat: mortem vero cum cæteris contemnendam suaderet, ipse tam male de ea sentiebat, ut Justinum, sicut & me, tanquam extremo malo morti traderetur, eo quod ille veritatem prædicans voluptuosos & impostores Philosophos argueret. Ubi plura in Græco partim, partim in Latino textu sunt emendanda ex Euseb. Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 16. in quo ista Tatiani verba allegantur. In Latino pro Megalopoli lege in magna urbe, & intellige Romam. In Græco pro καταργησῶν & αὐτὸν forte reponenda καταργησῶν συμβελλούων, & αὐτὸς, ut Eusebius habet; loco καὶ διὰ πᾶς ἐμὲ, ἢ omnino ex Eusebio substitue: καὶ διὰ πᾶς μὲν, (neque enim sensus alioqui est perfectus) & Latine verte: ipse tantopere eam (mortem) formidabat, ut Justinum, tanquam gravissimo malo, morti tradere conaretur. Melior quoque videtur lectio Eusebii ἐξήλθεν quam συνήλθεν: siquidem hoc verbum vix uspiam in Scriptoribus reperire est.

Cæterum Martyrium Justini quod attinet, Acta modo citata de alio Justino accipienda esse, nostrum autem cicutà è medio sublatum vult Clariss. Papebrochius ad diem 13. Aprilis num. 4. & seqq. Ast mihi nullum dubium, de nostro Justino ibi agi, utpote cui omnes ibi designati characteres apprime conveniunt. Ita enim ibi Justinus ad Præfectum fatur: *Omnium disciplinarum genus discere conatus sum, omnemque eruditionem expertus, postremo vero Christianorum disciplinæ adhæsi.* Atqui hæc illa ipsa sunt, quæ supra pag. 135. & seq. ex Dialogo cum Tryphone allegavi. Porro interroganti Præfecto respondit Justinus: *Ego prope domum Martii cujusdam ad Balneum cognomento Timothinum hætenus mansi: veni autem in urbem Romam secundo, neque alium quempiam locum, nisi quem dixi, cognosco: ac si quis ad me venire voluit, communicavi cum illo veritatis doctrinam.* Justinum autem Martyrem bis Romam venisse constat, deque eo Eusebius Lib. IV. cap. 11. Καὶ ὃ ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰς ἀγρεῖδας ἐποίητο. *Ipse enim in urbe Roma domicilium habuit,* uti Valesius vertit: quanquam ἀγρεῖσαι etiam congressus

ac colloquia significant, sicque & alterum istud exprimant, quod Justinus ait, *se veritatis doctrinam cum aliis communicasse*. Id enim studium noster Justinus in Dialogo quoque cum Tryphone Judæo pag. 308. profitetur his verbis: ἔσ' ὁμοίως ὑμῶν μεταπείθειν μὴ παντάῃς ἀγωνιζόμεθα, εἰδότες ὅτι πᾶς ὁ δυνάμενος λέγειν τὸ ἀληθές, καὶ μὴ λέγων, κερδίζεται ὑπὸ Θεοῦ. Quos (errantes Ethnicos) similiter ut vos (Judæos) persuasionibus eo traducere contendimus, ut ne errare pergant: compertum habentes, qui cum verum dicere queat, & non dicat, cum à Deo judicatum iri. Et p. 354. Εγὼ δ' ἐπιστάμαι ἐγὼ: ἔτι καὶ εἰδὼτα μὴ λέγειν δόξαν ἡγούμενα. Ego quod sciam, dicam: neque enim si sciam, justum esse, ut non dicam, puto. Confer Lib. de Monarchia Dei ab initio. Ulterius cum Præfectus Justinum interrogasset: *Persuasumne babes fore, ut in cælum adscendas?* ipse respondit, se utique gratuitam sperare mercedem in cœlis, conservandam quoad totus mundus consummetur. Quam responsionem iterum hypothesibus Justini consonam esse quilibet fatebitur, qui Dial. cum Tryphone pag. 233. & 306. &c. legerit. Accedit denique suffragium Hieronymi in Catalogo Script. Eccles. de Justino nostro dicentis: *Pro Christo sanguinem fudit*; quod de homine potu veneni enecato dici haud potest, quicquid contra disputet Papebrochius. Frustra vero objicit, quod in dictis Actis nihil legatur de libellis Imperatori oblatis, vel de disputationibus contra Philosophos, vel de Crescentis Cynici machinationibus. Neque enim Scriptori isti animus fuit, omnem Justini vitam cunctaque ejus acta enarrare, sed ultimam solum passionem, quæque proxime eam antecesserunt, literis consignare; siquidem his incipit verbis: *Comprehensi Justinus & qui cum illo erant, adducti sunt ad urbis Præfectum Rusticum nomine*. Quis istud malum Justino struxerit, addere minus necessarium existimavit; licet ex supra dictis constet, Crescentem illum fuisse, ut & alios Philosophos, de quibus Aponius sub finem Lib. I. Commentariorum in Canticum Canticorum ad ista verba: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*, ita scripsit: Sicut
de

de magno viro Justino Philosopho refert factum, qui ex sua vanissima ad veram Philosophiam Christi dum convertitur, & conversus pro sancta religione contra Gentiles pugnat, & quosdam filios matris Philosophos redarguit blasphemantes, callide in secreto vocatus, ab iis magistris interfectus est. Quæ Aponii verba ideo adduxi, quoniam citatum Actorum initium bene illustrant, & quomodo Justinus à Philosophis in secretum quendam locum invitatus, dolo captus, indeque ad supplicium raptus sit, exponant. Sed ut ad rem redeam, neque Græci in Menologio, ad quod provocat Papebrochius, ei patrocinantur. Equidem duos illi faciunt Justinos, cicuta è medio sublatum unum, alterum cum sociis capite truncatum. Sed unde probabitur, eum de quo loquimur Justinum priorem, non posteriorem esse? quin posteriorem fuisse Græci aperte docent in Menæo apud Halloixium in Vita Justiniani cap. 26. Nihil igitur est, quod in sententiam diligentissimi alioqui & de pluribus sanctis optime meriti Papebrochii nos pertrahat; plura vero ante dicta contrarium demonstrant. Quibus & hoc accedit, quod Rusticus præfectus, qui sententiam mortis in Justinum pronunciaffe in Actis narratur, sub Marco Antonino floruerit: quo imperante Justinum nostrum obiisse martyrium, jamjam probabo.

Equidem Eusebius in Chronico Canone ad Annum 13. Antonini Pii adscripsit: Κέλσους Κυνικός Φιλόσοφος ἐγνωρίζετο, ὅς Ἰουστίνῳ τῷ κατ' ἡμᾶς δέει Φιλοσόφῳ ἔ μαρτυρικὸν συνισκόμενος θάνατον, ἐλεγχόμενος ὑπὸ αὐτοῦ ὡς λήχυν ἢ ἀπατεῶν. Quæ verba Hieronymus vertit: Crescens Cynicus agnoscitur: qui Justino nostri dogmatis Philosopho, quia se (illum) gulosum & pravaricatorem Philosophiæ coarguebat, persecutionem suscitavit, in qua ille gloriose pro Christo sanguinem fudit. Similiter & in primo Tractatu κεννῶν extrema Justiniani fata inter res sub Antonino Pio gestas referuntur. Sed correxit postea hunc errorem Eusebius in Historia Ecclesiastica Lib. IV. cap. 16. ubi ait, Justinum Martyrii corona redimitum fuisse, postquam secundam Apologiam Imperatoribus obtulit: hanc autem mox cap. 18. Antonino Vero, Antonini

Antonini Pii successori, nuncupatam esse expresse testatur. Quæ res si ita se habet, nullum est dubium, quin sub modo dicto Imperatore vitam finiverit Justinus. Ast Valesius in Notis ad locum proxime citatum, tribus argumentis contra Eusebium probare contendit, posteriorem quoque Justinii Apologiam Antonino Pio ac Senatui traditam fuisse. Cujus sententiæ subscribere duo illustria Ecclesiæ Anglicanæ lumina doctissimique præfules, Pearsonius & Fellus, horumque amicus, doctissimus Dodwellus Dissert. III. in Irenæum §. 19. Respondit tamen argumentis Valesii Cl. Dupinius Not. 5. ad *caput* de Justino Martyre, ac plenius ea refellit Pagius in Critica contra Baronium ad A. 162. num. 2. seq. ex quo excerpta leguntur apud Tentzelium Part. I. Dissertationum Selectarum pag. 422. Primum argumentum Valesii inde petatum est, quod Justinus in dicta Apologia factum alicujus mulieris narrans dixerit, eam libellum obtulisse *οὐ τῷ αὐτοκράτορι*, cum plurali numero uti debuisset, si Marco Antonino ejusque collegæ Lucio Vero illam porrexisset. Ad hoc regeffit Pagius, *etiam dum plures Imperium administrarent, in actis publicis sæpe unius tantum mentionem factam.* Id quod non modo ipse loco citato probat, sed & pluribus exemplis alia occasione confirmavit laudatus Dn. Dodwellus cap. 14. Dissertationis de primæva Pontificum Romanorum successione. Accedit quod Lucius Verus tunc Roma abfuisse, & in Persas expeditionem fecisse videatur, quando Justinus Apologiam obtulit: unde & Eusebius loco citato eam *ὡς ἂν Ἀντωνίνου Οὐγγου* directam fuisse ait, nulla Lucii Veri mentione facta; licet præcedenti cap. 16, illam *ἀρχῇ* *Imperatoribus* in plurali numero traditam dicat. Sed misso priori argumento ad secundum progredior, quod majoris momenti esse videtur. Id Valesio suppeditarunt ista, quæ Justinus refert, Lucii Martyris verba, Urbicium Præfectum ita alloquentis: *ὃς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἔδωκεν τὴν ἀπολογία καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ἔδωκεν καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ἔδωκεν καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος*, (uti legimus apud Euseb. Lib. IV. cap. 17. rectius quam in edit. Justinii, ubi perperam habetur *φιλοσόφου*) *Hujusmodi forma*
judicii

judicii non convenit temporibus Imperatoris Pii, nec Philosophi Cæsaris filii, nec Senatui Romano. Quibus aperte Antoninum Pium, & Antoninum Philosophum designatos vult Valesius. Respondet vero Pagius, Marcum Antoninum Philosophum quandoque etiam Pium cognominatum fuisse non modo in Nummis & Inscriptionibus, sed & apud Themistium, cujus verba ipse Valesius in Notis ad Lib. V. Euseb. cap. 5. citavit. Addo, Julium Capitolinum quoque Vitam Marci Antonini tam sanctitatis ejus, quam Philosophiæ encomio exorsum fuisse sequentem in modum: *Marco Antonino in omni vita philosophanti viro, & qui sanctitate vitæ omnibus præcelluit, &c.* Unde & à Lucio talis titulus ei tribui potuit. Vidit hoc Valesius, ideoque præoccupans ait: *Dicet forte aliquis, nomine Imperatoris Pii Marcum designari, quippe qui Patris sui cognomen assumpserit.* Excipit itaque ulterius: *Sed si hoc conceditur, quisnam erit ille Philosophus Cæsaris filius?* Mira sane quæstio, tantoque viro, quantus Valesius erat, indigna. Imo vero Philosophus Cæsaris filius erat, non quidem Commodus, uti Dupinius falso opinatus est; sed Lucius Verus, Marci Antonini in imperio gerendo coadjutor, cui Justinus Martyr jam Apol. 1. hunc ipsum titulum adscripserat, & de quo Julius Capitolinus in Vita ejus parum ab initio: *Hunc, inquit, naturalis pater fuit L. Aelius Verus, qui ab Adriano adoptatus, primus Cæsar est dictus.* Tantum itaque abest, ut secundum Valesii argumentum rem evincat, ut contra potius probet, Apologiam II. M. Antonino & L. Vero ac Senatui Romano oblatam fuisse. Si enim Lucius tempore Antonini Pii Urbicium istis, quæ supra recitata sunt, verbis compellasset, præter Senatum & Cæsaris filium Lucium Verum duo ipsi nominandi fuissent Antoninus Pius & Marcus Aurelius Antoninus, sicuti Justinus initio Apologiæ II. illos omnes distincte alloquitur. At vero dum unius tantum Pii αὐτοπάτωρος mentionem fecit Lucius, alterum solum horum tunc superstitem fuisse colligo, Marcum scilicet Antoninum, cognomento *Philosophum & Pium.* Atqui hunc

præcipue Justinus respexit in clausula dictæ Apologiæ, quæ ita sonat: Εἰς τὴν καὶ ὑμῶν ἀξίως εὐσεβείας καὶ φιλοσοφίας τὰ δίκαια καὶ ἐν ἑαυτοῖς κείναι. *Itaque & vobis liceat, prout pietas & Philosophia requirit, iusta in vosmetipsos decernere.* Tertiam denique Valesii objectionem à persona Urbicii, utpote quem sub Antonino Pio Præfectum urbi fuisse probat, desumptam facile solvit Pagius, dicens, *eum Præfecturam urbanam Antonino Pio imperante, iterumque eandem dignitatem Marco imperium administrante gessisse:* unde posteriori vice ea quæ Justinus in Apologia refert contingere, ac paulo post, succedente in locum Urbicii Rustico, eadem ipsi Justino accidere, sicut ex Actis supra dictis patet. Rusticum enim singularem apud M. Antoninum gratiam iniisse, ac bis Consulatum gessisse, Julius Capitolinus in vita M. Antonini diserte testatur.

Jam ulterius inquirendum est, quo Marci Aurelii Antonini, quove propriæ ætatis anno martyrio defunctus sit Justinus. Missis diversis aliorum sententiis, quas diligenter recensuit Tentzelius Exercit. IV. §. 8. ego anno Christi 163. vel 165. id factum arbitror. Rusticus enim Præfectus, sub quo Justinum passum esse ex Actis martyrii & Epiphaniî hæres. XLVI. liquet, præfecturam Consulatu Æliani & Pastoris suscepit, uti docet Reinesius Epist. XXXV. pag. 247. Horum vero consulatus incidit in an. 163. ut ex Fastis patet. Atqui ad hunc annum in Chronico Alexandrino hæc adscribuntur: Μεγίστων τῆ Ἀσίας ἀνασθενσάντων διωγμῶν, πολλοὶ ἐμαρτύρησαν. *Maximis Asiam turbantibus persecutionibus, plures martyrio affecti sunt.* Sequuntur ibidem Consulatus Macriani & Celli, indeque Orphiti & Pudentis, ubi demum de Justino: Ἰουστίνος φιλοσοφῶν τῷ κατ' ἡμᾶς λόγῳ δευτέρῳ κατὰ τὴν κατ' ἡμᾶς δογματικὴν βιβλίον ἀναδὲς Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Ἀντωνίνου Βιβλῶν τοῖς αἰτοκράτοσι, δείψας κατακοιμῆται, καὶ μετ' ἐπὶ πολὺν χρόνον τῷ μαρτυρίῳ, κείσθηντο αὐτὸν ἐπαύσαντο. *Justinus Philosophus nostrarum partium, cum alterum pro nostris dogmatibus volumen Marco Aurelio & Antonino Vero Augustis porrexisset, non longo post tempore divina martyrii corona à Crescente delatus exornatur.* Juxta hunc itaque

Auctorem

Auctorem anno Christi 165. Justinus obiit. Quo autem ætatis suæ anno? puto 74. vel 76. idque colligo ex Epiphanio, qui hæres. XLVI. §. 1. de Justino scribit: *ὡς Χριστὸς μαρτυρήσας τελείῃ σφράγι καὶ ἀξιώται ὅτι ὁ Ρωμαίων, ὁ Ρωσικὸς ἡγεμὼν καὶ Ἀδριανὸς βασιλεὺς, ἐπὶ τὴν τεράχοντα ἑτάραρον ἐν καθεστῶσι ἡλικίᾳ.* *Pro Christo martyrio perfunctus, perfectissimam coronam adeptus est Romæ, sub Rustico præfecto, Adriano imperante, in ipso flore juventutis, anno videlicet ætatis trigésimo.* Ubi grandem quidem errorem commisit Epiphanius, dum sub Hadriano Imperatore, ut plurimi eum intelligunt, vel Rustico & Hadriano tertium Consulibus, uti Cl. Dodwellus verba Epiphanii rectius accepit, martyrium Justini contigisse putavit. Id autem vero est simillimum, Justinum Rustico & Hadriano III. Consulibus, id est, an. Christi 119. annum trigésimum ætatis egisse, indeque anno Christi 89. natum, & anno 163. vel 165. denatum, 74. vel 76. annos vitæ absolvisse. Cui meæ conjecturæ haud absimilis est opinio Papebrochii loco supra citato, ubi verba Epiphanii in hunc sensum transformare tentavit; licet fatear, nimis violentam mihi videri ejus emendationem, quam proinde missam facio, sed sententiam ejus amplector libentissime. Scio quidem prorsus diversas rationes hic iniisse supra laudatum Dn. Dodwellum, qui Dissert. III. in Irenæum §. 19. Justinum xxx. ætatis annum non excessisse, & anno Christi 119. natum, anno 149. defunctum esse putavit. Verum haud à me impetrare possum, ut huic excellentissimi Chronologi calculo meum adjiciam. Obtulit enim ex opinione laudati viri Dissert. IV. in Irenæum §. 37. Justinus Apologiam primam Antonino Pio primo imperii ejus anno, æræ vulgaris 138. jamque tum paratum habuit librum adversus omnes hæreses. Vix autem fieri potuit, ut juvenis novendecim annorum defensionem Christianæ Ecclesiæ coram Imperatore in se susciperet ipsique librum traderet, & quidem talem, qui omnigenam tam Gentilium quam Christianorum dogmatum notitiam planissime ostendit. Nec video, quomodo jam ante adversus omnes hæreses volumen scribere potuerit,

nisi jam per aliquot annos in Christianæ Ecclesiæ communione vixerit. Porro antequam Christianam suscepit fidem, diu cum Philosophis versatus fuit: ac primo quidem cum Stoico quopiam, de quo in Dialogo cum Tryphone pag. 218. ait: ἐπιδόκω ἑμαυτὸν Στωικῷ πρῶτον, ἀγρεΐσας ἱκανὴν μερῶς χρόνον. *Stoico cuidam me dedi, cum hoc longo satis versatus tempore.* Inde Peripateticum, mox Pythagoricum adiit magistrum; & his quidem statim relictis, ad Platonem cum inde se contulit: cum hoc vero iterum aliquamdiu vixisse ex verbis supra pag. 135. citatis liquet. Quæ aliæque in unum collecta Justinī infra decimum nonum annum ætas nullo modo capere videtur. Adderem & istud, quod Justinus in Epistola ad Diognetum se μαθητὴν τῆς Ἀριστοτέλους professus, ideoque aliquamdiu ante annum 119. natus fuerit, nisi & illius epistolæ auctoritas, & hujus tituli sententia esset dubia, ut suo loco dicetur.

Porro de libris Justinī Martyris, tam iis, quos superstites habemus, quam istis quos amissimus, quorumque fragmenta hinc inde collecta sistam, dicendum est; servato in illis eo, quo in editionibus, Comeliniana ac Parisiensibus, novissimæque Germanica collocati sunt, ordine. Primo occurrunt duæ orationes contra Græcos, quas Justino attribui quidem posse censet Dupinius; attamen de iis dubitat, quod Eusebius de his siluerit, & eorum stylus à stylo Justinī paulo discrepare videatur. Sed tantillæ styli differentię nulla habenda est ratio, præsertim cum diversis temporibus ac locis sæpe diversum in modum Auctores scribere quotidiana nos doceat experientia. Quod vero de silentio Eusebii dicit, id vel falsum, vel saltem valde dubium est. Eusebius Lib. IV. cap. 18. præter duas Apologias totidem λόγους πρὸς Ἑλλήνας à Justino scriptos memorat: quorum neutrum esse, sive priorem, qui sub titulo Παρηνεσεὺς ad Græcos modo exstat, sive posteriorem, qui λόγος πρὸς Ἑλλήνας est inscriptus, unde probabitur? Ex priore sane aliqua tanquam Justinī citavit non solum Damascenus Lib. II. Parallelorum cap. 26. quæ pag. 5. & 11. edit. Paris. leguntur; sed & Stephanus Gobarus apud Photium Cod.

Cod. CCXXXII. pag. 899. quæ omnia pag. 27. edit. Paris. exstant. Et bene quidem notandum, quod Photius hæc referens, quasi in parenthesi addat: τῷ δ' ὡς ἔχει Ἑλληνικῶν μὲν δὲ τὸ συνιέναι μᾶλλον, καὶ τὸ Πλάτωνος ἑλίσχον κατασκευάζειτο. *Isto autem libro disputatio contra Gentilium opiniones & Platonis refutatio continetur.* Quo ipso satis indicat, hunc ipsum esse librum, de quo Cod. CXXV. quatuor Iustini tractatus contra Gentiles recensens ait: ὁ δ' ἑτάριος αὐτῷ λόγος ὁμοίως καὶ οὗτος ἐθνῶν συγκαίμενος, ἑλίσχον ὁμιχραῖον ἔχει. *Quartus denique liber & ipse contra Gentes compositus, Elenchus sive Refutatio inscribitur.* Atque ita etiam Eusebius loco citato, καὶ αὖτις ἔπειτα ὡς ἔχει Ἑλλῆνας εἰς ἡμᾶς ἐλάλουν αὐτῷ σύστημα, ὁ καὶ ἐπὶ τῶν ἑλίσχον. Quapropter non dubito Parænesin esse ultimum ab Eusebio memoratum librum Iustini. Nec obstat, quod modo non *Elenchi*, sed *Paræneseos* titulum gerat. Quis enim nescit, titulos librorum aliquando mutari, aliquando ab ipsis etiam Auctoribus plures uno poni: quorum alterutrum in hoc Iustini tractatu facile contingere potuit. Potuit inquam, scriba aliquis considerans principium hujus libri: Ἀρχαῖος τὸ ὡς ἡμᾶς ὁμιχραῖος, ὁ ἄνθρωπος Ἑλλῆνες, abjecta *Elenchi* inscriptione, istum præfigere titulum: τὸ ἄριστον Ἰσθμῶν, φιλοσοφῶν καὶ μαρτυρῶν, λόγος ὁμιχραῖος ὡς ἔχει Ἑλλῆνας, quem non modo nos nunc in editis legimus, sed eodem prorsus modo Joannes Damascenus in suo Codice habuit; siquidem in MS. Græco Parallelorum exemplari in Claramontano apud Parisienses Collegio dicto loco tractatus Iustini hoc modo citatur: τὸ ἄριστον Ἰσθμῶν τὸ φιλοσοφῶν καὶ μαρτυρῶν ἐκ τῶν πρὸς Ἑλλῆνας παραινέσεων. Ἀδυνάτον ὅπως μεγάλα, &c. Cæterum iste, qui in edit. Paris. pag. 37. sequitur λόγος ὡς ἔχει Ἑλλῆνας, aut Iustino Martyri falso est suppositus, aut si genuinus sit, & ipse tertio loco ab Eusebio memoratus ὁ πρὸς Ἑλλῆνας λόγος, maxima certe parte est mutilus. Ait enim Eusebius de illo, quo usus est, Iustini Sermone: ἐν τῷ μακρῶν αὖτις πλείων παρ' ἡμῶν τοῦ καὶ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφους ζῆτον. ἰσθμῶν κατατείναν λόγον, αὖτις δ' τῶν διακρίσεων ἀγλαυκάνει φύσιν. *In quo cum de aliis plurimis questionibus, quæ tam à nostris, quam à Gentilium Philosophis agitari solent, uberrime disputat,*

putat, tum de Dæmonum natura sententiam suam exponit. At nihil tale in dicto Sermone ad Græcos reperitur. Periiſſe itaque ille videtur, nec quicquam ſuperest præter unicum, quod Tatianus laudat dictum, & integram ſententiam à Leontio Byzantino allegatam, quam ex MS. Cod. Bibliothecæ Bodleianæ deſcriptam ſuo loco dabo.

Progredior ad duas Apologias, quas in editionibus Juſtini inverſo ordine poſitas eſſe notius eſt, quam ut dici debeat. Sed id adhuc inter eruditos controvertitur, quando Apologia I. (in edit. II.) Antonino Pio, nec non Marco Aurelio & Lucio Vero atque Senatui ſit porrecta? Cl. Dodwellus loco ſupra dicto ac in Addit. ad Pearsonii Diſſert. II. de Annis Pontificum Roman. §. 3. ut & Pagius in Diſſertatione Hypatica pag. 114. ſeq. eam anno 1. Antonini, 138. Chriſti oblatam ſtatuerunt. *Quod vel ſolius illius Apologiæ titulus evincit*, inquit Pagius; eoque recitato, ita argumentatur: *Anno Chriſti 139. Marcus ab Antonino Pio Cæſar, anno vero 147. Imperii Collega nuncupatus fuit. Quare cum neuter titulus in eadem Periocha (inſcriptione Apologiæ) memoretur, apparet eam Apologiam ante eos honores Marco conſeſſos ſcriptam fuiſſe, id-eoque anno 138. aut initio ſequentis. Prorſus enim incredibile, Juſtinum, qui tam Marco quam Lucio alios titulos Cæſarea dignitate & imperio Proconſulari longe inferiores attribuit, hos prætermiſiſſe. Antequam ad hoc argumentum reſpondeam, ea prius proferam, quæ me certioſam fecere, circa annum Chriſti 150. vel ſaltem non diu ante, à Juſtino ſcriptam eſſe hanc Apologiam. Primo loco produco verba Juſtini de Marcione ita ſonantia: Μαρκίωνας δὲ πῶς Πονηρὸν, ὃς καὶ νῦν ἐπὶ δόξας τὰς πεπονημένους, ἄλλον πᾶσι νομίζειν μείζονα τῷ θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις, ὃς καὶ πᾶν ἡμῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ θεοῦ δαμόνων συνλήψεως πολλὰς πεπονηκεὶ βλασφημίας λέγειν. Marcion vero Ponticus uſque adhuc docet. diſcipulos ſuos, alium quendam Opifice mundi majorem opinari Deum; qui per omne quoque genus hominum, Dæmonum fretus auxilio, plurimis auctor eſt, ut blaſphemia dicant. Et pag. 92. iterum de eodem ſcribit: ὅτι πολλοὶ πεπονημένοι ὡς μόνον τὸν ἀληθινὸν θεὸν μαρτυροῦντες ἡμῶν*

ἡμῶν καταγελῶσιν. *Cui permulti credentes, quasi soli vera scienti, nos derident.* Ex quibus duo colligo, primum, aliquamdiu antequam Justinus hæc scriberet, Marcionem hæretica dogmata sparsisse, quia ait: *νῦν ἐπὶ διδασκῶν, usque adhuc docens;* alterum, quod jam tum Marcion longe lateque *ἐπὶ πᾶν ἡμεῶν ἀνθρώπων*, sectatores habuerit, quodque hæresis ejus multum invaluerit. Atqui hoc tempore Aniceti Papæ Romani demum factum esse expressè docet Irenæus Lib. III. cap. 4. his verbis: *Marcion illi (Cerdoni) succedens invaluit sub Aniceto, decimum locum Episcopatus continente. Invaluit, inquam, sub Aniceto;* licet sub Pio ejus antecessore Marcionem virus à Cerdone hausisse, & evomere etiam cœpisse haud negem. Anicetus autem juxta accuratissimas Pearsonii & Dodwelli rationes anno 142. Christi sedem Romanam occupavit. Aliquanto post itaque Apologia Justinii scripta fuerit necesse est. Nec dubitare nos hac de re sinunt alia, quæ secundum argumentum suppeditant, Justinii verba, *καθ' ἑσθλὴν ἐκ τὸν πεντήκοντα καὶ ὀκτώ* *καὶ ἑξῶν ὅτι Κυρηνίῳ, διδιδάχῃν δὲ, ἃ φαμὲν διδάξαι αὐτὸν, ὕστερον* *χρῆναι ὅτι Ποντίῳ Πιλάτῳ, ante annos centum & quinquaginta* *Christum sub Cyrenio natum esse, docuisse autem, quæ docuit, postea sub Pontio Pilato.* Licet vero cum Baronio aliisque cl. præcise anno Apologiam oblatam asserere nolim, bene gnarus, scriptores numero rotundo identidem uti, id tamen recte inde infero, circa hunc annum, nec diu ante, id factum esse, saltem non anno 138. -vel 139. siquidem nulla ratio dari potest, cur non Justinus tunc cxi. potius quam cl. posuisset annos. Nec quicquam cogit, Justinii verba de alia quapiam æra accipere: & quomodocunque tandem accipiantur, non tamen ad annum 138. reduci poterunt. Contrarium vero Pagii argumentum non tanti momenti est, ut adductis duabus rationibus præponderet: neque enim prisca Christiani Stylum Curia adeo accurate observasse sunt censendi, ut certa inde deduci possint argumenta. Addo, in hac ipsa inscriptione Justinum *Cæsaris* titulum ideo forte M. Aurelio tribuere noluisse quod jam Antonino Pio, quem primo Idco nominaverat, illum adscripisset; vel quod

quod satis honoris duxerit, Philosophum eum appellare. Fallitur enim Pagius, dum Philosophi titulum Cæsarea dignitate inferiorem censet; imo superiorem à quibusdam tum habitum fuisse ex ea, quam Athenagoras Legationi pro Christianis præfixit, inscriptione colligitur, quæ talis est: *Αὐτοκράτορι, Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Ἀντωνίνῳ, καὶ Λυκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμοδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, Φιλοσόφοις.* Imperatoribus *M. Aurelio Antonino & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & quod maximum est, Philosophis.* Neque ratio Scaligeri in animadversionibus ad Euseb. pag. 219. quod nempe Justinus bellum sub Adriano Judæis illatum dicat, *τὴν τοῦ γερμανικοῦ πόλεμον*, probare potest, Apologiam anno I. Antonini oblatam esse, cum id de bello decem aut duodecim abhinc annis gesto recte dici queat, uti bene respondit Dupinius, qui post Papebrochium §. 16. seqq. eandem mecum defendit sententiam.

At quod Apologiam II. (in edit. I.) attinet, hanc nimis sero Anno Christi 171. oblatam censuit Papebrochius loco citato, siquidem ex ante dictis patet, Justinum ante hunc annum martyrio defunctum fuisse: quod Papebrochio recte opposuit Pagius ad A. C. 162. num. 11. addens insuper, *Eusebium tradere, eam Marco & Vero oblatam esse, Lucium autem Verum ipso fine anni 169. demortuum esse*, sicut & in Dissert. Hypatica pag. 217. docuit. Merito etiam Pagius ad A. C. 148. num. 3. aliam Papebrochii, quique ei præivit Scaligeri, opinionem refutavit, Apologiam II. Justinii totam periisse censentium, & eam, quæ hodie pro illa habetur, fuisse Præfationem prioris, seu *Inductionem quandam*, ut Papebrochius vocat, *ad Imperatoris populique animos præparandos, &c.* Quem errorem post Pagium satis redarguit diligentissimus librorum Justinii & controversiarum de iis enarrator Tentzelius in addendis ad Num. 16. Dissertat. de Justino Martyre. Constat vero, paucas periodos posterioris Apologiæ parum ab initio, ubi vacuus in editis apparet locus, injuria temporum excidisse: quarum unam ex MS. parallelorum Damasceni in Collegio Claromontano apud Parisienses Codice infra restituam.

Post

Post duas orationes contra Gentes totidemque Apologias sequitur in edit. Justinī liber *de Monarchia Dei*, sive potius posterior istius pars. Nam Eusebius loco citato mentionem faciens Tractatus *πεὶ τοῦ Θεοῦ μοναρχίας*, addit: *ὡς ἔ μόνον ἐκ τῆ παρ' ἡμῖν γραφῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆ Ἑλληνικῶν συνήθεισι βιβλίων. Quam* (Dei Monarchiam) *non solum auctoritate sacrorum apud nos voluminum, sed Gentilium etiam Scriptorum testimoniis asserit.* Atqui in editis non nisi Ethnicorum Poetarum versus pro unitate Dei habentur; sacrorum autem Scriptorum dicta omnino nulla: quæ tamen præcessisse, ipse Justinus satis indicat, his, quæ profanis testimoniis præmisit, verbis: *ἐγὼ δὲ ὡς μικρὸν περὶ τοῦ Θεοῦ φιλοθεῶν τῇ γνώμῃ καχετημένος, φιλανθρώπων χρησόμεαι φωνῇ. Ego vero, sicuti paulo ante promisi, postquam divina usus sum auctoritate, humanas usurpabo voces, &c.* Sed scriba quispiam minus necessarium forte judicavit, dicta Divinæ Scripturæ longa serie recensita describere, quod plura sacrorum Bibliorum extarent exemplaria, ideoque profanis tantum exarandis manum admovit. Mutilus itaque modo est dictus Justinī Martyris liber; attamen genuinus, quoad istam, quam habemus, partem: nec leves partim, partim falsæ Perionii objectiones contrarium evincunt.

Quæ pag. 110. sequitur, *Justinī quorundam dogmatum Aristotelicorum everfio*, ab eruditis in dubium vocatur, quod in præfatione ad *Paulum Presbyterum*, singularem personam Auctor plurali usus sit numero his verbis: *ἐν ὑμῖν, ὁ πρῶτα τε πρεσβύτερος Παῦλε, In vobis, honoratissime presbyter Paule, & mox: περὶ ὧν ἐνετείλασθε μοι, De quibus me jussistis, &c.* Atque id unicum est, quod à Justino ac ejusætatis caractere utique alienum videtur. Rivetus quidem Lib. II. Critici sacri cap. 5. alique post eum contra hunc librum hanc quoque objiciunt formulam: *ἐπειδὴ ἔδωκε τῇ σῇ θεοσεβείᾳ, quandoquidem tuæ pietati placitum est.* Sed id omnino negligentiam respicit; quippe hæc verba non in *Aristotelicorum dogmatum everfione*, sed in *Questionibus & Responsionibus ad Græcos* pag. 161. exstant; quas ut spurias evinceret Sylburgius, hanc periphrasin produxit. Cæterum

quod Perionius ex Photio animadvertit, hunc duos priores duntaxat Physicæ auscultationis Aristotelis libros à Justino refutatos vidisse, cum contra is, qui nunc superstes est, Tractatus tertium quoque & sequentes Physicorum, nec non tres de Cælo libros Aristotelis impugnet, id consideratione dignum mihi visum. Qua adhibita, quid in mentem venerit, dicam, ubi prius ipsa Photii Cod. CXXV. verba recensuero: *Καὶ ἐπὶ ἑτέρα αὐτῆς περὶ φυσικῆς καὶ δευτέρου καὶ πρώτου ἀποδείξεως, ἥτοι καὶ εἶδους, καὶ οὐλῆς, καὶ σερήσεως ἐπὶ χειρμαπκοῖ, καὶ βίαιος, καὶ χρεώδεις λόγοι, καὶ καὶ περὶ πύμπτου σώματος ὁμοίως, καὶ καὶ αἰδῆς κινήσεως, ὡς Αἰσοτέλης δεινότητι λογισμῶν ἐναπίπταν.* *Et alius insuper ejus tractatus exstat, contra primum & secundum librum Physicæ auscultationis (Aristotelis) sive contra Formam, & Materiam, & Privationem epicherematicam & cogentes atque perutiles rationes: nec non contra quintum illud corpus & motum sempiternum, quem Aristoteles vi ratiocinationum peperit.* Hæc dum cum edito Justinii Tractatu conféro, Photium ista solum in suo Codice habuisse deprehendo, quæ ab initio usque ad Num. 16. & ulterius à Num. 46. usque ad finem, vel saltem prope finem leguntur. Quippe in prioribus quædam Aristotelis Lib. I. & II. Physicorum dicta examinat: in posterioribus contra cæli & motus cœlestis æternitatem ab Aristotele in libris de Cælo assertam disputat. Unde igitur illa, quæ à Num. 16. usque ad 46. excurrunt contra Lib. III. IV. &c. Physicorum Aristotelis à Justino objecta? anne hæc à quopiam post Photii ætatem inserta sunt, ut completam contra omnes Physicorum libros redderet disputationem? Id equidem si factum fuisset, Tractatum Justinii interpolatum, novaque accessione auctum evinceret, non tamen spurium. Sed aliter rem se habere, ac imperfectum potius Photii Codicem fuisse suspicor, mutilatum scilicet ab imperito scriba, qui in refutatione verborum Aristotelis, ex Lib. II. Physicorum Aristotelis Num. 12. adscriptorum, citata aliqua reperiens ex Lib. I. & II. de Cælo, quæ Num. 13, 14, & 15. sequuntur, hæc cum Num. 46. ubi Justinus incipit hypotheses Aristotelis de Cælo refellere,

refellere, conjungenda existimavit, ideoque omnia intermedia male omisit. Atque hinc, ut obiter id moneam, patet, male quoque in editis ea, quæ ultimam partem refutationis verborum Aristotelis Num. 12. faciunt, sub distinctis numeris 13, 14, & 15. posita esse: ideoque in nova editione commodum foret, præcedentibus ea adjungere, & ea quæ Num. 16. sequuntur, sub Num. 13. collocare. Unum adhuc de hoc libro monendum restat, nempe frustra augmentum illius expectari ex MS. Cod. X. & LXIV. Philosoph. in Augustissima Bibliotheca Vindebonensi, cujus spem eruditus fecit Cl. Lambecius Lib. VII. Commentariorum pag. 20. & 106. Ipse enim ejus rei avidus, & compertum habens, Reverend. Dn. Abrahamum Sellarum, Amicum meum honoratissimum, & Ecclesiasticæ antiquitatis peritissimum, Londini inter alia MS. *κειμήλια* ex altero dictorum Codicum Cæsareorum excerpta penes se habere, rogavi eum, ut me illorum participem faceret. Fecit vir humanissimus, sicque certiolem me reddidit, ea quæ in dictis Codd. huic libro annexa sunt, illa ipsa esse, quæ in Roberti Stephani editione Græca ad calcem hujus libri existant, in Commeliniana autem & Parisiensibus editt. omissa sunt, eo quod eadem iterum post Græcanicarum Responsionum confutationem recurrant, pag. 106. Num. 1, 2, 3, 4. & p. 199. Num. 17, 18. sicut Sylburgius in notis monuit. Ex quibus supra laudatum Tentzelium §. 18. Dissertat. de *Justino Martyre* idem observasse, modo video.

Ejusdem Justiniani Christianarum ad Græcos Quæstionum, Græcarumque Responsionum, & earum Responsionum Confutationis liber legitur in editt. Paris. pag. 159. quem Bellarminus, Rivetus, Labbeus, D. Cavius, Dupinius aliique plurimi ut spurium rejecerunt, quod Manichæorum Justiniano Martyre recentiorum in eo aliquoties mentio fiat: adeo ut supervacaneum videatur plura de eo verba facere. Non possum tamen, quin ea, quæ nuper mihi hac de re in mentem venerunt, cum benevolo Lectore communicem. Dum iterum iterumque Apologiam II. (in editt. I.) perlego, offerunt se mihi considerata ista quæ pag. 47. leguntur

verba, quæque integra recitanda sunt, quia multum ad rem præsentem faciunt: Καὶ γὰρ περιθέντα (lege περιθέντα, vel ut Euseb. Lib. IV. cap. 16. habet περιθέντα) με καὶ ἐρωτήσαντα αὐτὸν ἐρωτήσεις πᾶς τοιαύτας, καὶ μαθεῖν, καὶ ἐλέγχειν ὅτι ἀληθῶς ἔδεν ὁρίσασθαι, εἰδέναι ὑμᾶς βέλομαι· καὶ ὅτι ἀληθῆ λέγω, εἰ μὴ ἀντιέχῃς ὑμῖν αἱ κοινωγία τῶν λόγων, ἔτοιμος καὶ ἐφ' ὑμῶν κοινωνεῖν τῇ ἐρωτήσῃ πάλιν· βασιλικὸν δ' αἶν καὶ τῷτο ἔργον εἶναι. Εἰ δὲ καὶ ἐγνώσθῃς ὑμῖν αἱ ἐρωτήσεις μὲ, καὶ αἱ ἐκείναι ἀποκρίσεις, φανερὸν ὑμῖν ἔσθαι, ὅτι ἔδεν (τῇ ἡμετέρων addit Euseb.) ὁρίσασθαι· ἢ εἰ καὶ ὁρίσασθαι, ἀλλὰ τὰς ἀκούοντας δὲ ἐποτρύνει λέγειν, ὁμοίως Σωκράτει, ὡς περὶ φῶς, καὶ φιλόσοφον, ἀλλὰ φιλόδοξον ἀνὴρ δείκνυται. Sane scire vos volo, me, qui aliquas hujus generis quæstiones illi proposuerim, cognovisse, atque argumentis etiam evicisse, nihil hominem vere scire. Ut autem cognoscatis, me vera dicere, si ad vos colloquia disputationum hujusmodi relata non sunt, paratus sum adhuc cum eo apud vos de eis denuo sermonem conferre: Et profecto id quoque Imperatore dignum esset opus. Sin autem cognitæ vobis sunt interrogationes meæ atque illius responsiones, satis perspicuum erit, nihil eum scire: aut certe si scit, propter auditores vero non audeat ad exemplum Socratis eloqui, non Philosophus, ut antea dixi, sed Philodoxus (vanæ gloriæ aucupator) esse demonstratur. Quæ ante dicto libro ejusque inscriptioni exacte respondent: quippe memorat Justinus expressis verbis suas *interrogationes*, memorat & adversarii *responsiones*, aitque se ex illis *didicisse*, quod is nihil sciverit: subindicat denique suas *redargutiones*, live responsionum confutationes, dum diserte addit ἐλέγχειν. Atqui his tribus partibus Tractatus iste consistit. Unde in istam fere inclinarer sententiam, quod genuinus Justinus, sed interpolatus sit liber iste, nisi suspicio animum subiret, impostorem quempiam ex modo recitatis Justinus verbis occasionem cepisse fingendi tales *Interrogationes*, *Responsiones*, & *Responsionum confutationes*. Quod si ita res se habeat, id paulo ante Seculum XIV. factum dicerem, quia Joannes Sapiens Cyparissiota istius ætatis Scriptor in Decadibus dictum Justinus tractatum primus allegavit. Cæterum de *Appendice confutationis Græcarum opinionum*, Et libro

Quæstio-

Quaestionum Graecanicarum ad Christianos & Christianarum responsionum de incorporeo, de Deo, &c. idem prorsus iudicium ferendum est, nempe aut interpolatas, aut prorsus confictas esse, occasione forte istorum Apologiae II. verborum pag. 46. ubi Justinus de Stoicis ait, ἐν τῇ αὐτῇ ἀρχῇ καὶ ἀσωμάτων λόγῳ ἐκ εὐδοκίᾳ αὐτῆς. In doctrina de principiis & incorporeis minus feliciter rem eis succedere.

Sequitur in editis *Justini Dialogus cum Tryphone Iudaeo*, quem non modo à S. Martyre viva voce habitum, sed ipsa ejus manu literis consignatum esse, testatur Eusebius Lib. IV. cap. 18. his verbis: Καὶ ἀλόγονον δὲ πρὸς Ἰουδαίους συντάξιν, ὃν ὅτι τὸ Εβραϊκὸν πάλαι πρὸς Τρύφωνα τὸ τότε Εβραίων ἐπιστημώτατον πεποιήται. *Composuit etiam Dialogum adversus Judaeos, quem apud Ephesum habuit cum Tryphone, omnium tunc temporis Judaeorum celeberrimo.* Promiserat id se facturum Justinus Tryphoni, dicens pag. 306. ὅτι δὲ ἐκ ἐφ' ὑμῶν μόνων τῶτο λέγειν με ἐπίσταδε, τὴν μηχανισμῶν ὑμῶν λόγων ἀπάντων, ὥς διδάμεις με, συντάξιν ποιήσωμαι. *Ut non tantummodo apud vos me hoc dicere sciatis, disputationum harum nostrarum omnium, quoad potero, opus componam.* Quae Justinus verba, ut obiter id moneam, Labbeus & cum illo Tentzelius §. 21. haud recte de alia à Dialogo distincta ac prolixiori expositione accepere. Ex eo vero, quod Eusebius ait, Tryphonem Judaeorum istius ætatis celeberrimum fuisse, confirmatur conjectura doctissimi D. Cavii, eundem fuisse existimantis, quem Judæi Rabbi Tarphonem & vulgo **רבי תרפון הכהן העצום** *Sacerdotem divitem* appellarunt. Quisquis autem Trypho ille fuerit, is ita de semetipso fatur in principio Dialogi p. 217. εἰμὶ δὲ Εβραῖος ἐκ αἰστομῆς, φυγὼν τὸν νῦν γενόμενον πόλεμον, ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Κορίνθῳ τὰ πολλὰ ἀγῶν. *Sum ex circumcissione Ebraeus, ex bello proximo profugus, atque in Græcia & Corintho plurimum degere solitus.* Dicit bellum exeunte Hadriani imperio contra Judæos gestum εἶναι τὸν γενόμενον. Unde Scaliger loco supra dicto recte sibi visus colligere, hunc Dialogum sub finem imperii Hadriani scriptum esse. Non hæc pronunciaffet, si in mente habuisset verba Justinus ad Tryphonem pag. 349. καὶ γὰρ ἐπὶ τῷ

ἡμῶν τὸ ἐμὸν, λέγω δὲ τῶν Σαμαρείων, πρὸς θεογνίδα ποιέμευθ, ἐγγρά-
 φως καίτοιαι θερομυλῶν, ἔποι πανάδει αὐτὲς παιδομύς τῶ ἐν τῶ
 ἡμῶν αὐτῶν Μάγῳ Σίμωνι. *Neque rationem aliquam popula-
 rium meorum, Samaritanorum inquam, habens, cum Scripto
 Cæsarem compellarem, dixi errare illos, qui Simoni gentis
 suae Mago crederent.* In his enim cum manifeste alteram
 Apologiarum alleget, quarum primam Antonino Pio ob-
 latam omnes confitentur; non potuit sane sub Hadriano
 Antonini Pii decessore Dialogus iste haberi, multo minus
 literis mandari. Ad objectionem vero Scaligeri jam supra
 pag. 152. respondi, & id nunc addo, verba allegata in istum
 sensum accipi sive debere, sive saltem posse, quod Trypho
 postquam ex bello profugus factus est, aliquod tempus in
 Græcia & Corinthi egerit: unde versio Langii hic mihi
 non placet, qui vocem *solitus* addens, ad tempora bellum
 præcedentia id referre voluit. Atqui si Trypho post fu-
 gam ex bello aliquamdiu in Græcia & Corinthi fuit, inde-
 que Ephesum se contulit, aliquot sane anni post bellum
 effluxerint necesse est, priusquam Ephesi cum Justino
 Martyre disputavit. Et hæc quidem satis plana sunt, nec
 quisquam, qui verba antea prolata consideraverit, inficias
 ibit, post Apologiam Cæsari oblatam Dialogum à Justino
 scriptum esse. Sed quæ Apologia hic intelligenda, num
 prior an posterior? in utraque enim Justinus Simonis Magi
 & Samaritanorum, qui eum pro Deo habuerunt, disertam
 fecit mentionem, in illa bis pag. 69. & 91. in hac semel
 pag. 52. Ac omnes quidem eruditi, quod ego sciam, Ju-
 stinum priorem Apologiam Antonino Pio inscriptam re-
 spexisse, & ante posteriorem, Marco Aurelio Antonino
 dedicatam, cum Tryphone Dialogum habuisse atque con-
 signasse putarunt. Ast animi pendeo, dum Justinus verba pe-
 nitius confidero, ac maiorem eorum cum Apologia II.
 quam cum I. consonantiam deprehendo. Ita enim textus
 Apologiae II. (in edit. L.) pag. 52. habet: *Καὶ τὸ ἐν τῶ ἐμῶν
 ἔδρῳ ἀσέβης ἢ πλάνῃ Σιμωνιανῇ διδασκαλίᾳ κατεφρόνησα.* *Ego vero
 etiam impiam atque erroneam in gente mea Simonianam
 despexi doctrinam.* Ubi expresse Samaritanos gentem suam
 dicit,

dicat, & vocem *πάντες* adhibet, sicut in Dialogo verba *πα-
ράδει* usus est. Cum tamen Justinus rem ipsam in Apolog.
I. (in edit. II.) pag. 69. dixerit his verbis: *Σχεδὸν πάντες
ἢ Σαμαρείς, ὀλίγοι δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἔδυσαν, ὡς δὲ πλεονέχοντες
ὁμολογούντες, ἐκείνον καὶ προσκυνοῦσι.* Samaritani prope omnes, ex
aliis autem nationibus etiam perpauci, illum quasi primum
Deum esse confitentes, ipsum quoque adorant: cumque
circumstantiæ loci & temporis vix patiantur, Dialogum
cum Tryphone Ephesi habitum Apologia posteriori poste-
riorem facere (hac enim oblata, non amplius Roma ab-
iisse, nec diu supervivisse vulgo putatur Justinus) in com-
muni sententia acquiesco, ac dictum Dialogum medio in-
ter duas Apologias tempore, id est pro nostris rationibus
supra probatis, inter annum Christi 150. & 160. à Justino
scriptum esse arbitror. Qua autem hujus decennii parte,
priori an posteriori, definire nequeo; nec quicquam de
tempore habeo, quod addam, nisi colloquium hoc conti-
gisse, cum Justinus in procinctu esset, ac navi Epheso ab-
ire vellet, ut ex ejus clausula patet: unde procul dubio in
ipso itinere per mare cuncta memoria repetens, simul ac
ad destinatum locum appulit, Dialogum literis mandavit.

Dedicavit S. Martyr hoc opus cuidam, quem valde cha-
rum habuit, *Marco Pompeio*. Hunc enim pag. 225. allo-
quitur: *φίλτατε, O amicissime*, & in fine pag. 371. nomen
addit, ita scribens: *πάντα εἰπὼν, ὦ φίλτατε Μάρκε Πομπήϊε, ἐπαυ-
σάμην.* His dictis, carissime Marce Pompei, conticui. Quis-
nam Marcus ille Pompeius fuerit, frustra se inquisivisse
fatetur Halloixius pag. 348. seq. siquidem aliquot Pompeios
agnoscit martyrologium, sed illos alio, quam nunc tempore
coronatos, ut ibi inter alia ait. Langius interpres suspi-
catus est, Pompeium hunc Adriani vel Antonini Ducem
fuisse, qui Judaicam rebellionem contuderit; cum Pru-
dentius in Apotheosi ita adversus Judæos cecinerit:

Quid mereare Titus docuit, docuere rapinis

Pompeianæ acies: quibus exstirpata per omnes

Terrarum pelagique plagas tua membra feruntur.

Sed Christianum fuisse *φίλτατον*, cui opus hoc inscripsit
Justinus,

Justinus, vix dubitari potest: Pompeium autem ducem suscepisse fidem in Christum, haud constat, imo nec vero simile est. Mihi *Marci* nomen cogitanti memoria suggestit, circa istud, quo Justinus Dialogum habuit, tempus Episcopum Hierosolymitanum quendam hujus nominis fuisse, cujus mentionem fecit Eusebius in Historia Ecclesiastica & Chronico, inque hoc ad Annum 19. Antonini Pii, 157. Christi, hæc adscripsit: Ἱεροσολύμων ἐπισκοπῶν μὲν Μάρκον 19'. παραλαμβάνει Κασσιανὸς, μὲν δ' ὃν ἐν. Πέβλιϛ. *Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatum post Marcum decimo septimo loco suscepit Cassianus, post hunc decimus octavus Publius, &c.* Plura enim ibi nomina Episcoporum Hierosolymitanorum adscripsit, quod annos successionis eorum haud exacte noverit, ut ipse Lib. IV. Hist. Eccl. cap. 5. profitetur. Undecunque vero ea didicerit Eutychius, is sane in Annalibus pag. 359. seq. *Anno, inquit, imperii Antonini decimo tertio constitutus est Marcus Episcopus Hierosolymitanus; ubi annos octo sedit, mortuus est.* Cum igitur juxta hæc ab A. C. 149. usque ad 158. Marcus fuerit Hierosolymorum Episcopus, ei forte Justinus Dialogum contra Judæos illo ipso tempore habitum inscripsit. *Forte, inquam: neque enim pro certo id statuere possum, quia de cognomine Pompeii non constat, licet alii Episcopi hoc nomine appellati fuerint, velut is, quem Sec. III. S. Cyprianus Epist. 41. (in edit. Oxon. 44.) memorat.*

Quisquis vero Marcus ille Pompeius fuerit, cui Justinus M. disputationis cum Tryphone summam, vel ipsa potius verba retulit, suumque opus quasi dedicavit, non potuit non illud habere acceptissimum, utpote quo veritas fidei in Jesum Christum promissum Messiam, Deum & hominem, è virgine natum, in cruce passum, &c. egregie contra Judæos probata est. Quo magis dolendum, id non integrum ad manus nostras pervenisse. Equidem quæ Eusebius loco citato inde excerptit, ea omnia quoque in nostro exemplari reperiuntur pag. 234. seq. 297. & 308. Attamen hoc mancum esse dubitari nequit. Nam manifesta est lacuna pag. 300. edit. Paris. inter ista verba: καὶ βασιλεύειν πάσης τῆς

γῆς κατηξισμὸν καὶ αὐτῶ, & locum è Deuteronomii 31. citatum; ubi finis colloquii primi & initium secundi intercidit. Nam disputationem cum Tryphone per duos dies continuatam fuisse, ex pag. 304, 311, 320, 322, 346. constat. Quod autem posterior prioris Dialogi pars, & prior posterioris perierit, ex pag. 304. colligitur, ubi Justinus ait: ὅτι δὲ Ἡσαίας καὶ οὗτοι τὸ σὺμβόλιον καὶ τὸ ἀσκήλαιον ἀποκαλύπτει, ἀνιστάντα ὑμῖν, ἔφω, καὶ δὲ αὐτὸς καὶ τὰς σήμερον αὐτὸ ὑμῖν ἐλθόντας, πάλιν δὲ ἀποκοπῆς ἐπιμνησθῆσθαι, εἶπον, καὶ ἀνιστάντα αὐτὸ καὶ ἀποκαλύπτει καὶ Ἡσαίᾳ ἀποκοπῇ, εἰπὼν ἅλα τὰς λόγους ἐκείνους τὰς τῆ Μιθρᾶ μυστήρια ἀποκαλύπτει ἐν τῷ πῶ ὅτι καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῖς ἀσκήλαιον μυστήρια καὶ αὐτῶ, καὶ δὲ ἅλα βλάττει ἐργασθῆναι εἰπεῖν. *Quod vero Esaias de symbolo specus prophetaverit, vobis, inquam, recensui: & eorum gratia, qui hodie vobiscum venerunt, locum eum repetam, dixi: & verba Esaiæ, quæ antea scripsi, denuo commemoravi, addens insuper, propter verba ejusmodi eos, qui Mithræ mysteria instituerunt, in loco, qui apud illos Speleum (specus) vocetur, suos initiare, sacraque sua arcana peragere, Diaboli instinctu incitatos me dixisse. At qui hæc, quæ Justinus præcedente die à se dicta memorat, reperiuntur paulo ante pag. 296. ubi tam verba Esaiæ recitantur, quam Mithræ mysteria perstringuntur, (de quibus, ut & aliis à Dæmone ad similitudinem Christianorum Sacramentorum effictis, vide Notas ad hanc paginam *) ut adeo nullum sit dubium, medio inter hæc loco desiderari ea, quæ prima vespere & secundo mane sunt disputata. Quænam vero ista? Equidem Langius interpres apud Sylburgium in Notis ad pag. 300. existimat, primum à Justino hic absolutam esse Psalmi xcv. expositionem; deinde post digressionem de mutilatis per Judæos Scripturis, resumptum esse locum Esaiæ de Christo è virgine nato; tum in sequenti Mosis loco ex Deuteron. cap. 31. actum esse de Israëlitis in terram promissam inductione per cognominem Christo Jesum Navæ filium; ac primum quidem de illius Jesu transnominatone dictum esse, de qua supra etiam aliquoties; deinde de populi defectione. Sed unde Langius hæc conjecerit, vel conjecturas suas probare queat, plane igno-*

rare me fateor. Unum ego, Dialogum Justiniperlegens, observavi, nempe cum pag. 311. & sequ. testari, se pridie priora Psalm. 148. verba Davidis: *Laudate Dominum de cælis, &c.* allegasse, quibus probare intendit, ὅτι καὶ ἄγγελοι ἐν ὕψει καὶ δυνάμει, quod & *Angeli in cælo sint & virtutes.* At vero hæc nusquam in præcedentibus reperio, ideoque suspicor, ea cum fine prioris Dialogi intercidisse. Sed & alios quosdam, minores licet, in colloquio primæ diei deprehendi defectus. Sic pag. 278. dicit Justinus, se antea ultimam partem cap. XVIII. Geneseos à vers. 23. usque ad finem descripsisse, ideoque repetere nolle. At dum præced. pag. 275. inspicio, Scribam ibi compendium, dicam an dispendium, fecisse video, cumque Justinus totum XVIII. caput Geneseos & magnam cap. XIX. partem recitaverit, eum duos priores tantum cap. XIX. versus descripsisse, & inde addidisse: καὶ τὰ λοιπὰ μέγας ἦ, ὁρῶντος δὲ Αβραάμ, &c. qui est vers. 27. cap. XIX. Porro pag. 288. Justinus ad Tryphonem lociosque ait: Καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ, ὡς προείπον ὁμῶς καὶ Δαβὶδ ἐκλήχθη λέγειν, ὅτι ἀπ' αὐτῶν οὗς ἑαυτῶν προέβηδαι ἐμελλεν, καὶ πάλιν εἰς τὸς αὐτοὺς τόπους ἀνέναι ἐμνηνύστο, ἀναμνησάμενοι τοῦ Θεοῦ ἀποδοῦναι προσευχόμενοι, καὶ ἀνδραγαθῶν ἐν ἀνθρώποις συμβῆναι ὑποδείκνυται, καὶ πάλιν ἐκείνων παρασημασθέντων. Ex aliis item verbis per Davidam itidem editis, quæ quadam ex parte supra commemoravi, quod ostensum sit è summis cælis progressurum, & in eadem loca rediturum, in memoriam revocata, ut & Deum cælitus profectum hominemque inter homines factum, & rursus illum rediturum cognoscatis. At in prioribus nihil tale legitur: & pag. 260. quidem ista Psalmi XIX. verba, *In omnem terram exiit sonus eorum,* ad S. Apostolos applicantur; sed aliorum modo dictorum nulla ibi vel alibi facta mentio. Alios defectus haud memini me observasse: nam quod ista in fine Dialogi pag. 371. attinet, ubi Trypho ad Justinum juxta Langii versionem ait: *In provinciam, sicut dixisti, cum sis,* &c. nihil tale quidem à Justino dictum præcessit; attamen defectum inde colligere nolim, quia Græcus textus Latino hic non consonat. Dictam autem jacturam eo magis

magis doleo, quia nullum MS. Codicem novi, ex quo refarciri possit. In Anglia sane nullus datur, nec in Casarea Bibliotheca, ut ex Lambecii & Nesselii Catalogis patet; neque in Bibliotheca Regis Galliae plures uno, quo R. Stephanus usus est, Codices reperiri, ab amico accepi. Unum tamen quod excidit dictum ex Catenâ MS. in Psalmos in Bibliotheca Bodleiana restituiam, & aliud ex alio MS. Codice huc forte pertinens infra dabo pag. 174. seq.

Post scripta Justinî contra Genes & Dialogum cum Tryphone Judæo sequitur *Expositio fidei de recta Confessione, sive de sancta consubstantiali Trinitate*, cujus ordinis rationem Editores petiisse puto ex initio ejus p. 372. *ἡ ἀρχὴ τῆς ἰουδαίας καὶ ἐλλήνων ἀρχαίων ἐκείνων, ἀποστόλων αὐτῶν καὶ ὁρῶν τῶν πνεύματος ἐκπιδέμεθα λόγον.* Cum abunde satis Judæos juxta & Græcos orationibus nostris confutaverimus: consequens est, ut sanam etiam fidei explicemus rationem. Atque utinam tale Justinî opus germanum daretur; sed quod habemus spurium esse, omnes jam erudiri statuerunt; autamen in ea sunt sententia, jam Sec. VI. à Leontio Byzantino illud allegatum esse. Verum & id ego nego: nego, inquam, Leontium expositionem fidei, qualis nunc exstat, habuisse; licet concedam, quædam ex opere cujusdam Justinî de Trinitate, à Leontio contra Nestorianos & Eutychianos citata, in dicta Expositione reperiri. Leontius tres ad minimum libros Justinî de Trinitate habuit: quippe allegat à τῷ ἁγίῳ ἁπλοῦς τῷ ὁδοῦ καὶ ὁρίῳ τοῦ αὐτοῦ συντάκματος, noster vero unicus est liber, neque is spissus. Deinde priora verba citat ἐκ τοῦ πρώτου γ' cap. 3. (ut expresse habet Codex Bodleianus Laud. A. 33. veteri manu scriptus) quæ in expositione fidei pag. 381. leguntur. Mox vero post duas vel tres periodos pag. 382. sequuntur, quæ Leontius ex καὶ τῷ 17. cap. adduxit; adeo ut necesse sit, plura capita quam periodos vel commata ejus libri statuere, si idem fuisset. Constat igitur, longe prolixius & diversum à nostro fuisse istud, quo Leontius usus est, Justinî opus. Neque id observatione indignum, in Justinio pag. 385. duas velut connexas periodos junctim legi, quarum prior incipit: πάλιν ὡς ἐν τῷ πρώτῳ, posterior,

sterior, ἢ αὐτῆς ἀντίστοιχῶς, &c. in MS. autem Leontio hæc velut disjuncta legi, & duas voces ἢ αὐτῆς non ut partem posterioris periodi, sed ut formulam citandi positam esse, sicut nos dicere solemus: *Et iterum*, subintelligentes eundem Auctorem ita pergere. Quæ cuncta ubi consideravi, fateor suspicionem mihi obortam esse, utrum non *Justini Expositio fidei* ejusdem generis sit opus, ac *Consolatio Ciceronis super morte filiae suæ*, compositum scilicet recentiori manu ex fragmentis antiquioris operis, à Leontio & aliunde petitis, ac additis connexionum, ubi necesse erat, formulis, nec non præfatione & clausula. In qua suspicione inde confirmor, quod posterior operis pars, qua *Oeconomia*, id est, incarnatio filii Dei explicatur, (in priori enim de S. Trinitate agitur) incipiat pag. 381. à primo Leontii fragmento, & mox post ultimam ab eo citatam sententiam finiatur pag. 385. his, quæ Latine solum dare placet, verbis: *Cæterum cum abunde satis pro virili nostra professionem fidei rectam exposuerimus, vale Ecclesiæ filiis dicto, & gratias ei, qui rationem & orationem suppeditavit, actis, finem commentationi imponentes, de cætero vitam in quiete agemus.* Quanquam mox de novo ordiatur Auctor, nisi forte alius adhuc mango hæc addiderit. Quisquis autem artifex hujus operis fuerit, is sane inertiam suam satis prodidit, haud unis malæ fraudis vestigiis relictis, quæ Critici hinc inde legere, & Rivetus aliique collegere, ac nuperrime Tentzelius §. 22. Atque horum argumenta plurima non modo hætenus dictam fidei expositionem, sed & illud, quo Leontius usus est, opus feriunt, cujus vel sola inscriptio, nomen *ἁγίας τριάδος* sonans, suspicionem movere queat, multo magis phrasis *ὅς ἄμπερ φύσιν, ἄρπεξ ἐνώσθη*, &c. Licet enim Justinus Patrem Filium & Spiritum S. unum Deum, & Christum Deum atque hominem, tam in Apologia utraque, quam Dialogo cum Tryphone, clara voce professus sit, nusquam tamen dictis usus est phrasibus, quæ recentioris utique ævi esse videntur. Quapropter Leontio fraudi fuit, sive falsi tituli suppositio, sive nominis Justiniani ambiguitas, quandoquidem alius exeunte

Seculo

Seculo V. in Sicilia floruit Justinus, qui forte istorum trium, vel plurium, quos Leontius allegavit, librorum Auctor fuit, inque horum tertio duas in Christo naturas contra Eutychianos defendit; adversus quos & alias calumum strinxit, epistola ad Petrum Fullonem exarata, quæ Græce & Latine exstat Tom. IV. Concil. Labbæi col. 1103. & sequ. Cujuscunque vero Auctoris sint fragmenta ista, cum in supra dictis vetustis membranis Bibliothecæ Bodleianæ correctiora legantur, quam in editis, uno alteroque in loco prorsus corruptis, ea illinc descripta genuinis Justin Martyris fragmentis inferius subjungam, & cum Latina quoque Turriani versione in Bibliothecis Patrum edita comparabo. Cæterum Expositioni fidei subjunguntur *Quæstiones & Responsiones ad Orthodoxos*, de quibus duæ sunt eruditorum sententiæ, aliis eas omnino spurias, & male Justin Martyris nomine insignitas statuentibus; aliis genuinas, sed multum interpolatas & nova appendice auctas esse censentibus. Auctorum ab utraque parte nomina & verba atque argumenta citavit sæpe laudatus Tentzelius §.22. & in Addendis. Ego priori sententiæ subscribo, quia in omni ista farragine paucissima reperio, Justin ejusque ætatis phrasi & doctrinæ consona, atque in ipsis prioribus Quæstionibus & Responsionibus quasdam deprehendo voces, quæ nusquam in S. Martyris genuinis scriptis reperiuntur, nec istius temporis stylum sapiunt. Cuinam vero Auctori hoc opus tribuendum sit, an Theodoretto, vel Justino Siculo, haud definiri potest.

Quid tandem de duabus Justin Epistolis, una *ad Diognetum*, altera *ad Zenam & Serenum*, quæ agmen editorum Justin operum claudunt, est statuendum? Inter spurias sane rejicere nolim, quia vix irrefragabilia prostant suppositionis indicia; neque tamen pro indubiis venditare ausim. Quippe de priori dubitare me facit stylus nimium quantum à reliquis Justin operibus diversus, & argutiis, quæ raræ apud S. Martyrem alibi reperiuntur, totus abundans. Dubium quoque injicit titulus *Discipuli Apostolorum*, quo semetipsum ornâvit Auctor hujus epistolæ prope finem scribens:

scribens: Ἀποστόλων ὑπομνηματιστής, γένουμαι διδάσκαλος ἑσάντων,
Quum Apostolorum fuerim discipulus, gentium fio doctor.
 Nam Justinum post S. Apostolorum obitum Christianum
 factum esse, ratio temporis demonstrat: illumque *haud pro-*
cul ab Apostolorum ætate remotum dixit Sec. III. Metho-
 dius in Fragmento libri de Resurrectione inferius citando.
 Quæ adversus posteriorem Epistolam moventur dubia, le-
 viora sunt, fateor, ac prolixè discussa à Tentzelio §. 25.
 & in Addendis. Quibus vix habeo, quod opponam vel ad-
 dam: unde ad alia progredior.

Inter deperdita Justinì Martyris scripta primo loco no-
 mino librum adversus omnes hæreses, de quo ipse Apol. I.
 (in edit. II.) pag. 70. ad Imperatorem ait: ἐστὶ δὲ ἡμῶν καὶ
 συντάγμα καὶ παλαιὸν καὶ γνησιότατον αἰρέσεων συντάγματιον (hæc vox
 apud Euseb. Lib. IV. c. 11. deest) ἧς οἱ βέλτεροι ἐντυχόν, δι-
 σκιδόν. *Est autem nobis liber contra omnes exortas hæreses*
compositus: quem si legere volueritis, dabimus. Is totus
 perit, nec unicum superstes habemus fragmentum: nullum
 tamen est dubium, quin plura ex illo in suos adversus omnes
 hæreses libros transtulerit Irenæus, præsertim cum & Va-
 lentinum à Justino refutatum diserte testetur Tertullianus
 lib. contra Valentinianos cap. 5. Distincti ab isto opere
 fuere λόγοι καὶ Μαρκίωνος, ut Photius Cod. CXXV. appellat,
contra Marcionem insignia volumina, ut Hieronymus in
 Catal. Script. Eccl. ea laudat. Horum enim uterque ambos
 viderunt Tractatus, eosque ut diversos memorarunt. Ac
 posterius quidem opus prioris quasi supplementum fuisse
 videtur: quippe cum hoc sub Adriano scriptum Cedrenus
 supra pag. 45. citatus verisimiliter tradat, contra Marcio-
 nem, qui tunc nondum invaluerat, nil ibi dictum fuisse
 conjicere licet: unde posthæc peculiaribus hunc hæreti-
 cum libris impugnare S. Martyr sategit. Ac unum quidem
 tantum ejus librum contra Marcionem olim existisse, ex
 Irenæi locis mox citandis colligere quispiam posset; sed
 notum est συντάγμα, ut Irenæus appellat, aliquando pluri-
 bus constare libris, quibus diversæ pertractantur doctrinæ.
 Tale istud contra Marcionem fuisse ex Hieronymo &
 Photio

Photio constat; cumque ab his haud distincte memoretur genuinus Justinus liber *de Resurrectione carnis*, illum partem hujus syntagmatis, & unum istorum à Photio dictorum λόγων fuisse puto, quia & hunc de Resurrectione Tractatum Procopius Gazæus in cap. 3. Geneseos sub titulo λόγος citavit, ejusque prolixissima fragmenta inferius recitanda satis indicant, tam hæreticis quam infidelibus oppositum illum fuisse. Marcionem autem una cum infidelibus Resurrectionem carnis impugnasse notum est, eumque Stoicorum principiis in hunc errorem inductum testatur Tertullianus Lib. V. contra Marcionem cap. 19. Cæterum istius adversus Marcionem libri, quo primum de altero Deo veteris, altero Novi Testamenti errorem refutavit Justinus, duas tantum sententias ex Irenæo infra dabimus; quæ enim Eusebius Lib. IV. cap. 11. ex Justinii Tractatu contra Marcionem allegare videtur, non inde, sed ex Apologia II. sunt deprompta, ut in Notis ad calcem hujus Tomi * probabo, insuper Justinii Apologiam ex Eusebio hac occasione emendaturus. Ast libri de Resurrectione primam eamque magnam partem in Parallelis five Excerptis ex S. Patrum scriptis Tit. A. 73. nobis conservavit Joannes Damascenus, ex cujus MS. Codice in Bibliotheca Collegii Claromontani descriptam eam cum Latina versione edidit Halloixius Tom. II. in Vita Justinii Martyris, singularem hac opera laudem meritis. Cum autem liber iste sit rarissimus, amplissima ista & egregia fragmenta in distinctos numeros divisa huic Spicilegio inferere, ac aliud à Methodio in libro de Resurrectione citatum subjungere visum fuit. Atque hujus octoginta circiter annis post Justinum florentis auctoritas haud dubitare nos sinat, istud Justinii opus plane genuinum esse; neque sane in laudatis fragmentis quicquam reperitur, quod contrarium prober, vel saltem innuat.

Præter hos Tractatus alii duo tempore Eusebii extitere, quorum mentionem ipse facit Lib. IV. Hist. Eccl. cap. 18. his verbis: *Ἐπὶ τοῖς ἐπηγεγραμμένοις ψαλμοῖς ἢ ἄλλοις ᾠδαῖς καὶ ψυχῆς, ἐν ᾗ ἀσφάτως πούνησι περτοίναι καὶ τῷ κατὰ τὴν ἀντίστοιχον προβλήματι,*

μάλισ, ὅς παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων ἐκτίθηται τὰς δόξας αὐς καὶ ἀντι-
 λέξιν περιχέεται, πῶς τε αὐτὸς αὐτὸς δόξαν ἐν ἑτέρῳ παραδιπλοῦς συ-
 γράμματα. *Est & alius liber cui titulum fecit Psaltes : alius*
item excerptorum liber de Anima, in quo propositis variis
interrogationibus quæ ad argumentum illud pertinent, Gen-
tilium Philosophorum offert sententias : quibus etiam se
contradicturum, suamque de his sententiam in alio opere
prolaturum esse pollicetur. Ut de posteriori horum prius
 dicam, formam ejus Eusebius voce *χολικὸν* expressit, de qua
 vide Valef. in Not. ad hunc locum. Materiam ejus quod
 attinet, nulla quidem hujus libri fragmenta supersunt; at-
 tamen tam hunc, quam alium, quem à Justino promissum
 ait Eusebius, magna ex parte conservatum puto in Tertul-
 liani libro de Anima: utpote in cujus cap. 5. plurima Phi-
 losophorum recenset nomina & placita diversa, Eubuli,
 Critolai, Xenocratis, Platonis, Aristotelis, Hipparchi, He-
 racleti, Hipponis, Thaletis, Empedoclis, Critiæ, Epicuri,
 Zenonis, &c. ut & in seqq. capitibus passim, ea approbans
 ex parte, ex parte, & quidem majori, refutans. Atque in
 dicta opinione mea haud parum confirmor, dum Tertulli-
 anum in aliis Tractatibus sedulum antiquorum Ecclesiasti-
 corum Scriptorum, ipsiusque Justini imitorem fuisse co-
 gito, & aliquot ejus in Lib. de Anima dicta de Philosophis
 in superstitibus Justini libris deprehendo. Sic cap. 16.
 Tertullianus Platonis sententiam de Anima his refert ver-
 bis: *Plato bifariam partitur animam, per rationalem &*
irrationalem — duo genera subdividit ex irrationali, in-
dignativum, quod appellant θυμικόν, & concupiscentivum,
quod vocant ἐπιθυμητικόν. Atqui eadem istæ voces leguntur
 in Justini Parænesi ad Græcos pag. 7. Πλάτων μὲν γὰρ περιμετρί-
 αῶς αὐτὴν εἶναι φησι, καὶ τὸ μὲν λογικὸν αὐτῆς, τὸ δὲ θυμικόν, τὸ δὲ ἐπιθυμη-
 τικὸν εἶναι λέγει. Quæ Langius ita vertit: *Plato tres ejus (ani-*
mæ) partes esse ait, rationis, iracundiæ, & cupidinis. Ad-
 dit paulo post Justinus de Platone: ὁ μὲν ἀεικίνητον αὐτὴν εἶναι
 λέγει. Ille eam continenter moveri ait: Sed & Tertull. cap.
 28. perstringit sententiam Platonis *de animarum reciproco*
discursu, quod hinc abeuntes eant illuc, & rursus huc ve-
niant,

niant & vivant, & debinc è vita abeant. Apud Justinum in Dial. cum Tryphone Judæo pag. 223. legimus: Ἀθάνατος ὁ καὶ ἀθάνατος ἐστὶ κατὰ πᾶσας λεγομένης Πλατωνικῆς. *Ingenita & immortalis est (anima) ex quorundam qui Platonici dicuntur sententia.* Ita & Tertull. cap. 4. *Hoc Plato excludit, innatam & infectam animam volens.* Plura brevitatibus causa prætereo, ad finem præfationis jam satis prolixæ properans. De altero autem antedicto Tractatu Justinī, qui titulum *Psaltæ* gessit, vix habeo quod dicam, quia nuda ejus mentio in Veterum Scriptis occurrit. Conjicio tamen de hymnis, quos teste Plinio Lib. X. Epistol. prisci Christiani Christo Deo suo dicebant, ibi actum, ac impias atque contentiosas cantilenas reprehensas fuisse. Nam & in Epistola ad Zenam atque Serenum, si modo hæc ejus sit, sequentia hac de re scripsit: ὅμοιους τε καὶ ψαλμοὺς καὶ ὁδοὺς καὶ αἶνον ἑπτεόν· μὴ ὡς οὐκ ἀλμαρῶδον, αὐτῶν κατὰ κείνοισι ὁδοῦν ἐνίοις αἰνισματοδῶς, ἀλλὰ ψαλμοδῶς καὶ πλοῦτον ὡς πέν, ἵνα μὴτε δοκῇ διαφέρειν. *Hymni quoque, Psalmi, carmina & laudes dicendæ: non perinde quasi qui concertatorem suum condemnans, proximum Psalmodia contristet, obscuris quibusdam dictis eum infectando, adeo ut ne quidem videatur ab eo dissidere.* Aut dicendum, iis forte, qui canendo aliis in Ecclesia præiverunt, ibi regulas quasdam præscriptas fuisse.

His accedit Tractatus Justinī in *Hexaëmeron*, qui quidem nec ab Eusebio, nec à Photio in Bibliotheca nominatus est; attamen forte in eorum numero fuit, de quibus Eusebius supra citato Lib. IV. cap. 18. post aliquorum recensionem addit: πλείους δὲ καὶ ἕτεροι πρὸς πολλοῖς φέρουσιν ἀδελφοῖς καὶ αὐτῶν πόνων. *Exstant penes multos fratres & alia ejusdem opera.* Aliquamdiu autem ante Photium, saltem Seculo VI. existisse istum Justinī in *opus sex dierum* Commentarium, certam nobis fidem facit Anastasius Sinaita Patriarcha Antiochenus Senior, qui Lib. VII. suorum in Hexaëmeron Tractatum dictum Justinī librum citans, pauca inde excerpta nobis conservavit, quæ Græce inedita ex MS. Codice Bibliothecæ Collegii Novi descripta infra suo loco dabo. Aliud insuper fragmentum ex Lib. VI. Ana-

stafii Latine allegavit Halloixius in Vita Justini Martyris cap. 25. §. 5. Sed istud in VI^{to}. libro haud inveni; inveniam autem procul dubio alicubi, ubi integrum Anastasii opus perlustravero, (quod brevi, Deo volente faciam) idque itidem Græce & Latine * in Notis ad hanc paginam benevolo Lectori communicabo: neque enim nunc cursum meum ob id sistere consultum duco. Cæterum Justinum Martyrem ob dictum Tractatum inter illos numerarem Scriptores, quos memorat Theophilus Lib. II. ad Autolyicum pag. 91. edit. Paris. ubi postquam dixerat magnam Dei sapientiam elucere *ἐν τῇ ἐξήγησιν*; mox addit: *πολλοὶ γὰρ ἐν αὐτῇ συγγραφῇ ἐμυμνήσαντο καὶ ἰδιόθεν τοῦ Θεοῦ τῶν αὐτῶν διδασκάλων παρονομήσαντες.* *Multi igitur Scriptores imitati sunt ac conati Hexæmeron describere.* Ast quia sequentia ostendunt, ei de Ethæicis Historicis, Poëtis, Philosophis sermonem fuisse, ab iis abstinco. Quid vero dicendum de Justini Martyris Commentario in Apocalypsin, quem aliqui inter Scripta ejus numerant? Equidem è verbis Hieronymi in Catal. Script. Eccles. cap. 9. ubi de S. Joannis Apocalypsi ait: *Quam interpretatur Justinus Martyr & Irenæus*, primo intuitu colligere quispiam posset, dictam Revelationem à B. Martyre peculiari libro illustratam esse. Verum cum nullus unquam Scriptor, sive Justini, sive Irenæi Commentaria talia nominet, nec ipse Hieronymus eorum Tractatus ex instituto recensens ullam illorum mentionem fecerit, hujus verba de expositione quorundam locorum Apocalypseos, scriptis S. Justini & Irenæi hinc inde inspersa accipio. Nam Irenæus passim, maxime Lib. V. adversus hæreses Apocalypsin citavit & explicavit; nec Justinus Martyr eam plane neglexit, sed in Dialogo cum Tryphone Judæo aliqua inde allegavit, quæ cum verbis Christi Luc. xx. 35. & seqq. confert, sicque, ut Hieronymi verbo utar, Apocalypsin Joannis *interpretatur*. Porro de *litteris ad Papam scriptis*, quarum in epistola ad Zenam & Serenum fit mentio, nullum autem superest fragmentum, idem quod de hac statuendum, nempe eas aliquatenus dubias esse. Cæterum valde suspectus, ne dicam manifeste spurius,

rius, mihi videtur λόγος τοῦ θεοῦ οὐκ ἴσως, *Tractatus de Providentia & Fide adversus Euphrasium Sophistam*, cujus hoc initium: Ἀχρεῖατος ὁ λόγος, teste Maximo Tom. II. opusculorum Polemicorum pag. 154. ubi aliqua inde fragmenta allegat, aliudque breviusculum citat Euthymius Zigabenus *Panopliæ Dogmaticæ Part. II. Tit. 15.* quod in fine operum Justiniani pag. 516. legitur. Sed ex ungue leonem agnoscas: siquidem in hoc ἡμεῖς τοῦ θεοῦ χεῖρ ὡς ἔστιν, *duarum Christi naturarum* fit mentio. Quam phrasin à Justino aliisque istius ætatis Patribus, rem ipsam licet firmiter credentibus, alienam esse, pag. 164. notavi. Nec jam habeo amplius, quod de Scriptis S. Justiniani Martyris addam, quam memoratas à Photio Cod. CXXV. διανοίαν καὶ τὴν οὐσίαν περιλαβόντας ἐπιλήψεις, *Dubitationum contra religionem (Christianam) summarias solutiones*, haud distinctum ab enumeratis opus fuisse; verum idem, non quidem cum *Quæstionibus & Responsionibus ad Orthodoxos*, sed uti modo adverto, cum *Quæstionibus Græcanicis ad Christianos & Christianorum responsionibus de incorporeo, De Deo, & de Resurrectione*, de quibus supra p. 157. dictum est. Nam uti hæc in omnibus Justiniani editionibus *eversioni Aristotelicorum dogmatum post Christianorum ad Græcos Quæstiones* subjunctæ sunt; ita & à Photio continuo post illam nominantur: unde eodem ordine in Photii Codice collocatas ac easdem fuisse colligo, præsertim quia dictæ Græcorum ad Christianos quæstiones horum religioni è diametro adversantur; non item illæ Orthodoxis propositæ, quæ si non omnes, saltem pleræque non *contra*, sed *circa* fidem fuere agitatae.

Fragmenta Orationis Justiniani contra Græcos.

Tatianus in Orat. adversus Græcos.

Ὁ δαυμασιώτατος Ἰουστίνος θεοῦ ἐξοφάντων εὐοικέναι τὰς περὶ θεοῦ λόγους (δαίμονας) ἀνθρώπων.

Recte Justinus, maxima dignus admiratione, prædictos (Demones) latronibus similes esse pronunciavit.

Quæ sequuntur apud Tatianum, ipsius, non Justinì, verba esse puto, ideoque omitto. Hanc vero Dæmonum comparisonem, quæ in editis B. Martyris operibus nusquam reperitur, ex deperdita contra Gentes oratione petitam inde conjicio, quia in ea de Dæmonibus sermonem habuit, uti supra pag. 149. seq. ex Eusebio dictum est.

Leontius Lib. II. contra Eutychianos & Nestorianos,

In Cod. MS. Bibliothecæ Bodleianæ Laud. A. 33.

**Justini Philosophi & Mar-
tyris ex Sermone contra
Gentes:**

Ἰστέον φιλοσόφους καὶ μάρτυρας,
ἐκ τῶν κατὰ Ἑλλήνων.

Cum formasset Deus hominem à principio, fecit ut quæ naturæ erant, ex voluntate ejus penderent, fecitque uno mandato experimentum. Fecit enim, ut si hoc servasset, vitam immortalem sortiretur; si non servasset, contrariam. Sic factus homo cum ad violationem mandati statim respiceret, corruptionem naturaliter admisit. Corruptione autem ad naturam accedente, necesse erat, ut qui salvare volebat, ipsam substantiam corrumpentem deleteret. Hoc autem aliter fieri non poterat, nisi quæ erat secundum naturam vita, copularetur cum eo, quod corruptionem ceperat, & corruptionem deleteret; immortale vero in posterum servaret, quod corruptum fuerat. Idcirco opus fuit, ut Verbum in corpore esset, ut à morte naturalis corruptionis nos liberaret. Si ergo, ut dicitis, solo nutu mortem nostram avertit, non accessit quidem propter voluntatem (*scil. Salvatoris, eam à nobis procul esse jubentis*) mors, nihilo minus vero rursus corruptibiles sumus, naturalem in nobis ipsis

Πλάτας ὁ Θεὸς κατ' ἀρχὰς τοῦ
ἀνθρώπου, τῆς γνώμης αὐτοῦ τὰ τ'
φύσεως ἀπεώρνησεν, ἐντολῇ μὲν ποι-
νομένου ὁ δὲ ἀφ' ἑπειραν. Φυλάξαυτα
μὲν γὰρ πάντῳ, τὸ ἀθανάτου ληξίας
πυπύηκεν ἑσθίου· παρὰ πάντα δὲ,
τὸ ἐαυτοῦ. Οὕτω γεγονὼς ὁ ἀνθρώ-
πος, καὶ τοῦτος δὲ παρὰ βίαν οὐδὲν
ἰδὼν, δὲ φθορὰν φυσικῶς εἰσεδείξατο.
Φύσει γὰρ τὸ φθορὰς ἀποσπασμῶν,
ἀναγκάσειον ὡς, ὅτι σῶσαι βέλβηται
ἢ δὲ φθοροποιὸν ἐσθίου ἀφανίσας. Τῆσι
γὰρ ἐκ τῶν ἐτέρων γινώσκων, εἰ μὴ τις
ἢ καὶ φύσιν ζῶν ἀποσπασμῶν τὰ δὲ
φθορὰν δειξάμεν, ἀφανίζουσα μὲν δὲ
φθορὰν, ἀθανάτου δὲ τὸ λοιπὸν τὸ
δὲ δειξάμεν ἀφ' ἑπειραν. Διὰ τὸν
δὲ λόγον εἰδήσειεν ἐν σώματι γινώσκων,
ἵνα τὸ θάνατον τὸ καὶ φύσιν ἡμᾶς φθο-
ρὰς ἐλευθερώσῃ. Εἰ γὰρ, ὡς φατέ, νό-
ματι μόνον δὲ θάνατον ἡμῶν ἀπώ-
λυσεν, ὁ ἀποσπασμὸς μὲν ἀφ' ὃ δὲ βέλβηται ὁ
θάνατος. Ἐπὶ γὰρ ἡμῶν φθορὰν πάλιν
ἡμῶν, φυσικῶς ἐν ἑαυτοῖς δὲ φθορὰν
ἀποσπασμῶν.

a Addendum forte $\frac{1}{2}$ ϕ $\frac{1}{2}$ aut saltem subintelligendum.

Leontii

Leontii Libri III. contra Nestorium & Eutychen, Latine versi à Francisco Turriano, habentur in Bibliothecis Patrum, sed Græce inediti sunt. Unde hæc ex vetustis membranis Bibliothecæ Bodleianæ Laud A. 33. descripti, ut deperdita Justini oratione, hoc saltem servaretur fragmentum : cujus primam partem Joannes Damascenus quoque Lib. I. Parallel. cap. 9. citavit. Videtur autem Justinus, ubi hæc protulit, disputasse contra opinionem Platonis, in corruptionem mundi & immortalitatem animarum nudæ voluntati Dei attribuentis, de quo vide Justinum in Dial. cum Tryphone pag. 223. Recitato autem fragmento consona sunt verba Irenæi Lib. III. adversus hæres. cap. 20. Εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἰδιωγίστως τὴν σωτηρίαν, ἢ καὶ ἀνὰ βεβαιότητος ἔχοιμεν αὐτήν. & εἰ μὴ συνωλόγη ὁ ἄνθρωπος τῷ Θεῷ, ἢ καὶ ἀνὰ διδασκαλίαν μεταχέειν τὴν ἀφθαρσίαν. Nisi Deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam : & nisi homo conjunctus fuisset Deo nostro, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis.

Fragmenta Apolog. II. Justinii Martyris.

Ex Joannis Damasceni Lib. II. Parallel. cap. 87.

& Antonii Melissa, Lib. I. cap. 19.

Δυσαναβίβαστος ἡ ψυχὴ ὅτι ταῦτα, ἀφ' ὧν ὠλίγησεν χαλῶν. Δυσαναβίβαστος τε τέτων, ὧν συνειδίδηται χαλῶν.

Animus ad ea bona, quibus excidit, ægre revocari potest : ac rursus ab iis, quibus adfuevit malis, non facile retrahi potest.

Hoc in Latina Damasceni editione & Græca Antonii ut Justinii Martyris dictum citatur, non appposito libro, ex quo depromptum sit. Et nusquam quidem in editis Justinii scriptis id inveni : inveni autem locum, quo est referendum. Occurrit namque in principio Apologiæ I. (reapse II.) lacuna, ante quam præcise hæc leguntur verba : Ἀφ' οὗ τοῦ δυσμενέστερου & φιλήδονου, καὶ δυσκίνητου αἵματος τὸ χαλῶν ἰεμῆσαι, propter animorum pertinaciam & voluptatis studium, & quod ad honestatem consecrandam difficulter moveri queant. Cum quibus supra recitata verba ita apte & necessario cohærent, ut de proprio eorum loco nullus dubitandi locus relictus videatur. Sed & aliud huc pertinens fragmentum sequitur.

Ex MS. Codice Claromontano Joannis Damasceni
Parallel. Lib. II. cap. 77.

Ὡσπερ πᾶσι τοῖς γινόμενοις σώμασιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συνωπιάσκει καὶ

Quemadmodum corporibus omnibus à Deo procreatis hoc insitum est, ut umbram habeant :

beant : sic Deum quoque, qui
iustitia præditus est, tum iis, qui
virtutem sibi colendam propo-
suerint, tum iis, qui vitium am-
plexari maluerint, pro cuiusque
merito præmia poenaeque tribu-
ere consentaneum est.

τὸ αἰδῶν ἔχειν ἕως τοῦ Θεοῦ δι-
καιοσύνη, τοῖς τὰ καλὰ ἐλομενοις,
καὶ τοῖς τὰ κακὰ ἀποπλήσασιν, ἡ
κόσμιόν ἐστι τὸ κατ' ἀξίαν ἐκδο-
ναι.

Ita hæc verba in Latina Damasceni editione reddidit Billius, quæ Græce ex dicto Codice descripta Parisiis huc mihi transmissæ Perillustri Dnus. Ezechiel Sphanbémus, Serenissimi Electoris Brandenburgici ad Aulam Regis Galliarum Legatus. Et in Latino quidem Damasceno nudum Iustini nomen est appositum; in Græco Codice autem ita citatur : τὸ αἰδῶν ἔχειν ἕως τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη καὶ μέτρον. Cum autem in neutra Apologiarum verba ista repererim, ea in vacuum, de quo modo dixi, locum, præter quem nullæ ibi lacunæ dantur, reponenda esse conjicio : hancque conjecturam confirmat, quod in ultima, quæ hanc lacunam præcedit, periodo mentio fiat Divinæ Iustitiæ, malis poenam, bonis præmium decernentis. Ait enim Christianos persuasos esse, τὸς ἀδίκους καὶ ἀκατάτους ἐν αἰωνίῳ πυρὶ καταδικαστέους. τὸς δὲ εὐαριστες καὶ ὁμίους Χριστῷ βίωσαντες, ἐν ῥησιν αἰωνίου σπλάχνου τοῦ Θεοῦ. Injustos & incontinentes in igne æterno excruciatum iri : qui vero in virtute & ad exemplum Christi vitam duxerint, extra omnem dolorem cum Deo futuros esse. Quam Dei iustitiam apta similitudine inde illustravit Iustinus. Cæterum hujus Apologiam posteriorem dum sub titulo prioris citavit Damascenus, jam ejus ætate istam ordinis permutationem, quæ in nostris editionibus ab eruditis animadversa est, obtinuisse colligo : imo forte ulterius tempore Eusebii, utpote qui passim quidem primam Apologiam vocavit, quæ revera prior fuit ; attamen Lib. IV. cap. 17. allegans aliqua ex posteriori, quæ in editis est I. itidem exstare ait ἐν τῇ αὐτῇ ἀπολογία, quod forte in suo Codice aliam præcederet. Nimis enim violenta est eruditorum quorundam emendatio, qui ἐν τῇ δευτέρῃ pro αὐτῇ reponi volunt.

Fragmentum deperditæ partis Dia- logi cum Tryphone Judæo.

Ex Cod. 223. Barocc. qui est Catena in Psalmos, ad ista
Psalmi II. verba : Dirumpamus vincula eorum.

Non de Ethnicis alienige-
nis loquitur, sed de (populo) cum

οὐ πρὶς ἰσθῶν ἀλλοφύλων φη-
σιν, ἀλλὰ πρὶς τῷ συμφωνούντος τοῖς
ἰσθῶν,

ἄνθρωποι, καὶ τὸ εἰρημὸν ἔσθ' ἰσ-
ρημύ. Πικρὸν σοὶ τὸ καταλιπεῖν
ἐμὲ, λέγει Κύριος ὁ Θεὸς σου, ὅτι
ἐξ ἡμετέρης συνθέτης ζυγὸν σου,
καὶ τὰς διατάξεις σου, καὶ ἐ-
κείνου σου, ἀλλὰ πορεύ-
ου ὅς ῥα ὁ φηλὸν, καὶ ἔσο-
ναι σου ἐξ ἡμῶν, καὶ ἐκείνου διαλυθῇ-
ται τὸ πρὸς τὴν πορνείαν σου.

gentibus conspirante, juxta di-
ctum Jeremiae (cap. 2. v. 19.)
Amarum tibi, quod dereliqueris
me, dicit Dominus Deus tuus,
quia à seculo confregisti jugum
meum, & dirupisti vincula tua, &
dixisti: non serviam tibi, sed ibi
ad omnem montem excelsum, &
subter omne lignum, & ibi dis-
fundar in fornicatione mea.

Hæc cum Judæos aperte feriant, in Dialogo cum Tryphone
ista, quæ periit, parte à Justino prolata esse merito creditur.

Ex Cod. Barocc. 143. fol. 253. pag. 2. & Joannis Da-
masцени Lib. I. Parallel. cap. 19.

Οὐτε τὸ φῶς ἔσται σκότος ποτὲ,
ἔως ἂν ἢ φῶς ἔτε ἢ τὸ παρ' ἡμῶν
παραμύτων διαλεχθῇσεται ἀλήθεια.
Αλήθεια γάρ ἔστι πάντης ἰσχυρότε-
ρον ἔδεν. Πᾶς ὁ δουλεύων λέγειν
τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ λέγων, κειθήσεται
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Nec lux unquam caligo erit,
quandiu lux fuerit: nec re-
rum nostrarum veritas usquam
falsi vincetur. Veritas enim
est, qua nihil fortius esse potest.
Quisquis cum veritatem dicere
queat, eam subitoc, à Deo con-
demnabitur.

Ita hæc Latine reddidit Billius, Damasceni interpres; Græca ve-
ro descripti ex dicto Codice membranaceo optimæ notæ, quo si-
mile parallelis Damasceni florilegium ex Divinis & Ecclesiasticis
libris collectum continetur. Cum autem ultima periodus existeret in
Dialogo cum Tryphone pag. 308. priora quoque ex priore istius
Dialogi parte deperdita Damascenum desumpsisse, & posteriori-
bus junxisse autumo. Continua enim serie in dicto Codice
connexa leguntur, nec nomen Justiniani ad marginem, sed ante in-
itium horum verborum scriptum est, adeo ut priora perinde ut
posteriora ipsius Justiniani esse vix ullum sit dubium.

Fragmēta libri contra Marcionem.

Irenæus Lib. IV. adversus hæreses cap. 14.

Κατὰ τὸν Ἰουστίνον ἐν τῷ πρὸς Μαρ-
κίωνα συνατάγματι φησὶν ὅτι αὐ-
τὸς τὸν Κυρίον εἶδεν ἐπελάττων, ἀλ-

Bene Justinus in libro, qui
est ad (contra) Marcionem, ait:
Quoniam ipsi quoque Domino
non credidisset, alterum Deum
annun-

annunciandi, præter fabricatorem, & factorem, & nutritorem nostrum. Sed quoniam ab uno Deo, qui & hunc mundum fecit, & nos plasnavit, & omnia continet, & administrat, unigenitus filius venit ad nos; suum plasma in semetipsum recapitulans, firma est mea ad eum fides, & immobilis erga Patrem dilectio: utraque Deo nobis præbente.

Idem Lib. V. cap. 26.

Bene Justinus dixit, quoniam ante Domini adventum nunquam ausus est Satanas blasphemare Deum, quippe nondum sciens suam damnationem: quoniam & in Parabolis & allegoriis à Prophetis de eo sic dictum est. Post autem adventum Domini ex sermonibus Christi & Apostolorum ejus discens manifeste, quoniam ignis æternus ei præparatus est ex sua voluntate abicidenti à Deo, & omnibus qui sine poenitentia perseverant in apostasia, per hujusmodi homines blasphematur eum Deum, qui judicium importat, quasi jam condemnatus, & peccatum suæ apostasiæ conditori suo imputat, & non suæ voluntati & sententiæ.

Non nominat quidem Irenæus Tractatum Justiniani, ex quo ista depromserit; sed ex eodem, unde priora citavit, libro contra Marcionem sumpta esse verosimillimum est. Nam crimen blasphemix adversus Creatorem, quod hic ministris quibusdam Satanæ tribuit Justinus, Marcioni imputat Irenæus Lib. I. c. 29. his verbis: *Marcion Ponticus, ad ampliatam doctrinam, impudenter blasphemans eum, qui à lege & Prophetis annuntiatus est Deus, malorum factorem.* Vide de utroque dicto novam, quæ sub prælo est, Irenæi editionem.

Prima

*Prima pars Libri Justinii Martyris de Resurrectione
è Damasceni Parallelis MSS. in Collegio Claromontano. A. Tit. 73. περὶ Φοβερᾶς ἀναστάσεως, De terribili Resurrectione.*

Μέν τ' ἀληθείας λόγος ὅτιν
ἐλευθερός τε καὶ αὐτεξέσπου.
ὡς μὴδεμίαν βάσανον ἐλέγχε δέ-
λων πίπτειν, μὴδὲ τ' παρὰ τοῖς ἀκέ-
στοι δ' ἀποδείξεως ἐξέτασιν ὑπομέ-
νειν. Τὸ γὰρ εὐφρῆς αὐτῷ καὶ πεποι-
θός, αὐτῷ πῶς πέμψαντι πιστεύεται
δέλκει λόγος δὲ ἀληθείας ὑπὸ Θεοῦ
πέμπεται. Διὸ καὶ τὸ ἐλευθερόν το
ὡς αὐτὸν ἔφορπκόν· κατ' ἐξουσίαν
γὰρ φοβερύμενος, εἰκότως ἐδὲ τὰς ἀ-
ποδείξεις ὅς μὲν λεγομένων ἀπομαρτυ-
ρεῖται δέλκει· ὅτι μὴδὲ εἰσιν ἄλλαι
παρὲξ αὐτῆς τ' ἀληθείας, ὅπερ ὅτιν ὁ
Θεός. Πᾶσα γὰρ ἀπὸδείξις ἰχυροτέρα
τε καὶ πιστοτέρα τῷ ἀποδείκνυμένῳ
τυγχάνει· εἴγε τὸ περὶ τὸν ἀπι-
στέωμον ὡς τὴν τ' ἀπὸδείξιν ἐλθεῖν,
ταύτης κομμείσεως ἔτυχε πίστεως,
καὶ τοῦτον ἐφάνη, ὅποιον ἐλέγετο.
Τῆς δὲ ἀληθείας ἰχυρότερον ἐδὲν*,
ἐδὲ πιστοτέρον ὥς ὁ ὡς ταύτης
ἀπὸδείξιν αὐτῷ, ὁμοίως ὅτι πᾶσι
φαινόμενα ταῖς αἰσθήσεσι, λόγοις δέ-
λοντι ἀποδείκνυται, διότι φαίνεται.
Τῶν γὰρ ἀφ' οὗ λόγος λαμβανόμενων
κειμήλιον ὅτιν ἡ αἰσθησις· αὐτῆς δὲ
κρίτηριον ἐκ ἐστὶ πάλιν αὐτῆς. Ὡς περ
ἐν τῷ ἀφ' οὗ τῷ λόγῳ φαινόμενα ἀπ-
άγοντες ὅτι πάλιν αἰσθησιν, ταύτη
κείνομεν, ὅποιά ποτε ὄντα τυγχά-

Veritatis sermo liber est, &
sui juris: nec sub ullam ca-
dere vult argumenti probatio-
nem, nedum examen per demon-
strationem apud audientes susti-
nere. Quippe nobilitas ejus &
certitudo illi ipsi, qui misit, vult
credi: sermo autem veritatis à
Deo mittitur. Quocirca liber-
tas ejus minime arrogans est:
quod enim cum potestate profer-
tur, merito demonstrationes eo-
rum, quæ dicuntur, exposci non
vult: cum nec aliæ sint extra
ipsam veritatem, quæ est Deus.
Nam omnis demonstratio for-
tior est & fide dignior eo,
quod demonstratur; siquidem
id quod prius non credebatur,
antequam subiret demonstratio,
illa jam producta fidem asse-
quitur, & tale apparet, quale
dicebatur. Atqui veritate nihil
fortius, nihil credibilius: adeo
ut si quis de illa demonstratio-
nem exposcat, ei similis sit,
qui sensibus apparentia demon-
strari velit, quod appareant.
Nam eorum, quæ per rumo-
rem accipiuntur, judicium pe-
nes sensum est: ipsius autem
sensus, præter ipsum, non est
aliud. Quemadmodum igitur
res per famam investigatas ad
sensem cum adduxerimus, illo
ipso judicamus, quales sint,
Z verane

verane quæ dicuntur, an falsa, nec ultra dijudicamus, fidem illi habentes: ita humanos ac mundanos sermones ad veritatem remittimus, & per illam maline sint, an non, discernimus. At vero sermones veritatis alia re nulla judicamus; sed ei credimus. Est enim veritas Deus, pater universorum, qui est mens perfecta: cujus filius existens Logos (*verbum*) ad nos descendit, carnem gestans, seque ipsum & Patrem ostendens, & dans nobis in seipso resurrectionem ex mortuis, & posthæc vitam æternam. Est autem ipse Jesus Christus, Salvator noster & Dominus: ac proinde idem & sui ipsius & cunctorum fides est ac demonstrationis. Quocirca qui illum sequuntur, & illum cognoverunt, fidem in eum, tanquam demonstrationem, habentes in ipso acquiescunt.

II. Quia vero adversarius oppugnare mortales non desinit, sed multis ac densis artibus ad insidias utitur; contra fideles quidem, ut eos à fide abducatur; contra infideles autem, ut non credant: necessarium mihi videtur, ut etiam nos invictis fidei sermonibus obarmati, infirmorum causa contra ipsos pugnemus. Aiunt ergo, qui deteriora profitentur, non esse carnis resurrectionem. Impossibile enim esse, eam nunc corruptam & minutim dissolutam in statum pristinum redigi. Sed & impossibilem & inuti-

νει, εἴτε καὶ ἀληθῆ, εἴτε καὶ ψευδῆ τὰ λεγόμενα, ἐκείνῳ δὲ κείνῳ, προσκύνοντες αὐτῇ. ἔτω καὶ τὰς ἀνθρώπων καὶ κοσμικὰς λόγους ἀναπύμπομεν ὅτι τὸ ἀληθεύειν, καὶ τὰς κείνῳ, εἴτε φῶλοι, εἴτε καὶ μηδὲν ἔχοντες. Τὰς δὲ τὸ ἀληθεύειν ἐνὶ κείνῳ ἐτέρῳ, προσκύνοντες αὐτῇ. Ἐστὶ δὲ ἀλήθεια ὁ Θεὸς, ὁ πατὴρ τῶ ὅλων, ὅς ὅτι νῦν τέλει. ἔχοντες ἡμῶν ὁ Λόγος ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, σάρκα φορέσας. ἑαυτὸν τε καὶ τὸ πατέρα μηνύων, διδὼς ἡμῖν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὸ μέγα ταῦτα ζῶν αἰώνιον. Ἐστὶ δὲ ἵστος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ δεσπότης. ἔτω τίνῃ αὐτὸς ὅτι ἑαυτὸν τε καὶ τὸ ὅλων πίστις τε καὶ ἀπόδειξις. Διότι οἱ τότε κατακοιμηθέντες, καὶ γινόντες αὐτὸν, τὸ εἰς αὐτὸν πίστις, ὡς ἀπόδειξις, ἔχοντες ἀναπαύονται ἐν αὐτῷ.

β'. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰς ὁ ἀντικείμενον πολέμῳ ἔχει πάντες, πολλὰς δὲ πυκνὰς τε μεθόδοις πρὸς ὁπλοὺς καὶ χροῖ. πρὸς μὲν τὰς πεπισκυότας, ἵνα τέτοις τὸ πίστεως ἀπαγάγῃ, πρὸς δὲ τὰς ἀπίστες ἔπ, ἵνα μὴ πιστεύουσιν. ἀναγκάσας εἶναι μοι δοκεῖ, καὶ ἡμᾶς κατὰ πάσας τοὺς τὸ πίστεως λόγοις ἀπρότοις ἔσιν, ἀντιπολεμεῖν αὐτῷ ἀφ' ὧν τὰς ἀδυνείας. Φασι οἱ τὰ χεῖρα λέγοντες, * μὴ εἶναι τὸ σαρκοῦ ἀνάστασιν. ἀδύνατον γὰρ εἶναι τὸ φθεγερόμενον, καὶ ἀφ' ὧν λεπτῶν λυομένων ταύτων συναχθῆναι εἰς τὸ αὐτό. πρὸς γὰρ ἀδυνάτην καὶ ἀσύμφορον φασι

φασιν ὑπάρχειν τὴ ταύτης σωτηρίαν·
 καὶ χαρίζουσιν αὐτῷ, τὰ ἐλαττώματα
 ποροφείροντες· καὶ αὐτῷ μόνῳ τῷ
 ἁμαρτημάτων αἰτίαν ἀπορραίνονται.
 ὥστε εἰ μέλλει, φασί, σὰρξ ἀνίστασθαι,
 καὶ τὰ ἐλαττώματα συναμασῇσεται.
 Καὶ σοφίσματα πλέκουσιν τοιαῦτα·
 εἰ ἢ σὰρξ ἀνίσταται, ἢ τε ὁλόκλη-
 ρον ἀναστήσεται, καὶ πάντα τὰ μέρη
 ἔχουσα, ἢ ἀτελής· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐλ-
 ληπὴν μέλλειν αὐτῷ ἀνίστασθαι, ἀδυνα-
 μίαν ἐμφαίνει τὸ Θεῷ, εἰ τὰ μὲν ἡδυ-
 νήθη σῶσαι, τὰ δὲ ἔ. εἰ δὲ πάντα
 τὰ μέρη καὶ τὰ μέρη ἔξει, δηλονότι
 ταῦτα λέγειν ὑπάρχειν μὴ τὸ ἐκ νε-
 κρῶν ἀνάστασιν, καὶ πῶς ἐκ ἀτοπον ;
 τὸ σωτῆρ^{ος} θιρηκότος· ἔτε χαρίζουσιν,
 ἔτε χαρίζονται. Αλλ' ἐσονται ὡς
 ἄγγελοι ἐν τῇ ἑρανῳ. Οἱ δὲ ἄγγελοί,
 φασιν, ἔτε σὰρκα ἔχουσιν, ἔτε ἐδίο-
 σιν, ἔτε σωμασάζοντες· ὥστε ἔτε σαρ-
 κὸς ἀνάστασις γενήσεται. Ταῦτα μὲν
 οὖν καὶ τὰ τότε ὁμοία λέγοντες πει-
 ρῶνται ἀποτρέφειν τὸν ἀπὸ τῆ πίστεως.
 Εἰσὶ γάρ τινες, * οἱ λέγουσι καὶ αὐτὸν τὸ
 Ἰησοῦν πνευματικὸν μόνον παρῆναι,
 μηκέτι ἐν σαρκί· φανίσαν δὲ σαρ-
 κὸς παρέχειν, πειρώμενοι καὶ αὐτοὶ
 ἀποτρέφειν τὸ ἐπαγγελίας τῷ σάρκα.
 Πρῶτον μὲν τὰ ὑπὸ αὐτῷ δοκῦντα
 ἀπορρα φαίνονται, λύσιν μὲν εἶδ' ὅπως
 ἐξῆς ἐπαξιόμην τὸ ἀποδεικνύναι λόγον
 ὅτι τὸ σαρκὸς, ὡς ἔχει σωτηρίαν.

γ'. Φασὶ τοίνυν, εἰ ὁλόκληρον ἀνα-
 στήσεται τὸ σῶμα, καὶ τὰ μέρη αὐτῶ

lem esse addunt ejus salutem :
 accusantque illam, & ejus vitia
 proferunt, & solam ipsam pec-
 catorum esse causam criminan-
 tur : ita ut si caro resurgat, in-
 quiunt, ipsius quoque vitia re-
 surrectura sint. Atque etiam talia
 quædam nectunt sophismata :
 Si caro resurget, aut integra &
 omnibus instructa partibus re-
 surget, aut imperfecta ; atqui
 debere imperfectam resurgere,
 arguit Dei impotentiam, si u-
 nas quidem partes servare po-
 tuerit, alias non. Sin omnibus
 partibus & membris instructa ;
 hæc scilicet post resurrectionem
 ex mortuis esse dicere, ecquo-
 modo absurdum non est ? cum
 Salvator dixerit : * *Neque nu-
 bent, neque nubentur : sed erunt
 sicut Angeli in cælo.* Angeli
 autem, inquit, nec carnem
 habent, nec comedunt, nec
 commiscuntur : adeo ut nec car-
 nis futura sit resurrectio. Hæc
 igitur & his similia afferentes
 conantur aliquos à fide avertere.
 Sunt item quidam, qui & ipsum
 Jesum Christum dicant in Spi-
 ritu tantum advenisse, non item
 in carne, sed speciem duntaxat
 carnis exhibuisse : conantes &
 ipsi carnem promissione frau-
 dare. Primo igitur ea, quæ ipsis
 videntur inexplicabilia, resol-
 vemus ; tum ita deinceps ser-
 monem de carne inducemus, &
 quonam pacto ea salutem conse-
 quatur, demonstrabimus.

III. Dicunt ergo : si integrum
 corpus resurget, atque omnia

* Marci 12. ver. 25.

sua membra recipiet, necessario & ipsas membrorum functiones futuras : ut & uterus concipiat, & viri genitale seminet, & alia similiter. Ab hoc proinde uno totus sermonis pendeat cardo : (nam ejus demonstrata falsitate, omnis eorum ratio corruet) Nempe membra operari illa, ad quæ apta sunt, nihil necesse est. Quod ut planum fiat, ita consideremus. Uteri munus est concipere, & virilis membri feminare. Quemadmodum igitur ad hæc præstanda talibus operari muneribus convenit : ita illis ab initio hæc efficere nihil necesse est. Videmus enim non paucas mulieres, quæ non concipiunt, utpote steriles uteros nactas. Ita non statim necessarium est, eam, cui uterus sit, etiam concipere. Aliæ autem minime quidem steriles à principio, sed virginitatem colentes, à congressu abstinerunt : aliquæ vero etiam ab aliquo tempore. Viros item alios quidem ab initio, alios autem à certo tempore castimoniam observantes intuemur : ita ut ab ipsis dissolvantur per cupidinem initæ citra legis necessitatem nuptiæ. Quin & pecorum quædam invenimus sterilia, tamen uteros habentia : & muli mares mulum non generant. Quo fit, ut tam per homines, quam per alias animantes, mutux consuetudini, etiam ante futurum seculum, videamus esse derogatum. Et fane Dominus noster Jesus Christus non alia de causa virgine natus est, quam ut iniquæ concupiscentiæ generationem aboleret, ac simul demon-

πάντα ἔξει, ἀνάγκη δὲ καὶ τὰ ἔργα τῶν μορίων ὑπαρξάναι μήτεσιν αὐτῶν σκεῖν, σπερματίζειν τὸ μόριον ἀνδρός, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ὁμοίων. Ἐστὶν δὲ ἀπὸ ἐνὸς ἔτος ὁ λόγος ἐσάμηνος (ὅτι γὰρ ἀποδεικνυμένη ἡ ἀδύναμις, οὐκ ἔστιν αὐτῶν) τὸ μὲν ἐν, τὰ μόρια ἐνεργῆσαι πάντα ἐνεργεῖν ἐκ ἀνασχῶν. * Ἰνα δὲ σαφὲς ᾖ τὸ λεγόμενον, ἔγω σκοπήσωμεν. Μήτεσας ὄντιν ἢ ἐνέργεια τὸ κυΐσκειν καὶ μορίαι ἀνδρός τὸ σπερμαίνειν. Ωσπερ δὲ εἰς πάντα μέλλει ἐνεργεῖν ποιούσας ἐνέργειας, ἔτις ἐκ ἀνασχῶν αὐτοῖς ὄντι, τὸ πρῶτον ἀρχῇ ἐνεργεῖν. Ὁρῶμεν γὰρ πολλὰς γυναικας μὴ κυΐσκούσας, ὡς ταῖς μήτεσας ἐχέουσας σείρας· ἔτις ἐκ εὐθέως καὶ τὸ μήτεσας ἔχον, καὶ κυΐσκειν ἀνασχόμεναι. Αἱ αὖτε καὶ μὴ σείραι μὲν ἐξ ἀρχῆς, παρδενούσας δὲ *, κατήργησαν τὴν σπυρίαν· ἔτις δὲ καὶ ἀπὸ χρόνου. Ἀξένας μὲν, τὲς μὲν ἀπὸ ἀρχῆς παρδενούσας ὁρῶμεν, τὲς δὲ ἀπὸ χρόνου ὡς δὲ αὐτῶν καταλύεσθαι τὴν δὲ ὁπιδυμίας ἀνομον * γάμον. Αἱ αὖτε μὲν καὶ κλητῶν πνα εὐείσκειν ἀτοκα, καὶ ποιμήτεσας ἐχούσας ἡμίονον τὸ καὶ οἱ ἀξένας ἐκ θυνώσιν ἡμίονοι. Ὡς καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων, καὶ δὲ ἀλόγων κατὰ γὰρ μὲν τὴν σπυρίαν, καὶ παρὸς τὴν μέλλοντες αἰώνος ὁρῶμεν. Καὶ ὁ κυΐσκειν τὸ ἡμῶν ἰησὺς χριστὸς, ἐκ δὲ ἀλλοῦ πρὸς παρδένου ἐτέχθη, ἀλλ' ἵνα καταργήσῃ θυνώσιν ὁπιδυμίας ἀνόμεν, καὶ δείξῃ ὅτι καὶ δι' αὐτὴν σπυρίαν

σίας ἀνθρωπίνης δυνατὴν εἶναι τῷ
Θεῷ πῶς ἀνθρώπου πλάσῃ. Καὶ
ῥηθηθεὶς δὲ, καὶ πολιτευσάμενος ἢ
λοιπὴν τῆς σαρκὸς πολιτείαν, λέ-
γων δὲ ἐν τερραῖς, καὶ πότοις, καὶ
ἐνδύμασι· ταύτῃ δὲ ἢ ἄλφ συνυ-
σίας μόνον ἐκ εἰργάσατο· ἀλλὰ τὰς
ἢ σαρκὸς ἐπιθυμίας, τὰς μὲν ἀναγ-
κῆς ὑπαρχεῖν, κατεδέξατο, τὰς
δὲ μὴ ἀναγκῆς οὐ προσήκατο.
Τερρῆς μὲν γὰρ, καὶ πότις, καὶ ἐνδυ-
μάτων ὑπερβολὴν σαρξ, καὶ ἄφρονα-
ρίη ἀν' συνυσίας ἢ ὑπερβολὴν ἀνόμῃς,
ἐδὲν ὅτι (1. ἔπ) πάσῃ κακόν. Ἀμα
ἢ καὶ ἢ μέλλουσαν καίαρ γείσθαι ἄλφ
συνυσίας μίξιν ἐν τῷ μέλλοντι αἰ-
ῶνι περιμύουσεν, ὅς φησιν· οἱ υἱοὶ
τῷ αἰῶνι τὸς γαμῶσι, καὶ γαμί-
σκονται· οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ μέλλοντος
αἰῶνι ἔτε γαμῶσιν, ἔτε γαμί-
σκονται, ἀλλ' ἔσονται ὡς ἄγγελοι ἐν
τῷ ἔρασι. Μὴ θαυμάζετω δὲ ἐν
οἱ δὲ πίστεως ἐκτός, εἰ πῶς ὑπὸ τῷ
νῦν καίαρ γαμῶσιν ἐν τοῖς ἔργοις τῶ-
τοις σάρκα, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰ-
ῶνι καίαρ γήσῃ.

δ'. Ναὶ, φασὶν· εἰ ἐν ἡ σαρξ
ἀνίσταται, καὶ τοιαύτη ἀνίσταται, οἷα
κλιθήσεται· ὥστε εἰ μονόφθαλμος
κλιθήσεται, μονόφθαλμος ἀνίσταται,
εἰ χωλός, χωλός· εἰ ἄλλο τι τῷ σώ-
ματος ὑστερον εἴη, τὐτο καὶ ἔλαττον
ὁ ἀνθρώπος ἀναστήσεται. Τετυφλω-
μένοι ὡς ἀληθῶς τὰ δὲ ἀληθείας
ὁμματα. Οὐ γὰρ εἶδον ὅτι τῆς γῆς
τυφλὸς βλέποντας, χωλὸς περιπα-

straret, etiam sine humana con-
suetudine possibilem esse Deo
hominis formationem. Geni-
tus porro, & reliquam vitæ cor-
poræ rationem amplexus, in
cibo, inquam, & potione, &
indumentis; hanc solam, quæ
fit per concubitum, non exer-
cuit: sed alias carnis cupidita-
tes necessarias quidem suscepit,
non necessarias autem non ad-
misit. Nam caro quidem, si
cibo & potione & indumentis
privetur, ipsa corrumpetur: si
autem privata fuerit consuetu-
dine, quæ nulla lege præcipi-
tur, nihil prorsus patietur mali.
Simul autem desitutam esse in
futuro sæculo eam, quæ per
concubitum fit, commissionem
prædixit ille, qui dixit: * *Filii
hujus sæculi nubunt, & tradun-
tur ad nuptias: filii autem fu-
turi sæculi, neque nubunt, neque
ducunt uxores, sed erunt sicut
Angeli in cælo.* Ne mirentur
proinde infideles, si carnem ab-
hinc ab istis operibus cessantem,
in futuro sæculo sit ab iisdem
sejuncturus.

IV. Sit ita, inquiunt. Itaque si
caro resurgit, talis utique resur-
git, qualis occubuerit: ut si quis
monoculus occubuerit, etiam re-
surgit monoculus; si claudus,
claudus; itidemque siquid aliud
corporis mutilum fuerit: ita quo-
que homo resurgit mutilus. Sic
isti vere excæcatos ad veritatem
habentes oculos. An enim non
viderunt in terra hac cæcos vi-
dentes, & claudos ambulantes?

Hæc omnia verbo suo fecit Sal-
vator: primo quidem, ut im-
pleretur quod dictum est per
Prophetas de illo: * *Cæci vi-
dent, surdi audiunt, & alia hu-
jusmodi*: deinde ad fidem faci-
endam, carnem in resurrectione
esse resurrecturam. Si enim in
terra carnis infirmitates sanavit,
& corpus integrum reddidit;
quanto magis in resurrectione id
faciet, ut caro integra & per-
fecta resurgat? Quæ igitur infa-
nabilia ipsis videntur, sic sana-
buntur.

V. Rursus autem eorum, qui
resurrectionem carnis negant,
quidam velut impossibilem ne-
gant: alii, tanquam Deo eam
suscitare non conveniat, utpote
vilem ac despicabilem: nonnulli
denique, quod illi primitus non
promissa sit. Equidem operæ
pretium duco, eos qui impossi-
bilem Deo esse dicunt carnis re-
suscitationem, primo omnium
aggredi. Quippe qui ignorant,
se verbo quidem fideles esse
profiteri, sed factis demonstrare
se infideles, adeoque infidelibus
infideliores. Nam Gentes om-
nes, quæ idolis crediderunt,
etiam persuasum habent, omnia
illis esseabilia. Quemadmo-
dum & Homerus Poëta canit:
† *Dii omnia possunt: & facile.*
Addidit vero vocem *ῥῆτα*, quod
est *facile*, ut magnitudinem po-
tentia Deorum declararet. Qua-
re multo illis infideliores appa-
rent. Si enim Gentes idolis,

τῶντας; Τῷ ἑαυτῷ λόγῳ ἀπαύλα
ἐποίησεν ὁ σωτὴρ. πρῶτον μὲν, ἵνα
πληρωθῇ τὸ ἐκδεῖν ἀπὸ τοῦ Προφη-
τῶν ὡς αὐτῶν, ὅτι τυφλοὶ βλέπουσιν,
κωφοὶ ἀκούουσιν, καὶ τὰ ἄλλα. ἐπὶ δὲ καὶ
εἰς πίστιν τῷ ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει ἡ σὰρξ
ἀναστήσεται. Εἰ γὰρ ὅτι τῇ γῆς ταῖς ἀδι-
κείαις τῆ σαρκὸς ἰάσασθαι, καὶ ὁλόκληρον
ἐποίησεν τὸ σῶμα, πολλῶν μᾶλλον ἐν τῇ
ἀναστάσει τέτοποίησεν, ὥστε καὶ ἀκί-
ραιον καὶ ὁλόκληρον ἀναστῆναι τῇ σάρκι;
Τὰ μὲν ἔν παρ' αὐτοῦ νομιζόμενα
ἀπορα, τῶτον τὸν τρόπον ἰαθήσονται).

ε'. Επὶ καὶ τῷ ὅτι λέγοντων μὴ αἰ-
σῶσθαι τῇ σάρκι, οἱ μὲν ὡς ἀδυνάτων
ἀναστῆναι λέγουσιν· οἱ δὲ ὡς μὴ προσή-
καν τῷ Θεῷ ἀνίστασθαι αὐτῶν, ἀπὸ
τοῦ εὐτελέως καὶ εὐχελεσθέντων αὐτῶν·
οἱ δὲ ὅτι τῷ ἀρχαίῳ ἐδὲ ἐπαγγελίᾳ
ἔχον. Πρῶτον μὲν ἔν μοι δοκεῖ πρὸς
ταῖς ἀδυνασίᾳ ἐξελέγοντας τῷ Θεῷ
τὸ ταύτην ἀναστῆναι, διεξελθεῖν ὅ-
τι ἀγνοοῦσιν αὐτοὶ τῷ λόγῳ λέγοντες
ἑαυτοὺς ἐξελέγοντας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἔργου
ἀποδεικνύοντες ἀπίστους ἑαυτοὺς, καὶ τοῦ
ἀπίστων ἀπιστοτέρους. Τῶν γὰρ ἐδυνῶν
ἀπάντων ὅτι τὰ εἰδωλα πεπιστευκό-
των καὶ πεπιστάντων, ὅτι πάντα
δυνάτα αὐτοῖς ὄντων· ὡς καὶ Ομη-
ρος ὁ ποιητής φησὶ· Διοὶ δὲ τε πά-
ντα δυνάμει, καὶ ῥῆτα. * Ἀλλὰ καὶ
τὸ ῥῆτα προσέθηκεν, ὅπως ὄσιν εὐχε-
ρῶς, ἵνα τῇ μεγαλειότητι τῇ Θεῶν
δυνάμει ἐκφανῇ. Πολὺ ἔν τούτων
ἀπιστοτέροι φαίνονται. Εἰ γὰρ ταῖς εἰδω-

* *Isaia xxxv. ver. 5.* † αὐτῶν addit Petavius hunc locum citans itidem ex MS.
Cod. in Addendis ad Tom. I. Dogm. Theol. p. 836. † *Hom. Odys. xi. ver. 306.*

λοις τὰ ἔσθην τοῖς Θεοῖς αὐτοῖς, οἱ
ὅτα ἔχουσιν καὶ ἐκ ἀκέουσιν, ὁφθαλμοὺς
ἔχουσιν καὶ ἐκ ὁπλον, τὰ πάντα δυνά-
μει πιστεύουσιν, δαμονίοις ἔσθ, κα-
τὰ τὴν γραφὴν λέγει· ὅτι οἱ Θεοὶ τοῖς
ἔσθ δαμονία· πολλὰ μᾶλλον ἢ
μῆτις αὐτῶν ἐξαίρετον καὶ ἀληθῆ
πιστὶν ἔχοντες ὁφείλομεν τοῖς Θεοῖς ἡ-
μεῖς πιστεύειν, ἔχοντες τεκμήρια καὶ
πρόφρονον μὲν τὸ τῆς προφροσύνης γέ-
νησιν *, ὅτι ἐκ γῆς ὑπὸ Θεοῦ γέγο-
νην· ἱκανὸν γὰρ τῆτο δέγμα τὸ τῆς
Θεοῦ δυνάμεως. Ἐπειτα δὲ καὶ τὸ
μὲν ταῦτα ἐξ ἀλλήλων ἡρώσιν κα-
τανοοῦσιν ὅτιν ἰδεῖν καὶ δαμιάσαι μι-
ζῶντας, ὅτι ἐξ ἐλαχίστης ξανθίδος
ὑπὲρ τῆς τοῦ πλάσματος ζωῶν *.
Ἀλλὰ μὲν οὖν τὸ ἀνάστασις ἡμῶν
ἰδεῖν ὁ σωτὴρ ὑποτέλειματα, ἀ-
μείν ὁλίγον ἐρῶμεν. Νῦν δὲ τὸ δυνα-
τὸν εἶναι τὸ τὸ σαρκὸς ἀνάστασιν
ὁπιδεκνύομεν, συγνώμην αἰτέμε-
νοι παρὰ τὸ τὸ ἀληθείας τέκνον, εἰ
καὶ τοῖς ἔξωθεν εἶναι δοκούντων καὶ
κοσμικῶν λόγων.

ς'. Εὐαγγέλιον ἐν προφρονον, ὅτι ἐ-
δὲν ὅτιν ἔξωθεν τῆς Θεοῦ· δούτερον,
ὅτι πρὸς ἀπίστους τέττας ποιούμεθα
τὸς λόγους. Εἰ γὰρ πρὸς πιστοὺς, αὐ-
ταρκες μὲν εἰπεῖν ὅτι πιστεύουσιν.
Νῦν δὲ ἀπὸ δειξίω χωρεῖν ἀν-
αίσχυνον. Ἰκανὸν μὲν ἔστι καὶ τὰ προσηρ-
μῶνα τεκμήρια πρὸς τὸ δυνατὸν
εἶναι δεκνύειν τὸ τὸ σαρκὸς ἀνάστασιν·
ἀλλ' ἐπεὶ λίαν εἰσὶν ἀπιστοί, καὶ ἀν-
αίσχυνότερον ἐπαξίωμεν τὸν λόγον.

Diis suis (qui * aures habent; &
non audiunt; oculos habent, &
non vident) cuncta eos posse
crediderunt, cum ipsi sint Dæ-
monia, sicut loquitur Scriptura:
† *Dii Gentium demonia*; multo
magis nos ipsam eximiam &
veram fidem tenentes, Deo no-
stro credere debemus, cum & ar-
gumenta fide digna habeamus:
ac primum quidem, ipsam proto-
plastæ generationem, qui è terra
à Deo factus est: est enim istud
potentiæ Dei clarum documen-
tum. Deinde vero qui illam,
quæ ex ipsis inter ipsos postmo-
dum facta est, generationem
attenderint, id ipsum videbunt
ac mirabuntur magis: quo sci-
licet pacto è minima humoris
guttula tantum efformetur ani-
mal. Atqui de resurrectione ipse-
met nobis Salvator ostendit ef-
fecta, quæ paulatim postea exe-
quemur. Nunc autem carnis re-
surrectionem esse possibilem de-
monstramus, veniam interim à
filiis veritatis exposcentes, si ex-
traneis ac mundanis sermonibus
utamur.

VI. Dicamus igitur primo, ni-
hil Deo esse extraneum: deinde
nos ad infideles hunc afferre ser-
monem. Nam si ad fideles, fa-
tis fuisset dicere, nos credidisse:
nunc autem per demonstrationes
procedere est necessarium. Tam-
etsi igitur antehac producta ar-
gumenta satis ad demonstnan-
dum possibilem esse carnis resur-
rectionem fuerint idonea; ta-
men ob nimiam quorundam in-
fidelitatem, ratione utar quæ ma-

* Psal. cxiii. ver. 6. † Psal. xc. vers. 5.

gis urgeat, non à fide quidem ducta, à qua illi sunt extranei; sed ab infidelitate ipsorum matre: à rationibus, inquam, mundanis. Si enim ex his possibilem esse carnis resurrectionem demonstramus, fane multa confusione digni sunt, qui nec mundanas sequi rationes possunt. Aiunt ergo Physici hujus mundi, quos Sapientes vocant, hi quidem, hoc universum esse materiam & Deum, ut Plato; illi atomos & vacuum, ut Epicurus; alii hæc quatuor, ignem, aquam, ærem, terram, ut Stoici. Sufficit enim opinionum maxime præstantium meminisse. Et Plato quidem dicit cuncta ex materia à Deo facta esse, & secundum ejus providentiam: Epicurus autem cum suis, ex atomo & vacuo, quadam fortuita ipsorum corpusculorum per naturalem motum concursione: Stoici vero è quatuor elementis Deo per ipsa pervadente. Talis igitur cum sit inter eos discrepantia, quædam tamen communia sunt omnium scita apud ipsos in confessio: unum quidem, ipsum quod est, neque ex non ente fieri, neque in non ens resolvi ac interire: & illud; elementa esse incorrupta, è quibus rei cujusque existit generatio.

VII. His ergo apud illos omnes ita se habentibus, apparebit possibilis ipsa carnis regeneratio. Sive enim sit materia & Deus è Platonis sententia; sunt hæc ambo incorrupta: & Deus quidem artificis locum tenet, tanquam fictoris: materia vero lo-

ἐκ ἐκ τῆ πίστεως, ὅτι μὴ πύχυνσιν ὄντες αὐτῆς. ἀλλ' ἐκ τῆ ἀπιστίας τῆ μητίετος αὐτῆς. λέγω δὴ τῆ κοσμηκῶν λόγων. Εἰ γὰρ ἐκ τούτων ὅτιδε κνύομεν εἶναι τὴν τῆ σαρκὸς ἀνάστασιν, πολλῆς δὴ περὶ αἰχμῆς εἶσιν ἄξιον, οἱ μὴτε τοῖς τῷ κόσμῳ ἀκολουθεῖν διώκονταί. Φασὶ γὰρ οἱ τῷ κόσμῳ φυσικοὶ, σοφοὶ λεγόμενοι, τὸ πᾶν ὑπάρχειν, οἱ μὲν ὕλην καὶ Θεόν, ὡς Πλάτων· οἱ δὲ ἄτομα καὶ κενόν, ὡς Ἐπίκουρος· οἱ δὲ τὰ τέσσαρα, πῦρ, ὕδωρ, ἀέρα, γῆν, ὥσπερ οἱ Στωϊκοί· ἀρκεῖ γὰρ ὁπμνηδυνῶναι τὴν ὁπκρατῶν μάλιστα δεξῶν*. Καὶ ὁ μὲν Πλάτων φησὶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἐκ τῆ ὕλης γηρονηκέναι, καὶ κατὰ φύσιν αὐτῆς· ὁ δὲ Ἐπίκουρος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐκ τῆ ἀτόμης, καὶ ἐκ τῆ κενῆ κατὰ ταυτέματόν τινα φορὰν τῆ ἐκ τῶν σωμάτων φυσικῆς κινήσεως· οἱ δὲ Στωϊκοὶ ἐκ τῶν τεσσάρων, δῆλον ὅτι αὐτῆς τῆ Θεοῦ. Τοιαύτης δὲ ἀφρονίας αὐτῆς ἔστι, ἐστὶ πᾶν παρ' αὐτοῖς ὁμολογούμενα κοινὰ δόγματα πρὸς ἀπάντων· ἐν μὲν, τὸ ὄν μὴτε ἐκ τῆ μὴ ὄντος γίνεσθαι, μὴτε εἰς τὸ μὴ ὄν ἀναλύεσθαι καὶ ἀπολλύεσθαι· καὶ τὸ, τὰ στοιχεῖα ἀφθάρτα ὑπάρχειν, ἐξ ὧν ἡ ἐκείνη πρὸς ἑαυτῆς γένεσις ὄσκει.

ζ'. Τούτων ἐν ὕψει ἐχόντων κατὰ πάντας αὐτὰς, φανήσεται διωκτὴν ἢ τῆς σαρκὸς ὑπάρχειν παλιγγενεσία. Εἴτε γὰρ κατὰ Πλάτωνα ὅστις ἡ ὕλη, καὶ ὁ Θεός· ἀμφοτέρω ταῦτα ἀφθάρτα· καὶ ὁ μὲν Θεὸς ἐπέχει τόπον περὶ γένεσιν, οἷον πλάσσει· ἢ δὲ ὕλη ἐπέχει τόπον

τύπον πηλῆς, ἢ κηρῆς, ἢ τοιούτου πινός.
Τὸ μὲν ἐν ἐκ τῆς ὕλης γλυόμενον φθαρ-
τὸν πλάσμα, ὃ ἀνδρείας, ἢ εἰκῶν.
ἢ δὲ ὕλη αὐτὴ ἀφάρτεται· οἷον πη-
λὸς, ἢ κηρὸς, ἢ ἄλλο τι τοιούτον
εἶδος ὕλης. Οὕτως ὁ πλάστης ἐκ τῆς
κηρῆς ἢ πηλῆς πλάσσει καὶ ζωοποιεῖ
ζῷα μορφῶν· πάλιν ἐὰν ἀφαιρῇ
τὸ πλάσμα, οὐκ ἀδυνάτον αὐτῷ
ᾧ, τὴν αὐτὴν ὕλην ἀναφύεσθαι καὶ
κατανοήσασθαι, τὸ αὐτὸ πλάσμα ποι-
ῆσαι. Οὕτως καὶ Πλάτωνα εἰδὲ
τῷ Θεῷ ἀφάρτεται ὄντι, ἀφάρτεον
ἔχοντι τῆς ὕλης, τῆς ἐξ αὐτῆς γλυόμενης
πλάσμα· ἀφαιρέσας, ἀδυνάτον
ᾧ ἀνακατανοήσασθαι πάλιν αὐτὴν, καὶ
ποιῆσαι τὸ αὐτὸ πλάσμα, ὁποῖον ἦν
καὶ τὸ πρότερον. Ἀλλὰ μὴ καὶ τὰς
στοιχείους ἐκ τῆς τέλει στοιχείων στοιχείων
κράσεως γινόμενης τῆς σώματος καὶ
ἀφαιρέσας τὴν οὐσίαν, ὡς τὰ τέσσαρα,
περατωμένων τῶν ἀφάρτων, δυ-
νατὸν ᾧ, πάλιν τὰ τέσσαρα στοι-
χεῖα τῆς αὐτῆς μίξης καὶ κράσεως λαμ-
βάνοντα ἀπὸ τῆς δυνάμεως Θεοῦ, ποι-
ῆσαι ὃ πρότερον ἐπεποιήκει σῶμα·
ὡς περ εἰς ἐκ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ
χαλκοῦ, καὶ χαρσίτερος ποίησαι μίγμα,
ἐπειτα διαλύσει πάλιν ἀφαιρῶν, ὡς
κατ' ἰδίαν ἔχαστον εἶναι, καὶ πάλιν
μίξας τὰ αὐτὰ, ποιῆσαι ὃ πρότερον
ἐπεποιήκειν ἐξ αὐτῶν μίγμα.

ἢ. Καὶ καὶ τῆς Ἐπίκουρον δὲ, τῆς
ἀτόμων ἀφάρτων ὡσὺν καὶ τῆς κενῆς,
παρὰ τὴν ποίαν τάξιν καὶ θέσιν οὗ
ἀτόμων συντεθειμένων γίνεσθαι τὰ τε
ἄλλα συγκρίματα, καὶ τὸ σῶμα, καὶ

cum luti, aut ceræ, aut talis cu-
juspiam. Quod igitur è materia
figmentum fictum est, seu statua,
seu imago, corruptioni est obno-
xium : materia vero ipsa, ut lu-
tum aut cera, aliave talis species
materiæ, incorrupta. Ita fictor è
cera aut luto fingit & ad vivum
exprimit formam animalis : rur-
sus si figmentum dissolutum fu-
erit, ei impossibile non erit, ean-
dem miscenti ac renovanti ma-
teriam, idem figmentum effi-
cere. Quare secundum Plato-
nem neque Deo incorrupto, ma-
teriam habenti itidem incorru-
ptam, (postquam figmentum ab
eo factum corruptum fuerit)
impossibile erit eam renovare,
atque idem figmentum, quale
prius fuerat, reficere. Sed & se-
cundum Stoicos corpore è qua-
tuor elementorum mixtione ef-
formato, & eodem in eadem qua-
tuor resoluto, possibile est, illis
remanentibus incorruptis, rursus
quatuor elementa eandem com-
mixturem ac temperamentum à
Deo pervadente suscipientia
efficere id, quod prius fuerat,
corpus : Quemadmodum si quis
ex auro, & argento, & ære, &
stanno mixtum aliquod faciat,
deinde velit dissolvere, ut unum-
quodque seorsum sit ; ac denuo
eandem commiscens, idem ex illis
mixtum faciat, quod ante fecerat.

VIII. Denique secundum E-
picuri opinionem, cum atomi
& vacuum incorrupta sint, fit
ut atomis certo ordine & situ
compositis, tum aliæ concretio-
nes fiant, tum etiam corpus ali-
quod ;

quod ; dissolubile quidem illud tempore, sed rursus in atomos ex quibus factum fuerat. His porro manentibus incorruptis, nequaquam impossibile est, coeuntibus rursus, & eundem firum atque ordinem resumentibus, facere corpus, quod prius fuerat, & simile. Sicut si tessellarius e tessellulis fingat animalis formam : deinde illis vel a tempore vel ab ipsomet dissolutis, easdem dispersas recolligat, haud illi impossibile fuerit illis collectis ac similiter, ut prius, dispositis, eandem animalis formam repraesentare. Et Deus dissoluta carnis membra atque disjuncta non poterit in idem corpus restituere, quod ante compegerat? At enim satis idonea ratione mihi demonstratum est, secundum Ethnicos possibilem esse carnis resurrectionem. Si autem secundum infideles non invenitur impossibile esse carnis resurrectio, quanto minus secundum fideles?

IX. Deinceps porro ad eos mihi sermo convertendus est, qui carnem infamant, indignamque tam resurrectione, quam coelesti gloria esse dicunt ; primo quidem, quod ejus substantia sit terra ; deinde quod omnis peccati plena : adeo ut & animam ad secum peccandum ipsa adigat. Videntur autem isti ignorare, materiam ipsam & primam hominis creationem atque formationem, ipsumque adeo mundum, Dei esse opificium. An non enim dicit Scriptura, * *faciamus*

καὶ μὲν ἀγαλλόμενοι, ὡς ἀγαλλέται πάλιν εἰς τὰς ἀτέλεις, ἐξ ὧν καὶ ἐγένετο. Τέτοιον μυστικὸν ἀποδείκνυνται, ἐν δὲ ἀδυνάτῳ ὅτι, συνελθουσὶν πάλιν, καὶ πάλιν αὐτὸς θείον καὶ ταῖς λαβουσὶν, ποιῆσαι ὁ πρὸς τὸ ἐγγενὲς ἐξ αὐτοῦ σῶμα, καὶ ὁμοίον ὡς πρὸς εἶδος ἡγορηθῆς ἐκ ψήρων ποιῆσαι ζῶε μαρτυρῶν. ἔπειτα τούτων ὑπὸ χεῖρος διαλυθέντων, ἢ ὑπ' αὐτῶν ποιησάντων, τὰς αὐτὰς ἔχον ψήρους ἐκκορησμένους συναγαγόντες, ἐκ ἀδυνατήσας συνδέξας αὐτοὺς καὶ διαθεὶς ὁμοίας ποιῆσαι τὸ αὐτὸ εἶδος ὡς ζῶε. Οὗτος θεὸς ἀναλυθὲν ταῖς μέλει τῆς σαρκὸς ὑπ' ἀλλήλων, ἐδυνάστεται πάλιν ποιῆσαι τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ γένος ὅτι αὐτῶν σάρκα ; Αλλὰ ἵδὲ ὁ μὲν πρὸς τὸ θωατὶ εἶναι τῆς σαρκὸς ἀνάστασις, ἰκετὸν ἐποδείδει καὶ μὴ λόφος κατὰ τὸς ἰδουαίους. Εἰ δὲ καὶ τὸς αἰσῶν ἐξ οὐρίσκειαι ἀδυνάτους ἢ ἀνάστασις τῆς σαρκὸς, πόσω μάλλον κατὰ τὸς πιστοὺς ;

Δ'. Εἰς δὲ λιγυρότερον πρὸς τὸς ἀπμαζόντας τῆς σαρκὸς, καὶ φάσκοντες μὴ ἄξιον εἶναι τῆς ἀναστάσεως, μὴδὲ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, ὅτι πρὸς τὸν αὐτῆς ὅτιν ἢ ἐστὶ γῆν μετέπειτα δὲ καὶ μετὰ γένονε πάσης ἀμαρτίας ὥστε καὶ τῆς ψυχῆς ἀναστῆσαι συναμαρτάνειν. Εὐαγγελιστὴς δὲ εἶποι τὸ ὅλον τῆς πρὸς ψυχαίαν ἀγνοεῖν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἡγορεῖν τῆς ἀνθρώπου, καὶ πλάσσειν, καὶ τὰ ἐν κόσμῳ. Ἡ δὲ εἰρησὶν ὁ λόγος ποιῆσαι μὴ ἀνθρώπου.

* Constructio hic non adeo accurata est. * Gen. 1. vers. 26.

πον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ'
ὁμοίωσιν; ποῖον; δηλονότι σαρκικὴν
λέγει ἀνθρώπου. Φησὶ γὰρ ὁ λόγος.
καὶ ἐλάβεν ὁ Θεὸς χάριν καὶ τὴν γῆν,
καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀνθρώπου. Δῆλον ἔν,
ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλαστούμενος ὁ
ἀνθρώπος ὡς ὁ σαρκικός. Εἴτε
πῶς ἐκ ἀποτοῦν ἢ ἀπὸ Θεοῦ σάρκα
πλασθεῖσαι κατ' εἰκόνα τῶν ἐαυτοῦ,
φάσκειν * ἄπμον ἔστι, καὶ ἡδεὺς ἀ-
ξίαν; ὅτι δὲ τίμω ἀπὸμα ἢ σάρξ
ἐστὶν Θεῷ, δηλονότι. πρῶτον μὲν ἐκ
τῆς σαρὸς αὐτοῦ πλασθεῖσαι. εἴνα καὶ
εἰκὼν τῆς πλάσης καὶ ζωνταίου πρὸς
μνησθῆναι καὶ ἐκ τῆς λογικῆς δὲ κοσμο-
ποιίας μαθεῖν πράξιν. Οὗ γὰρ ἐνε-
κὴν γέγονε τὰ λοιπὰ, τῆτο πάν-
των τῶν ποιήσεων τιμωτέρων. Αλλ'
ἀμαρτωλὸς ἢ σάρξ, ὥστε καὶ ἢ ψυ-
χὴ ἀναλίσκει αὐτῇ συνμαρτυρί-
αν. μάτρω κατηγοροῦντες αὐτὴν, καὶ
τὰ τῆ ἀποτοῦν ἀμαρτηματὰ μόνον
συνεισφέρουσιν. Πῶς γὰρ κατ' ἐαυτὴν
ἢ σάρξ ἀμαρτῶσαι δύνησται; ἐάν
μὴ ἢ ψυχὴ ἔχει συνμαρτυρίαν,
καὶ συνμαρτυρίαν αὐτῆς. Ὡστε γὰρ
ζῶντος βοῶν λυθέντων ἀπ' ἀλλή-
λων τῆς ζυγῆς, ἡδέτερος αὐτοῦ κατ'
ἰδίαν ἀρῶν δύναται. ἔτι καὶ ψυ-
χὴ καὶ σῶμα λυθέντα τῆς συζυγίας
κατ' ἐαυτὰ ποιῶσαι τι δύναται.
Εἰ δὲ καὶ ἢ σάρξ μόνον ἀμαρτωλὸς,
ταύτης ἕνεκεν ἡλθεν ὁ σωτὴρ, κα-
τὰς φησιν. Οὐκ ἡλθεν καλεῖσαι δι-
κούς, ἀλλὰ ἀμαρτωλούς.

*hominem ad imaginem & simi-
litudinem nostram? Quem?*
nempe hominem carneum. Ait
enim Scriptura: * *Et accepit
Deus limum à terra, & forma-
vit hominem.* Planum igitur
est hominem, qui creatus est
ad imaginem Dei, fuisse car-
neum. Deinde quomodo non
est absurdum dicere carnem,
quæ à Deo ad suam imaginem
formata est, vilem esse ac ni-
hili? Atqui carnem apud Deum
rem esse pretiosam satis liquet:
primo quidem quod ab ipso
formata sit: (siquidem imago
fictori & pictori suo est cara)
idque è cætero mundi opificio
quoque primum est discere.
Nam cujus causa reliqua facta
sunt, id ei qui fecit omnibus
est carius. Certe, inquit.
At caro peccatrix est: adeo ut
& animam secum in pecca-
tum trahat. Ita temere illam
criminantur, & amborum pec-
cata illi soli affingunt. Quo e-
nim pacto per seipsam pecca-
bit caro, nisi animam sibi præ-
euntem habeat ac provocan-
tem? Ut enim in iugo boum,
si alter ab altero sejungatur, neu-
ter eorum arare seorsum po-
test: ita nec anima & corpus
soluto conjunctionis vinculo fa-
cere singulatim quicquam pos-
sunt. Sin sola caro peccatrix
est; igitur ejus solius causa ve-
nit Salvator: sicut ait: † *Non
veni vocare justos, sed pecca-
tores.*

* Gen. ii. vers. 7. † Matthai ix. vers. 13.

X. Posthæc contradicendum illis, qui dicunt, carnem, licet Dei opus sit, & præ omnibus maxime honorabilis, non tamen promissionem resurrectionis habere. Verum quomodo non absurdum est, id quod tanto studio factum sit, & præ cæteris omnibus honoratum, sic ab eo, qui fecit, despici, ut prorsus id in nihilum redigat? Deinde fictor quidem & pictor imagines à se expressas perennare volunt, ut gloriam ex iis colligant, ipsasque veterascentes renovant: & Deus scilicet rem suam & opus suum adeo despiciabitur, ut perire funditus sinat? Immo an non etiam frustra in opere suo laborasse dicemus? Si enim id de illo censeretur, qui domum fabricatus, illam deinde destruit, aut ruituram negligit, cum instaurare potuit, non & Deum argueremus, quod frustra laborasset? At ille æternus non est talis; illa omnium mens non est amens: obmutescant infideles, siquidem non habeant fidem. Verumtamen carnem & ad resurrectionem vocavit, & vitam sempiternam promittit. Dum enim annuntiat homini eum salvatum iri, tum & carni annuntiat. Quid est enim aliud homo, quam ex anima & corpore constans animal rationale? An igitur anima singillatim est homo? nequaquam; sed est hominis anima. Num ergo corpus homo vocabitur? minime gentium; sed corpus hominis appellabitur. Quare si neutrum illorum sin-

a Græca hic sunt manca vel corrupta

1. Επιδὴ ἐν πρῶτῃ, 2. ὡς τὸς λέγοντας, ὅτι εἰ καὶ τὰ μάλιστα Θεοῦ ποίημα πυγχαίνουσα καὶ πρῶτα αὐτῷ παρὰ πάντα, ἐκ δίδως καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τὴν ἀναστάσεως ἔχει. Καὶ ταῦτα πῶς ἐκ ἀποτον, τὸ κατὰ τὴν αἰωνίαν ἀπουσίαν ἡμιθνήσκον, καὶ ὅτι πάντα τὰ λοιπὰ τίμιον θεωροῦν τὴν ποιήσασθαι, εἰς τὸ μηκέτι εἶναι; εἴτα ὁ μὲν πλάστης καὶ ζωγράφος, εἰ τὰς εἰκόνας, ὥς ἐν ποιήσασθαι, ἀφελόμενος ἐδέχθησιν, ἵνα δι' αὐτῆς δοξάζωνται, καὶ φθερούμεν αὐτὰς ἀνακατασκευάσῃ. ὁ δὲ Θεὸς τὸ αὐτῷ κτῆμα καὶ πλάσμα θεωρεῖν ἂν, εἰς τὸ μὴ ὄν ἀποκαλύμψον; μηκέτι δὲ καὶ εἰς τὸ εἶναι ματαιόπονον ἀποκαλύμψον; ὡς περὶ τῆς οἰκίας οἰκοδομήσας ἐπέβη καὶ ἀλῶν, ἢ καὶ ἀποκατασκευάσας θεωροῦν, διυλίσθη ἀναστῆναι τὸ δὲ θεὸν ἐκ ἀπασιμῶν, ὅτι μάλιστα ποιεῖ; Ἀλλ' ἐκ ὁ ἀφελόμενος τοῦτο. ἐκ ἀφρον. ὁ δὲ ὅλων πέφυκε νῦν. φημι δὲ ὅτι αἱ ψαῖες, εἰ τὸ μὴ πσεύδων ἔχουσιν αὐτοί. Ἀλλὰ μὲν καὶ κέκληκεν αὐτῷ ὅτι τὴν ἀνάστασιν, καὶ ἐπαγγέλλεται τὴν αἰωνίαν ζωὴν. Ἐνθα γὰρ τὸν ἀνθρώπον ἐπαγγέλλεται σωθῆναι, καὶ τῇ σαρκὶ ἐπαγγέλλεται. Τί γὰρ ὅστις ὁ ἀνθρώπος, ἀλλ' ἢ τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνεστὸς ζῶν λογικόν; μὴ ἐν κατ' ἐαυτὴν ψυχῇ ἀνθρώπου; ἐκ, ἀλλ' ἀνθρώπου ψυχῇ μὴ ἐν κατὰ τὸ σῶμα ἀνθρώπου; ἐκ, ἀλλ' ἀνθρώπου σῶμα καλεῖται. Εἴπερ οὖν κατ' ἰδίαν μὴ τέτων ἐδέπ-

indeque falsa Halloixii versio nata.

ρον ἀνθρώπος ὅτι τὸ δὲ ἐκ τῆς
ἀμφοτέρων συμπλοκῆς καλεῖται ἀν-
θρώπου· κέκληκε δὲ ὁ Θεὸς εἰς
ζωὴν καὶ ἀνάστασιν τὸν ἀνθρώπου, καὶ τὸ
μέρος, ἀλλὰ τὸ ὅλον κέκληκεν· ὅπερ
ὅτι, καὶ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι· ἐπεὶ
πῶς ἐκ ἀποθνῄσκοντων ὄντων
καὶ τὸ εὐτὸ, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ, τὸ μὲν
σώζειν, τὸ δὲ μὴ; Οὐκ ὄντος γὰρ
ἀδυνάτου, καὶ ἀδύνατον δὲ δεικνύται, πῶς
σάρκα ἔχειν καὶ παλιγγενεσίαν, τίς ἢ
ἀλφειοῦ, ὥστε καὶ μὴ ψυχὴν σώζε-
σθαι, καὶ τὸ σῶμα μὴ;

ια'. Ἡ φθορὰ ποιεῖ καὶ Θεόν;
ἀλλὰ ἀζάτος ὅτι, καὶ σώζεται πάν-
τας θέλει, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ τὸ κηρύγ-
ματὸς αὐτοῦ· ἐν μόνον ἡκούσας ἢ
ψυχὴ ἡμῶν, καὶ σὺ αὐτῇ ἢ σαρξί, καὶ
ὁπίσθους ὁμῶς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν.
Ἀλλ' ἀμφοτέρω καὶ ἐλέσασθαι, καὶ ἀμ-
φοτέρω καὶ δικαιοσύνην εἰργάζεσθαι.
Ἀρὰ οὐκ ἀχάρις ἢ ἀδίκον ἀπο-
φαίνεσθαι καὶ Θεόν; εἰ καὶ ἀμφοτέρων
πνευμάτων εἰς αὐτὸν, καὶ μὴ σώζειν
θέλει, καὶ τὸ ἢ; καὶ φαίνεται. Ἀλλ' ἢ
μὴ ψυχὴ ὅτιν ἀρδάρτος, μέρος ἡσά
καὶ θεῶν, καὶ ἐμφύσημα καὶ ἀπὸ τοῦ
τοῦ ἰδίου, καὶ συγγενὲς ἢ δέληκε σῶσαι
ἢ τὸ σαρξί φθαρτὴν, καὶ ἐκ αὐτοῦ,
καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς. Εἴτα τίς αὐτῷ
χάρις; καὶ τίς ὁπίσθους καὶ διωά-
μεως καὶ χρηστότητος αὐτοῦ; εἰ τὸ μὴ
φύσει σώζομενον καὶ μέρος ὑπάρχον
αὐτοῦ σώζειν ἐμελλῖν. Αὐτὸ γὰρ ἐξ
ἐαυτοῦ εἶχε καὶ σωτηρίαν· ὥστε τὴν
μὴ ψυχὴν σώζων, καὶ μέρος ποιεῖ
τὸ γὰρ σώζοντος παρὲς αὐτῇ, ὅτι ὅτιν

gillatim est homo, sed quod
ex amborum complexu con-
stat, vocatur homo; & si Deus
ad vitam & ad resurrectionem
hominem vocavit, non par-
tem ejus, sed totum, hoc est,
animam & corpus vocavit. Et
quomodo absurdum non est,
duobus secundum idem, & in
eodem existentibus, unum sal-
vare, alterum non? Cum enim
impossibile non sit (uti demon-
stratum est) carnem renasci,
quæ est illa discretio, animam
salvari, corpus non?

XI. An invidum faciunt De-
um? Atqui bonus est, & omnes
vult salvos fieri, & per se, & per
evangelii præconium. Neque
solum anima nostra illud audit, sed
cum illa simul & caro: & in
Christum Jesum simul credide-
runt. Sed & ambæ ablutæ sunt,
& ambæ justitiam operatæ sunt.
An igitur ingratum aut injus-
tum faciunt Deum? Siquidem
ambabus in ipsum credentibus,
unam salvare vult, non item
alteram. Certe, inquiunt. At
vero anima est incorrupta, ut-
pote pars Dei, & spiraculum
ejus: ac propterea id, quod pro-
prium sibi est & cognatum, sal-
vare voluit: caro autem corru-
ptioni est obnoxia, neque ex ipso
est, sicut anima. Itane vero? Ec-
qua igitur ipsi gratia? aut quæ
potentiæ & bonitatis ejus de-
monstratio, si quod salvari natum
est, & portio ejus est, salvandum
sit? Nam ipsum ex seipso salu-
tem habebat: ita ut qui animam
salvat, nihil magni faciat: cum
salvari penes ipsam sit, propterea
quod

quod pars ejus sit, ejusque spiraculum. Ei enim, qui servat quod sibi proprium, nulla est gratia: hoc enim est servare seipsum. Quandoquidem qui partem sui servat, seipsum per seipsum servat, ne quando pars illa deficiat. Tale autem factum non est boni. Virum enim bonum nemo illum dicet, qui filiis suis ac nepotibus gratum quippiam fecerit. Nam hoc & maxime agrestes feræ faciunt: quæ, etiam si pro foetibus mori oporteat, ultro se morti offerunt. At si quis eadem servis exhibeat, is demum merito dicatur bonus. Hinc & Salvator nos docuit diligere inimicos: quoniam aliqua nobis inde sit gratia. In quo nobis ostendit bonum opus esse, non diligere ex se genitos tantum, sed etiam extraneos. Quæ autem nobis præcepit, multo prius ipse præstitit.

Et post pauca.

XII. Si nullum ad usum carne indiguit, cur eam sanavit? Et, quod omnium fortissimum est, mortuos cur suscitavit? Nonne ut demonstraret, qualis futura esset resurrectio? Quomodo autem mortuos suscitavit: utrum animas, an corpora? Sed manifestum, quod utraque. Nam si sola spiritualis fuisset resurrectio, opportuisset eum, qui suscitavit, ostendere seorsum corpus jacens, & seorsum existentem animam. Nunc autem id non fecit; sed suscitavit corpus, in eo con-

bour

αὐτὸ μέρος, ἐμφύσησεν αὐτῷ ὕον. Ἀλλ' ἐπὶ χάρις αὐτῷ τὸ ἰδίον σῶζοντι τὸτο γὰρ ἐστὶν ἑαυτὸν σῶζειν. Ὁ γὰρ τὸ μέρος αὐτῷ σῶζειν, δι' ἑαυτῷ ἑαυτὸν σῶζειν, μὴ ποτε ἔκκεινο τὸ μέρος ἐν δέσς ἡμῶν. Οὐκ ἐστὶν ἀγαθὸν τὸ τοῦτον. ἐπὶ γὰρ ἀνθρώπων ἀγαθὸν τις ἐρεῖ, ἢ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ καὶ ἐκγόνοις χαρίζεσθαι. π. Τὸτο γὰρ καὶ τὰ ἀγαθὰ πάντα ἢ δὲ θνητῶν ποιοῦσι καὶ ὑποαποδανέν τ' ἐκγόνων αὐτῶν δέου, ἐκοντὶ τὸτο ὑπομνήσαν. Εἰ δὲ τις τὰ αὐτὰ τοῖς δέλοισι παρὰ χάρις, ἀνθρώπων λέγουσι ἀγαθός. Διὰ τὸτο καὶ ἐσαύτῃ ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἀγαθὰ τὴν ἐχθρότητα: ἐπεὶ τις ἡμῶν χάρις δέου. Ὡστε ἐδείξεν ἡμῶν ἀγαθὸν ἔργον εἶναι, τὸ μὴ τὴν ἐξ αὐτοῦ γεγονότα: μόνον ἀγαθὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξωθεν. Α ὅ ἡμῶν παρὴν γὰρ, πολλὰ παρὴν αὐτοῖς ποιεῖ.

Καὶ μετ' ὀλίγα.

16'. Εἰς μὴδὲν ἐχρηζέ τ' σαρκοῦς, τί καὶ ἐδεράσμεν αὐτῷ; καὶ τὸ πάντων ἰσχυρότερον, γινώσκοντες ἀνέστηναι, τίνα ἐνεκαν; καὶ ἵνα δέξῃ τ' ἀνάστασιν, οἷα μέλλει ἡμεῖς; πῶς ἔν τὴν γινώσκοντες ἀνέστηναι; πότερον τῶν ψυχῶν ἢ τῶν σῶμα; ἀλλὰ δὴ οὐκ, ὅτι ἀμρότητα. Εἰ δὲ ἔν πνευματικῶν μόνον ἡ ἀνάστασις, ἐχρῆν ἀναστῆναι αὐτὸν κατ' ἰδίαν ἢ δεῖξαι τὸ σῶμα κεκρυμμένον, κατ' ἰδίαν ἢ τὴν ψυχὴν ἀναστῆναι. Νυνὶ γὰρ τὸτο μὴ ἐκ ἐπαινοῦ ἀνέστηναι ὅ τὸ σῶμα, τ' ζῶν ἐπαγγ-

ἐπαγγελίαν ἐν αὐτοῖς πιστεύουσιν. Τίνος
 ἔν ἐνέκεν ἐν τῇ σαρκὶ τῇ παύσει
 ἀνέστη, εἰ μὴ ἵνα δείξῃ ὅτι σαρκικὴν
 ἀνάστασιν; καὶ τὸτο βολόμενοι πισ-
 τῶσαι τὴν μαθητῶν αὐτοῦ μὴ πιστεύοντων,
 εἰ ἀληθῶς σώματι ἀνέστη, βλεπόντων
 αὐτοῦ καὶ διαζόντων, εἶπαν αὐτοῖς·
 ἔγωγε ἔχοντες πίσιν, φησὶν; ἴδετε, ὅτι
 ἐγώ εἰμι. Καὶ ψαλαφῶν αὐτὸν ἐπέτε-
 πον αὐτοῖς, καὶ τὰς τόπας τῶν ἰλῶν
 ἐν ταῖς χερσὶν ἐπέδεικνυε. Καὶ πα-
 ταχόμενοι αὐτὸν κατανοήσαντες, ὅτι
 αὐτὸς ὄντι, καὶ ἐν τῷ σώματι, παρε-
 λθόντων αὐτὸν φερεῖν μετ' αὐτοῦ· ἵνα
 καὶ ἀφ' οὗτος βεβαίως μάθωσιν, ὅτι
 ἀληθῶς σωματικῶς ἀνέστη. Καὶ ἔφα-
 σκετόν καὶ ἰχθυῶν. Καὶ ἔφατο δεικνύ-
 ας αὐτοῖς, ὅτι ἀληθῶς σαρκὸς ἀνάστασις
 ὄντι, βολόμενοι δεικνύειν καὶ τὸτο,
 κατὰ τὸν εἰρηκεν, ἐν ἑρανῶ τῇ καλοῖκ-
 σι ἡμεῖς ἀρχομεν, ὅτι ἐκ ἀδύα-
 τος καὶ σαρκὸς εἰς ἑρανὸν ἀνελθεῖν, ἀν-
 ελθόντων βλεπόντων αὐτοῦ εἰς τὸ ἑρα-
 νόν, * ὡς λέγει ἐν σαρκί. Οὐκ ἔστι
 ἀπαιτεῖ μὲν πάντα τὰ εἰρημικά λό-
 γος ἀποδεικνύς ὅτι ἀνάστασις, ὅθεν
 τὸ Σαδδουκαίων ἀφαιρεῖ ἐπειδὴ ἡ
 ἀνάστασις τῇ σαρκὶ δυνάμει * ὅτι
 ὄντι, καὶ ὑπεράνω λόγος παντός· βεβαί-
 ουσ μὴ μὴ πίσει, θεωρεμένη τῇ ἑργαίς.

Καὶ μὲν βραχέα.

17. Ἀνάστασις ὄντι τῇ πνευματικῇ
 σαρκὶ πνεῦμα ὃ ἐ πίπτει. Ψυχὴ ἐν
 σώματι ὄντι, ἐστὶ τῇ ἀψυχον· σῶμα,
 ψυχῆς ἀπολειπέσης, ἐκ ὄντι. Οἶκος

firmans vitæ promissionem. Qua
 igitur de causa in carne, quæ
 passa erat, resurrexit? nisi ut car-
 nis resurrectionem demonstra-
 ret? Nam volens ipse à disci-
 pulis suis non credentibus pro-
 bari, quod revera corpore resur-
 rexisset, ipsis videntibus ac du-
 bitantibus dixit: * *Nondum*, in-
 quit, *creditis? Videte, quia ego*
sum. Et se palpandum ipsis ob-
 tulit, & loca clavorum in ma-
 nibus suis ostendit †. Cum er-
 go undequaque cognovissent i-
 pfum esse, etiam in corpore, hor-
 tati sunt illum ad manducandum
 secum: ut etiam per hoc certo
 cognoscerent, ipsum vere corpo-
 raliter resurrexisse. Et comedit
 favum mellis & piscem. Atque
 cum ita ipsis ostendisset, vere esse
 carnis resurrectionem; volens
 etiam illud ostendere (quemad-
 modum dixit † *in celo nostram*
esse habitationem) carni impos-
 sibile non esse in cælum ascen-
 dere; * *videntibus illis assumptus*
est in cælum, uti erat in carne.
 Si quis proinde post hæc omnia,
 quæ diximus, rationes exposcat
 demonstrativas, nihil à Saddu-
 cæis differet: quoniam carnis re-
 surrectio Dei potentia est, &
 omni ratione superior: quæ fide
 quidem stabilitur, sed operibus
 conspicitur.

Et paulo post.

XIII. Resurrectio est carnis,
 quæ cecidit: Spiritus enim cadere
 non potest. Anima in corpore
 est, non vivit autem sine anima:
 corpus deferente anima, non ex-

* Luca XXIV. 32. † Joan. XX. 27. ‡ Joh. XIV. 2. * Marc. XVI. 19. Act. I. 9.
 istit.

istit. Est enim corpus domicilium animæ: animæ autem domicilium Spiritus. Tria hæc in iis, qui spem sinceram & fidem firmam habuerint in Deo, salvabuntur. Considerantes igitur etiam mundanas rationes, ac secundum illas deprehendentes, non esse impossibilem carnis resurrectionem, & præter hæc omnia Salvatorem per omne Evangelium carnis nostræ salvationem declarare; quid de cætero infideles ac perniciosos sermones sustinemus, nosque ipsi imprudentes retrorsum convertimus, dum audierimus, animam esse immortalem, corpus vero corruptioni obnoxium? Illa enim, etiam priusquam cognossemus veritatem, à Pythagora & Platone audivimus. Si hæc igitur dixit salvator, & solius animæ salutem annuntiavit; quid nobis novi aliud attulit, quam Pythagoras, & Plato, & ipsorum Sectatores? At vero ipse spem novam & admirandam annuntiatum hominibus venit. Admirandum autem & novum fuit, Deum promittere, non incorruptione incorruptionem conservare, sed corruptioni incorruptionem dare.

XIV. At vero nequitie princeps, cum aliter corrumpere verbum fidei non possit, emisit improbos suos emissarios, & pestilentis doctrinæ inductores, electos ex iis, qui salvatorem nostrum crucifixerant, qui nomen quidem salvatoris ferebant, opera vero ejus, qui ipsos miserat, faciebant: per

ἃ τὸ σῶμα ψυχῆς πνεῦμα ὃ ψυχῆς οἶκος. Τὰ τεῖα * ταῦτα, τοῖς ἐλπίδα εἰληκρινῇ καὶ πίστει ἀλάκρυτον ἐν τῷ θῷ ἔχουσιν, σωθῆσθαι. Θεωροῦντες γὰρ καὶ τὰς κοσμικὰς λόγους, καὶ καὶ αὐτοὶ ἐχούσαντες ἀδυνατοῦν ὑπάρχειν τῇ σαρκὶ τῇ παλιγγενεσίᾳ, καὶ ὅτι τέτοις πᾶσι τῷ σωτῆρι ἀφ' παντός τῷ εὐαγγελίῳ. Δεικνύμενα δὲ τῇ σαρκὶ ἡμῶν σωθῆναι, τί λοιποὶ ἀνεχόμεθα τῇ ἀπίστῳ καὶ σκανδαλίστῳ λόγων, καὶ ἀσπλαγχνισμῷ ἐαυτοὺς ὀπιστρέφοντες εἰς τέτοιον, ὅπου τὸν ἀκόσμιον, ὅτι ἢ μὴ ψυχὴ ἀθάνατος ὅτι, τὸ δὲ σῶμα φθαερόν, καὶ ἐκείνῳ δυνάμενον ἀναστῆναι; Ταῦτα γὰρ καὶ πρὸς τῷ μαθεῖν τῇ αἰσθῆσιν, παρὰ Πυθαγόρῃ καὶ Πλάτωνος * ἡκούμεθα. Εἰ ἐν ταῦτα ἐλάβη ὁ σωτὴρ, καὶ μόνος τῇ ψυχῇ τῇ σωθῆναι εὐαγγελίζετο. τί καὶ ἡμῖν ἔφερε παρὰ Πυθαγόραν, καὶ Πλάτωνα, καὶ τῷ τέτοιον χρόνῳ; Νυνὶ δὲ τῷ καὶ καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίζομεθα ἡλθεν ἀνθρώποις ἐλπίδα. Ξένον δὲ ἄρα ἢ καὶ καὶ τὸ τῷ Θεῷ ὑποχρεῖσθαι, μὴ τῇ ἀφθαρσίᾳ τῇ ἀφθαρσίᾳ τηρεῖν· ἀλλὰ τῇ φθορᾷ ἀφθαρσίαν ποιεῖν.

ιδ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐκ ἄλλων δυνάμεων τῷ λόγῳ κυμαίνοντι ὁ τῷ ποιητικῆς ἄρχων, ἐξέπημψε τὰς ἀποστόλους αὐτῷ κακὸς, καὶ λοιμώδεις διδασκαλίας εἰσαγόντας, ἐκλεξάμενος αὐτοὺς ἐκ σαυρωσάντων τῷ σωτῆρι ἡμῶν, οἵπνεις τὸ μὲν ὄνομα τῷ σωτῆρι ἐπὶ εἶναι, τὰ δὲ ἔργα τῷ πύμψαντι αὐτοὺς ἐποίησεν.

ἐποίεν· δι' ἧς καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἡκο-
λέθησεν ἡ βλασφημία. Εἰ δ' οὐ μὴ ἀνί-
σταται ἡ σὰρξ, ἀλλὰ τί καὶ φυλάσσεται;
καὶ ἐ μᾶλλον αὐτῇ συλχαρῆσαν χρί-
στωι δὲ ὁπιθυμίαις; καὶ ἐ μιμέμε-
θα τὰς ἰατρούς, φασίν, οἵτινες ἐπιθεῖν
ἀπεγνωσμένον ἔχουσιν ἄνθρωπον σώ-
ζεσθαι μὴ θανάτῳ, ὁπιτρέπουσιν
αὐτῷ δὲ ὁπιθυμίαις ὑπερέειν. Ἰσασι
γὰρ ὅτι ἀπολλύει. Ὅπως ἀμέλει ποιῶ-
σιν οἱ δὲ σάρκα μισῶντες, ἐκβάλλον-
τες αὐτῷ δὲ κληρονομίαις, τὸ ὅσον
ἐπ' αὐτοῖς. Διὰ τῆς γὰρ καὶ ὡς νε-
κρὰν ἐσομένην ἀπιδέχονται αὐτήν· ὁ
δὲ ἡμέτερος ἰατρός Χεῖρς ὁ Θεὸς
ἀπὸ τῆς ὁπιθυμίας ἡμῶν ἀποσάσας
διατάττει τῇ κατ' αὐτὸν σάρκι καὶ
ἐκκρατεῖ διαίτη δὲ σάρκα ἡμῶν. Θῆ-
λον ὡς ἐλπίδα σωτηρίας ἔχουσιν, ἀπὸ
τῆς ἀμαρτημάτων αὐτῶν φυλάττει
καθάπερ τὰς ἐλπίδας σωτηρίας ἔχον-
τας ἄνθρωποι οἱ ἰατροὶ ἐν ἐὼσιν
ὑπερέειν δὲ ἡδοναῖς.

quos & ipsum nomen comita-
ta est blasphemia. Si enim
non refurgit caro, quamobrem
custoditur, ac non potius fini-
tur suis indulgere desideriis? &
cur medicos non imitamur,
inquiunt, qui hominem nacti
desperatæ valetudinis, ei per-
mittunt suis inservire deſide-
riis? Sciunt enim moritu-
rum. Quod videlicet faciunt o-
fores carnis, hæreditate, quan-
tum in ipsis est, illam expellen-
tes. Idcirco enim & ipsam,
quasi cadaver futuram, despici-
unt. At medicus noster Chri-
stus Deus à desideriis nostris
nos avellens, suam carni no-
stræ sobriam & continentem
vitæ rationem præscribit: ma-
nifestum est autem, ideo face-
re, ut illam, tanquam spe sa-
lutis præditam, à peccatis custo-
diat: non secus quam medici
eos homines, in quibus spes est
valetudinis, servire voluptatibus
non sinunt.

*Methodius in libro de Resurrectione, explicans verba Pauli
I Corinth. xv. Caro & sanguis Regnum Dei non hæ-
reditabunt, hæc Justinus M. verba citat apud Photium
CCXXIV. pag. 922.*

Ἰουστίνος δὲ ὁ Νεαπολίτης, ἀνὴρ
ἔτε τῆς χρένης πόρεω ὡς Ἀποστόλων,
ἔτε τῇ ἀρετῇ, κληρονομεῖσθαι μὴ
τὸ ἀποθνήσκειν, κληρονομεῖν δὲ τὸ ζῶν
(al. ζῶν) λέγει καὶ ἀποθνήσκειν
μὴ σάρκα, ζῆν δὲ τὴν βασιλείαν
ὕδατος.

Justinus vero Neapolitanus,
vir haud longe ab Apostolo-
rum tempore & virtute remo-
tus dicit, id quod mortale est
hæreditate accipi, vitam vero
hæreditatem accipere: & car-
nem quidem mori, vivere au-
tem Regnum Cœlorum.

Hanc itaque Justinus M. sententiam suam fecit Methodius, &
ad objectionem à dictis Apostoli verbis adversus Resurrectionis
dogma petitam, his respondit verbis, quæ Latine solum ob pro-
lixitatem

lixitatem citare placet: Quando igitur Paulus à carne & sanguine Regnum Dei hæreditari posse negat, non dicit hoc, ut carnis regenerationem videatur negare, sed ut doceat non hæreditari Regnum Dei, quod est vita aeterna à corpore, sed corpus à vita. Si enim corpus hæreditate acciperet Regnum Dei, quod est vita, eveniret ut vita à corruptione absorberetur. Nunc contra vita, id quod mortuum est hæreditat, ut in victoria mors à vita absorbeatur, & corruptibile ab incorruptibili possideri videatur. Eandem verborum Pauli explicationem habet Irenæus Lib. V. cap. 9. ita scribens: Caro hæc secundum se ipsam sola Regnum Dei hæreditate possidere non potest: hæreditate autem possideri in Regno à Spiritu potest. Hæreditate enim possidet qui vivit ea, quæ sunt mortui. (Ita enim legendum est è MSS. Codd. Arundeliano & Merceri, non ut in hætenus editis: qui vivificat ea, quæ sunt mortua; sequitur enim paulo post) Quid igitur est quod vivit? scilicet Spiritus Dei. Quæ sunt autem, quæ sunt mortua? (five mortui) scilicet membra hominis, quæ & corrumpuntur in terra. Hæc autem possidentur à Spiritu, translata in Regnum Cælorum. Sed ut verum fatear, hæc expositio haud genuina, nec ab Apostolo intenta videtur, qui semetipsum fatis declarat verbis immediate sequentibus: Neque corruptio incorruptionem hæreditabit, ἐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. Hæc enim repetitio, inquit Augustinus Lib. II. contra adversarium Legis & Prophetarum capite 7. sententiæ superioris est expositio, ut quod ibi dictum est caro & sanguis, hic intelligamus corruptionem, non substantiam, carnis. Et Theodoretus in Comment. ad 1 Corinth. xv. Carnem & sanguinem appellat mortalem naturam. Fieri autem non potest, ut dum adhuc est mortalis, Regnum cæleste consequatur. Hoc enim subjunxit: Neque corruptio incorruptelam hæreditabit. Sed clarum est, quod cum à corruptione libera effecta fuerit, promissis bonis fruetur. Verum hæc Theologis relinquo.

Ego jam ad Justinum meum revertor: cujus Orationem de Resurrectione Procopius Gazæus in cap. III. Geneseos inter ista S. Patrum monumenta refert, quibus inventa ab hæreticis expositio pellicearum Adami tunicarum de carne humani corporis rejicitur; non tamen verba S. Martyris allegat, nec argumenta quibus hoc commentum refutavit. Horum unum idque clarissimum, ex Justino, (si conjecturæ locus dandus) deprompsit Methodius Lib. de Resurrectione, ita scribens pag. 284. edit. Combessii: Αὐτὸς ὁ ἡγεῖς αὐτῶν ὁ πατριάρχης ὁμολογεῖ, ὅτι ἔχει καὶ σὰρκας, ὅπου δὲ τὴν γυναικα αὐτοῦ ἀποσπασθεῖσαν ἡμετέρῃ. τὸ τοῦ ὁσὲν ἐφάνησεν, ὅτι ἔστιν μὲν, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου. Ἐπάλιν — ἴσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν. Primus igitur ipse parens, antequam ea tunica consuerentur, offa se & carnem habere confitetur, cum nimirum adductam sibi mulierem

lierum contemplatus ait : Hoc nunc es ex ossibus meis, & caro de carne mea. Et iterum — Erunt duo in carnem unam. Cæterum nusquam alibi Justinii Martyris Tractatum de Resurrectione allegatum reperio, ideoque ad aliud progredior supra pag. 170. promissum.

Fragmentum Commentarii in Hexaemeron.

*Ex Anastasii Lib. VII. Anagogicarum Contemplationum in
Hexaëmeron, Cod. 139. MS. in Biblioth. Collegii Novi.*

Καὶ τὸ μὴ κείνῃ τῇ ὥρῃ τῇ ἐβδό-
μῃς ἡμέρας κατ' ἰσότητά τῃς ἄλλων
ἡμερῶν τὸ, καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐ-
γένετο πρῶτον, σύμβολον ὅτι ἐναργὲς
τὸ ἐν αὐτῇ. ἡμορφίης συντελείας πρὸς
τὴν συμπληρώσεως αὐτῆς, ὡς φασὶν οἱ
πατέρες, καὶ μάλιστα οἱ πρὸ τῶν ἱερῶν
Κλήμητα καὶ Εἰρημῶν, καὶ Ιουστίνον τὸν
Μάρτυρα καὶ Φιλόσοφον, ὅστις λίαν τε
κατενόησεν εἰς τὸν ἕκτον ἡμερη-
ματίζων τὴν ἕκτης ἡμέρας ἀειδύμω,
καὶ νοεῖν τὸν ἀνθρώπου ψυχῶν, καὶ τὰς
πέντε αὐτῷ αἰδηπῶν αἰδήσεις λέ-
γει γὰρ ἐξ ἑρῶν τῇ ἕκτης ἡμέρας. Ο-
δὲν καὶ πολλὰ διεξιλέων πρὸς τὴν ἕκτης
ἀειδύμω, πάντα φησὶ τὰ ὑπὸ Θεοῦ
δημιουργηθέντα ἐξαχῶς ἀριθμεῖσθαι.
τάς τινες, εἰς νοερά καὶ ἀθάνατα οἷοι
εἶναι οἱ ἄγγελοι καὶ εἰς λογικά ζῷα,
οἷπνές εἶναι οἱ ἀνθρώποι καὶ εἰς αἰ-
δηπῶν ἄλογα, οἷα εἶναι τὰ κτήνη,
καὶ τὰ πετεινά, καὶ οἱ ἰχθύες καὶ εἰς
ἐκπορευτά μέλας αἰνῶν ἀναίδητα,
οἷα εἶναι οἱ ἀνέμοι καὶ αἱ νεφέλαι, καὶ
τὰ ὕδατα, καὶ οἱ ἀστῆρες καὶ εἰς αὐ-

Et quod in septimo die non
æque ac in aliis diebus dictum
fit, & factum est vesper & mane
dies unus, est evidens signum
ejus, quæ in ipso, priusquam
finiretur, facta est, consumma-
tionis, sicut dicunt sancti Pa-
tres, maxime S. Clémens, &
Irenæus, & Justinus Martyr at-
que Philosophus, qui sapientif-
sime in sextum sextæ diei numæ-
rum commentans, ait intelli-
gentem hominis animam &
quinque ejus sentientes sensus
esse sex sextæ diei opera. Unde
etiam cum multa disseruisset de
sexto numero, dicit omnia quæ
à Deo sunt fabricata, fescupli-
citer dividi; in res intelligentes
& immortales, cujusmodi sunt
Angeli; & in res ratione præ-
ditas mortales, cujusmodi sunt
homines; & in res sentien-
tes rationis expertes, cujusmo-
di sunt jumenta, & volucres,
& pisces; & in res prodeun-
tes moventes & insensiles, cu-
jusmodi sunt venti, & nebulae,
& aquæ, & stellæ; & in res

quæ augmentur, quæque non moventur, cujusmodi sunt arbores; & in res insensiles, quæ non moventur, ut sunt montes & terra, & alia ejusmodi. Omnes enim creaturæ Dei in cælo & terra sub unam harum divisionum cadunt, iisque circumscribuntur.

ἐν πᾶσι ἀμετάστατα, οἳ δὲ εἰσι τὰ δεικνύοντα καὶ εἰς ἀναισθητὰ ἀμετάστατα, οἳ δὲ εἰσι τὰ ὄρη καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ πᾶσι αὐτὰ. Πάντα γὰρ τὰ κτίσματα τῷ Θεῷ ἐν ἑρανῶ καὶ ὅτι γῆς, μιᾶς πινυτέων τῇ ἐξ Ἀβυσσῶν ἀπείῃ, καὶ ἐν αὐτῇ περιέχεται.

De aliis verbis, quæ ex eodem libro petita falso putantur, vide inferius pag. 202. & sequ.

Fragmenta aliorum Tractatum Justini Martyris.

Ex Damasceni Lib. I. Parallelorum cap. 24.

MS. in Collegio Claromontano.

Justini Martyris.

Τὸ ἀγίον Ἰεσὺν.

Doctrina sana ad durum & contumacem animum minime ingreditur, sed tanquam reverberata ad se ipsam revertitur.

Πρὸς σκληρὰν καὶ ἀπειθῆ καρδίαν λόγος ὑγιὲς ἐκ εἰσέρχεται, ἀλλ' ὥστερ ἀντιπυπέλμους εἰς ἑαυτὸν ἐπαίρχει.

Quod ex Latina Damasceni editione ab Halloxio cap. 27. citatur dictum tanquam ejusdem Justini: *Vita irrationalis dux est Daemon*, non est B. Martyris, sed Evagrii; quippe in membranis Claromont. ita legitur: *Εὐαγγέλιον ἐκ τῆ γνώμων ζωῆς ἀλόγου δαίμονος ἡμῶν.*

Ex ejusdem libri I. cap. 65.

Ut corporis bonum est sanitas; sic animæ bonum est Dei cognitio.

Ὡς δὲ σώματος ἀγαθὸν υἰεία· ἕτως ψυχῆς ἀγαθὸν γνώσις.

Ita hanc Justini sententiam Latine vertit Billius, & prolixiorem fecit, continua serie addens: *Quæ est velut quadam animæ sanitas, per quam Divina similitudo comparatur.* Ast hæc verba non inveniuntur in MS. Codice Græco, in quo neque habetur istud, quod in Latina Damasceni editione Lib. I. cap. 12. Justino Martyri adscribitur dictum: *Deum ignorantes propterea eum non lædemus, verum nos ipsos ejus amicitia prævabimus.* Cæterum nihil amplius Justini in Damasceni Parallelis invenitur, quod ex deperditis ejus Tractatibus sit petendum. Nam quod Lib. I. cap. 98. citatur, exstat Apol. II pag. 59. D. quod vero Lib. II. cap. 26. allegatur, invenies

nies in Parænesi ad Græcos pag. 5. & 11. Habentur autem aliqua Justiniani dicta, quæ in editis haud reperiuntur.

In Antonii Melissæ, Lib. I. Serm. XIX.

Τὸ ὑποπασεῖν καὶ παραχωρεῖσθαι
πῶς πάσῃσιν, ἐλάττω δουλείᾳ ὥσπερ
τὸ κρατεῖν τέτων ἐλευθερίᾳ μόνῃ.

Μεγίστη ὄντως ἀγαθὴ, τὸ μὴ ἁμαρ-
τάνειν, δούτερον ἀγαθὸν τὸ δικαιο-
δύναμι· ὅστις δὲ πολὺν χρόνον ἀδι-
κῶν ἀκόλαστος μέλει, τῆτον δὲ νο-
μίζειν ἢ ἀτυχεύειν.

Ante has duas alia quoque Justiniani ibidem citatur sententia, sed hæc jam supra pag. 173. est recitata.

In ejusdem Melissæ Lib. II. cap. 6.

Ἀνάγκη ἀπειρία καὶ κακία ἡνι-
χε τὰ ὑπερβυμβύα καὶ κρημνῶν φέ-
ρεται, ὥσπερ ἐμπειρία καὶ ἀρετὴ
ἀξιοῦσθαι.

Succumbere & locum dare
affectibus extrema est servitus:
quemadmodum iis dominari so-
la libertas.

Maximum revera bonum est
non peccare; posthoc bonum
est poena emendari: ast qui mul-
to tempore inique agens impu-
nitus manet, hunc par est repu-
tare infelicissimum.

Necesse est imperitia & ma-
litia aurigæ subjugales per præ-
cipitia ferri; quemadmodum
peritia & virtute conservari.

Et cap. 43.

Τέλος τῷ φιλοσοφῶντι ἢ πρὸς
θεὸν ὁμοίωσις καὶ τὸ διωατίν.

Finis philosophanti est, Deo
quoad ejus fieri potest assimilari.

His parallela, nec tamen prorsus eadem, habet Justinus in Dia-
logo cum Tryphone parum ab initio pag. 218. Ἐν γὰρ τῷ ὄντι φι-
λοσοφία μέγιστον καὶ τιμιώτατον θεῶν· ὅτι θεωρεῖ καὶ συνίσταται ἡμῶς
μόνη. Est namque revera Philosophia maximum bonum & Deo
gratissimum; quippe quæ sola nos ad illum adducat eique com-
mendet. Et sequenti pag. 219. Κατὰ ψαλὸν θεῶν τέλος τὸ Πλάτωνος φι-
λοσοφίας. Deum contemplando videre finis est Philosophiæ Platoni.
Quæ dubitare nos vix sinunt, allegatum prius dictum Justiniani ge-
nuinum esse. Ex quibus autem ejus scriptis hoc & præcedentia
Antonius & Joannes Damascenus deprompserint, dicere nequeo:
sed de eo tantum Lectorem certior facio, in istis B. Martyris,
qui editi sunt, libris illa haud legi; ac proinde in deperditis quæ-
renda, ac ipsa per has similesque sententias inveniendæ, aut ubi in-
venta fuerint, examinanda esse, num genuina sint necne.

Fragmenta

Fragmenta Lib. III. de Trinitate.

*Ex Leontii Lib. I. contra Eutychianos & Nestorianos
MS. Cod. Laud. A. 33.*

S. Iustini Philosophi &
Martyris Lib. III. Tra-
ctatus de S. Trinitate
cap. 3.

Tunc igitur coelo non de-
cens, ad nos descendit; non e-
nim corporis ille erat descensus,
sed veræ operationis volun-
tas. Et virgine, quæ genus à
Davide propter promissiones ei
factas duceret, intermedia, ad
œconomiam expediendam u-
tens, & uterum ejus ut divinum
quoddam semen ingrediens, sibi
ipsi templum formavit: homi-
nem integrum, particula aliqua
ex illius natura accepta, & fin-
gendo templo in substantiam e-
jus redacta. Hoc ipso indutus
juxta summam unionem, filius
Dei utraque natura processit. Ex
illo enim Filius, & Deus, &
homo. Ad hunc modum œco-
nomiam inter nos, provinciam-
que suam implevit.

*Ejusdem ex cap. 17. istius
libri:*

Itaque cum de uno Filio vo-
ces inter se diversas audieris,
convenienter ea, quæ dicuntur,
inter se collata, naturis distribue:
si quid magnum atque divinum

Τὸ ἅγιον Ἰεσὺν τῷ Φιλοσόφῳ καὶ Μάρ-
τυρῳ εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τῷ
ὡς τῷ ἁγίῳ Τριτάτῳ συντάγ-
ματος κεφάλαιον γ'.

Τότε δὴ (τότε) τῷ ἑραυνῶν ἐκ ἀ-
ποσῆς πρὸς ἡμᾶς κατελήλυθεν· ἔ-
γὼ δὲ ὡς σῶμα τῷ κατὰ σῶμα, ἀλλ'
ἢ ἀληθινῆς ἐνεργείας βέλησις. Μέση
δὲ παρθένη ἐκ Δαυὶτικῆς καταγο-
μένη τοῦ ἁγίου Ἀβρὰμ, τὰς πρὸς αὐ-
τὸν ἐπαγγελίας πρὸς τὴν οἰ-
κονομίαν ὡς χρεῖαν· χρηστέμενον καὶ
ταύτης τῷ ἱεροῦ εἰς δὲ οἶονεῖ· ὁ δὲ
ἀπὸ τοῦ πλάσσει τὰν ἐαυτοῦ τέλειον
ἄνθρωπον, ὁ μὲν τὴν λαβὼν τῷ ἐκεί-
νης φύσεως καὶ εἰς τὴν τῷ ναὶ Ἀβρὰμ
πλάσσει ἐσιώσας. Ἐν δὲ τῷ τῷ τῷ
κατ' ἄκραν ἔνωσιν ὡς Θεοῦ ἡ ἀμ-
φω πρὸς τὰς φύσεις. Ἐξ ἐκεί-
νης γὰρ ὁ υἱός, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρω-
πος, ὅτε καὶ ἡμᾶς οἰκονομίαν
ἐπλήρωσεν.

Τὸ αὐτὸ εἰς τὸ 17. κεφάλαιον τῷ
αὐτῷ συντάγματι.

Ὅταν οὖν ἀκρότης πρὸς τὸ εἶδος
ἢ τὰς ἐναντίας φωνὰς, καταλ-
λήλως μέλει τὰς φύσεις τὰς λι-
γύμνα· ἂν ἔμεν· π μέγα καὶ δεῖον,

^a *Sulas* habent editt. Iustini pag. 381. & Turriani Codex, quia in versione
posuit *divina operationis*. ^b *χρησιν* editt. ^c *τις* additum in excusis. ^d *ἡ με-*
ρε legit in suo Codice Turrianus, quia reddidit: *substantiam perfecti homini,*
et non partem illius, &c. ^e *αὐτῷ* editt. ^f *περὶ τὴν ἀμφω τὰς φύσεις* editt.
^g *deest* in editt. pag. 382.

τῇ θεῖα φύσει προσένεμων· ἐν δὲ
π μικρὸν καὶ ἀνθρώπινον, τῇ ἀν-
θρώπειά λογιζόμενον. Οὕτω γὰρ καὶ
τὸ ἴδιον φωνῶν ἀσύμφωνον ἀφ' ἑαυτοῦ,
ἐκείνης αὖ πέφυκεν δεχομένης φύσε-
ως· καὶ τὸ ὕδωρ τὸν ἕνα καὶ πᾶν-
των ἴδιον αἰώνων, καὶ πᾶσιν ἡμέ-
ταις θείας γραφᾶς ὁμολογήσεις.

Τὸ αὐτὸ ἐκ τῆ αὐτῆς κεφαλῆς.

^a Ὡς ἄνθρωπος, ὁ ἀνθρώπος,
ἔχει τὴν φύσιν ^b διαφόρως δύο· καὶ
κατ' ἄλλο μὲν λογίζεται, κατ' ἄλλο
δὲ τὸ λογιστὴν ἐνεργεῖ. Ψυχὴ μὲν
γὰρ ^c νοερά λογισάμενος εἰς τὴν φύσιν, τῇ
πλοίῳ τὴν σύμπεσιν· χερσὶ δὲ τὸ νο-
εῖν εἰς πέρας ἄγει· ὅπως ὁ ὕδωρ εἰς
ὕδωρ καὶ δύο φύσεις, κατ' ἄλλω μὲν
τὰς θεοσημείας ^d εἰργάσατο· κατ'
ἄλλω δὲ τὰ ταπεινὰ ^d πα-
ρίεζετο.

Καὶ μετ' ἑτέρας.

Ὡς ἄνθρωπος, ὁ ἀνθρώπος, ὁ ἀνθρώπος
τοῦτον φῶς πᾶσι τὸ ἡλιακὸν σῶ-
μα, ἐκ ἑνὸς αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων
διέλοι· ἐπεὶ δὲ μὲν ἡλίον ἰδιόζῶντως
καλέσῃ, ^e ἐπεὶ δὲ πάλιν φῶς διηρημέ-
νως· ἀλλ' ^f εἰς ὁ ἡλίος, καὶ ἐν τῷ φῶς
λέγεται· ὅπως δὲ τῇ ἀληθινῇ φω-
τὸς καὶ τῇ παναγῇ σῶματος ἐκ ἑνὸς
πᾶσι εἴποι μὲν τὴν ἑνωσιν, τὸ μὲν ^g κα-
χωρισμένως· ὕδωρ, ^h οἶον· τὸ ἰδεῖν

^a ὡς γὰρ in edit. Justin. pag. 382. ^b ἐν ἑαυτῷ add. in editis. ^c deest in
excusis. ^d ἐργάζεται καὶ παραδέχεται in praesenti habent edit. Justin. pag. 382.
sed nostra lectio est melior, quam & Turrianus, in sua versione expressit.
^e τὸ δὲ est in excusis pag. 385. ^f in editis pag. 385. mutile legitur: αἱ ἡ-
μιαι· τὸ φῶς λέγεται. ^g καχωρισμένως melius habent edit. Justin. ^h deest in edit.
i Turrianus reddidit Deum verbum, quasi deus legisset. Sed nostram lectionem
genuinam esse ostendit sequens vox ἀνθρώπινον.

naturæ divinæ adscribens; sin
parvum & humanum, humanæ
imputans. Hoc namque pacto
tum vocum dissonantiam evi-
tabis, qualibet, quod sibi infi-
tum est, natura recipiente: tum
unum filium & ante omnia se-
cula, & recens editum, ex sacra-
rum literarum sententia profi-
teberis.

Ejusdem ex eodem capite.

Quemadmodum unus quidem
est homo, sed duas diversas habet
naturas; & per alteram quidem
ratiocinatur, per alteram vero
quod ratiocinio mentis concepit,
efficit; anima quidem intelligen-
te, si fors ita ferat, navigii com-
pagem complexus, manibus vero
conceptum animi ad effectum
perducit: ita Filius cum unus sit
& duæ naturæ, altera divina e-
didit signa; altera humilia in
se suscepit.

Et post alia.

Quemadmodum post unionem
primigeniæ lucis cum corpore
solari, haudquaquam ea quis à se
invicem fecernat; neque hoc se-
orsum solem, neque illud separa-
tim lucem vocet, sed unum so-
lem & unum lumen dicat: ita
in vera luce & sanctissimo cor-
pore nemo post unionem sin-
gillatim hunc quidem filium,
utpote Divinum verbum, di-

cat,

cat, alterum autem, utpote quod humanum sit, haud filium appellet: sed unum & eundem utrumque intelliget, velut unum lumen, & unum solem, tum lumen susceptum, tum corpus quod suscepit. Iterum, quemadmodum unum est lumen & unus sol, naturæ vero duæ, una luminis, altera vero corporis solaris: ita & hic unus quidem filius Dominus, & Christus, & unigenitus, naturæ vero duæ; una super nos, altera nostra.

Et iterum.

Sicut operationem luminis, quatenus lumen est, nemo separabit à corpore ipso lumen recipiente; si vero ratione separaret, agnosceret naturam, cujus est propria operatio: sic in uno filio Dei omnem operationem nemo separabit ab una filiatione: à natura vero, cui est cognatum quod fit, ratione separabit.

Plura deperditorum Justinī Martyris Tractatuum fragmenta reperire haud potui; licet plures excusos partim, partim Manuscriptos libros hunc in finem pervolverim, eorum præsertim Auctorum, qui S. Patrum scripta crebro citare solent. Maximus quippe in suis Excerptis nusquam Justinum allegavit. Apud Joannem Sapientem Cyparissiotam in *Decadibus de Deo & Rebus Divinis*, quatuor in locis S. Martyris dicta reperi citata; sed omnia ex editis, & quidem spuriiis operibus petita. Nam quæ Decad. III. c. 6. p. 53. seq. allegat ex libro contra Gentiles, habentur in Quæstionibus & Responsionibus ad Græcos pag. 177. seq. Quæ vero Decad. VII. cap. 1. p. 150. & cap. 8. p. 172. item Decad. VIII. c. 10. p. 219. allegat ex lib. de recta confessione, habentur omnia in Expositione fidei, priora quidem p. 386. & seq. ultimum

^a Edit. Justinī hic iterum sunt imperfectæ, & ita habent: τὸ δὲ υἱὸς τῶν ἀνθρώπων. ^b ὁ υἱὸς est in edit. ^c Hæc in edit. Justinī pag. 385. partem textus constituunt. Vide supra pag. 164. ^d In edit. hæc vitiose leguntur: ὡς περ ἐστὶν τοῦ φωτὸς φῶς ἐστὶ τῆς ἐνέργειας, ὁ υἱὸς, &c. unde & versio à sensu auctoris aliena nata est. ^e Edd. διὰ τῶν.

λόγον. ^a τὸ δὲ, οἶον τὸ ἀνθρώπινον πλὴν ἔχει υἱόν, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸ αὐτὸν ἐκότερα νοήσει, ὡς ἐν φῶς καὶ ἕνα ἥλιον. τὸ τε δεχθὲν φῶς, καὶ τὸ δεξαμένην σῶμα. Πάλιν ὡς ἐν μὲν φῶς καὶ εἰς ἥλιον, φύσεις δὲ δύο, ἡ μὲν φωτὸς, ἡ δὲ σώματος ἡλιακῆς ἔστω καὶ ταῦτά ἐστι μὲν ὁ υἱὸς ὁ κύριος καὶ Χεῖρ, καὶ μονοφυΐς. φύσεις δὲ δύο. ἡ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἡ δὲ ἡμετέρα.

^c Καὶ αὐτὸς.

^d Ὡς περ τῶν φωτὸς, ἡ φῶς ὅτιν' ἐνέργεια ἔκ' αὐτῆς χωρεῖται τῷ σώματι αὐτῇ τῇ δεκτικῇ. τῷ λόγῳ δὲ ^e διαρῶν γνωρεῖται τῇ φύσιν, ἥς ὅτιν' ἰδίᾳ ἡ ἐνέργεια. ἔστω ὅτι τῇ ἐνὸς ἡ τῇ τοῦ πᾶσαι μὲν ἐνέργεια ἔκ' αὐτῆς χωρεῖται τῇ μιᾷ ὑπόπλητι, τῇ δὲ φύσεως, ἥς ὅτι οἰκεῖον τὸ γινόμενον, τῷ λόγῳ γνωρεῖται.

pag. 372. Perluſtravi inſuper plures Patrum Catenas, uti vulgo vocari ſolent, tam impreſſas, quam MSS. in Bibliotheca Bodleiana, nec tamen nomen vel dictum quodpiam Juſtini Martyris præter ſupra recitata reperi, niſi in Corderii Catena in Luc. cap. V. num. 5. ubi aliqua verba de Apoſtolis piſcatoribus hominum à Chriſto factis citantur ex Reſponſione ad Quæſt. 20. ad Orthodoxos, de quibus vide ſupra pag. 165. Quia autem hæc tam in Corderio quam in impreſſis Juſtini editionibus, mutila partim, partim corrupta exſtant, ea ex Macarii Chryſocephali Orat. XI. in Matthæum fol. 131. pag. 2. Cod. 156. Barocc. integra & correctæ hic reddere placet.

Ἰουστίνου.

Επειδὴ ἐχρῶν τὰς ὑπὸ τῶν ἀπο-
στόλων ἀρχενομήτους ἀνδρώπους τῇ
σαγήνῃ τῆ βασιλείας ἀποθανεῖν, ἀπὸ
τῆ περὶ τὰς αὐτῶν ἐν ἀμαρτίᾳ ζωῆς
ἐλθόντας πρὸς τὸ φῶς τῆ θεογνω-
σίας, καὶ τῆ πνιύου τῆ παντοκράτορος, τὸ
ζωοποιῶν καὶ πανάγων πνεῦμα. Ἀλλὰ
τότε τῇ ἀρχῇ τῆ ἰχθύων παρεῖκασεν
ὁ κύριος τῆ ἀρχῇ τῶν ἀνθρώπων,
καὶ τὰς ἀποστόλους ἐξ ἀλιέων τε ἐξε-
λέξατο, καὶ ἀλιέας ποιεῖν ἀνθρώπων
ἐπηγγείλατο. Περὶ δὲ καὶ τὸ
ζωῶν καὶ Λυκῶν, τὸ ἐλλείπειν τοῦ
ὑποδείγματός τῆς ὁπιδεικνυμένης
προσδέμευ.

Justini.

Quandoquidem homines ab A-
postolis fagenā Regni (*calorum*)
captos emori oportuit, ac prima
iplorum in peccatis vitā relicta,
ad lumen cognitionis Dei & spi-
raculum omnipotentis Dei, vivi-
ficantem nempe & sanctissimum
spiritum, accedere: propterea
capturæ piſcium comparavit Do-
minus capturam hominum, &
Apostolos è piſcatorum grege e-
legit, eosque piſcatores hominum
facere pollicitus est. Addidit au-
tem juxta Lucam *vocem ζωῶν*,
(*quæ capturam vivorum signifi-*
cet) ut quod in similitudine defi-
ceret, in re, cujus demonstrandæ
gratia est adducta, compleret.

Dixi hæc in edit. Juſtini mutila partim, partim corrupta eſſe. Deſunt enim in priore parte periodi omnia ab ἐλθόντας, uſque ad πανάγων πνεῦμα: in poſteriori autem colo omiſſa ſunt cuncta à καὶ τὰς ἀποστόλους uſque ad ἐπηγγείλατο. Vitioſe pro τὸ ζωῶν καὶ Λυκῶν in edit. legitur τὸ ἐς ζωῶν: neque enim vel Lucas, vel alius quiſ-
piam Evangeliſtarum, ubi hæc Chriſti verba referunt ἐς ζωῶν ad-
didit, at ζωῶν Luc. V. 10. legitur, idque ſignificat *vivum ca-*
pere & conſervare, ut Lexicographi notarunt, & ex illis Suicerus
in Theſauro Eccleſiaſtico. Unde Syrus interpres verba Chriſti
apud Lucam reddidit: *Ne timeas: poſthac piſcaturus es homines*
ad vitam. Et Perſicus: *Ne timeas: poſthac venator eris homi-*
nium ad vitam. Iſto itaque verbo Servatorem uſum eſſe notat

trum cœtu, lux universa passim per aëra diffusa, nec motu quodam æquabili ferebatur, nec dies metas definiebat; sed quamprimum collecta fuisset, succedendi sibi potestatem nocti faciebat. Quæ ex Commentario Justiniani in Hexaëmeron deprompta putavit Halloixius cap. 27. Sed fefellit eum conjectura, liquidem illa totidem verbis in Pseudo-Justiniani Expositione fidei p. 384. leguntur. Quod vero idem Glycas pag. 15. ait, Justinum & Basilium M. docuisse, ὅτι καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας, mandato divino concavitates quasdam existisse, quibus scilicet aquæ receptæ fuerint, id sane in Basilii M. Homil. IV. in Hexaëmeron reperitur, nusquam vero in editis Justiniani M. sive genuinis, sive spuris operibus, ideoque ex hujus Commentario in Hexaëmeron petitus videtur.

Jam Justinum M. relinquo; cujus si quæ posthæc mihi occurrant fragmenta, ea inter Addenda ad Tom. II. suo loco referam. Si quæ vero in Præfatione mea de B. Martyre ejusque scriptis fuerint desiderata vel forte errata, ea vel ipse ibidem supplebo aut corrigam, vel id faciet is, quem amicitiae & honoris causa nomino, doctissimus Dn. Thomas Creech, S. Theol. Baccalaureus, & Collegii omnium Animarum Socius, in accuratissima, quam parat Justiniani Martyris editione: quæ ut quantocyus prodeat, omnes eruditi optant.

HEGESIPPUS.

Hegesippum Justiniano Martyri præposuit in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum Hieronymus, & ad ejus exemplum idem nuper fecit Dupinius, procul dubio inde, quod is Eusebio Lib. II. Hist. Eccles. dictus sit, ὁ ἑβραῖος ὁ ἀποστόλων γένειον & ἑβραῖος, vicinus Apostolicorum temporum, uti reddidit Hieronymus. Ac haud quidem eo inficias, jam sub Hadriano Hegesippum pariter ac Justinum vixisse: unde sicut Justinus Martyr bellum quod sub imperatore isto accidit, τὸ ἑβραῖον, nuper factum dixit, ita & Hegesippus id quod cum Antinoo servo Cæsaris Adriani gestum est, tanquam ejus ætate contigisse narrat, aitque μέχρι τῶν ἡμετέρων. Vide infra pag. 211. Attamen Hegesippum hoc loco posteriorem feci Justiniano, quia istos, quorum fragmenta exhibeo, libros composuit, postquam Martyrio defunctus erat Justinus. Id anno Christi 163. vel 165. factum supra pag. 146. probavi.

Ast Hegesippus scripsit, quando Eleutherus erat Romanæ Ecclesiæ Episcopus ut ex ipsis illius verbis pag. 212. recitandis colligitur. Atqui Eleutherus sedit ab anno 170. ad 185. juxta rationes Pearsonii, vel ab anno 162. ad 177. juxta Cl. Dodwelli computationem, ut adeo ad hæc tempora referenda sint Hegesippi fragmenta.

Cæterum pauca sunt, quæ de hoc Auctore dici possunt. Eusebius Lib. IV. Hist. Eccl. cap. 22. testatur, illum ἐξ Ἑβραίων πεπιστευκέναι, ex *Hebræis ad Christianam fidem transiisse*, idque inde confirmat, quod in libris suis quædam ex Evangelio secundum Ebræos, & Syriaci, nec non ex Hebraica lingua in medium protulerit, quodque aliqua ex Judæorum traditionibus haud scriptis memoriæ prodiderit. Harum enim, neque solum Judaicarum, sed & Christianarum, maxime studiosum fuisse Hegesippum, tam longum ejus iter, de quo vide infra p. 212, quam præclarum librorum ejus institutum satis superque testatur. Nam, ut Eusebius Lib. IV. Hist. Eccl. cap. 8. scribit : ἐν πάντεσιν αὐτοῦ χάμμασιν ἔτος ἑὴ ἀπαντὴ παράδοσιν ἡ ἀποστολικὴ κηρύγματος ἀπλοῦς τε συντάξις γραφῆς ὑπομνηματισμένη. *Quinque libris ille intemeratam Apostolicæ prædicationis traditionem simplici scripturæ genere exposuit.* Et Hieronymus loco citato : *Omnes à passione Domini usque ad suam ætatem, Ecclesiasticorum actuum texens historias, multaque ad utilitatem legentium pertinentia hinc inde congregans, quinque libros composuit sermone simplici : ut quorum vitam sectabatur, dicendi quoque exprimeret characterem.* Atque hinc multum dolenda V. horum ὑπομνημάτων jactura, præsertim cum pauca tantum eorum super sint fragmenta : ad quæ recensenda sine ulterioribus ambagibus procedo, ubi tempus mortis Hegesippi annotavero ex Chronico Alexandrino, quod ad Olympiad. cccxxxix. ita habet : Ἐπὶ τῷ Κομμώδῳ Ἡγήσιππος τελευτᾷ, οὗτος Ἀποστόλων μεγάλως συγγραψάμενος, ὡς ἰσοῦσι Εὐσέβιος ὁ Πάμφιλος. *Hoc imperante (Commodo scilicet) defunctus est Egesippus, qui de Apostolis eximie scripsit, ut de eo memorat Eusebius Pamphili.*

Fragmenta Commentariorum Hegefippi.

Fragmentum Libri V. ex Euseb. Lib. II. Hist.

Eccles. cap. 23. pag. 63.

Α Κεῖσάτα γε μὴν τὰ κατ' αὐτὸν ὁ Ἡγήσιππος τ' ὡς τῆς τ' Αποστόλων ἡρώδης ἀφ' ὧν, ἐν τῷ πέμπτῳ αὐτῷ ὑπομνήματων τῶν λέγων ἰσορεῖ τ' τῶν ἀφ' ὧν τ' Ἐκκλησίαν μὲν τ' ὑποσώλων, ὁ ἀδελφὸς τ' Κυεῖς Ἰάκωβος, ὁ ὀνομαδεῖς ὑπὸ πάντων δίκαιος ὑπὸ τῶν Κυεῖς χερῶν μέχει καὶ ἡμῶν. Ἐπεὶ πολλοὶ Ἰάκωβοι ἐκάλουντο· ἔτι δὲ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῷ ἄγιος ἦν. Οἶνον καὶ σίκερα οὐκ ἔπινεν, οὐδὲ ἐμψυχον ἐφαγάν· ξυρὲν δὲ καραλλῶ αὐτῷ οὐκ ἀνέβη· ἑλαιον οὐκ ἠλείψατο, καὶ βαλανεῖον οὐκ ἐχρήσατο. Τέτω * μόνον ἔξην εἰς τὰ ἅγια εἰσέναι· οὐδὲ γὰρ ἐρεῖν ἐφάρει, ἀλλὰ σινδονας· Καὶ μόνη εἰσέρχετο εἰς τὸ ναὸν· νύκτας τὸ τε κείμενον δὲ τῷ γόνασι, καὶ αὐτὸ μόνον ὑπὲρ τῶν λαῶν ἄριστον· ὡς ἀποκλιθέμεν τὰ γόνατα αὐτῷ δίκαιον καμῆλον, * ἀφ' ὃ ἀεὶ κέμπειν δὲ γόνατος προσκυνῆσαι τῷ Θεῷ, καὶ αὐτεῖσθαι ἄριστον τῷ λαῷ. Διὰ γὰρ τοῦ τ' ὑποβολῶν τ' δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐκάλειτο δίκαιος, καὶ * Ὀβλίαι· ὅθεν ἐλλογιστὶ πεποχὸν τ' λαῶν καὶ δικαιοσύνη, ὡς οἱ Προφῆται δηλοῦσι περὶ αὐτοῦ. Τινες ἔν τῶν ἐπὶ αἰρέσεων τῶν ἐν τῷ λαῷ, τῶν περὶ γεραμ-

Ο Mnium accuratissime Hegefippus, qui Apostolorum temporibus proximus fuit, in quinto Commentariorum libro de ipso (Jacobo) perscripsit his verbis: Ecclesiae administrationem una cum Apostolis suscepit Jacobus frater Domini, qui jam inde à Christi temporibus ad nostram usque ætatem Justus cognominatus est. Nam multi quidem eodem nomine Jacobi vocabantur; sed hic ab ipso matris utero sanctus fuit. Nec vinum unquam bibit nec siceram: ab animantium carnibus penitus abstinuit: comam nunquam tondit: neque ungi, neque lavare balneo corpus unquam solitus. Unus ex omnibus in intimum templi sanctuarium ingrediendi jus facultatemque habebat. Neque enim lanicio, sed linea tantum veste utebatur. In templum solus intrare, atque ibi genibus flexis pro peccatis populi orare consueverat: adeo ut genua ipsius cameli instar occalluerint, dum assidue Deum venerans, & pro salute populi vota faciens humi sterneretur. Hic ergo ob singularem justitiam cognominatus est Justus & Oblias, quod Latine munimentum populi & justitiam significat, quemadmodum etiam Prophetæ de eo prædixerunt. Quidam autem ex septem sectis, quæ apud Judæos erant, de quibus in superioribus

rioribus libris scripsimus, interrogarunt eum, quodnam esset officium Jesu. Quibus ille Jesum esse Servatorem respondit. Unde nonnulli eorum Jesum revera Christum esse crediderunt. Supra scriptæ vero sectæ nec resurrectionem, nec futurum Christi adventum ut unicuique secundum opera tribuat, credebant. Quotquot vero ex iis crediderunt, Jacobi opera utique crediderunt. Cum ergo multi, & ex ipsis primoribus aliqui crederent, tumultuari coeperunt Judæi & Scribæ ac Pharisei: eo jam ventum esse clamantes, ut omnis populus Jesum quasi Christum exspectaret. Proinde in unum congregati, Jacobum ita allocuti sunt: hortamur te, ut populi errorem comprimas, qui falsam de Jesu opinionem imbibit ac si Christus esset. Persuade, rogamus te, omnibus qui festo Paschæ die huc conveniunt, ne circa Jesum decipiantur: tibi enim omnes fidem habemus. Nam cum universo populo hoc tibi testimonium perhibemus, justissimum te virum esse, nec ullum apud te personarum discrimen valere. Proinde plebi persuade ne circa Jesum aberret. Nam & universus populus & nos libenter tibi obtemperamus. Adscende igitur in fastigium templi, ut in sublimi loco positus, ab omnibus exaudiri & conspici facile possis. Nam Paschalis solemnitatis gratia, cunctæ Judæorum tribus & ex gentibus non pauci huc convenerunt. Posthæc Inpredicti Scribæ & Pharisei, cum Jacobum in fastigio

μύρων μοι ἐν ταῖς ὑπομνήμασιν α, ἐπυνθάνοντο αὐτῷ, τίς ἡ θύρα * ᾧ Ἰησοῦ. Καὶ ἔλεγε τῷτον εἶ) ᾧ σωτήρα. Ἐξ ὧν πινὲς ὁπίσεισαν, ὅτι Ἰησοῦς ὄντιν ὁ Χεῖρός. Αἱ δὲ αἰρέσεις αἱ περὶ τῆς ἐκ δόξης αὐτοῦ ἀνάστασιν, ὅτε ἐρχόμενον ἀποδύναμι ἐκείνῳ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Οσοὶ δὲ καὶ ὁπίσεισαν, ἀπὸ Ἰάκωβον. Πολλῶν ἔν καὶ τῶν ἀρχόντων περὶ τῶν, ὡς δὲ οὐκ ἔστιν Ἰουδαίων καὶ γραμματέων καὶ φαρισαίων λεγόντων, ὅτι κινδυνεύει πᾶς ὁ λαὸς Ἰησοῦν τὴν Χεῖρον προσδοκῶν. Ἐλεγον ἔν συνελδόντες τῷ Ἰακώβῳ. Παρακαλῶ σε, ὁπίρας ἡ λαὸν, ἐπεὶ ἐπληρώθη εἰς Ἰησοῦν, ὡς αὐτῷ ὄντος ᾧ Χεῖρ. Παρακαλῶ σε πείσαι πάντας τὸς ἐλδόντας εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Πάχα περὶ Ἰησοῦ σοὶ γὰρ πάντες πειδόμεθα. Ἡμεῖς γὰρ μαρτυροῦμεν σοὶ καὶ πᾶς ὁ λαὸς, ὅτι δίκαιός εἰ, καὶ ὅτι περὶ σωτῆρος ἐ λαμβάνεις. Πείσον ἔν σὺ ᾧ ὄχλον περὶ Ἰησοῦ μὴ πλανᾶσθαι. Καὶ γὰρ πᾶς ὁ λαὸς καὶ πάντες πειδόμεθα σοὶ. Σπῶδι ἔν ὅτι τὸ πῆρυξον τοῦ ἱερῶ, ἵνα ἀναδεν ᾧς ὁπαρῆς, καὶ ἡ εὐαγγελία σε πᾶς ἐν ἡμέρᾳ πάντι τῷ λαῷ. Διὰ γὰρ τὸ Πάχα συνεληλύθασιν * πᾶσαι αἱ φυλαὶ καὶ ἡ ἔθνη ἐδῶν. Ἐστησαν ἔν οἱ περὶ τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων τὸν Ἰακώβον ὅτι τὸ πῆ-

ρῆμον τοῦ ταῦ, καὶ ἔκραξαν αὐτῶν,
καὶ εἶπον· δίκαιος, ὃ πάντες πείθε-
σαι ὀφείλομεν, ἐπεὶ ὁ λαὸς πλε-
νᾷται ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ σαυρωθέντος,
ἀπάγγελον ἡμῖν τίς ἡ δύρα τοῦ
Ἰησοῦ τοῦ σαυρωθέντος. Καὶ ἀπεκρί-
νατο φωνῇ μεγάλῃ· τί με ἐπερωτᾷ-
τε περὶ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου;
καὶ αὐτὸς κέκληται ἐν τῷ ἑρῶν ἐκ
δεξιῶν τῆς μεγάλης δυνάμεως, καὶ
μέλει ἐρχομαι ὅτι οἱ νεφελῶν τοῦ
ἑρῶν. Καὶ πολλῶν πληροφροσύν-
ων καὶ δοξάζοντων ὅτι τῇ μαρ-
τυρίᾳ τοῦ Ἰακώβου, καὶ λεγόντων ὡς
ἀνὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, τότε πάλιν
οἱ αὐτοὶ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι
ὡς ἀλλήλους ἔλεγον· κακῶς ἐποιή-
σαμεν τοιαύτῳ μαρτυρίαν παρα-
γόντες τῷ Ἰησοῦ*. Ἀλλὰ ἀναβάντες,
καταβάλομεν αὐτόν, ἵνα φοβηθέν-
τες μὴ περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἔκρα-
ξαν λέγοντες· ὦ ὦ, καὶ ὁ δίκαιος
ἐπλανήθη. Καὶ ἐπλήρωσαν τὴν γρα-
φὴν· τὴν ἐν τῷ Ησαΐα * γεγραμ-
μένην· ἄρα μὲν δίκαιον, ὅτι δύσ-
χερος ἡμῖν ὅτι· τοῖσι τὰ ἔργα
αὐτοῦ φαγονται. Ἀναβάντες ἐν κατέβαλον τὸν
δίκαιον, καὶ ἔλεγον ἀλλήλοις· λι-
θάσωμεν Ἰακώβον τὸν δίκαιον. Καὶ
ἤρξαντο λιθάζειν αὐτόν, ἐπεὶ κα-
ταβάντες ἐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ σφα-
ρεῖς ἔθηκε τὰ γόνατα λέγων· πα-
τερ καλῶ Κύριε Θεέ Πατήρ, ἄφες
αὐτοῖς· ἐγὼ οἶδα τί ποιοῦσιν. Οὕ-
τω δὲ καταλιθεολέγων αὐτόν, εἰς

templi collocassent, intenta vo-
ce sic eum alloqui coeperunt :
O juste, cui nos omnes fidem
adhibere par est, quandoquidem
populus omnis errat, Jesum se-
ctans crucifixum, doce nos quod
sit ostium Jesu suffixi cruci.
Tunc Jacobus edita voce iis re-
spondit : Quid me, inquit, in-
terrogatis de Jesu filio hominis ?
Ipse sedet in coelo à dextris
summæ virtutis, & venturus est
in nubibus coeli. Cumque multi
hoc Jacobi testimonio confirmati
glorificarent (Jesum) dicentes
Osanna filio David ; tunc li-
dem Scribæ & Pharisei inter
se collocuti : male, inquiunt,
fecimus, qui tanto testimonio
Jesum ornaverimus. Verum ad-
scendamus, eumque præcipitem
dejiciamus, ut cæteri conterri-
ti, fidem illi habere definant.
Conclamare deinde coeperunt
ac dicere : O O, ipse etiam
Justus erravit. Et impleta sunt
ea, quæ apud Esaiam scripta
sunt : * *Tollamus e medio Ju-
stum, quia molestus est nobis :
propterea fructus operum suo-
rum manducabunt.* Mox ergo
conscendentes, præcipitem eum
egerunt, & ad se invicem di-
xerunt : lapidibus obruamus Ja-
cobum Justum. Et coeperunt
lapidibus eum oppetere, quo-
niam præcipitatus non statim
mortem obierat, sed conversus
flexis genibus orabat dicens :
Domine & Deus Pater, rogo
ut ignoscas illis, quia nesci-
unt quid faciunt. Cumque ho-
minem saxis obruerent, unus

* Cap. III. vers. 10. Vide Notas ad finem operis.

è Sacerdotibus, ex filiis Rechab filii Rechabim, qui Hieremiæ suffragio (cap. 35.) commendati sunt, intenta voce : parcite, inquit, quid facitis ? Justus orat pro vobis. Interim unus ex iis, fullo arrepto fuste, quo vestes exprimere solebat, caput Justī percussit. Atque ita felici martyrio vitam finiit. Sepultus est in eodem loco, manetque adhuc cippus illius prope templum. Hic Jacobus tum Judæis tum Græcis locuples fuit testis, Jesum vere Christum fuisse. Nec multo post obsidio Vespasiani, & Judæorum captivitas subsecuta est. Hæc Hegesippus prorsus cum Clemente consentiens paulo fusius retulit.

τῶν ἱερέων τῶν υἱῶν Ρηχαβ υἱὸς Ραχαβείμ τῶν μαρτυρησάντων ὑπὸ Ἱερემίου τῷ Προφῆτῃ, ἔκραξε λέγων· παύσαδε, τί ποιεῖτε ; εὐχεται ὑπὲρ ὑμῶν ὁ Δίκαιος. Καὶ λαβὼν τις ἀπ' αὐτῶν εἰς τῶν γραφέων τὸ ξύλον ἐν ᾧ ἀπεπίεζε τὰ ἱμάτια, ἤνευχε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Δικαίου· καὶ ὕψους ἐμαρτύρησεν· καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ τέπῳ, * καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ σῆλη μένει παρὰ τὴν ναὺ. Μάρτυς ἔστω ἀληθῆς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσι γινώσκται, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὄντιν. Καὶ εὐθὺς Οὐεσσαπανὸς πολιορκεῖ τὴν Ἰουδαίαν, αἰχμαλωτίζας αὐτούς. Ταῦτα λέγει πλάττης συνωφεδὴς τῶν γε Κλήμων καὶ ὁ Ἡγήσιππος.

Ex Euseb. Lib. III. Hist. Eccles. cap. 19. § 20.

Hæc quidem testatur Hegesippus ita scribens : His temporibus adhuc supererant quidam ex cognatione Domini, nepotes Judæ illius, qui secundum carnem frater Christi vocabatur. Hos à nonnullis delatos, quod ex regia Davidis stirpe prognati essent, Evocatus ad Domitianum Cæsarem perduxit. Quippe Domitianus de adventu Christi perinde ac Herodes sibi metuebatur. Interrogati igitur ab illo, utrum ex stirpe Davidis essent oriundi, id verissimum esse confessi sunt. Deinde sciscitatus est ex illis Domitianus, quantas possessiones, quantumve pecuniæ haberent. Illi vero novem tantummodo denariorum millia sibi ambobus suppetere dixerunt, quorum dimidia pars singulis com-

Ταῦτα δὲ δηλοῖ καὶ λέξιν ὧν πάλαι λέγων ὁ Ἡγήσιππος· ἐπὶ δὲ περὶ τούτων οἱ ἀπὸ γένους τοῦ Κουεῖν, υἱανοὶ Ἰούδα, τοῦ κατὰ σάρκα λεγομένου αὐτοῦ ἀδελφοῦ, ὅς ἐστιν ἀληθινός, ὡς ἐκ γένους ὄντας Δαβίδ. τούτους δὲ ὁ Ἰουδαῖος ἡγεμὼν Δομετιανὸν Καίσαρα· ἐφοβήθητο γὰρ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ὡς καὶ Ἡρώδης. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, εἰ ἐκ Δαβίδ· εἰσὶ καὶ ὁμολόγησαν. τότε ἠρώτησεν αὐτοὺς πόσας κτήσεις ἔχουσιν, ἢ πόσων χρημάτων κυριεύουσιν. Οἱ δὲ εἶπον ἀμφοτέρω, ἐννακισχίλια δηνάρια ὑπάρχουσιν αὐτοῖς μόνα, ἐκείνῳ αὐτῶν ἀνήκοντι τοῦ ἡμισίου· καὶ ταῦτα ἐκ

οὐκ ἐν ἀργυρίοις ἐφασκον ἔχειν ,
ἀλλ' ἐν ἀξίμησιν γῆς πλείδων
τεράκοντα ἐννέα μόνον· ἐξ ὧν καὶ
τὸς φόρος ἀναφέρειν, καὶ αὐτὸς ἀν-
ταργῶντας ἀξιοτεφεῖσθαι. Εἴτα δὲ καὶ
ταῖς χεῖρας ταῖς ἑαυτοῦ ὁπιδεικνύναι·
μαρτύριον τῆς αὐτοεργίας, τὴν τοῦ
σώματος σκληρίαν, καὶ τὸς ὑπὸ
τῆς σωματικῆς ἐργασίας ἐναπολυτω-
θέντας ὅτι οὗ χερῶν τύλινος παρ-
ιστάντας. Ερωτηθέντας δὲ πάλιν τῷ
Χριστῷ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὅ-
ποια τις εἴη, καὶ πότε καὶ ποῦ φανησο-
μένη, λόγον δύναι, ὡς ἐ κοσμικῇ
μῶ, ἐπὶ ὁπύγει, ἐπουρανίῳ
δὲ καὶ ἀγγελικῇ πυλάει, ὅτι σω-
θεία (1. σωτηρία) τῷ αἰῶνι
ἡμοσολύμῃ, ὁπνίκα ἐλθὼν ἐν δόξῃ
κρινεῖ ζῶντας καὶ νεκροὺς, καὶ ἀπο-
δώσει ἐκείνῳ καὶ τὰ ὁππιδού-
ματα αὐτοῦ. Εφ' οἷς μὲν αὐτοῦ
κατεγνωκότα τὸν Δομιτιανὸν, ἀλ-
λὰ καὶ ὡς εὐτελῶν καταφρονήσα-
τα, ἐλευθέρους μὲν αὐτὸς ἀνεῖναι,
καταπαύσαι δὲ ἀπὸ πρὸς ἀγμα-
τοῦ τὸν καὶ τῆς ἐκκλησίας διαγ-
μῶν. Τὸς δὲ ἀπολυθέντας ἡγήσα-
σαι οὗ ἐκκλησιῶν, ὡς αὖθις μάρ-
τυρας ὁμοῦ καὶ ὑπὸ ἡμῶν ὄντας τῷ
κυρίῳ ἡμοσολύμῃς τε εἰρήνης, μέχει
Τραϊανῷ παραμείναι αὐτὸς τῷ βίῳ.
Ταῦτα μὲν ὁ Ἡγήσιππος.

peteret: eas vero facultates ne-
quaquam in argento habere, sed
in æstimatione agrorum, no-
vem scilicet ac triginta soli jube-
rum: ex quorum fructibus &
tributa persolverent, & sibi ipsis
non sine proprio labore victum
compararent. Simulque manus
ostendere cœperunt, duritiem
cutis impressumque alte manibus
callum ex laboris assiduitate, in
testimonium operis sui proferen-
tes. Postremo interrogati de
Christo & de Regno illius, cujus-
modi id esset, & quando, quibus-
ve in locis appariturum: respon-
derunt, non hujus mundi, nec
terrarum imperium illud esse, sed
angelicum & cœleste, quod in
fine sæculorum futurum esset,
tunc cum Christus adveniens
cum gloria, vivos simul & mor-
tuos judicabit, & unicuique se-
cundum opera sua retribuet. His
auditis Domitianus nihil adver-
sus illos asperius decrevit: sed vi-
litem hominum aspernatus, li-
beros abire jussit: missoque edi-
cto persecutionem adversus Ec-
clesiam commotam compefcuit.
Illos vero ad hunc modum di-
missos, Ecclesiis posthac præfu-
isse narrant, utpote Christi mar-
tyres simul & propinquos; &
pace demum Ecclesiæ reddita ad
Traiani usque tempora vitam
perduxisse. Hæc quidem He-
gesippus.

Ex ejusdem Euseb. Lib. III. Hist. Eccl. cap. 32.

Ἡγήσιππος δὲ πάλιν πῶς αἰρετι-
κῶν ἰσορῶν — ὑπὸ τῶν δὴ λαδὴν
αἰρετικῶν, κατηγορεύει πῶς Συμεῶν.
Vol. 2.

Hegesippus de hæreticis scri-
bens: --Ex eorum, inquit, hære-
ticorum numero quidam Syme-
onem

onem Cleopæ filium detulerunt, quod ex stirpe Davidis oriundus & Christianus esset. Atque ita Symeon, cum annos centum & viginti natus esset, martyrium subiit, principatu Trajani Augusti, Attico consulari Legato Syriam administrante. Idem præterea scribit, eos ipsos Symeonis accusatores, cum tunc temporis omnes ex regia Judæorum tribu oriundi sollicitè investigarentur, convictos esse quod ex ea stirpe originem ducerent. — Alios præterea posteros unius ex Domini fratribus, cui nomen erat Judæ, ad hoc usque Trajani imperium vitam produxisse idem scriptor refert, cum jam antea sub Domitiano, ut diximus, Christi fidem constanter professi fuissent. Sic autem scribit: Ad sunt illi, & universæ Ecclesiæ præsident, utpote martyres & agnati Christi. Tandemque profunda pace Ecclesiæ restituta, ad Trajani usque tempora superstites fuerunt: donec Symeon supradictus Cleopæ filius, ejus qui patruus erat Domini, accusatus similiter ab Hæreticis, & ob eandem causam in jus vocatus est coram Attico Consulari; & per multos dies acerbissimis tormentis cruciatus, fidem Christi constantissime professus est; adeo ut & Consularis ipse, & omnes qui aderant, magnopere mirarentur, qua ratione vir centum ac viginti annos natus tot tormentaperferre potuisset. Tandem vero sententia judicis cruci suffixus est. Post hæc idem scriptor res illa ætate gestas commemorans, addit Ecclesiam ad hæc usque tempora instar cujusdam virgi-

ν^ο ^τ κλωπᾶ, ὡς ὄντ^ο ἀπὸ Δα-
βίδ· καὶ χειρισαν^τ· καὶ ἔως μαρτυ-
ρεῖ ἐν^τ ὧν ἑκατὸν εἴκοσι, ὅτι
Τραϊανῷ Καίσαρ^ο καὶ ὑπατικῷ
Ἀττικῷ. Φησὶ δὲ ὁ αὐτὸς, ὡς ἄρα
καὶ τὰς κατηγορίας αὐτῷ, ζήτησάντων
τότε ^τ ἀπὸ τῆ βασιλικῆς Ἰουδαίων
φυλῆς, ὡσάν ἐξ αὐτῆς ὄντας, ἀ-
λῶσαι συνέβη. — — — Ο
δὲ αὐτὸς συγγραφεὺς καὶ ἑτέρος ἀπὸ
ἡμῶν ἐνδὸς ^τ φερεμυθίων ἀδελφῶν
^τ σωτήρ^ο, ὃ ὄνομα Ἰούδας, φησὶν
εἰς τὴν αὐτῶν ἐπιβίωσιν βασιλείαν,
μετὰ ^τ ἥδ^η πρὸς τὴν ἰσορροπίαν
αὐτῶν ὑπὲρ τῆς εἰς τὴν Χρυσὴν π-
σεως ὅτι Δομετιανῷ μαρτυρίαν. Γρά-
φει δὲ ἔως· ἔρχονται ἔν καὶ πρὸς
γόντας πάσης Εκκλησίας ὡς μάρ-
τυρες, καὶ ἀπὸ γένους ^τ κυρίου. Καὶ
ἡγουμένης εἰρήνης βασιλείας ἐν πάσῃ
Εκκλησίᾳ, μένει μετὰ Τραϊανῷ
Καίσαρ^ο· μετὰ ^τ ὃ ἐκ θανάτ^ο ^τ
κυρίου ὁ φερεμυθῆς Συμεὼν υἱὸς
Κλωπᾶ, συκοφαντηθεὶς ἀπὸ ^τ αἰ-
ρέσεων, ὡσαύτως κατηγορήθη καὶ
αὐτὸς ὅτι τὸ αὐτῶν λόγῳ ὅτι Ἀτ-
τικῷ τῷ ὑπατικῷ καὶ ὅτι πολλὰς
ἡμέρας αἰκίζόμεν^ο, ἐμαρτύρησεν
ὡς πάντας ὑποδαυμάζειν, καὶ ^τ
ὑπατικόν, πῶς ἑκατὸν εἴκοσι τυγ-
χάνων ἐν^τ ὧν, ὑπέμεινε καὶ ἐκείλ^ο
δι σαρωθῆναι. Ἐπὶ τέτοις ὁ αὐτὸς
ἀνὴρ διηγούμεν^ο τὰ κατὰ τὰς δηλο-
μύνας ἐπλέγει, ὡς ἄρα μέχρι ^τ το-
τε χρόνων παρδέν^ο καθαρά καὶ

ἀλάφθορον ἔμεινεν ἡ Εκκλησία, ἐν
ἀδύλῳ που σκότει φωλαδόντων εἰ-
σέτι τότε ὁρῶ, εἰ καὶ πνευ ὑπὲρ-
χον, ὡραφείρειν ὁπχειρέντων τῷ
ὕμῃ καλὸν τῷ σωτηρίας κηρύγματι.
ὡς δὲ ὁ ἱεὺς ὁρῶ ἀποστόλων χορὴς
ἀλάφθορον εὐλῶει τοῦ βίβι τέλει,
παρελκνύει τε ἡ χυμὰ ἐκείνη ὁρῶ
αὐτῶν ἀκοαῖς τῷ ἐνδύς σοφίας ἐπα-
κῶσαι κατηξιωμένων, πτωχεύοντα τῷ
ἀδύς πλάνης τῷ ἀρχὴν ἐλάμβανεν
ἡ σύστασις, ἀφ' ἧς τῷ ἐπεροδιδασκα-
λων ἀπάτης οἱ καὶ ἀτε μηδενὸς
ἐπὶ ὁρῶ ἀποστόλων λειπομένους, γυμνῇ
λοιπὸν ἦδη τῇ κεφαλῇ, τῷ τῷ ἀλη-
θείας κηρύγματι πῶς ὑψώονυμον
γνώσιν ἀντικυρῶν ἐπὶ χειρὶν. Καὶ
ταῦτα μὲν ἔστω φεὶ τέτων ἀβλα-
βῶν, ὡς πῶς ἐλεξεν.

Ex Lib. IV. cap. 8.

Ηγήσιππος — καὶ ὃν ἐγνώ-
εἶστο σημαίνει χρόνον, φεὶ ὁρῶ
ἀρχὴν ἰδρυσάντων τὰ εἰδῶλα,
ἔστω πῶς χράσων οἷς καινοτάφια
καὶ ναὺς ἐποίησαν ὡς μέχει νῦν
ὃν ὄν καὶ Ἀντίνοῦ, * ἰδὲ καὶ
Ἀδριανὸν Καίσαρα, ὃ καὶ ἀγὼν ἀ-
γεται Ἀντινέει, ὃ καὶ ἐφ' ἡμῶν
ἡρόμενον. Καὶ γὰρ καὶ πόλιν ἐ-
κῆσεν ἐπώνυμον Ἀντινέου, καὶ Πε-
ρήτας.

Ex eodem Lib. IV. cap. 22.

Καὶ ἐπὶ μὲν ἡ Εκκλησία ἡ Κο-
ρινθίων ἐν τῷ ὁρῶ λόγῳ, μέχει
Πεῖμυς ὁπισκοπεύοντες ἐν Κορίνθῳ.

nis, integram atque incorruptam
permanisse : adhuc in obscuro
recessu delitescantibus, quicun-
que rectam prædicationis regu-
lam depravare niterentur. Sed
postquam sacer Apostolorum
coetus vario mortis genere ex-
stinctus est, effluxeratque jam
ætas hominum illorum, qui di-
vinam ipsam sapientiam suis au-
ribus auscultare meruerant, tunc
demum exorta est impii erroris
conspiratio, fraude & malitia fal-
sorum doctorum. Qui utpote
nullo amplius ex Apostolis su-
perstite, posthæc nudo (quod
aiunt) capite adversus prædi-
cationem veritatis adulterinam
doctrinam opponere aggressi
sunt. Et Hegesippus de iis re-
bus in hunc fere modum scri-
bit.

Hegesippus --- tempus ipsum
quo floruit aperte designat, cum
de iis, qui simulacra primum eri-
gere coeperant, in hunc modum
scribit : Quibus cenotaphia tem-
plaque extruxerunt, sicut nunc
etiam fieri videmus. Ex quibus
fuit Antinous, servus Cæsaris A-
driani, in cuius honorem certa-
men sacrum, quod Antinoium
vocant, nostra etiam ætate cele-
bratur. Nam & urbem Antinoo
cognominem Hadrianus condi-
dit, & Prophetas instituit.

Et Corinthiorum quidem, in-
quit, Ecclesia in recta fide per-
mansit usque ad Primum ejus lo-
ci Episcopum : Quibuscum fami-
liariter

liariter collocutus sum, dum Romam navigarem; nec paucos dies versatus sum cum Corinthiis, mutuamque ex recta fide consolationem cepimus. Romam vero cum venissem, successionem (*Episcoporum*) ibi feci usque ad Anicetum, cujus tum diaconus erat Eleutherus. Post obitum deinde Aniceti successit Soter, quem excepit Eleutherus. In singulis autem Episcoporum successionibus, & per singulas urbes eadem manent, quæ per legem, ac Prophetas, & à Domino ipso prædicata sunt. Hæreseon quoque quæ ætate sua exortæ sunt, initia quidem scriptor exponit his verbis: Postquam, inquit, Jacobus cognomento Justus martyrium perinde ac Dominus per tulit, ob ejusdem doctrinæ prædicationem; rursus frater patruelis Domini, Simeon Cleopæ filius, Episcopus constituitur: cunctis uno consensu secundum Antistitem illum renuntiantibus, eo quod cognatus Domini esset. Et Ecclesiam quidem hætenus virginem vocabant, quia vanis sermonibus nondum corrupta fuerat. Primus Thebuthis, indigne ferens quod non creatus esset Episcopus, eam occulte vitare coepit. Fuit hic è septem illis Sectis in Judaico populo oriundus. Ex quibus fuit etiam Simon, à quo Simoniani fluxerunt; & Cleobius, à quo Cleobiani: & Dositheus, à quo Dositheani: & Gorthesus, à quo Gortheni: & Masbotheus, à quo Masbothæi sunt cognominati. Ex his etiam manarunt Menandriani, & Marcionistæ,

οἷς συνέμιστα πλέων εἰς Ρώμην, καὶ συνδιέτριψα τοῖς Κορινθίοις ἡμέρας ἱκανάς· ἐν αἷς συνανεπαίνομεν τῷ ὁρθῷ λόγῳ. Γενόμενος δὲ ἐν Ρώμῃ, ἀφ' ὧν * ἐποιναμίμην μίχρεις Ἀνικήτη, ὃς ἀφ' ὧν ἑλκύθη. Καὶ παρὰ Ἀνικήτη ἀφ' ὧν ἑλκύθη Σωτήρ, μετ' ὃν ἑλκύθη. Ἐν ἐκείνῃ δὲ ἀφ' ὧν καὶ ἐν ἐκείνῃ πόλει ἔτις ἔχει, ὡς ὁ νόμος κηρύττει, καὶ οἱ Προφῆται, καὶ ὁ Κύριος. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ ὁ κατ' αὐτὸν αἰρέσεων τὰς ἀρχαῖς ὑποτίθεται ἀφ' ὧν καὶ μετὰ τὸ μαρτυρῆσαι Ἰάκωβον τὸν δίκαιον ὡς καὶ ὁ Κύριος ὅτι τῷ αὐτῷ λόγῳ, πάλιν ὁ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ Συμεὼν ὁ καὶ Κλωπὰς καθίσταται Ἐπίσκοπος· ὃν παρέδιντο πάντες, ὅντα ἀντιπὸν τοῦ Κυρίου, δούτερον. Διὰ τοῦτο ἐκάλουν τὴν Ἐκκλησίαν παρθένον· ἔγωγε γὰρ ἔφραστο ἀκοαῖς ματαίαις. Ἀρχὴ δὲ ὁ Θεός, ἀφ' ὧν τὸ μὴ γινώσκειν αὐτὸν ὁπίσκοπον, ὑποφθείρειν, ἀπὸ τοῦ ἐπὶ αἰρέσεων ὧν, καὶ αὐτὸς ἡμεῖς ἐν τῷ λαῷ ἀφ' ὧν Σίμων, ὃς ἐν οἷς Σιμωνιανοί καὶ Κλεβίος, ὃς ἐν Κλεβινοί καὶ Δοσίθεος, ὃς ἐν Δοσιθιανοί καὶ Γορθαῖος, ὃς ἐν Γορθηανοί καὶ Ἀμασβοθαῖος, ὃς ἐν Ἀμασβοθαῖοι. Ὅθεν ἐπὶ τέτων Μενανδριανισαί, καὶ Μαρκιωνισαί, καὶ

* Has duas voces in Eusebio per incuriam sive scribæ, sive Typothetæ, omiffas ex Nicephori Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 17. restitui.

Καρποκρατιανοί, καὶ Οὐαλεντινιανοί,
καὶ Βασιλειδαῖοι, καὶ Σατορνιλιανοί·
ἕκαστος ἰδίως καὶ ἑτέρως ἰδίαν δόξαν
παρεστήσαν. Ἀπὸ τούτων Ψευδο-
χριστοί, Ψευδοπροφῆται, Ψευδαπό-
στολοι· οἱ πῖναι ἐμίμεισαν τὴν ἑνώσιν τῆς
Εκκλησίας φθοριμαίοις λόγοις κατὰ
τοῦ Θεοῦ καὶ χεῖρ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.
Ἐπὶ δὲ ὁ αὐτὸς καὶ τὰς πάσαις γενη-
μίας παρὰ Ἰουδαίοις αἱρέσεις ἰσο-
ρεῖ λέγων· ἦσαν δὲ γινώμαι Δάφο-
ροι ἐν τῇ σπειρομῇ ἐν ἰούσις Ἰσραὴλ
ἡμεῖς καὶ τὸ φυλὴν Ἰούδα καὶ τὸ Χρι-
στὸ αὐτῶν· Εσάοι· Γαλιλαῖοι· Ημε-
ροβαστίται· Μασβοθαῖοι· Σαμα-
ρεῖται· Σαδδουκαῖοι· Φαρισαῖοι. Καὶ
ἕτερα δὲ πλεῖστα γράφει, ὧν ἐκ μέ-
ρους ἡδὴ πρὸς τὴν ἐκκλησιονομίαν,
οἰκίαν τοῖς καθεῖς τὰς ἰσορίας
ἐξεδέχοντο.

& Carpocratiani, & Valentiniani,
& Basilidiani, & Saturni-
liani, alique qui seorsum singuli
propriam opinionem induxerunt.
Ex his orti sunt Pseudo-Christi,
Pseudo-prophetæ, Pseudo-apo-
stoli: qui adulterinam invehen-
tes doctrinam adversus Deum
& adversus Christum ejus, unita-
tem Ecclesiæ disciderunt. Idem
præterea scriptor Sectas illas, quæ
quondam apud Judæos invalue-
runt, recenset his verbis: Erant,
inquit, diversæ Sectæ atque sen-
tentia in circumcissione, inter fi-
lios Israel adversus tribum Judæ,
& adversus Christum: Essæi sci-
licet, Galilæi, Hemerobaptistæ,
Masbothæi, Samaritæ, Saddu-
cæi, Pharisei. Scribit etiam alia
quamplurima, quæ nos jam
superius maxima ex parte, suis
quæque locis ac temporibus in-
ferentes retulimus.

Aliud Lib. V. fragmentum.

Ex Stephano Gobaro apud Photium Cod. ccxxxii. col. 893.

Ἡγήσιππος μὲν τοι, ἀρχαῖος τε
ἀνὴρ καὶ δόξολογός, ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς
ἐκκλησιονομίας, ἐκ οἷον ὅ, π καὶ
παθῶν, μάττω μὲν εἰρηδοτα ταῦτα
λέγει, καὶ κατὰ φύσιν δὲ τὰς ταῦτα
φαιδύμεν ἡμεῖς τε δέων γραφῶν, καὶ τὸ
κυρίως λέγοντι· μαχάριοι οἱ ὁφθαλ-
μοὶ ὑμῶν οἱ βλέποντες, καὶ τὰ ὅσα
ὑμῶν τὰ ἀκούοντα, καὶ ἐξῆς. *

Hegesippus quidem, vir an-
tiquus & Apostolicus, libro
quinto Commentariorum, haud
scio an offensus, ait frustra hæc
dici, & eos, qui talia proferunt,
falsa dicere contra Divinam
Scripturam & Dominum di-
centum: * *Beati oculi vestri vi-
dentes, & aures vestrae audien-
tes, & quæ deinceps sequuntur.*

Ad cuncta hæc Hegesippi fragmenta excepto ultimo, plura
annotavit Valefius; quibus aliqua & ipse addam in fine hu-
jus Tomi. Cæterum nihil amplius Hegesippi, sive in impressis

* Matth. xiii. vers. 29.

libris, five in Codicibus MSS. invenire potui. Quod enim Cod. 142. Barocc. de Jacobo legitur, excerptum est ex Euseb. Lib. II. cap. 23. ac prorsus idem cum iis, quæ supra pag. 205. & seqq. recitata sunt. Neque diversa erunt, quæ Cod. CXLVI. Bibliothecæ Cæsareæ exstant: siquidem & illa Jacobi historiam continent, uti Lambecius Lib. IV. in recensione istius Codicis testatur. De alterius Hegesippi five potius Josippi historia, quorum aliquot MSS. exemplaria hic in Anglia habentur, nihil opus est dicere, quia satis dixerunt viri doctissimi D. Cavius, Dupinius, alique.

Dionysius Corinthius.

INter istos, qui imperante M. Aurelio Antonino in Ecclesia floruerunt scriptores, proximo post Hegesippum loco Dionysium Corinthium nominat Eusebius Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 21. Hunc enim illi ætate supparem fuisse, imò literas quasdam scripsisse, antequam Hegesippus sua condiderit ~~composita~~, inde constat, quod ad Soterem, Eleutheri in Romana sede decessorem, epistolam dederit, cujus fragmenta nos infra dabimus. Nihil vero certi de hujus Dionysii persona & scriptis datur præter ea, quæ Eusebius sequenti cap. 23. habet: cujus verba, quod prolixa sint, Latine solum ex Valesii versione recitare placet: *Primum quidem de Dionysio dicendum est, qui Corinthiorum Ecclesiæ Episcopatum gessit, nec solum populis sibi commissis, verum etiam aliarum regionum & urbium incolis divinos labores suos prolixè communicavit: omnium commodis utilitatique inserviens, in Catholicis illis, quas ad diversas Ecclesias scripsit, epistolis: ex quibus una quidem est ad Lacedæmonios, rectæ fidei institutionem continens, pacemque & unitatem insinuans. Altera vero ad Athenienses scripta, excitans ad fidem, & ad vitam ex præcepto Evangelii traducendam: qua in re negligentiam arguit Atheniensem, quippe qui à fide propemodum descivissent, ex quo Publius ipsorum Episcopus in persecutionibus tunc temporis excitatis Martyrium subierat. Meminit etiam Quadrati, qui post Martyrium Publii Episcopus Atheniensem est constitutus: ejusque labore & industria cives denuo*

denuo in Ecclesiam convenisse & redivivum fidei ardorem in illis reparatum esse testatur. Refert præterea Dionysium Areopagitam, qui à Paulo Apostolo ad fidem conversus est, quemadmodum traditur in Actibus Apostolorum, primum omnium Ecclesiæ Atheniensis Sacerdotium suscepisse. Sed & alia ejus epistola exstat ad Nicomedienses in qua Marcionis hæresin impugnans, veritatis regulæ firmiter adhærescit. Ecclesiæ præterea Gortynensium, & reliquis simul Ecclesiis Creta literas scribens, episcopum ipsorum Philippum magnopere prædicat, quippe cujus Ecclesia egregiam laudem fortitudinis & generosi animi, communis omnium consensu retulisset: monetque ut ab hæreticorum fraude & versutia sibi caveant. In epistola vero quam scribit ad Ecclesiam Amastrianorum & cæteras simul Ecclesias Ponti, se quidem à Bacchylide & Elpisto ad scribendum impulsam esse commemorat. Episcopum autem ipsorum Palmam nominatim appellans, sacrarum Scripturarum expositionem affert. Multa quoque de nuptiis & de castitate eis præcepit, & cunctos, qui à quovis lapsu, sive delicto, sive etiam ab hæretica pravitate resiliunt, benigne suscipi jubet. In eodem volumine continetur etiam epistola ad Gnostios, in qua Pinytum Ecclesiæ illius Episcopum monet, ne grave onus castitatis fratrum cervicibus tanquam necessarium imponat; sed ejus quæ in plerisque hominibus inest infirmitatis rationem habeat. Cui epistolæ respondens postea Pinytus, admiratione quidem ac laudibus effert imprimis Dionysium: sed tamen hortatur, ut solidiorem cibum tandem impertiat, & transmissis iterum perfectioris doctrinæ literis plebem sibi commissam alere velit: ne forte lacteis sermonibus perpetuo innutriti homines in infantili quadam disciplina paulatim consenescant. Quæ quidem epistola & rectam Pinyti fidem, & sollicitudinem de profectu plebis ipsi commissæ, eloquentiam quoque & peritiam rerum divinarum, velut tabella quadam picta egregie commonstrat. Eadem habet Nicephorus Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 8. Idem Lib. III. cap. 26. historiam, quæ sub Marco Aurelio Antonino contigit, refert: Judæum

dæum nempe quendam in itinere, repentino, eoque gravissimo, morbo correptum, Christianos viæ comites rogitalle, ut sacro baptismo eum perluerent : hosque ipsos, ubi Sacerdos pariter & aqua haud præsto essent, arena Sacramentum invocato Patris Filii & Spiritus S. nomine illi ministrasse ; cujus tanta fuerit vis, ut ilico sanus iterum in itinere cum eis pergeret. Hac vero re ad Dionysium Alexandrinum, & ab hoc ad Ecclesiam delata, visum fuisse, ut profelytus ilte aqua ex instituto & ritu Ecclesiæ tingetur. Quam narrationem in Annales suos referens Baronius ad A. C. 181. num. 2. Dionysium *Corinthium* pro *Alexandrino* substituit, quia illum sub M. Aurelio floruisse constat, Alexandria vero tunc temporis nullus Ecclesiam rexisset legitur Dionysius. Sed bene factum, quod errorem Baronii, nec non Nicephori, correxerit Halloixius in Notis ad vitam Dionysii cap. 3. & post eum Papebrochius d. viii. Aprilis, qua Latini memoriam Dionysii colunt ; Græcis die xxix. Novembris (qua ipsa me hæc scribere contingit) illam celebrantibus, & in Menæo eum ense è medio sublatum referentibus. Atqui hoc sub M. Aurelio Antonino factum, recte refert Cedrenus in Compend. Historiarum pag. 250. his verbis : *Ἐπὶ τούτῳ Πολύκαρπος ὁ μαθητὴς Ἰωάννου ὁ Εὐαγγελιστὴς, καὶ Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος, καὶ Διονύσιος ὁ Ἐπίσκοπος Κορίνθου ἐμαρτύρησαν.* Sub hoc Polycarpus Joannis Evangelistæ discipulus & Justinus Philosophus ac Dionysius Corinthi Episcopus martyrio defuncti sunt. Mirum vero, quod vita Dionysii nec à Simeone Metaphraste, nec alio quopiam descripta fuisse videatur. Sane neque Halloixius & Papebrochius in istis, quorum aditus eis patuit, Bibliothecis invenerunt ; neque ego in Bodleiana tale aliquod scriptum reperire potui, quæ tamen & Simeonis Metaphrastæ & aliis ejusmodi pluribus abundat Manuscriptis Codicibus. Filum itaque abrumpo, & pauca epistolæ Dionysii ad Romanam Ecclesiam ejusque Episcopum Soterem datæ fragmenta hic exhibeo.

Fragmenta Epistolæ Dionysii Corinthii ad Romanos.

Ex Lib. IV. Hist. Eccles. Euseb. cap. 23.

ΕΤΙ Τ Διονυσίου καὶ πρὸς Ρω-
μαίους ἐπιστολὴ φέρεται, Ἐπισκό-
που τῷ τότε Σωτῆρι προσφωνῆσαι·
ἐξ ἧς ἔστιν οἶον τὸ καὶ ὡς ἔσται
λέξεις, δι' ὧν τὸ μέχρι τοῦ κατ'
ἡμᾶς διωγμοῦ φυλαχθέν Ρωμαίων
ἔδος διαδεχόμενον, ταῦτα γράφει·
ἐξ ἀρχῆς γὰρ ὑμῶν ἔδος ἐστὶ τὸ το-
πῆντας μὲν ἀδελφὰς ποικίλως ἐνερ-
γεῖν, Ἐκκλησίας τε πολλὰς ταῖς
κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐφόδια πέμπειν·
ὧς μὲν τὸ δεινὸν πενίαν ἀνα-
ψύχοντας ἐν μετάλλοις δὲ ἀδελ-
φοῖς ὑπάρχουσιν ἐπιχορηγώντας· δι'
ἧν πέμπετε ἀρχὴν ἐροδίων, πα-
τροπαρσίδων ἔδος Ρωμαίων Ρω-
μαῖοι διαφυλάττοντες· ὃ δὲ μόνον
διατετήρηκεν ὁ μακάριος ὑμῶν Ε-
πίσκοπος Σωτῆρ, ἀλλὰ καὶ ἐπιούρη-
κεν· ἐπιχορηγῶν μὲν πλὴν διαπιμπο-
μήνῳ διαφίλειαν πλὴν εἰς τὰς ἀνάγκας
λόγοις δὲ μακαρίοις τὰς ἀνιόντας
ἀδελφὰς ὡς τέκνα πατὴρ φιλόστοργος
ὡς πατὴρ. Ἐν αὐτῇ δὲ ταύτῃ καὶ
τὸ Κλήμηντος πρὸς Κορινθίους μέμ-
νηται ἐπιστολῆς, δηλῶν ἀνέχεσθαι ἐξ
ἀρχαῖς ἔδος ἐπὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ πλὴν
ἀνάγνωσιν αὐτῆς ποιῆσαι. Λέγει

EXstat etiam epistola ejusdem
Dionysii ad Romanos, So-
teri tunc temporis Episcopo Ro-
manæ urbis nuncupata, ex qua
pauca quædam hic inserere non
absurdum fuerit; ubi scilicet ille
morem institutumque Romano-
rum, ad persecutionem usque no-
stra ætate factam perpetuo custo-
ditum magnopere commendans,
ita scribit. Hæc enim, inquit, vo-
bis consuetudo est, jam inde ab
ipso religionis exordio, ut fratres
omnes vario beneficiorum gene-
re afficiatis, & Ecclesiis quam-
plurimis, quæ in singulis urbibus
constitutæ sunt, necessaria vitæ
subsidia transmittatis. Et hac ra-
tione tum egentium inopiam
sublevatis, tum fratribus qui in
metallis opus faciunt, necessaria
suppeditatis: per hæc quæ ab
initio transmittere consuevistis
munera, morem institutumque à
majoribus vestris acceptum Ro-
mani retinentes. Atque hunc
morem beatus Episcopus vester
Soter non servavit solum, verum
etiam adauxit: tum munera san-
ctis destinata copiose submini-
strans, tum fratres peregre adve-
nientes, tanquam liberos suos
pater amantissimus beatis sermo-
nibus consolando. In hac ipsa etiam Epistola meminit Clemen-
tis Epistolæ ad Corinthios scriptæ, quam ex prisca consuetu-
dine in Ecclesia legi solitam esse testatur his verbis. Hodie, in-
quit,

quit, sacrum diem Dominicum transegit. In quo epistolam vestram legimus; quam quidem perpetuo deinceps legentes, perinde ac priorem illam nobis à Clemente scriptam epistolam, optimis præceptis ac documentis abundabimus. Idem præterea scriptor epistolas suas à falsariis corruptas esse admonet, ita scribens. Epistolas, inquit, scripsi rogatus à fratribus. Sed illas ministri quidam Diaboli, Zizaniis compleverunt: quædam ex illis expungentes, quædam adjicientes. Quos certe manet feralis illa sententia: Væ vobis. Non mirum igitur videri debet, si Sacrosancta Domini scripta quidam adulterare aggressi sunt. Quandoquidem in longe inferioribus scriptis idem auti fuisseprehenduntur.

γὰρ. Τὴν σήμερον ἐν κυριακῇ ἀγίαν ἡμέραν διηγάγομεν, ἐν ᾗ ἀνεγνώχμεν ὑμῶν τὴν ἐπιστολήν. ἣν ἐξομῶν ἀεί ποτε ἀναγνώσκοντες νεδιτεῖνται, ὡς καὶ τὴν περτέραν ἡμῶν ἀπὸ Κλήμεντος γεγραψάν. ἔπ δὲ ὁ αὐτὸς καὶ ὡς ἐπὶ ἰδίῳν ἐπιστολῶν ὡς ξαδιεργηδεσῶν, ταῦτα φησίν. Επιστολὰς γὰρ ἀδελφῶν ἀξιοσάντων με γεῖναι, ἔγραψα. Καὶ ταύτας οἱ τοῦ Διαβόλου δόσολοι Ζιζανίον γεμίμεν, ἃ μὲν ἐξαίρουντες, ἃ δὲ προσθύντες. οἷς τὸ καὶ κεῖται. Οὐ θαυμάσον ἄρα εἰ καὶ τῶν κυριακῶν ξαδιεργησάιντες ὁπότε καὶ ταῖς ἐ τοιαύταις ὁπείκλῃται.

Ex Euseb. Lib. II. Hist. Eccles. cap. 25.

Ita & vos, inquit, tanta admonitione vestra, sementem quæ Petri ac Pauli satione succrevertat, Romanos scilicet & Corinthios simul commiscuistis. Ambo enim illi in urbem nostram Corinthum ingressi, sparso Evangelicæ doctrinæ semine nos instituerunt; & in Italiam simul profecti, cum vos similiter instituissent, eodem tempore martyrium pertulerunt.

Ταῦτα καὶ ὑμεῖς ἀπὸ τῆς τοσούτης νεδισίας, τὴν ἀπὸ Πέτρου καὶ Παύλου φυτεῖαν ὀρμηθεῖσαν Ῥωμαίων τε καὶ Κορινθίων συνκεράσατε. Καὶ γὰρ ἄμα καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς, ὁμοίως ἐδίδαξαν ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁμοίως διδάξαντες, ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν.

Theophilus Antiochenus.

Dionyfio Corinthio subjungit Eusebius Lib. IV. c. 24. Theophilum Antiochenum: quem ortu gentilem, non Judæum fuisse ipse indicat, quando Resurrectionem mortu-

mortuorum Autolyco persuadere satagens, sub finem Lib. I. scribit : καὶ ὃ ἐγὼ ἠπίσταν τὸτε ἰσθῆναι. *Et ego quidem olim haud credidi id futurum*; ut scilicet mortui sint ad vitam redituri. Quid autem præcipue ad fidem amplectendam eum moverit, verbis proxime sequentibus indicat, ita pergens : Ἀλλὰ νῦν μετανοήσας αὐτὰ πείθω, ἅμα καὶ ὅτι. πρὶν ἱερεῖς γερασῖν τοῦ ἁγίου πνεύματος, οἱ καὶ θεωρεῖτον ἀπὸ πνεύματος Θεοῦ τὰ θεωρηθέντα ὅτι τέλει γέγονε, καὶ τὰ ἐνεστώτα τινι τέλει γίνεσθαι, καὶ τὰ ἐπέρχοντα ποῖα τιθεῖ ἀπαρτιθῆσθαι. *At nunc considerans illa credo, postquam etiam incidi in sacras sanctorum Prophetarum Scripturas, qui & per Spiritum Dei declararunt præterita, prout evenerunt; & præsentia, quomodo fiant; & futura, quo ordine sint perficienda* De persona Theophili vix quicquam amplius ab antiquis Scripto-ribus memoriæ proditum est, quam illum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopatum gessisse. Et sub M. Aurelio Vero quidem hanc sedem obtinuisse Eusebius haud obscure in- nuit Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 20. collato cum cap. 19. Quod vero in Chronico Eusebii ad annum IX. M. Aurelii ordinatio Theophili adscribatur, & ad annum XVII. ejus- dem Imperatoris mors laudati Episcopi referatur, id non ab Eusebii, sed Interpolatoris cujusdam manu profectum videtur : qui sane in hoc hallucinatus est. Theophilum enim post M. Aurelii mortem libros scripsisse paulo post patebit. Cæterum is ἐστὶν ὁ Στὶ τοῦ Ἀντιόχειαν, *sextus ab Apo- stolis*, Ecclesiæ Antiochenæ præfuisse loco citato ab Euse- bio dicitur ; cum contra Hieronymus in fragmento infra recitando *septimum* eum appellaverit. Sed hæc facile conciliantur, eo quod Eusebius Episcopos Antiochenos, excluso primo ejus fundatore S. Petro Apostolo numera- verit ; Hieronymus autem hunc simul cum successoribus computaverit. Eadem ratione factum, ut ab Irenæo Lib. III. cap. 3. Hyginus inter Papas Romæ octavus ordine recensitus sit ; & tamen mox sequenti cap. 4. ἐννάτος ὁν- σιοπός, *nonus Episcopus*, ab eodem dictus : quanquam ve- tus interpret. vel alius post eum scriba hic quoque *octavum* numerum posuerit. Qua de re Notas istic loci consule.

Sed ad Theophilum Antiochenum revertor, ejusque libros ex Eusebio & Hieronymo recenseo. Primo loco ab utroque nominantur libri tres ad Autolycum, quos quidem Cl. Dn. Dodwellus ab alio quoque Theophilo Antiocheno, sed non isto Episcopo, scriptos esse, uno alteroque argumento probare contendit. Quid vero adversus ea excipi possit, apud Doctissimum D. Caviu Part. II. Histor. Literariæ p. 31. legere est. Ego licet vulgatæ Eusebii aliorumque omnium sententiæ me adhuc adhærere fatear, hanc tamen controversiam modo intactam relinquo; & id solum de tribus istis libris annoto, eos non eodem tempore scriptos esse. Tertium saltem à prioribus distinctum fuisse ipsa inscriptio & prima ejus verba satis indicant. Unde & à Lactantio Lib. I. cap. 23. seorsim tanquam liber *de Temporibus*, allegatur, quia in eo Chronologiam ab initio mundi ad sua usque tempora pertexit. Post tres ad Autolycum libros nominatur ab Eusebio: καὶ ἄλλο πρὸς τὸν αὐτολύν ἑρμηνεύς, ὃν ἐπιγράψω ἔχον, *alius etiam liber, contra hæresin Hermogenis inscriptus*, de quo nihil aliud notat, nisi quod testimoniis ex S. Joannis Apocalypsi desumptis in eo usus sit Theophilus. De hoc enim divino libro, Eusebii & quod illum præcedebat seculo, ab aliquibus frustra dubitabatur. Deinde memorat Eusebius ἐπὶ πρῶτα καὶ δεύτερα αὐτῶν βιβλία, *libros, in quibus prima fidei rudimenta exponuntur*, quos Hieronymus in Catalogo Script. Eccles. vocat *breves elegantesque Tractatus, ad ædificationem Ecclesiæ pertinentes*. Porro Eusebius mentionem facit πρὸς τὸν ἀρσενίον πατέρα καὶ Μαρκίωνος πεποιημένον λόγον, *Tractatus cujusdam contra Marcionem egregie elaborati*. Sed de hoc aliisque non dicere possumus quod Eusebius mox addit: ὅς καὶ αὐτὸς μετ' ὧν ἄλλων εἰρηκαίον, εἰσὶν νῦν ἀγασίστως. *Qui liber una cum aliis, quos retulimus, etiamnum exstat*. Perierunt enim omnino omnes, exceptis tribus ad Autolycum libris, quorum varix exstant editiones: optima vero quoad textum censenda parvula Oxoniensis, à magno isto Ecclesiasticæ antiquitatis Patrono, Joanne Fello Episcopo Oxoniensi edita.

Enume-

Enumeratis hætenus Theophili libris duos alios addit Hieronymus loco citato, ita scribens: *Legi sub nomine ejus in Evangelium & in Proverbia Salomonis Commentarios, qui mihi cum superiorum voluminum elegantia & phrasi non videntur congruere.* Et hodiernum prostant libri IV. Commentariorum Allegoricorum Theophili, quos eodem esse cum iis, quos Hieronymus se legisse ait, tam loco citato, quam in Proemio Commentariorum in Matthæum, exinde probabile redditur, quod in Comment. ad c. i. de causis, ob quas ex desponsata virgine natus sit Christus, tractans, eisdem iisdem, quibus Theophilus verbis, assignet. Unde ex Latina Theophili versione ea descripsisse videri poterat. Verum in contrariam partem objici posset, personatum Theophilum ab Hieronymo, non hunc ab illo ista mutuatum esse. Accedit aliud simile argumentum ab Albertino Lib. II. de Eucharistia cap. i. pag. 368. prolatum his verbis: *Hic autem monendi mihi sunt Lectores, eadem pene omnia Cypriani verba exstare in Commentario in Evangelia Theophilo Antiocheno tributo. Unde evidenter patet, illa necessario esse alicujus alterius à Theophilo illo Auctoris, cum longe Cyprianum præcesserit, atque Scriptoris, ni fallor Latini, non Græci.* Sunt autem verba Cypriani, quæ Auctor Commentariorum sua fecit, sequentia Epist. 76. ad Magnum: *Quando Dominus corpus suum panem vocat de multorum granorum adunatione congestum, populum nostrum, quem portabat, indicat adunatum. Et quando sanguinem suum vinum appellat de botris atque acinis plurimis expressum, atque in unum coactum, gregem item nostrum significat commixtione adunatæ multitudinis copulatum.* Hæc enim paucissimis mutatis Lib. I. Commentariorum in Matthæum non procul à fine leguntur. Addit & aliud Albertinus, nempe *Victorem Antiochenum notare, neminem ante se in Marcum scripsisse. Quomodo, si Theophilus in illum scripsisset? Neque enim id potuisset ignorare.* Respondeo ad primum, ista Theophili Commentaria ante Cypriani tempora in Latinam linguam apud Afros translata videri, indeque ab illo sumpta esse, quæ ex Epist. 76. adduximus

adduximus. Quippe Græcos Scriptores aliquando imitatum esse S. Cyprianum colligo ex paulo præcedenti Epist. 74. ad Pompeium, ubi de Cerdone & Marcione hæreticis scribit: *Cerdon sub Hygino tunc Episcopo, qui in urbe nonus fuit, Romam venit; quem Marcion secutus additis ad crimen augmentis, impudentius cæteris & abruptius in Deum Patrem creatorem blasphemare instituit.* Quis non videt S. Martyrem illa ab Irenæo mutuatum esse? cujus hæc Lib. I. cap. 28. & 29. sunt verba: Κέρδων — ὁπιδυμήσας ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Ἰγνίου ἐνατον κληροῖ τῆς ὁπισκοπῆς διαδοχῆς ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλων ἔχοντος ἐδίδαξε — διαδεδάμηντο ὃ αὐτὸν Μαρκίων ὁ Ποντικός, ἠύξησε τὸ διασπαστικὸν ἀπειροδριασμένως βλασφημιῶν. *Cerdon — cum venisset Romam sub Hygino, qui nonum locum Episcopatus per successionem ab Apostolis habuit, docuit, &c. Succedens autem ei Marcion Ponticus ad ampliavit doctrinam, impudenter blasphemans eum, qui à Lege & Prophetis annuntiatus est Deus, malorum factorem.* Imo vero, si res ita se haber, iste Cypriani locus plane evincit, genuina esse, illa quæ habemus Theophili Commentaria. Posterius Albertini argumentum facile diluitur dicendo, Victorem locutum esse de iis, qui seorsim in Marci Evangelium Commentaria, & quidem plene, scripserunt. Ast Theophilus *quatuor Evangelistarum dicta in unam opus compingens*, ut Hieronymus ad Algasiam scribit, non omnia, sed quædam solum brevibus stricturis illustravit. Atque ita Victoris verba accipere cogit auctoritas Hieronymi, qui nos dubitare non sinit, sua ætate Commentarios quosdam Theophili in Marci & aliorum simul Evangelistarum dicta exstitisse. Fateor tamen per ista Cypriani & Hieronymi loca quæ verbatim in Theophili Commentariis reperiuntur suspectam reddi horum auctoritatem, indeque vix aliquid in utramque partem definire audeo. Hoc vero certissimum habeo; si nostra eadem sint cum istis, quæ Hieronymus vidit, illa mutila esse, siquidem in iis haud reperitur ab Hieronymo in Epistola ad Algasiam Quæst. 6. conservatum fragmentum, quo Parabola de Oeconomi servo Luc. xvi. ad Apostolum Paulum mystice applicatur, quod idcirco inferius recitabo. aliorum

Aliorum, quæ Hieronymus memorat, Theophili Commentariorum in Proverbia Salomonis nihil reperi citatum, sive in MSS. quæ in Bibliotheca Bodleiana asservantur Patrum Catenis, (de quibus vide Præfationem) sive in aliis exculis antiquorum vel recentiorum Scriptorum libris. Verum inter Eusebii in Canticum Canticorum Commentaria, quæ Meursius edidit semel p. 37. Theophilum allegatum invenio ; quem eundem cum Episcopo Antiocheno esse, eumque in Canticum perinde ac Proverbia Salomonis scripsisse vix dubito, quia nullum alium Theophilum in Salomonis libros commentatum esse lego. Unde & istud fragmentum, quoad unam vocem ex Cod. Bodleiano 3024. emendatum inferius subjiciam.

Fragmentum Theophili Commentariorum in Evangelia.

Ex Hieronymi Epist. 151. ad Algasiam Quest. 6.

Theophilus Antiochenæ Ecclesiæ septimus post Petrum Apostolum Episcopus, qui quatuor Evangelistarum in unum opus dicta compingens, ingenii sui nobis monumenta reliquit, hæc super hac parabola in suis Commentariis est locutus. Dives, qui habebat villicum sive dispensatorem, Deus Omnipotens est : quo nihil est ditius. Hujus dispensator est Paulus, qui ad pedes Gamalielis sacras literas didicit, & Legem Dei suscepit dispensandam. Qui cum cœpisset credentes in Christo persequi, ligare, occidere, & omnem Domini sui dissipare substantiam, correptus à Domino est : *Saule, Saule, quid me persequeris ? durum est tibi contra stimulum calcitare.* Dicitque in corde suo : Quid faciam ? quia, qui magister fui, & villicus, cogor esse discipulus, & operarius, *fodere non valeo*, omnia enim mandata legis, quæ terræ incubabant, cerno destructa, & legem atque Prophetas usque ad Joannem Baptistam esse finitos, *mendicare erubescō*, ut qui doctor fueram Judæorum, cogar à gentibus, & à discipulo Anania, salutis ac fidei mendicare doctrinam. Faciam igitur, quod mihi utile esse intelligo : ut postquam projectus fuero de villicatione mea, recipiant me Christiani in domos suas. Cœpitque eos, qui prius versabantur in lege, & sic in Christum crediderant, ne arbitrarentur se in lege justificandos ; docere legem abolitam, prophetias præterisse, & quæ antea pro lucro fuerant, reputari

reputari in stercora. Vocavit itaque duos de pluribus debitoribus. Primum qui debebat centum batos olei, eos videlicet, qui fuerant ex gentibus congregati, & magna indigebant misericordia Dei: & de centenario numero, quo plenus est atque perfectus, fecit eos scribere quinquagenarium, qui proprie poenitentium est, juxta jubileum, & illam in Evangelio parabolam, in qua alteri quingenti, alteri quinquaginta denarii dimittuntur. Secundum autem vocavit populum Judæorum, qui tritico mandatorum Dei nutritus erat, & debebat ei centenarium numerum, & coegit, ut de centum, octoginta faceret, id est, crederet in Domini resurrectione, quæ octavæ diei numero continetur, & de octo compleretur decadibus: ut de Sabbatho legis transfiret ad primam Sabbathi. Ob hanc causam à Domino prædicatur, quod bene fecerit, & pro salute sua in Evangelii clementiam de legis austeritate mutuatus sit. Quod si quæsieris, quare vocetur villicus iniquitatis in lege, quæ Dei est, iniquus erat villicus, qui bene quidem offerebat, sed filium persequens: habens Deum omnipotentem, sed Spiritum Sanctum negans. Prudentior itaque fuit Paulus Apostolus in transgressione Legis filiis quondam lucis, qui in Legis observatione versati, Christum, qui Dei Patris verum lumen est, perdiderunt.

Fragmentum Commentarii Theophili in Canticum Canticorum.

*Ex Eusebii Expositione Cantici edita à Meursio pag. 37.
emendatum ex MS. Cod. 3024. Biblioth. Bodl.*

Εκ ἐθνῶν τὸ καὶ σὰρκα ὁ Κύ-
ριος· σαρκὸς καὶ ἐξ Ἰούδα, πῶς
ἐν ὧν τὸ ξύλον καὶ Λιβάνου; καὶ
ἡ Μανασίης. Αὕτη γὰρ τέτοκε τὸν
Ιακώβ, ἐξ ἧς Ἰωσάβη. Φορεῖον τοῦ
ὧν τὸ σῶμα. Φορεῖον ἐποίησεν· ἀπὸ
κοινῆς τὸ ἐποίησεν. Ὡσαννὴ ἔλεξεν,
ὅλον (Edit. Meursii male ha-
bet ὅσον) δὲ τὸ φορεῖον ἡ ἀγάπη
ὧν καὶ τὸ (1 Cor. XIII. ult.)
μεῖζων ὃ τῶν ἡ ἀγάπη. Φορεῖον
ταῖς θεωρίαις ψυχῶν. Ἀπὸ ξύλων καὶ
Λιβάνου· ποτὶ γὰρ ξύλον καὶ ἀντικει-
μένον ἦν.

Ex Gentibus secundum car-
nem oritur Dominus, salvo eo,
quod ex Juda esse dicitur, (Hebr.
vii.) Quodnam igitur est lignum
Libani? Ruth Moabitidis. Ipsa
enim peperit Jobed, ex quo Jesse.
Lectica igitur qua fertur, est cor-
pus ejus: ex communi illud fe-
cit. Quasi diceret: Totum ejus
cubile charitas est, juxta istud
Major autem horum charitas,
Lectica ejus (denotat quoque)
animas Deum in se gestantes.
Ex lignis Libani. Aliquando e-
nim velut lignum adversarii era-
mus, (id est, *instrumenta Dia-*
boli.)

NOTÆ

NOTÆ.

AD pag. 8. lin. 13, seqq. DE AUCTORE TAMEN INTERPOLATIONIS &c. Hæreticum fuisse, qui epistolæ S. Ignatii interpolavit, & quinque alias ei affinxit, recte suspicatus est Reverendissimus Usserius in Prolegomenis cap. 12. & 15. nec tamen defini- vit, ex qua ille secta fuerit, quod alia quidem ad Apollinaris, ad Arii hæresin spectare alia ipsi viderentur. Ad Arianismum refert istud Epi- stolæ ad Tarsenses comma, ubi inter ministros Satanæ recensentur, qui docent de Christo, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ πᾶντων Θεός, & mox contrarium asseritur; sicut & in Epistola ad Philippenses factum. Ex hac autem sequentia Apollinaristarum errori deputat verba: *Quid sine lege dicis le- gislatorem, qui non humanam animam habuit?* ut in vulgata versione La- tina sonant, cum contra à Græcis ἐκὼν abfit, ideo à quopiam erasum, ne Apollinaris hæresis invehiri existimaretur, quæ Christum animam rationalem, ut ceteros homines, non habuisse assererat, ut Usserius ait cap. 12. Cum quibus confert illam Epistolæ ad Philadelphenos interpolationem, quæ perhibet Deitatem velut animam in corpore Christi habitasse, ἡ δὲ τὴν αὐτὴν εἶναι Θεόν, ἀλλ' ἔχει ἀνθρωπείαν φύσιν. Verum hæc non ab Apollina- rista, sed Ariani cujusdam manu profecta esse, perinde ut priora, vix dubito, ideoque ex Arianorum græge famosum epistolarum Ignatianarum mangonem fuisse statuo. Nam Apollinarista non tam Animam, quam Spiritum sive Mentem in Christo fuisse iverunt inficias. De ipso sane Apollinari id constat ex Gregorii Nazianzeni Orat. XLVI. ad Nectarium, ubi hæc habet verba: Εἴπα καὶ αὐτοῦ λέγει τὸ ἀνθρώπου ἔχειν τὸ αἰσθῆναι ἡκούει, τὸ εἶναι μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν ἔχει μνηστῆρα, τὴν δὲ αὐτὴν ἀναπλα- ρύσματος, μὴ δὲ ἡμεῖς ἔχειν ἀνθρωπείαν συσκευασίαν τὸ περιμένειν. Ψυχῆς τε καὶ σώματος. καὶ τὸ ἀνθρώπου εἶναι αὐτὸν ὅταν, οὐ δὲ μὴ ὅταν. Deinde asserit ho- minem illum, qui desuper descendit (Christum) mentem non habere; sed uni- geniti Deitatem, quæ mentis locum suppleverit, tertiam fuisse partem humani compositi; cum anima quidem & corpus juxta hominum naturam in eo essent, mens autem non esset. Citat hunc Gregorii locum non modo Timo- theus de Receptione hæreticorum apud Cotelierum T. III. Monument. Eccles. Græcæ pag. 396. sed & Sozomenus Lib. VI. Hist. Eccles. cap. 27. p. 676. qui rectius non λόγον, sed epistolam ad Nectarium vocat, & post τὴν δὲ addit φύσιν; quæ vox in edit. Paris. Gregorii deest. Neque hac in re falli potuit Gregorius, cum eam non ex fama, sed ipsius Apollinaris libello se referre ibidem testatus sit. Similiter de Vitali Epiphanius Hæres. LXVII. §. 23. pag. 1016. ubi colloquium cum eo Antiochiæ habitum refert, diserte ait: Ωμολόγει ἐν ὁ Βασιλεὺς καὶ ψυχῇ τὴν ἀνθρω- πινὴν εἰληφέναι. Vitalis humanam à Christo animam susceptam esse confessus est. Addit vero: Deinde postquam de anima & carne sciscitati sumus, tum denum istud ab eo quesivimus: Mentemne Christus Dominus accepit? sine ulla cunctatione negavit, ὁ δὲ οὐκ ἠρνήσατο, λέγων ἔχει. Mox cum Epiphanius propria ei verba objectaret, quibus Christum perfectum vocaverat ho- minem:

minem: Eatenus, inquit, perfectum hominem fuisse dicimus, si divinitatem illi loco mentis adscribamus, & carnem atque animam adjungamus; sic ut perfectus homo ex carne, anima, divinitate, quæ sit mentis instar, consistat. Quæ exacte cum Apollinaris verbis à Gregorio recitatis conveniunt. Ait quidem post hæc Epiphanius pag. 1017. de Apollinaristis: *ποτέ γὰρ ἔχ' ἀμολόγουν, ἔτι ψυχῶν αὐτῶν ἀληθινὰν.* Interdum enim ne animam quidem ipsum assumpsisse ferebant. Verum id aut in disputationis fervore protulerunt, aut saltem non omnes docuerunt: & qui id statuerunt, mentem deinceps in melius mutarunt, ut ex Socratis Histor. Eccles. Lib. II. cap. 46. discimus, ubi de Apollinaristis hæc habet: *Initio quidem dicebant, hominem absque anima à Deo verbo assumptum esse in dispensatione incarnationis. Postea vero tanquam penitentia ducti, ac pristinum emendantes errorem adjecerunt, animam quidem assumptam esse, sed quæ mentem non haberet; Deum autem Verbum mentis loco esse in homine assumpto.* Non omnes itaque Apollinaristæ, nec semper, animam in Christo negarunt; ast de Arianis universe scribit Epiphanius Hæres. LXIX. §. 49. pag. 771. *Οὐ βέλονται καὶ ἀδύναμις ψυχῶν αὐτῶν ἀληθινὰν.* Nolunt admittere, quod ipse (Christus) animam acceperit. Cujus auctoritate inductus Augustinus quoque idem tradit Lib. de hæresibus ad Quodvultdeum & Timotheus de Receptione hæreticorum pag. 394. Ante hos omnes vero Athanasius, princeps Arianorum Antagonista, Lib. I. contra Apollinarium Tom. I. pag. 935. accuratissimæ, quæ nuperrime Parisiis laudabili opera Monachorum Benedictinorum, præcipue Clarissimi Dni. Bernardi Montfaucon prodiit, editionis, dictam inter Arianos & Apollinaristas differentiam expresse ponit ita scribens: *Μάρτυς ἐν Αρειανοῖς σφίζονται, οἱ αὐτοὶ μόνον ἀποκηρύττοντες ἀνελθῆναι τὸ σῶμα, τὸ δὲ τὸ πάθος νόησιν ἐπὶ τῷ ἀπαρχῇ ἡρώτησι ἀναφέροντες ἀποδοῦναι. Μάρτυς δὲ καὶ ὑμεῖς καὶ ἐπὶ τῇ ἐπίνοια (juxta alia Exempl. ἀπίνοια) καὶ ἵνα τῶν φρονέοντες λέγετε, τὸ πειράζοντι ἀνίστασθαι, ταῦτα τὰ ὀργανικὰ, πειράζοντες ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῷ ἡμῶν ἀνθρώπου, νῦν ἐπὶ τῷ ἐν Χριστῷ. Frustra igitur Ariani argutiis inveniuntur, dum Servatorem carnem solam assumpsisse statuerunt, ac passionis sensum ad impassibilem Deitatem impie referunt. Frustra quoque vos alio commento usi, paria cum illis sentis, dicentes ipsum qua circumdabatur forma, id est organica, usum fuisse: vice autem interioris nostri hominis caelestem mentem in Christo fuisse. Cum igitur utraque heterodoxia, in suppositis Ignatio epistolis à laudato Præfule notata, Arianis adscripta sit; contra Apollinaristis posterior vix, ac prior ne vix quidem, tribui queat (Trinitatem enim consubstantialiam professi sumus, ut his ipsis verbis testatur Socrates loco citato) non horum, sed illorum sectæ addictum fuisse spuriorum istorum sætuum parentem, firmiter concludo. Occasionem fingendarum & interpolandarum Ignatii epistolarum Arianum istum inde cepisse puto, quod ab Athanasio Lib. de Synodis, & forte etiam ab aliis, objecta fuerit impiæ huic sectæ S. Martyris auctoritas, æternam Jesu Christi Deitatem clare asserentis. Quam ut eluderet, & erroris sui adversarium, in patronum ejusdem transformaret, eum pravo stylo corrumpere, falsasque literas illius nomini supponere placuit.*

Ibid. lin. 16. SINCERITATEM CODICIS FLORENTINI ADVERSUS OBJECTIONES TENTZELII DEFENDAM.

Haud

Haud ægre feret Vir eruditus, si ea, qua par est, modestia & ingenuitate examinavero momenta rationum, quibus epistolas S. Ignatii, prout à Vossio ex Florentino Codice sunt editæ, saltem aliquas, adhuc esse interpolatas partim, partim mutilas probare contendit in Exercitatione supra pag. 1. citata §. 9. & seqq. ubi tandem hanc pronunciat sententiam: *nihil pro Ignatiano habendum, nisi quod à Patribus priorum quatuor post martyrium Ignatii seculorum sanctissimo viro tribuitur.* Argumenta laudati viri sunt sequentia: *Non ubique ipsi (Codici Medicæo, indeque expresso epistolarum Ignatii exemplari) convenit cum veterum Patrum, Theodoretis imprimis, allegatis, fateatur in Notis plus semel Vossio, quod sane maximum affert præjudicium.* Videamus autem, quæ discrepantiæ afferat exempla. In Epistola scilicet ad Smyrnæos §. 7. ubi nunc legimus *θεοσευχης*, Theodoretus Dial. III. habet *θεοφοβης*. Et quidem Theodoretum ex Codice suo verba Ignatii descripsisse apprime notari vult Tenzelius, nulla tamen probatione allata. At quid si contra de hoc loco dixerim, quod de alio asseruit Moynius Tom. II. Variorum Sacrorum p. 160. Theodoretum non ex Codice Epistolæ Ignatii ad Smyrnæos, sed ex memoria citasse? Sane non desunt probabilia hujus conjecturæ argumenta. Nam Dial. I. citat plura ex hac ipsa epistola ad Smyrnæos, tanquam ex Epistola ad Romanos, in qua tamen illorum nihil, in altera vero cuncta exstant. Deinde integrum comma, quod sollicitat Tenzelius in Vossii exemplari ita legitur: *διχαεριστας η̅ς θεοσευχης ἀντι-χριστου*, ast in Theodoro: *διχαεριστας ε̅ θεοφοβης του αντιχριστου*. Quis non potius diceret, Theodoretum hæc ex memoria citasse, quam Interpolatorem ea mutasse, ubi nulla prorsus interpolationis ratio dari, vel fingi potest? Posset pluribus forte exemplis probari, Theodoretum aliquando vel ex memoria, vel ex vitiosis exemplaribus Patrum dicta depromisse; sed unicum tantum asseram, quod mihi novam Irenæi editionem paranti nuper occurrit. Scilicet Dial. II. allegat aliqua ex Lib. II. Irenæi adversus hæreses, quæ non nisi Lib. III. leguntur, & quidem juxta antiquam Latinam versionem haud parum diversa. Nam cum in hac ad mediatorium Christi munus necesse fuisse dicatur, *ut Deus assumeret hominem, & homo se dederet Deo*, Theodoretus longe aliter habet: *Και Ο̅ς η̅ πατρὸς ἡμῶν ἀνθρώπων, ἀνθρώποις ἡ γυνεὶ αὐτοῦ τὸ Ο̅ον*. Atque ex alio, quod Tenzelius offert, exemplo magis adhuc patet, siue memoriam minus firmam, siue exemplar haud à corruptione liberum Theodoro fuisse. Est locus in Epist. ad Ephesios §. 7. ubi S. Martyr de Christo egregium & Deitatis & humanitatis ejus testimonium scriptum reliquit, ab Athanasio & Theodoro, nec non Gelasio citatum. *Præcipua Codicum differebantia, inquit Tenzelius, in eo consistit, quod in Medicæo. & apud Athanasium legitur ἡντὸς η̅ ἀνθρώπου, apud Theodoretum vero ἡντὸς ε̅ ἀνθρώπου.* At vero unde probabitur, lectionem Codicis Medicæi, quam & Athanasius & Gelasius habent, corruptam, Theodoretum autem genuinam esse. Nullum sane argumentum superest, quo id cuiuspiam persuaderi queat. Contrarium sensit Cotelerius in Not. ad hunc locum, & cum ipso sentiant omnes, qui integram Ignatii periodum bene perpenderit. Similiter & in posteriori loco, ejusdem epistolæ ad Ephesios §. 18. Co-

telerius lectionem Codicis Medicæi genuinam, & Theodoretî corruptam censet, à tali scilicet, qui *μῦθος* minus commode de Baptismo dictum putavit. Quod autem Macarium Chrysocephalum attinet, res non ita se habet, prout Tentzelius & ante eum Usserius existimavit, illum nempe Ignatii verba ex ipso antiquo epistolarum ejus Codice descripsisse. Integrum enim Macarii volumen ob invenienda Veterum Patrum fragmenta præterito vere perlustrans observavi, eum nihil sive Ignatii, sive Irenæi, allegare, nisi quod à Theodoro in Dialogis fuerit citatum. Unde ex istis ea descripsisse nullus dubito. Quod attinet duo loca Ignatii ab aliquibus citata, quæ in Codice Florentino haud exstant, & idcirco à Tentzelio §. 10. objiciuntur, horum posterius sive ex Didascalia, sive ex perperita quadam Epistola Ignatii petitum esse, jam supra pag. 26. dixi: deque priori idem affirmarem, si quis præfracte negare velit, Hieronymum qui Lib. III. adversus Pelagianos id adduxit, memoria lapsus, Ignatii nomen pro Barnaba, posuisse; sicuti Clementem Alexandrinum aliquando Barnabam loco Clementis nominasse, Tomo I. Spicilegii pag. 303. animadverti. Objicit denique Tentzelius §. 11. Sphalmata sive vitia, ex incuria vel ignorantia librarii orta; sed hæc tanta non sunt, ut non ope veteris versionis aliisque remediis sanari queant; imo jam sunt sanata cura diligentissimorum virorum Vossii, Usserii & Cotelarii. Ac licet forte unus atque alter locus adhuc in mendo cubet, non tamen exinde inferri potest, quod Tentzelius §. 12. concludit, nihil pro Ignatiano habendum, nisi quod à Patribus priorum quatuor post martyrium Ignatii seculorum sanctissimo viro tribuitur. Quod vero loco citato Schelstratium, tanquam sibi consentientem advocat, id nescio qua ratione fecerit. Is enim isto, quem citat loco, Part. II. Antiquitatis illustratæ Dissert. III. cap. 4. interpolatas dixit Ignatii epistolas illas, quæ verè tales sunt. Neque enim tunc, cum ista scriberet, illibatam sive Vossii, sive Usserii editionem vidisse videtur, quod quidem satis mirari nequeo.

Ibid. lin. penult. DE SUPPOSITIS AUTEM B. MARTYRI ΣΤΙΧΟΙΣ. In secundo Volumine Manuscriptorum Adversariorum diligentissimi D. Gerardi Langbainii, quæ in Bibliotheca Bodleiana asservantur, pag. 133. hæc lego: *Significaveram per literas Reverendissimo Patrono Archiepiscopo Armachano, extare (quicquid id erat) sub Ignatii nomine versus in Adamum, in Bibliotheca Regis Galliarum. Inde protinus Vir Clarissimus & de Ignatio optime meritus, per Bootium (carmen) describendum curavi. Exemplar transmissum ilico mecum communicavit. Qui hic descripsi 1648. Inscriptio ibi talis est: Στίχοι Ἰγνατίου εἰς Ἀδάμ. Πρὸς τὸ φίλον συμφοραῖς ἀδελφόντων ποιῆται τὸ πόνημα. Versus Ignatii in Adamum. In gratiam Amici ærwnnis afflicti elaboratum est hoc opus. Priores tres versus sunt:*

Ἀγῶνας ἀδάμ & παλαιόμοτον βλάπτει
 Αὐτοῖς θλόαρχαυς ὁ ἀποστερούσας ὁφίς
 Δὲ ἡδυνῆς ἐπὶ λείτῃ συμπλακαῖς πύλαις, &c.

Ubi in principio versus secundi à τοῖς pro αὐτοῖς legendum, recte monet Langbainius. Finis hujus carminis est talis pag. 139.

Φάγη τὸ ἄρτον ἐν κόποις καὶ φροντίδι
 Ἐως ἵαν γῆς γαλῆς πωλινόρομαι.

(Lang-

(Langbainius in margine: ἵσως, παλαιοῦς.] Quæ est Dei in Adamum decretoria sententia. De lapsu quippe primorum parentum, qui auctore Diabolo contigit, ejusque poena Auctor cecinit, Serpentem, Evam, Adamum, denique Deum introducens loquentes. Haud dignum mihi visum est metrum, quod erudito Lectori exhiberem. Nam pro certo habeo, non esse Ignatii Episcopi Antiocheni & Martyris Seculo II. sed alterius multo recentioris, Ignatii Diaconi, auctoris Tetrastichorum, quibus fabulas quasdam Æsopi illigavit, perperam *Babrie* sive *Gabrie* adscriptorum, ut Isaacus Nicolaus Neveletus in erudita præfatione fabulis Æsopicis Græco-Latinis præmissa ostendit: ubi, (ut obiter id moneam) genuina Babrie fragmenta ex Suidæ Lexico collegit.

Pag. 17. lin. 16. ὁ ἰμὸς ἔργος ἐπαύραται.] Duplicem his verbis sensum tribuerunt Scriptores Ignatio posteriores, aliis per amorem intelligentibus Christum, aliis pro concupiscencia rerum mundanarum accipientibus. Pro priori sensu adduci potest triga antiquorum Scriptorum. Origenes enim in Prologo Commentarii in Canticum Canticorum: Nec puto, quod culpari possit, si quis Deum, sicuti Joannes charitatem, ita ipse amorem nominet. Denique memini aliquem sanctorum dixisse, Ignatium nomine, de Christo: *Meus amor crucifixus est: nec reprehendi eum pro hoc dignum judico.* Auctor libri de Divinis Nominibus, qui sub Dionysii Areopagitæ nomine editus est, cap. 4. Καὶ τοὶ ἰδὲς τοὶ ἦ καὶ ἡμῶν ἱστοροῦσι, ὅτι θεοῦτορον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ ὁμοῦ ἔργου ἀγάπης. Γεγίφει δὲ ὁ θεὸς ἱγνάτιον. ὁ ἰμὸς ἔργος ἐπαύραται. Atque visum est quibusdam ex nostris, qui de rebus divinis disseruerunt, amoris nomen divinius esse quam charitatis. Scribit autem D. Ignatius: *Meus amor crucifixus est.* Denique à Cotelerio citatus Theodorus Studita Sermon. III. Catechetico, qui & Cod. 130. Barocc. exstat ὁ ἰμὸς ἔργος ἐπαύραται. Recentiorum nomina plura sunt, quam ut recenseri possint. Quorum sententiæ etiam subscripsit Tentzelius in antecitata Dissertatione, qua in istud S. Ignatii Apophthegma erudite commentatus est. Contra vox ἔργος ab aliis pro verum mundanarum amore accipitur, velut ab Halloixio Quæst. 2. de Vita & operibus Dionysii Areopagitæ, Natali Alexandro Hist. Eccl. Secul. I. Dissert. XXI. D. Cavigio in Vita Ignatii. Quibus olim prævit Andreas Cretenfis Orat. in S. Georgium pag. 183. ut ex antecedentibus istius loci verbis colligitur. Uterque sensus sane pietati S. Ignatii, posterior tamen sequentibus ejus verbis magis congruit. Vocē ἔργος autem Ignatius ideo usus est, quia ἐπὶ τῷ κόσμῳ ἀγάπην ἔργος λέγεται, Vchementior dilectio amor dicitur, Gregor. Nyssen. Homil. 13. in Cantic. Canticorum.

Ibid. lin. 25. Αἶνμα & ζῶν] Ignatium in verbis proxime præcedentibus, ubi panem poculumque Dei, & carnem atque sanguinem Domini nominat, non de Sacramento Eucharistiæ agere, nec de Christo, quatenus in hac vita objectum est spiritualis nutritionis, sed de illo, quatenus erit objectum communionis spiritualis in futuro seculo, ait Albertinus Lib. II. de Eucharistia cap. 1. eandemque sententiam probat ex Pontificiis Halloixii in Notis ad Vitam Ignatii cap. 10. alios ut taceam. Sed non video quidem, quid veter, quominus de Eucharistico pane & poculo hic locus accipi queat:

queat: cui parallelus occurrit alter in S. Ignatii epistola ad Ephesios S. 20. *Εἷς ἄρτος κλῆνται, ὅς ἐστι φάρμακον ἀθανάτου, ἀντιδοτὸς δὲ δαυδαίνει, ἀλλὰ ζῆν ἐν ἑσὶ Χριστῷ ἀσπαστός.* *Frangentes panem unum, qui est pharmacum immortalitatis, antidotum ne moriamur, sed vivamus semper in Jesu Christo.* Nam, ut Epiphanius in Compendiaria doctrina scribit: *βρώσις μὲν ὁ ἄρτος, ἡ δὲ δύναμις, ἐν αὐτῷ ἐστὶ ζωογόνησις.* *Panis quidem alimentum est (id est vere panis) virtus autem in eo ad vivificationem.* Id itaque est, quod Ignatius hoc loco vult, se non delectari pane terrestri, quo nutrimur ad corruptibilem vitam, cuius ipse pertectus erat; sed pane coelesti, quo fideles ad æternam aluntur vitam, ad quam unice S. Martyr adspirabat. Si tamen cui prior sensus melior videatur, huic suppeditabo locum in alio Patre, qui ad eundem collimat sensum; Clementem intelligo Alexandrinum, Lib. II. Pædag. cap. 2. scribentem: *Τὸν ἑνὸς πνεύματος τὸ αἷμα δὲ τοῦ ἑνὸς, τὸ κεκοινωνῆσαι ἀφ' αὐτοῦ.* *Hoc est sanguinem Jesu bibere, participem fieri incorruptionis ejus.*

Pag. 19. lin. 27. *Τὸν ἀδελφῶν ἀγάπην*] Ita ipse Ignatius ad Philadelphenos, nec non ad Smyrnæos: *Αγαπήσαί μοις ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν ἐν Τρωάδι.* *Salutat vos charitas fratrum, qui sunt in Troade.*

Pag. 25. lin. 11. EPISCOPO, &c. Episcopum five eximium Ecclesiæ Philippensis membrum ab Apostolo indigitatum esse dixi, quando Philipp. cap. IV. v. 3. scripsit: *Rogo & te germane compar, γίνεσθαι σύζυγον, ἀδελφὴν ἡμῶν, ἥ ἡμεῖς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.* *Dixi ita ex plurium recentiorum Interpretum, nec non antiquorum quorundam sententia. At fateor potiolem mihi esse auctoritatem antiquioris Clementis Alexandrini, qui hic conjugem Apostoli intelligendam tradidit sequentibus verbis, ab Eusebio quoque Lib. III. Hist. Eccles. cap. 30. hanc in rem citatis: Καὶ ὅτι Παῦλος οὐκ ὄκνησεν ἐν πνευματικῇ τῇ αὐτῆς κοινωνίᾳ, ὡς ἐν ἀδελφότητι, ἀλλὰ τὸ ἐν ἡμεῖς ἐστὶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.* *Paulus quoque in quadam Epistola suam ipsius conjugem compellare non veretur. Quam tamen ideo secum minime circumduxit, ut expediret ministerium suum obiret.* Vide Eusebium in hunc locum, & citatis ab ipso Auctoribus adde Isidorum L. IV. Ep. 112. Sed hæc citra præjudiciam virginitatis dicta sunt.

Pag. 31. lin. 23. DICAM IN NOTIS. Mira sane sunt, quæ Papias aliique seniores dixere, se à Joanne Apostolo accepisse Servatoris nostri effata de inusitato frumenti vinique proventu olim futuro, cum scilicet ipse secunda vice de cælo in terram adveniret. Rem ipsam quod attinet, omnes quidem primævi Christiani orthodoxi secundum dicta Apostolorum & promissa Prophetarum novum cælum, & novam terram expectarunt, in secundo Messias adventu isti restituendam felicitati, quæ ante lapsum Adamæ florebat. Atque hanc felicitatem plurimi non in spiritualibus solum bonis, sed & temporalibus posuerunt, persuasi tunc solum terræ à maledictione ob peccatum Adamæ ei inflicta liberum fore, ac abundantiam omnis boni sine humano labore prolaturum. Quæ & priscorum Judæorum fuit sententia, ut ex Rabbinorum dictis à Raymundo Martini in Pagine fidei Part. III. Dist. III. cap. 15. & Galatino Lib. X. cap. 4. adductis liquet. Quibus addo verba R. David Kimchi in Osee cap. XIV. v. 8. *וְיִשְׁפְּרֹשׁ יְחִי*

יחי רגן שיהיה שני טבע ברנן לעתיד כנח הנואל

Sunt qui exponunt ista verba: Vivent tritico, quod futura sit mutatio nature in tritico, quando venturus est Redemptor (Messias.) Accipit ipse hanc mutationem in eum sensum, quasi non necesse tunc futurum sit, serere triticum, quodque sponte instar vitis sit nasciturum, &c. Atque hanc opinionem de fertilitate terræ, & mutatione totius naturæ, procul dubio Papias quoque & isti seniores soverunt, qui citata ab Irenæo verba tanquam à Servatore prolata posteris tradidere. Quicquid vero de re ipsa statuatur, de qua judicium piis doctisque Theologis relinquo; modus certe eam proponendi à caractere dictorum Christi, quæ IV. Evangelistæ confignarunt, adeo diversus est, ut vix mihi persuadere queam, altera illa ex ore Servatoris nostri promanasse.

Pag. 34. lin. 7. Πρηδοίς — ἐκκενωθήναι.] Varias eruditorum sententias de interitu Judæ proditoris, quas in Commentariis ad Matt. XXVII. & Act. I. protulerunt, ipsamque Papiæ traditionem à Theophylacto & Euthymio in cap. 27. Matthæi approbatam haud examinabo. Id solum annotare placet, auctores opinionis à Papiâ traditæ Auctor. I. v. 18. videri mihi legisse πρηδοίς pro πρηγής, uti Græci Codices & Interpretes hactenus vulgati omnes habent.

Adeandem pag. 1. 32. PLURES QUI PAPIAM NOSTRUM CITAVÉRINT] Hic placuit Papiæ traditionem de Judæ interitu ex Theophylacto desumptam, quam omiserat Grabius, inferere.

Ex Theophylacto in Acta Apostolorum.

Οὐ γὰρ ἐναπέθανε τῇ ἀρχόνῃ ὁ
Ἰούδας, ἀλλ' ἐπέβη καὶ θάψαις
τὸ λανθάνειν. Καὶ τὸτο σαφέστερον
ἰσορεῖ Παπίας ὁ Ἰωάννης μαθητὴς
ἐν τοῖς τετάρτοις τῆ ἐξηγήσεως τῆ κυ-
ριακῶν λόγων, λέγων ὅτι· Μέγα ὅ
ἀσεβείας ὑποδείγμα ἐν τέτρω τοῖς
κόσμοις περὶ πάτησεν ὁ Ἰούδας, πρη-
δοίς ὅτι τοσούτον πλὴν σώκα, ὥστε μὴ
ὅτι ὅτι ἀμαξὰ ῥαδίως διέρχεται,
ἐκείνον δύνασθαι διελθεῖν. Ἀλλὰ
μὴ δὲ αὐτὸν μόνον τῆ κεφαλῆς
ὄγκον αὐτοῦ. Τὰ μὲν γὰρ βλέφαρα τῆ
ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, φασι, τοσούτον ἐξοι-
δῆσαι, ὥς αὐτὸν μὴ καδῶκε τὸ φῶς
μὴ βλέπειν· τὰς ὀφθαλμῶν δὲ αὐτοῦ
μὴ δὲ ὑπὸ ἰατρῶν διόπηρας ὀφθῆναι
δύνασθαι· τοσούτον βάθος εἶχεν ὑπὸ τῇ

Non enim in laqueo Judas mortuus est, sed supervixit demptus antequam suffocaretur. Atque id apertius tradit Papias Discipulus Joannis in quarto Libro Expositionis Dominicorum verborum, ubi ita dicit: Magnum exemplum impietatis in hoc mundo Judas versatus est, cujus caro inflammata adeo intumuit, ut ne qua plaustrum quidem facile traducitur, ille potuerit transire. At ne ipsa quidem capitis illius mole sola. Nam palpebras oculorum illius in tantum intumuisse ferunt, ut ipse quidem lucem prorsus non videret: oculi vero ejus ne per medici quidem dioptram cerni possent: tanta altitudine ab externa superficie introrsus abces-
serant.

ferant. Pudenda vero illius quavis re deformi foediora atq; injucundiora ac majora apparerent : per quæ vermes fanie commixti ex toto corpore confluentes per ipsas solas (nimirum) necessarias partes corporis elaberentur. Post multas autem poenas & cruciatus in suo prædio ajunt illum mortuum esse : atque ab iis, qui juxta illam Viam habitant atque versantur, fundum illum usque ad hoc tempus desertum & ab incolis vacuum esse : ac ne ad hodiernum quidem usque diem quenquam per illum locum posse transire, nisi nares manibus obturet. Tantus per carnem illius etiam in terram fluxus delatus est.

ἔξωθεν ὀφθαλμίας. Τὸ δ' αἰδοῖον αὐτῆ πάσης μὲ ἀρχιμοσύνης ἀνδρείον καὶ μείζον φαίνεται. φέρεται δὲ δὴ αὐτῆ τὰς ἐξ ἅπαντων τῶ σώματος συρρέοντας ἰχώρας τε καὶ σπλάχνους εἰς ἕλειν δὴ αὐτῆς μόνον ἥν ἀναγκάων. Μετὰ πολλὰς δὲ βασάνους καὶ πινυρίας, ἐν ἰδίῳ, φασὶ, χαλεπῶ τελευτήσασθαι, καὶ τοῖς ὅτι τῆς ὁδῆ ἐρημον καὶ ἀοίκητον τὸ χαλεπὸν μέχει τῆς νυκτὸς γινέσθαι· ἀλλ' ἰδὲ μέχει τῆς σήμερον διώματά τινά ἐκείνον τὸν τόπον παρελθεῖν, εἰάν μὴ τὰς ἑταῖρας αὐτῶς χερσὶν ὀφθαλμῶν. Τοσούτῃ ἂν τῆς σαρκὸς αὐτῆ καὶ ὅτι γῆς ἐκρυσσε ἰχώρους.

V. Theophylact. in Matth. p. 170.

Pag. 78. lin. ult. Τὸν ἑαυτῷ πατέρα.] Hinc patet Ptolemæum verba Christi Matth. XIX. 17. Marc. X. aut Luc. XVIII. legisse : *Nemo bonus, nisi unus Deus pater*. Quæ ultima vox à nostris editionibus abest, nec in pluribus Catholicorum Codicibus Sec. IV. & sequentibus lecta fuit. Unde in Dialogo Anomæi cum Orthodoxo de Trinitate, illo dicente : *Nos dicimus bonum esse, (Christum) sed non æque bonum ac Pater est* ; hic respondit : *Non dicitur, Nemo bonus, nisi unus Pater ; sed nemo bonus nisi unus Deus*. Similiter Epiphanius illa in suo Codice non legens, Marcionem interpolationis accusavit Hæres. XLII. pag. 339. his verbis : *εἰς ἑνὲν ἀγαθὸς, προσέθηκεν ἐκεῖνος ὁ Πάτερ*. Ad verba : *Unus est bonus, addidit ille (Marcion) Pater*. Sed Marcionem hac in parte innoxium fuisse, & *unus Deus*, non *Pater* in suo Codice habuisse, ex Tertulliani Lib. IV. contra Marcionem cap. 36. patet. Ipsi sectatores tamen jam ante Epiphanium *unus Pater* legisse, ex Dialogo I. contra Marcionitas, qui Origeni vulgo adscribitur, pag. 3. colligere est. De Marcionis autem Ptolemæitarum fratribus vide Irenæum Lib. I. cap. 7. Verum non modo hæretici, sed & Catholici Patres verba Christi cum additione vocis *Pater* allegarunt, veluti Clemens Alex. Lib. I. Pædagogi cap. 8. p. 119. Origenes Tom. III. in Johan. pag. 38. & Lib. V. contra Celsum pag. 238. in Protreptico ad Martyrium pag. 169. Lib. I. de Principiis cap. 2.

Pag. 79. l. 7. Δίκαιος.] Nota hæresin Ptolemæi triplicem statuentis Deum, bonum, justum, malum ; illum nempe Christianorum, istum Judæorum, hunc Gentilium, sive Deum hujus mundi. Cujus errorem Cerdon quoque imbibit, hujusque successor Marcion, contra quem Irenæus

Irenæus Lib. III. cap. 42. ita scribit : *Marcion dividens Deum in duo, alterum quidem bonum, & alterum judiciale dicens, ex utrisque interimis Deum. Hic enim, qui judicialis, si non & bonus sit, non est Deus, quia Deus non est, cui bonitas desit : & ille rursus qui bonus, si non & judicialis, idem quod hic patietur, ut auferatur ei, ne sit Deus. Nam licet alias bonum & justum distinguantur, ab ipso etiam Apostolo Rom. V. 7. non tamen hæc inter se aliquantum diversa diversis Diis sunt adscribenda ; sed unus Deus credendus, justus idem & bonus. Vide quæ ad istum Irenæi locum in nova editione annotabuntur.*

Ibid. lin. 19. ὕλικός] Lege de hac hæreticorum hypothesi Irenæum Lib. I. cap. 1. §. 10. juxta divisionem in nova editione factam. Verum & quidam Catholici Patres in ista fuisse videntur opinione, quod Diabolus & maligni Spiritus ex materia coaluerint. Hinc Arhenagoræ in Legatione pro Christianis pag. 117. ab initio, Satanas dicitur οὗ ὕλης ἄρχων, Princeps materie. Et Synesio Hymn. III. vers. 90. Δαίμον ὕλης, Dæmon materie. Quin de omnibus Dæmonibus diserte pronuntiat Tatianus in Orat. contra Gentes pag. 151. οἱ δαίμονες ἐξ ὑμῶν ἔτι (non ἔτι, prout perperam in novissima Germanica editione legitur) φανί, συμπηξιν ἐξ ὕλης λαοῦντες, κτηνόμενοι τε πνεῦμα τὸ ὑπὸ αὐτῆς, ἀσώτοι καὶ λίχροι γέγονασιν, οἱ μὲν πῦρ αὐτῶν ἐπὶ τὸ κατάρωτον πείπνυντες, οἱ δὲ τὸ ὕλης ἐπιτελείοντες τὸ ἔλαττον, & τὸ ὅμοιον αὐτῇ πολιτευόμενοι. Dæmones (ut vos vocatis) ex materia concreti, & spiritu ex ea sumpto luxuriosi & delicati evaserunt ; alii quidem ex ipsis ad puriorem vitam conversi, alii vero viliorum materie partem nacti, pro ratione illius vitam agunt. Atque dum de ὕλη pravorum Dæmonum omniumque inde malorum principio, juxta hæreticorum hypothesin, ago, liceat mihi, benevole Lector, duo loca in Theophili Antiocheni libris ad Autolycum, ubi ὕλης vox occurrat, obiter emendare. Parum ab initio libri I. ita lege ex MS. Codice Bodl. 2040. Theophili ad Autolycum verba : Καὶ οἱ ἐν ἀπανταῖς ἐπισκοπεῖ, καὶ ὡς ὕλης ἐπιφορὰ ἐκείνῳ γίνηται τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὥς τὸ μὴ δύνασθαι ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς ἡλίου. Tibi quoque hæc omnia (vicia animi) tenebras inducunt, perinde ac si humor aliquis oculis infuset, quo minus lumen solis contemplari queant. In omnibus enim exculis, ipsaque Oxonienti editione aliqui optima, pro ἐπιφορᾷ pravum humorem membrum aliquod infestante, (ut à Galeno aliisque Medicis usurpatur) male legitur ἐκφορὰ, quæ vox huc prorsus non quadrat, imo contrarium habet sensum. Deinde Lib. II. non adeo longe ab initio pag. 54. edit. Oxon. & 82. Paris. ex dicto MS. Cod. lege : εἶτα ὑποτίθεται θεὸν (non θεῶν) καὶ ὕλην ἀγέννητον. Deinde supponit Deus & materiam, scilicet Platonici, de quibus ibi loquitur Theophilus, & eodem modo Justinus supra p. 184.

Ibid. lin. 25. Κρεττόνός ἐστι εἰκόν.] Quis ille melior sit, cujus imago Conditor mundi esse fingitur, iterum ex Irenæi Lib. I. cap. 1. quo Ptolemæi potissimum doctrina describitur, colligi potest. Ibi enim §. 9. pag. 25. novæ editionis docet, Demiurgum unigeniti filii à Propatore profeminati imaginem esse.

Pag. 80. lin. 4. Ἀποτέλειας παραδοτός] Provocat Ptolemæus ad tradi-
Vol. 2. G g sionem

tionem Apostolicam, id est, librum quendam, quo factæ Apostolorum traditiones consignatæ fuerunt. Nam sicut inter Catholicos Didascalie Apostolorum & virorum Apostolicorum, quibus veræ eorum traditiones continebantur, olim exstabant; ita Hæretici quoque Orthodoxorum simia, ut S. Cyprianus alicubi eos appellat, tales consaturnarunt falsarum traditionum commentarios; in quorum numero fuit, & nisi fallor, à Ptolemæo ipso hic indigitata est *Ασκητική Διδασκαλία*, ex qua excerpta aliqua nobis conservavit Clemens Alexandrinus; de qua suo loco plura.

Pag. 84. lin. 4. *Λεβί*] Quis iste *Λεβί*, quem à *Matthæo* *Levi* cognominato diversum facit *Heracleon*? Judas, inquam, Thaddæus Jacobi frater, Lebbæus quoque dictus live *Λεβί*. Ita enim habet *Lactantius*, quem ex MS. Codice Regis Galliæ edidit *Cotelerius* in aureis Notis ad Lib. II. Constitut. Apostol. cap. 63. *Θαδδαῖος ἐστὶ παρὰ τὸ Ματθαῖον Λεββαῖος καλεῖται, παρὰ δὲ τὸ Λευκὸν Ἰσδὸς Ἰακώβου παρὰ δὲ Μάρκου Λεβί, καὶ Ἰησοῦ παρὰ τὸ πλάνιον. Thaddæus. Hic à Matthæo quidem vocatur Lebbæus, à Luca autem Judas Jacobi, à Marco autem Levis, qui sedebat ad velonium. (Marc. II. v. 14.) Conferatur idem in Lib. VIII. Constit. Apost. cap. 22. ubi plura hæc de re habet. Quibus id unicum addo, mendosam lectionem apud Marcum, quam ex Victore Antiocheno ibi refert, etiam in antiquo MS. Evangeliorum Codice Cantabrigienfi Græco Latinoque haberi, & *Ἰακώβου* pro *Λεβί* scriptum esse. Apprime vero notandum testimonium *Heracleonis*, asserentis ex S. Apostolis *Matthæum*, *Philippum*, *Thomam*, & *Levi* live *Lebbæum*, *Jacobi* fratrem citra martyrium mortem obiisse. Cui, licet hæretico, sed Apostolorum ætati perquam vicino, in hac re historica majorem fidem habendam puto, quam fabulosis recentiorum Scriptorum narrationibus de cruenta laudatorum Apostolorum morte. Sed de his alibi.*

Ibid. lin. 15. *Εἰ ἰμῶι, εἰμῶι*] Distinguit *Heracleon* duas has phrasas, *confiteri aliquem*, & *confiteri in aliquo*, ut ita Græcum *ὁμολογεῖν ἐν πινι*, reddere liceat. Illud ad confessionem fidei, quæ nuda voce fit, refert; hoc ad confessionem, quæ non verbis solum, sed & operibus declaramus, nos vere Evangelio fidem habere: Illi enim soli, inquit, in ipso consuetur, qui in ea, quæ est in ipsum, confessione & actione vivunt. Ita quoque de ipso interno actu credendi *Augustinus* *Tract. 29. in Joannem*: *Credimus Paulo, sed non in Paulum; Credimus Petro, sed non in Petrum. Quid ergo est credere in eum? credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari. Conf. idem Enarrat. in Psalm. 87. & Serm. 131. de Tempore. (si modo hujus auctor ipse sit) Ruffinus Enarrat. in Symbolum, ac ante hos Gregorius Nazianzenus Orat. XXXVII. de Spiritu S. ubi & ratione objecti distinctionem faciunt, docentque nos creaturis etiam credere, sed in solum Deum Deum creatorem. Ruffini solum verba appono, quæ ita sonant: *Hæc prepositionis syllaba (In) Creator à Creatura secernitur, & Divina separantur ab humanis. Itaque ubi de Divinitate fides ordinatur, in Deum Patrem di-*
citur,*

ciunt, & in Jesum Christum Filium ejus, & in Spiritum S. In cæteris vero, ubi non de Divinitate, sed de creaturis ac mysteriis sermo est, In præpositio non additur, ut non dicatur, in sanctam Ecclesiam, sed sanctam Ecclesiam credendam esse. Nescio itaque, qui factum sit, ut appendix Symboli Nicæni in Concilio Constantinopolitano I. Oecumenico II. facta sonet: Καὶ εἰς μίαν ὁμολογούμενην ἐκκλησίαν, καὶ παρὰς ἀνάστασις, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, in sanctam Catholicam Ecclesiam & carnis resurrectionem & in vitam æternam, prout in Cyrilli Catechis. XVIII. legitur.

Pag. 85. lin. 13. Κατασημνωτο] Quinam ante vel circa Heracleonis tempora aures Neophytorum igne signarint, me prius fugit. Post ipsos vero Seleuciani live Hermiani non aqua, sed igne in Baptismi Sacramento pñ sunt, ut colligitur ex Philastrio, qui Lib. de hæresibus hæc de illis habet: *Animas hominum de igne & Spiritu esse estimantes, isto baptismo (per aquam) non utuntur, propter verbum hoc, quod dixit Joannes Baptista: Ipse vos baptizabit in Spiritu & igne. Ita sane Philastrii verba intellexit Prateolus recentior Hæreseon enarrator in voce Hermias, scribens: Baptizabant Hermiani non in aqua, sed in igne, occasionem sumentes de isto, quod Joannes Baptista, &c. Idem in voce Jacobite de his ita loquitur: Parvulos suos, (ut ait Bernardus à Luxemburgo in Catalogo hereticorum) circumcidebant adustione quadam in fronte vel in genis impressa, hinc putantes originale peccatum expiari, huic Christi (Joannis de Christo) dicto innixi, quod apud Matthæum habetur in hunc modum: Ipse vos baptizabit in Spiritu S. & igne; hoc solum ad literam exponentes. Atque hæc in memoriam mñhi revocant detorsionem verborum Esaie cap. 43. vers. 2. Cum pertransieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Quæ Rabbi Abarbenel in Comment. ad hunc locum applicat ad Judæos, qui vi compulsi Christianæ vel Muhammedanæ religionis Sacramentum acceperint aqua tincti, ac semet igne in facie vel brachio signarint; (id enim apud illos moris esse docet) aitque eos nihilominus à Deo hand deferendos esse vel abjiciendos.*

Pag. 87. lin. 21. Ἀὐτὸν ἐργάσαντος ἐπεὶ ἐποίησεν.] Catholici docebant Verbum, live filium Dei, omnia fecisse, operante per eum patre; Heracleon id negans, contra affirmabat, Demiurgum creasse mundum, operante per ipsum Verbo live λόγῳ. Juxta insanas enim Valentinianorum hypotheses, λόγος live Servator Jesus dictus acceperat à Patre potestatem condendi universa tam visibilia quam invisibilia; qui tunc per matrem Achamoth procreavit Creatorem mundi, omnia producentem, operante per eum matre Achamoth, vel potius ipso λόγῳ. Vide Irenæum Lib. I. cap. 1. §. 8. & 9.

Ibid. lin. ult. τὴν ὁμοίαν μορφωσάν] Hæc parallela puto istis Valentinianorum verbis apud Irenæum loco citato §. 8. pag. 23. novæ editionis: Καὶ αὐτὸν μορφώσεται ὡς τὴν μορφὴν τὴν κατὰ χάριν. Et illum (Jesum) formasse eam formationem, quæ est secundum agnitionem, &c. Vide ibi notata.

Pag. 88. lin. 8. Ἀπὸ τοῦ Βαπτίσματος.] Reprehendit Origenes Heracleonem,

nem, quod verba Joh. I. 18. *Deum nemo vidit unquam*, & quæ sequuntur, Joanni Evangelistæ tribuerit, asseritque ea à Joanne Baptista (de quo vers. 15. dicebatur. *Et hoc est testimonium Joannis*, &c. prolata, & à Joanne Evangelista solum relata esse. Nam, inquit, si etiam opinione sua (Heracleonis) quod ex plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, &c. à Baptista est dictum, quomodo non consequens est, eum qui ex plenitudine Christi acceperit, & gratiam secundam pro gratia prima — ex his quæ ex plenitudine in ipsum devenissent, tum intellexisse, quod Deum nullus viderit unquam, tum etiam, quod unigenitus in sinu Patris existens hæc ipse & omnibus, qui ex plenitudine ejus habuissent, enarraverit. Pergit Origenes sequentibus verbis, quæ quoniam in editione Parisiensi mendis obsita sunt, ut ipse Cl. Huetius in Notis conqueritur, ex MS. Cod. Bodl. 2280. fol. 100. pag. 2. emendata Græce quoque recitabo: *ὁ γὰρ τῷ πνεύματι ἐξηγήσατο ὁ ὢν εἰς τὸ κέλευθρον τοῦ πατρὸς, ὡς ἐδίδως ἐπιτιμήσεις πνεύματος μαθηταῖς λαβεῖν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων διηγήσατο. ἔτι πρὶν ἀρξάμενος ἡμεῖς ὡς διδάσκει ἡμεῖς, τὸ ἀρχαῖον ἡρακλείδης ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν, καὶ ἐν χαρᾷ μαρτυροῖται. Non enim nunc primum enarravit, qui est in sinu Patris, perinde quasi nullus antea idoneus exstiterit accipere quæ Apostolis enarravit, quandoquidem is, qui antequam Abraham esset, existerat, docet nos, Abrahamum exultasse, ut videret diem ipsius, gavisumque fuisse. Et sane hæc Origenis argumentatio κατ' ἀρχαίαν satis erat valida. Omnino enim qui ista verba: *De plenitudine ejus accepimus omnes*, &c. effatus est, & sequentia protulit: *Deum nemo vidit unquam*, &c. ac proinde Heracleon, qui priora ut Joannis Baptistæ voces accepit, posteriora eidem, & non alteri Joanni Evangelistæ, tribuere debebat. Verum rem ipsam quod attinet, Origenis sane opinio, quam & quidam ex recentioribus Patribus secuti sunt, mihi non probatur; sed utique videtur Joannes Evangelista, qui omnium consensu paulo ante v. 14. dixerat, *Verbum plenum gratiæ & veritatis*, post relatum versu 15. quasi in parenthesi testimonium Joannis Baptistæ, vers. 16. & 17. subjunxisse: *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Moysen data est, gratia autem & veritas per Jesum Christum facta est*. Hæc vero cum planissime ad antedicta referantur, ac proinde eidem, qui illa protulerat, sint tribuenda, nullum est dubium, quin & vers. 18. *Deum nemo vidit unquam*, Joannis Evangelistæ, non Baptistæ fuerint verba. Bene ergo S. Joannes Chrysostomus Homil. XIII. (in Græco Codice XIV.) in S. Joannis Evangelium ait: *Τὸ γὰρ, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, & τὸ πνεῦμα ἐν ἡμῶν ἀπὸ τοῦ μωϋσῆ. Istud enim, ex plenitudine ejus accepimus omnes, non præcursoris est dictum, sed discipuli. Unde miror, Theophylactum qui perpetuo Chrysostomi vestigia sequi solet, hic ab eo discessisse, & directe contradixisse his verbis: *Καὶ ἔγωγε τὸ πνεῦμα εἰς ἡμῶν, & hæc Præcursoris sunt dicta.***

Pag. 89. lin. 3. *ὡς αὐτῶν*] Quoniam contigit, unam alteramque Heracleonis sententiam hic omissem esse, eas hic in Notis potius dare quam totius filuræ (à Typotheta jam paratæ, cum omissionem animadverteterem) compositionem dissolvere placuit.

Ex Tomo VII. pag. 117.

Παραδεξάμενος ὁ Ἡρακλέων τὸν
Φαρισαίων λόγον, ὡς ὑμῶς εἰρη-
μήν, ὥς τὸν ὁφείλει τὸ βαπτίζειν
Χριστῷ, καὶ Ηλία, καὶ παντὶ Προφῆτῃ,
αὐταῖς λέξεσι φησιν· οἷς μόνοις ὁφεί-
λεται τὸ βαπτίζειν.

Heracleon vero approbans
sermonem Phariseorum velut
recte dictum, quod Christus, &
Elias, omnisque Propheta de-
beat baptizare, his ipsis verbis
ait : *Quibus solis incumbit ba-
ptizare.*

Ab initio Tomi VIII. pag. 122.

Ὁ μὲν Ἡρακλέων οἶεται, ὅτι ἀπο-
κρίνεται ὁ Ἰωάννης τοῖς ἐκ τῶν Φαρι-
σαίων πεμφθεῖσιν, καὶ ὡς οὗτος ὁ ἐκείνοι
ἐπιρώτων, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἐβέλετο
ἐαυτὸν λαμβάνειν, ὅτι κατηγορεῖ τὸν
Προφῆτην ἀμαθίας, εἴη ἄλλο ἐρω-
τώμενος ὥς ἄλλῃ ἀποκρίνεται.

Equidem Heracleon existimat
Joannem respondere his, qui à
Pharisæis missi fuerant, quod
ipse volebat, non ad id, quod
illi interrogaverant : non adver-
tens se incusare Prophetam in-
scitiæ, si aliud interrogatus al-
liud respondit.

Probat vero Origenes in sequentibus, S. Joannem Baptistam appo-
site ad Phariseorum quæsitâ respondisse.

Pag. 90. lin. 26. Hic iterum notanda sequentia Heracleonis dicta,
superius omissa.

Ex Tomo X. pag. 158.

Ὁ μὲν ποιεῖ Ἡρακλέων τὸ, μὲν τῷ
κατέβη εἰς Καφαρναῦμ, αὐτὸς δι-
γέμενος, ἄλλῃ πάλιν οἰκονομίας ἀρ-
χὴν φησὶ διελθεῖν, καὶ ἀργῶς τὸ κατ-
έβη, εἰρημνύει. Καὶ φησὶ τὸ Καφαρ-
ναῦμ σημαίνειν ταῦτα τὰ ἔξωτα τῶν
κόσμου, ταῦτα τὰ ὑλικά, εἰς ἃ κατ-
ἔβη· καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἀνοίκειον, φησὶ,
ἐστὶν τὸ τόπον, ἐν δὲ πεποιηκὸς πὺ λεί-
γεται ἐν αὐτῇ, ἢ λελαληκός.

Sane Heracleon ipse enar-
rans : *Postea descendit in Ca-
pharnaum*, alterius rursus dispen-
sationis principium dicit decla-
rari, voce, *descendit*, non ocio-
se dicta. Aitque urbe Caphar-
nao significari hæc extrema
mundi, hæc materialia, ad quæ
descendit. Et quia non aptus,
inquit, erat locus, nihil in ea
civitate vel fecisse, vel locutus
esse dicitur.

Pag. 91. lin. 12. Κλήσιν μένιν] Intellexisse videtur Heracleon per
κλήσιν, id est, homines vocatos, Catholicos, oppositos atque inferiores
electis,

electis, id est, sectæ & γνώσι Valentiniānorum addictis. Quippe semetipsos extollunt perfectos vocantes & semina electionis, ἀνιμάτωι ἐκλογῆς, ut Irenæus ait Lib. I. cap. 1. §. 12.

Ibid. lin. 19. τῶν ἐξω τῆς πλερώματος ψυχῶν, &c.] Quod hic Heraclæon docet, id & alii Valentiniāni apud Irenæum loco citato afferunt: τοῖς τε τῆς δικαίῃς ψυχῆς ἀναπαύσεως καὶ αὐτοῖς ἐν τῇ τῆς μεσότητος τοῦ πλερώματος ψυχῆς ἐντὸς πλερώματος χωρεῖν. *Iustorum animas refrigerare in medietatis loco: nihil enim Psychicum intra Pleroma transire.* Introitum igitur in Pleroma tanquam in sancta sanctorum sibi, tanquam spiritualibus promittebant Valentiniāni; Psychicos vero, id est, eos qui de Ecclesia erant, si iuste vitam egerint, in medietatis loco refrigerium habituros docebant. Cæterum liceat mihi hic emendare Clementis Alexandrini verba Lib. IV. Stromat. pag. 511. Μὴ τοίνυν ψυχῆς ἐν οὐκείῃς μέρεσιν λεγόντων ἡμεῖς οἱ προσειρημένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Φρύγες· ἥδη γὰρ καὶ ἐστὶ τοῖς τῇ τοῦ σφοδρῆτος μὴ προσέχουσιν ψυχῆς καλῶσι. Ne igitur nos probri loco *Animales* vocent ii, qui prius dicti sunt, (Gnostici hæretici) quin etiam Phryges: jam enim hi quoque illi, qui novæ aures haud præbent Prophetiæ, *Animales* appellant. Nam nullo modo huc quadrat vox λεγόντων, pro qua itaque reponendum puto λεγέτων, quia Clemens de duabus sectis tanquam de duabus personis loquutus, indeque duali numero usus esse videtur. Quod autem non solum Gnostici, sed & Phryges sive Montanistæ Catholicos per opprobrium nominarint Psychicos, ex Tertulliano unicuique notum est.

Pag. 93. lin. 16. Χοικῆν] Quoniam Heracleon tertiam resurrectionis diem vocaverat πνευματικὴν spiritualement, Origenes eum refutans vel potius ironice perstringens, inde consequi dicit, ut prima dies χοικῆ, terrestris, secunda ψυχῆς, animalis dicatur. Triā enim genera hominum statuebant Valentiniāni, Terrestre, Animale, & Spirituale, ut ex Irenæi Lib. I. cap. 1. §. 14. patet.

Ibid. lin. ult. τὸ ἐν τῇ ἐμφύσηματι ἀνίμα] Lege Irenæum Lib. I. cap. 1. §. 10. in fine pag. 28. novæ editionis, ac quæ ibi notavi. Cæterum liceat mihi hac occasione obiter monere in Clementis Alexandrini Lib. IV. Strom. pag. 509. τὸ ἐμφύσημα τῆς ἀεφίρουτος πνεύματος, interpretem haud bene vertisse, insufflationem differentis spiritus; & mox pag. 510. πλὴν τῆς ἀεφίρουτος πνεύματος ἐπιήρητον, ejus qui differt spiritus in perfectionem; cum reddere debuisset insufflationem excellentioris spiritus, & insuam præstantiorem spiritum. Egregie vero Clemens Lib. I. Pædagog. cap. 3. ait: τὸ φιλεῖν ἑαυτὸν ἐστὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ εὖ ἐμφύσημα λέγεται Θεῷ. *Intus in homine est quod Deum ad amorem provocat, id scilicet quod inspiratio Dei dicitur.*

Pag. 96. lin. 22. Σὺζορον.] Quis vero hujus Samaritanæ à Christo electæ maritus in Pleromate futurus ex Heraclæonis sententiā? Angelus, inquam, ex Irenæi Lib. I. cap. 1. §. 12. ubi Valentiniānorum doctrina sonat: τοῖς πνευματικῆς ἀποδοσιν τοῖς ψυχῆς καὶ πνεύματος νοεγὶ ἡγοομένων, ἀγαπῶν καὶ ἀγαπῶν ἐντὸς πλερώματος εἰσαδόντες, νόμους ἀποδοθέντες τοῖς ἀγαπῶν Σαταναῶν ἀγγέλους. *Spirituales exspoliatas animas, & spiritus intellectuales*

lectuales factos, inapprehensibiliter & invisibiliter intra Pleroma ingressos, spem-
sas reddi iis, qui circa Servatorem sunt, Angelis.

Pag. 98. lin. penult. ὁρῶν] Approbat Origenes mysticam Heracleo-
nis interpretationem, qua per montem tradidit Diabolus designari. Nam
ipse Homil. XII. in Jeremiam ait: ὁ Διάβολος ὁρῶν οὐρανὸν ἐστὶν οἱ ἀρ-
χόντες τῶν αἰώνων οἱ καὶ ἀρχαὶ τοῦ κόσμου ὅτι εἰσὶ σκεπτά. Diabolus mons tenebrosus est:
Principes huius seculi quoque qui destruantur sunt montes tenebrosi, &c. Plura
Origenis aliorumque Patrum loca designat doctissimus Huetius in
Notis ad Matth. cap. XVII. pag. 312.

Ibid. lin. ult. Τὸν κόσμον αὐτῷ] Mundum Diabolo subditum esse
docebant Valentiniiani, indeque illum κόσμον καὶ τοῦτον appellabant, no-
tante Irenæo Lib. I. cap. 1. §. 10.

Pag. 99. lin. 2. Τῆς ὕλης.] Diabolus unam partem materiam esse; ex
sententia Valentiniianorum dixit Heracleon; utpote qui docebant, ma-
terialem substantiam ex tribus passionibus constare, timore, & tristitia & aporia
— de tristitia autem spiritualia malitia facta: unde & Diabolus genesis ha-
buisse, quæ Irenæi de illis sunt verba loco modo citato.

Ibid. 99. l. 18. πρὸς καὶ τὰς] Post hoc fragmentum inferenda fuissent
aliqua ex principio Tomi XIV. Origenis, ubi Heracleonem citat, verba
quædam ex Prædicatione Petri sua facientem. Sed quoniam non ipsas
Heracleonis voces recitavit, ac sententiam ejus jam Tom. I. pag. 64. in-
ter fragmenta Prædicationis Petri allegavi, hic ea præteriti quidem;
attamen tribus verbis lectorem de hoc monere, ac id simul annotare
volui, pro καὶ τὰς αἰσ, ut male in edit. Paris. excusum est, in Cod.
Bodl. 2281. fol. 54. pag. 2. expresse legi καὶ Ἐλλῆνας; sicut loco citato
ex conjectura posui, antequam MS. istum Codicem evolvissem. Nimis
enim violenta mihi videbatur emendatio Cl. Huetii, καὶ Ἰνδικῆς repo-
nentis. Cæterum non ægre feret benevolus lector, si hac occasione
ubi pro καὶ τὰς αἰσ in Origene restituo καὶ Ἐλλῆνας, alias duas ejusdem
generis emendationes notavero talium locorum, ubi vitium ex mala
compositione vel divisione ortum est. In Hermiæ irrisione Philoso-
phorum Gentilium p. 175. edit. Paris. ubi pessime excuderunt: Τεῖσιν
σωματικῶσιν, lege τῆς ἐσωματικῶσιν. Alii ter ad corpora transire aiunt. Apud
Diodorum Siculum Lib. IV. Bibliothecæ Historicæ pag. 238. edit.
Græco-Latinæ Hanov. 1604. pag. 238. de Hercule hæc legimus: Τότε
μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπαυλῆσιν εἰς Ὀλεον προσδεδάμνον. Quæ ita lecta haud plenum
fundunt sensum; unde Rhodomannus aliqua addens, ita vertit: Tunc
quidem re infecta discedit, Olenumque regressus à N. quodam hospitio excipitur.
Repone itaque ἐπαυλῆσιν εἰς Ὀλεον αἰσ Δεδάμνον. Reversus est in urbem
Olenum ad Dexamenum, qui Rex erat Oleni; quippe Paulanias duobus
in locis, nempe Lib. I. Ηλιακῶν pag. 149. lin. 33. & in Achaicis pag.
226. lin. 1. editionis Græcæ mentionem facit, Δεδάμνον τῷ ἐν Ὀλεῷ
Βασίλειον αἰσ. Sed è diverticulo in viam.

Ibid. lin. 22. ὁ ἐν αἰῶνι, & οἱ σὺν αὐτῷ ἐλθόντες] Difficile est dicere, quos
Heracleon intellexerit per eum qui est in Aeone, & qui cum illo veniunt.
Puto tamen designasse Jesum Servatorem, atque eos, qui illi adhererunt.

Ibid.

Ibid. lin. penult. *ἐκδοῖς.*] Fideles electos in terris, ut Judæi in V. T. erant, imagines esse Æonum Pleromatis in supracœlestibus, docebant Valentiniani, indeque eos, qui semen spirituale habent, *ἀντικεινὸν τὸ ἄνω Ἐκκλησίαι*, exemplum superioris Ecclesie appellabant apud Irenæum Lib. I. cap. i. §. 10. in fine.

Pag. 100. lin. 15. *ὅς ἐστι Χρῆστος.*] Christum live Jesum Servatorem per matrem Achamoth omnia visibilia & invisibilia, ipsum etiam Demiurgum inferiorum conditorem creasse ex Valentinianorum sententia, jam ante ex Irenæi Lib. I. cap. i. §. 8. notavi.

Pag. 107. lin. ult. *ἡελζει*] Conqueritur Origenes, Heracleonem non clare exposuisse, quosnam intellexerit per duos filios hominis, quorum alter semina sparsit, alter messuit, juxta verba Salvatoris Joh. iv. Multo magis itaque nobis ab illius ævo adeo longe remotis id obscurum sit necesse est. Si tamen conjecturæ locus dandus, videtur Heracleon per duos filios indigitasse Jesum filium Mariæ tanquam serentem, & Servatorem live Christum, qui super Jesum ex sententia plurium hæreticorum descendit, velut metentem. Dices: Sed Servator live Christus non erat filius hominis, verum ex omnium Æonum symbolo existens, juxta Irenæum Lib. I. cap. i. §. 5. Respondeo, Irenæum cap. i. Ptolemæi sententiam potissimum exposuisse, cum quo reliqui Valentiniani non per omnia consentire. Imo ipse Valentinus diversa de Servatore isto protulit, eumque modo à Theleto, modo ab alio superiore Christo, modo ab *Ἀνθρωπῷ & Ecclesia*, duobus in Pleromate Æonibus, emissum docuit. Atqui hanc ultimam opinionem Heracleon videtur fovisse, indeque Servatorem istum, *ὃν ἀνθρώπου filium hominis* appellasse.

Pag. 109. lin. 4. *καὶ αὐτοῖς ποιητοῖς.*] Nescio an Heracleon in ista fuerit sententia, quam Irenæus Lib. I. cap. i. §. 5. Valentinianis tribuit, quod post resurrectionem à mortuis octodecim mensibus dicant conversatum (Jesum) cum discipulis. Sed hujus commenti falsitas ex S. Lucæ Evangelistæ Actis Apostolorum cap. i. manifeste redarguitur.

Pag. 111. lin. 29. *ἀνθρώπων τὸ οἰκουμένῳ αὐτῷ.*] Animadverte quæso stultitiam Heracleonis, qui hic dicit homines fabricatori mundi conjunctiores Servatori credidisse; & mox addit eos perituros, ac in tenebras exteriores ejiciendos esse. Et vereor sane, ne Heracleonis fides in Servatorem, quem creatore mundi superiorem finxit, tale habitura sit præmium: cum contra Catholica fides in verum mundi Salvatorem Jesum Christum creatoris filium ad æternæ claritatis lumen utique perducatur. Sed relictis hæreticorum nugis ad magis seria ac utiliora progrediamur.

Pag. 131. lin. 14. IN NOTIS AD FINEM HUIUS TOMI. Dum unam atque alteram istarum, quæ ex Aristonis Pellæi Disputatione contra Judæos allegatæ sunt, sententiarum in Tertulliani libro contra Judæos deprehendi, memoriam subiit mos Afrî hujus Scriptoris, perpetuo fere Veteres, qui ante ipsum scripserant, imitantis. Id quod vel ex ipso illo contra Judæos libro patet, in quo plurima ex Iustini Martyris Dialogo cum Tryphone Judæo transcripta. Quid si igitur dicamus, aliqua, quæ in Dialogo isto non reperiuntur, ex Disputatione

tionem Jasonis Christiani & Papisci Judei ab Aristone conscripta eum depromptisse & ulterius dilucidasse? Incipit quidem Tertullianus librum contra Judæos his verbis: *Proxime accidit, disputatio habita est Christiano & Profelyto Judeo. Alternis vicibus consentioso fime uterque diem in vespere traxerunt. Obstrepentibus etiam quibusdam spectantibus singulorum, nubilo quodam veritas obumbrabatur. Placuit ergo, quod per concentum disputationis minus plene potuit dilucidari, inspicere curiosius, & lectionis stylo questiones tractatas terminare.* Si jam firma staret opinio Cl. Dn. Dodwelli, Celsum, contra quem Origenes scripsit, in ipso Seculi II. fine floruisse, dicerem Disputationem Jasonis & Papisci ab isto memoratam tunc accidisse, hancque ipsam esse, de qua Tertullianus loco citato loquitur. Verum cum dicta doctissimi Viri sententia infirmo nitatur tibicine (qua de re alibi forte dicendi sese offeret occasio) cumque ex testimonio Origenis constet, Celsum istum sub Adriano & paulo post vixisse, alia fuerit disputatio necesse est, quam Tertullianus proxime accidisse scribit, cujusque vestigia in libro contra Judæos relegit. Priorem tamen Jasonis & Papisci Dialogum hac occasione ante oculos sibi posuisse, & ex eo in librum suum quædam transtulisse videtur.

Pag. 133. lin. 25. DE SEPTEM AUTEM COELIS, &c. De his vide Irenæum Lib. I. c. 1. §. 9. & Testamentum Levi §. 3. Tom. I. Spicilegii pag. 159. Addo hic notatu dignum locum ex libro Sophoniæ citatum à Clemente Alexandrino Lib. V. Strom. pag. 585. Ἀρ' ἐξ ὅμοιου ζῶντος τοῦ Σοφονίᾳ λεχθεῖσι τῷ προφῆτῃ; καὶ ἀνιλασθῆναι με πνεῦμα, καὶ ἀνιπλῆναι με εἰς ἕραν ὅν πῆμα ἔστιν, καὶ ἐξέρων ἀγγέλους καὶ λαοὺς Κυρίου. Ἐπὶ τὸ ἀλφειὸν αὐτῶν ἐπικείμενοι ἐν πλούτῳ αἰῶν. Ἐν ἐνδοξῇ αὐτῶν ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ λαῷ φωνῶν ἡλὶς ἀνατίθωντος οἰκονομίας ἐν τοῖς σωτηρίαις, καὶ ὑμῶντος Θεὸν ἀρρήτων ὕψους. Annon hæc sunt similia iis, quæ dicta sunt à Propheta Sophoniæ? Et assumpsit me Spiritus, (inquit) & sustulit me in quintum caelum, & contemplabar Angelos, qui Domini vocabantur, (Dominaciones, juxta Coloss. I. 16. Ephes. I. 21.) & diadema eorum impositum in Spiritu Sancto: & erat sedes uniuscujusque eorum septuplo major luce Solis orientis: habitantes in templis salutis, & laudantes Deum ineffabilem altissimum. Quæ cum neque in Hebræo textu, neque in LXX. Interpretum versione Prophetæ Sophoniæ reperiatur, ex Apocrypho ejus libro, (de quo vide Tomum I. Spicilegii pag. 134. & sequ.) deprompta esse conjicio.

Pag. 161. lin. 24. VIDE NOTAS AD HANC PAGINAM. Justinus Martyr sub finem Apologiæ II. (revera I.) pag. 98. ubi ritum S. Euchariæ in Ecclesiis Christianorum celebratæ describens, panem & poculum vini aqua mixti offerri, & sacra hæc symbola precibus quibusdam à Sacerdote fufis consecrari dixerat, pravos Dæmones ad imitationem sanctissimæ hujus institutionis à Christo factæ, mysteria aliqua suis tradidisse animadvertit his verbis: ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἑκ Μίσθρας μυστηρίοις παρέδωκεν γίνεσθαι, μιμησάμενοι οἱ πάντες δαίμονες: ὅτι γὰρ ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος πίθεται ἐν ταῖς ἑκ μυστηρίων τελειταῖς μετ' ἐπιλόγων πᾶν, ἢ ἐπιστάδω, ἢ μαδῆν δυνάδω. Quod & in mysteriis Mistræ fieri docuerunt per imitationem pravi Dæmones. Quod namque panis & poculum aquæ in sacrificiis

ejus, qui initiatur, ponatur, verbis quibusdam additis, aut scitis, aut cognoscere potestis. Atque hanc panis & poculi oblationem *Mithræ*, in est, Soli factam, Justinus in Dialogo cum Tryphone locis supra p. 161. citatis respexit. Verum & alterius Christianæ religionis Sacramenti, Baptismi nempe, æmulam lotionem eorum qui *Mithræ* sacris initiabantur, aliaque plura ejusmodi observata memorat Tertullianus Lib. de Præscriptionibus adversus hæreticos c. 40. *Diabolus ipsas quoque res Divinorum Sacramentorum in idolorum mysteriis æmulatur. Tinguunt & ipse quosdam, inique credentes & fideles suos: expiationem delictorum & lavacro repromittit, & sic adhuc initiat Mithræ; signat illic in frontibus milites suos, celebrat & panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, & sub gladio redimit coronam. Quid? quod & summum Pontificem in nuptiis habet. Habet & virgines, habet & concubinas.* Vide Pamelium & de la Cerda in Comment. ad hunc Tertulliani locum, ubi plura de *Mithræ* ejusque religione reperies. Neque solum *Mithræ*, sed & *Isidis* sacris per lavacrum initiatos esse Gentiles, idem Tertullianus testatur Lib. de Baptismo cap. 5. Imo, ut Augustinus Lib. VI. de Baptismo contra Donatistas scribit: *In multis idolorum sacrilegis sacris baptizati homines perhibentur.* Alia adhuc ratione Sacramentum Baptismi Dæmones imitatos esse, dum fecerunt, ut sacris operaturi se primum lavarent, notavit Justinus Martyr Apolog. I. ad Antoninum Pium pag. 94. seq. ita scribens: *Καὶ τὸ λεγόν δι τῶτο ἀκροατὴς οἱ Δαίμονες ἄλλοι. ὁ Προφῆτης κεραιωγμῶν, ἐνέχοντες ἔρωτιζεν ἐαυτὸς τὰς εἰς τὰ ἱερὰ αὐτῶν ἐπιβαίνοντα, καὶ προσέειπεν αὐτοῖς μωδὸς καὶ λατρεῖς καὶ αἰῶνους ἀποτελέσει. Porro & lavacrum hoc cum audissent Dæmones per Prophetas prædictum, fecerunt ut ingressuri in delubra eorum, & accessuri ad illos, atque libationibus & adipis nidoribus offerendis operaturi, seipsos aquæ asperfusionem lustrarent, &c. Vide ibi plura. Nolum autem Lectorem mirari, quod aliam Sacramenti Eucharistiæ imitationem in mysteriis *Dionysii* live *Bacchi*, quam Justinus in Dialogo cum Tryphone Judæo memorare videtur, omiserim. Equidem legimus ibi pag. 295. edit. Paris. de Ethnicis: *Ὅταν Διονύσιον μὴ υἱὸν τοῦ Διὸς — ὁρατὸν ἀμπίλῃ θηλασθῆναι, καὶ ἄλλοι ἀπαρχίζονται καὶ ἀποδιδόντα ἀναστῆναι, εἰς ἑρῶν τε ἀνακληθῆναι ἱερῶσι, & εἶναι ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτῶν ἐκτελέσειν, ἐπὶ τῶν προλελυγμένων κατὰ Μωαῖος ἀναγραφῶν Ιακώβου τοῦ Πατριάρχου Προφῆταιας μαρτυροῦν αὐτὸν τοῦτο; Quando Bacchum Jovis filium — vitis reperiorem fuisse, atque dilaniatum mortuumque resurrexisse, & in calum adscendisse scribunt, ac vinum in mysteriis ejus proferunt; ammon quam antea recitavimus à Mose descriptam Patriarchæ Jacobi prædictionem imitatum eum esse cogitem? Ac ita quoque hæc excusa sunt in editione Comeliniana. Quæ ubi quis sola legerit, vix dubitabit, Justinum inter alia poculum Eucharisticum respexisse, quasi istud Diabolus in sacrificiis *Bacchi* fuerit imitatus, præsertim cum vini quoque mentio fiat in iis, quæ citaverat præcedenti pag. 271. verbis Jacobi Gen. XLIX. *Ligans ad viem pullum suum, & ad claviculos pullum asinæ. Lavabit in vino stulam suam, &c.* At tam Rob. Stephanus quam Sylburgius in Notis bene monent, *οἶνον* *Asinam* quoque legi; hancque genuinam esse lectionem probo ex loco per omnia parallelo, Apol. scilicet**

cet I. ad Antoninum Pium pagina 89. ubi S. Martyr post eandem Jacobi prophetiam allegatam subjungit: Τῶτων δὲ Προφητικῶν λόγων ἀκούσαντες οἱ Δαίμονες, Διόνυσον μὲν ἔφασαν γαργήναν ὑπὸν τοῦ Διὸς, ὁρῶντι δὲ ἡχοῖα ἀμαρτίαι παρὰδύκασιν, καὶ ὅτι ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτῷ ἀναγεγέφυται, καὶ ἀναπαύσασθαι αὐτὸν ἀνελλυθέντα εἰς ἕρπον ἰδιδάξαν. His verbis Prophetiis auditis, Demones Dionysium Jovis filium esse dixerunt, inventoremque vitis prodiderunt, & asinum in sacris ejus mysteriis adscripserunt, & dilanatum eum ascendisse in celum docuerunt. Ex his duobus locis alter certe in mundo cubat, ac proinde vel in hoc οἶνον, vel in altero οἶνον reponere debemus. Ast hunc non admittere οἶνον, sed οἶνον recte legi, non modo vox ἀναγεγέφυται, (quæ posteriori bene convenit, non priori) ostendit, sed & sequentia ibidem plane demonstrant, ubi Justinus ait: Καὶ ἐπεὶ — τὸ δὲ πῶλος οἶνος, καὶ τὸ οἶνος πῶλον, ἔστι πῶλος, σημαίνειν ἰδιώτης, μὴ ἐπιστήμων, εἴτε οἶνος πῶλον ἔσται σύμβολον τῆς παρὰσίας αὐτῷ, εἴτε ἔστι — τὸ Βιλλεροφόντιον καὶ αὐτὸν ἐφ' ἑκπῶ Πηγάστου, ἔργον ἔφασαν ἀνελλυθέντα. Et quia pulli nomen (quo Moses loco citato usus est) & asini & equi pullum denotare poterat, nescientes asinine an equi pullum ducens sit symbolum adventus ejus futurum, — Bellerophonem quoque ipsum in equo Pegaso celum conscendisse aiunt. Unde sequitur in altero loco, Dialogo scilicet cum Tryphone Judæo, οἶνον Ἀσινον legendum esse. Evenim id animal, ut Plinius Lib. XXIV. Hist. Natur. cap. 1. scribit, Libero patri assignatur, id est, Baccho, de quo loquitur Justinus. Quod Scriba ignorasse, indeque οἶνον reposuisse videtur, quia paulo ante Dionysius iste vitis inventor dicitur, & verba Jacobi Patriarchæ de lotionem in vino allegantur: quamvis & in his asini diserta facta sit mentio, ad quem Justinum respexisse nullum amplius dubium esse potest. Majorem autem ignorantiam sapit commutatio vini cum asino in Suidæ Lexico: χαλὺς εἶδος οἶνος, Chalis Asini genus; cum ex aliis Lexicis antiquioribus & recentioribus notum sit, esse εἶδος οἶνος, Speciem vini. Id quod paulo præcedentia quoque editorem docere, aut in memoriam ei revocare potuissent: ubi χαλίκρητος πότος (ut recte reposuit pro τόπος) dicitur, potus aqua non temperatus, vinum purum ac merum.

Pag. 167. lin. 17. IN NOTIS &c. Eusebius Lib. IV. Hist. Eccles. cap. 11. hæc Justini Martyris de Marcione verba citat: Μαρκίωνα δὲ πᾶσι Ποταμῶν, δὲ καὶ νῦν ἐν ἐστὶ διδασκῶν τὰς πόλεις, ἔδει πᾶσι εἶναι νομίζαν μείζων τῆς δημιουργίας Θεὸν δὲ ἔστι πᾶν ἡνθρώπων ἀλλὰ τὸ δὲ Δαίμονων συλλαβίως, πολλὰς πίπτει βλάβης λέγει, καὶ ἀρτίως τὸ ποιητὴν τῷδε τῷ πατρὶ πατέρα εἶναι τῷ Χριστῷ, ἄλλαν δὲ πᾶσι ὡς ὁ Θεὸς μείζονα παρὰ τῶτον ὁμολογεῖν πεποιθήνα. Καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τῶτων ὁρμημένοι, ὡς ἔφαμεν, Χριστιανοὶ καλεῖνται. ὃν ἱερόπον ἔστι καὶ ἡνῶν ὄντων δογματῶν τοῖς φιλοσόφοις τὸ ἐπιτελέμενον ὄνομα τῆς φιλοσοφίας καὶ ὄνομα ἐστὶ. Marcionem quendam Ponticum novitum, qui etiamnum superest, docetque discipulos suos, alium quendam credere Deum, mundi hujus conditore majorem: qui quidem Demonum adjutus auxilio plurimos mortalium per universum orbem induxit, ut impie loquerentur, & negarent, universi opificem esse patrem Christi: alium vero quendam longe illo præstantiorem mundum fecisse confiterentur. Omnes tamen eorum sectatores Christiani, ut

diximus, appellantur: eodem modo quo Philosophis, tamenſe diuerſe ſint ſententiæ commune nihilominus ex Philoſophia nomen eſt indiſtinctum. Addit Eusebius Juſtinum his ſubjunxiſſe ſequentia: ἐν δὲ ἡμῖν ἡ συνωνυμία καὶ πασῶν τῶν θεολογικῶν αἰρέσεων ἢ εἰ βέλτερον ἐντυχῆιν, δώσωμεν. Eſt etiam liber à nobis aduerſus omnes quæ exſtiterunt hæreſes compoſitus: quem ſi legere placeat, dabimus. Ita quoque hæc leguntur apud Nicephorum Lib. IV. Hiſtor. Eccleſ. cap. 6. niſi quod in priori loco μείζονα ἢ δημιουργῶ Θεῷ pro θεῷ male excuderint. Allegat vero Nicephorus ea tanquam ex libro Juſtini Martyris contra Marcionem, deceptus iſtis Eusebii, quæ citationi Juſtini præmiſit, verbis: Μάλιστα δὲ ἡμεῖς ἐν τῷ βιβλίῳ, ἐν φιλοσοφικῶν χημάτων περὶ τοῦ Θεοῦ λόγον, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων ὅς δὲ καὶ γεγράφαι καὶ Μαρκίωνος σύγγραμμα, μνημονεύει ὡς καὶ ὁ συνιστάς τῶν κατὰ γενεολογικῶν τῶν βιβλίων πειρώμενος. Θεοὶ δὲ ἕτεροι. Eadem tempeſtate præ cæteris florebat Juſtinus, ſub habitu Philoſophi verbum Dei prædicans, & ſcriptis voluminibus pro fide noſtra pugnans. Qui librum contra Marcionem ſcripſit, eumque adhuc ſuperſtitem fuiſſe, dum ſcripta componeret, teſtatur. Ita enim ait: Marcionem, &c. ut ſupra. Quæ quidem fateor ſic intelligi poſſe, quaſi ſequentia ex memorato Juſtini libro contra Marcionem adduxiſſet; attamen ita quoque explicari poſſunt, imo debent, quod Juſtinus, qui Marcionem peculiari Tractatu refutaverat, in altero iſtorum librorum, quibus eum pro Chriſtiana religione coram Imperatore pugnaſſe dixerat, de Marcione tunc adhuc ſuperſtite ſcripſerit. Habentur enim ea in Apolog. II. (I.) pag. 70. edit. Pariſ. ex quo loco etiam Eusebium atque Nicephorum emendandum, ac ita legendum eſſe patet: ἄλλοι δὲ πᾶσι, ὡς ὅταν μείζονα, τὰ μείζονα παρὰ τῶν ομολογῶν πεποιθέναι. Alium autem quendam, ut maiorem, maiora quam hunc (Creatorem) feciſſe conſueantur, Patrem ſcilicet Chriſti, qui per hunc genus humanum reſtauravit. Vide de his & iſtis vocibus Πατέρα εἶναι καὶ Χεῖρ, aliiſque, Valeſii animadverſiones ad hunc locum & Sylburgii notas ad Juſtinum: ſupra autem pag. 167. pro Juſtini Apologiam ex Eusebio, lege ex Juſtini Apologia Eusebium.

Pag. 170. lin. 6. IN NOTIS. Pollicitus ibi ſum, alterum Anaſtaſii locum, ubi Juſtini Martyris Commentarium in Hexaëmeron allegavit, me hic in Notis exhibiturum. En igitur habes, benevole Lector, promiſſa Anaſtaſii ſive potius Juſtini verba, quæ non in illius Lib. VI. (ut Halloixius falſo citavit) ſed VII. in Hexaëmeron leguntur, Græce ex MS. Codice 139. Bibliothecæ Collegii Novi deſcripta, ad-juncta Latina verſione ex Appendice ad Bibliothecam Patrum edit. Pariſ. 1579. col. 1464. in ultimis verbis emendata.

Unde etiam Divinus in omnibus Ambroſius & Juſtinus Martyr à Deo inspiratus in ſuis ad Hexaëmeron Commentariis ea perſequentes, quæ dicta

Ὅθεν καὶ ὁ κατὰ πάντα θεὸς Ἀμείβεσθαι, καὶ ἰστύναι ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐν τοῖς εἰς τὴν Εξάντησιν αὐτοῦ ὑπομνήμασι τὰ περὶ
 279.

παράδεισου διζήοντες, μὴ τὸ εἰ-
πεῖν ὡς αἰσθητῶν δένδρων καὶ ὑδά-
των, καὶ καρπῶν, καὶ γηγενῶν ὡς
δείσου, παράγαγον ἐν μέσῳ τὰ παρ-
κείμενα τῷ θεῷ Ιεζεκιήλ ὡς παρ-
δείσου ἑραρίαι ἔρηματα· καὶ πολλὰ
ἐξέτασιν καὶ θεωρίαν λεπτὰ ἐν αὐ-
τοῖς διεξελθόντες, ἐπήγαγον λέγον-
τες, ὡς αἰσθόν τε καὶ θεωροῦντες
τὸ φάσκειν, ἢ τὸ ὅπως εἰς ἐννοίαν
λαβεῖν, τίς μακαρίαν τε καὶ παρ-
κυστήριον τοῦ Θεοῦ λόγος θεότης,
οὐ τῷ δικαίῳ ληστῇ, εἰς ἑδυσὸν τε
καὶ ὑλικὸν παράδεισον εἰσελθεῖν. Καὶ
τίς ἀξιῶ μισθὸς τῷ σέπῳ ἐκείνῳ καὶ
θεοπεπίστῳ ὁμολογίας, ἑοικῶν καὶ ὁ-
πωικῶν καὶ σαφυλῶν, καὶ σῦκων ἐ-
φθαρμένων βρώσιν ὡς μισθὸν ἀντα-
ποδῆναι τῷ ληστῇ; τίς δὲ πάλιν, φα-
σὶν, ἔχων θεότρονον, λέξει, ἐν
σικυνηάτοις σπαπάνη καὶ πελέκει χει-
μαζομένους, εἰς πῖπσιν τῷ ἑρανοδρό-
μον Παῦλον μετενεχθῆναι· καὶ ἄλλοι
ἔτε ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτε πείτῳ ἑ-
ραρίῳ, ἀξέτητα ἔρηματα εὖρε, ταῦτα
ἐν ὑδροχόῳ ἀεὶ ῥη γενεᾷ μυσταγωγη-
θῆναι ἐξ ἀχράντου καὶ θεῷ σώματος
Χριστοῦ.

sunt de Paradiso, postquam dixe-
runt de sensibilibus arboribus,
& aquis, & fructibus, & para-
diso a terra genito; in medium
adduxerunt proposita Divini E-
zechielis verba de Paradiso cœ-
lesti, eaque persecuti, magnam
& subtilem de iis examinatio-
nem & contemplationem sub-
junxerunt, dicentes, quod sit
turpissimum & Deo invisum
dicere, aut omnino cogitare,
beatam & adorandam Dei ver-
bi Divinitatem cum justo la-
trone ingredi in fluxum & ma-
terialem Paradisum. Et quæ-
nam est digna merces illius ve-
nerandæ & quæ Deum decet,
confessionis, malorum punico-
rum, pyrorum, uvarum & fi-
cium esum, tanquam mercedem
reddere latroni? Quis autem
rursus, inquit, mentem ha-
bens Divina sapientem, dixerit
in cucumeraria, ubi ligone ac
securi vexantur homines, in
cœlos cursum dirigentem ad vo-
latus traductum esse Paulum?
& quæ neque in secundo, neque
in tertio cœlo invenit ineffabi-
lia, ea in terreno agro aquis ir-
rigato mystice esse enunciata à
puro & divino ore Christi.

Hinc & præcedenti col. 1461. Justinum inter illos numerat, qui dicta
de Paradiso spiritualiter sunt interpretati, ita scribens: *Veteres ergo Ec-
clesiarum interpretes, Philo, inquam, Philosophus & tempore equalis Apostolis, &
celebris Papias, & Joannis Evangelistæ discipulus Hierapolitanus, & Irenæus
Lugdunensis, & Justinus Martyr & Philosophus, & Pantænus Alexan-
drinus, & Clemens Stromateus, & eorum assæclæ spiritualiter sunt contemplati
de Christi Ecclesia ea, quæ scripta sunt de Paradiso. Ex quibus sunt duo in
rebus omnibus doctissimi Cappadoces Gregorii, qui omnes quibusdam de causis
dicebant esse etiam aliquem Paradisum spiritualem. Cæterum ut obiter
id moneam, ex hoc & pluribus, ubi Patres allegat, locis, aliisque in-
diciis*

diciis colligitur, Auctorem horum librorum fuisse Anastasium Patriarcham Antiochenum, Seniore vulgo dictum, qui Seculo VI. vixit, siquidem nullum ætate ista posteriorem Scriptorem allegat. Colligitur etiam ex eo ætas Olympiodori Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconi, aliquot scriptis clari, cujus ætas hactenus inter eruditos dubia fuit & controversa, uti Doctissimus D. Cavius notat Part. I. Historiæ Literariæ de Olympiodoro scribens: *De ejus ætate laborant eruditi, his illum Seculo V. aliis IX. aliis XI. collocantibus. Nos enim hoc loco deponimus ad annum 990. donec exsurgat qui certiora doceat. Docet vero certiora Anastasius, Olympiodorum sub finem libri VI. allegans his verbis, quæ iterum Græca ex dicto Manuscripto Codice, addita Latina versione, exhibeo:* Μη δαυμάσης, φησὶν ὁ αὐτὸς πολὺς τὰ θεῖα Ολυμπιόδωρος, εἰ τὴν πραγμάτων ἀσφαλιστικὴν καὶ ἀσφαλιστικὴν, διοικητικὴν τέχνην καὶ τὰς λόγους ἐκ Θεοῦ ἐδιδάχθαι, ἀνιγναιωδῶς τε καὶ σιγητικῶς καὶ ἀπεκρύφως. Τὴν γὰρ ἐσημαίνειν ὅτι τὰ ὅρα τὸ πρὸς γινώσκον καὶ ζῶν καὶ ἡ ψυχὴ, τὴν μυστηρίων τὴν λαλῶν πρὸς τὴν ἀληθείαν τὸ ἀδελφόν, ὅπως μὴ μαθόντες οἱ ἱερεῖς πλὴν εἰς ἡμᾶς τὴν ἔσθλην μέλειαν ὑπὸ Θεοῦ ἡγουμένῳ ἐπιστηπῶν, αὐτῶν δὲ ἐγκυκλίαν, ἐμπέσωσι βίβλοι, καὶ μέλιστα προκειμένης ἡγουμένης, καὶ μεγίστη ἐστὶν ἐν τῇ Χριστῇ Εκκλησίᾳ βλάστησις καὶ ζημία ἡγούμεναι. Αναστέγει ὁ ποικίλος προφήτης Φιλόσοφος ὁ πλὴν Ἀλεξάνδριαν τοῖς λόγοις καὶ φαντασίαις, ὡς ἱερεῖς ἀφρονῶν, ὡς τὸ φάναι ἐν παντί τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐφθάρται γὰρ ἡμεῖς τὸν ἄνθρωπον. Ne mireris, inquit, ipse in rebus Divinis præclarus Olympiodorus, si rerum nominatarum (Tabernaculi & quæ in ipso erant) quas antea construebat (Moses) a Deo accepit rationes ænigmatice, obscure, & arcane. Hoc enim significabant quæ erant in monte tenebra caligo & procella: nempe non esse manifesta mysteria, quæ dicebantur & figurabantur, ne si rescivissent Judei nostram, nempe Genium, visitationem, sui autem desertionem, librum legis comburerent, & maxime propostæ Genesis, & hinc maximum damnum & detrimentum acciperet Ecclesia Christi. Cæterum recusat sæpe prædictus Philosophus, qui Alexandriam suis illustravit libris (ut qui esset ejus Diaconus) dicere, quod in perfecta & absoluta immortalitate & ab interitu remotione creatus sit homo. Ex quibus patet, Olympiodorum ante Anastasium Seculo forte V. vel VI. post Christum natum Alexandriæ floruisse. Alias plures observationes ac egregias præcipue circa mundi creationem meditationes suppeditant XII. isti Anastasii Tractatus in Hexæmeron; quorum nullus Græca, qua scriptus est, lingua hactenus lucem vidit, excepto ultimo, quem ante tredecim annos erudito orbi communicavit doctissimus ac sacræ præsertim historiæ peritissimus Dn. D. Petrus Allixius. Priores XI. vero jam maximam partem ex MS. Novi Collegii Codice descriptos habeo, eos una cum duodecimo olim editurus, si Deus ulteriorem vitam & edendi opportunitatem concesserit.

Pag. 177. lin. 25. Τὴν δὲ ἀληθείαν ἱερουργεῖν ἐδίδει] Eadem verba Justinus alio loco supra pag. 175. citato habet.

Pag. 178. lin. 33. Ἀνθρώπος μὴ ἔσται τὸ σαρκεὶς ἀνίσταται] In nulla re tam vehementer, tam pertinaciter, tam obnixè & consentiose contradicunt fidei Christianæ, sicut de carnis resurrectione, ait Augustinus in Psalm. 88. Ethnicos potissimum

potissimum respiciens. Sed Justinus non solum illos, sed & hæreticos hoc tractatu refutavit, οὐ γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι περὶ αὐτῶν ἀνάστασις, ἀλλὰ ὅτι τῶν ἀποθνήσκον, τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἀναλαμβάνουσιν εἰς τὸ ἔρμην. Qui etiam dicunt, non esse mortuorum resurrectionem, verum simul atque moriuntur, animas ipsorum in cælum recipi, uti B. Martyr in Dialogo cum Tryphone loquitur pag. 307. Marcionitas indigitans, siquidem de iisdem ibi docet, quod Deum Abrahami Isaaci & Jacobi blasphemant.

Pag. 179. lin. 25. οὐ λέγουσι ὅτι αὐτοὶ τὸ Ἰησοῦν πνεῦμα πῦρ μόνον παρέμεινεν ἐν σαρκὶ &c.] Idem observavit Tertullianus, librum de Carne Christi his inchoans verbis: Qui fidem resurrectionis ante istos Sadducæorum propinquos sine controversa moratam student inquietare, ut eam spem negent etiam ad carnem pervinere, merito quoque carnem Christi questionibus distrahunt, aut nullam omnino, aut quoquo modo aliam præter humanam: ne si humanam constituerit fuisse, præjudicium sit adversus illos, eam resurgere omni modo, quæ in Christum resurrexit. Et Lib. de Resurrectione carnis cap. 2. In ipsa prius carne ejus (Christi) erraverunt, aut nullius veritatis contendentes eam secundum Marcionem & Basilidem, aut propriæ qualitatibus, secundum hæreses Valeriani & Apellem. Atque ita sequitur, ut salutem ejus substantiæ excludant, cujus Christum confutem negant, certi illam summo præjudicio resurrectionis instructam, si jam in Christo resurrexit caro. Sic error errorem gignit, ac dato uno absurdo sequuntur plura.

Pag. 180. lin. 9. ὅτι ἀνεγκύριον] Tres ad hanc paginam do animadversiones, duas de duobus extremis, mediam de medio, in quo consistit veritas & virtus. Ad alterum extremum jam S. Apostolorum ævo declinarunt hæretici, qui conjugii & membrorum ad id comparatorum usum necessariam esse prædicarunt, effræni libidini & fornicationi fenestram hac doctrina aperientes. Quippe externæ rerum circumstantiæ sæpius haud permittunt conjugium inire, in isto etiam ætatis flore, quo natura ad id maxime proclivis fertur: unde si viris vel mulieribus misceri æque est necessarium ac edere, bibere, dormire, &c. excusari, saltem non grandis criminis accusari debent, qui fornicationi se dedunt. Atque ista erat impura doctrina & intana libido Nicolaitarum, quos ideo ipse Servator de cælo reprehendit Apocalyp. II. & quos graviter redarguit Epiphanius hæres. XXV. §. 6. ita scribens: *Istud quod à Domino dictum est, quomodo te, Nicolae, auctore perficimus? Esse quosdam Eunuchos, qui ab hominibus castrati sunt; & alios esse, qui tales à naturæ proderint: alios demique, qui se propter Regnum cælestis castraverint. (Matth. XIX. 12.) Quod si nonnulli cælestis Regni gratia Eunuchi sunt, cur te ipsum tuosque discipulos libidine ac sædissima voluptate decipis, & veritatem Dei per injustitiam detines ac docendo depravas? Istud tandem quo pacto apud Te observatur, (1 Corinth. VII. 25.) De virginibus præceptum non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus, ita bonum esse? Ac rursum: (vers. 34.) Virgo sollicita est de iis, quæ sunt Domini, quomodo placeat Domino, ut sancta sit corpore & Spiritui &c. Istud enim Apostoli consilium, & Servatoris incitamentum: Qui potest capere, capiat, frustra est, si nemo capere possit, sed omnes ad conjugium*

jugii copulam naturali necessitate sint adstricti. Hoc itaque assertum Catholica Ecclesia semper respuit, & ob id non modo Nicolaum, sed & Epiphanem in hæreticorum Catalogum retulit. Quippe hic quoque supra pag. 63. stolide asserbat: adeo vehementem masculis cupiditatem ad propagationem generis fuisse insitam, quam nec lex, nec mos, nec aliud quippiam possit abolere; quod Dei istud sit decretum. Contrarium hic docet Justinus, aitque ne quidem in hac vita, multo minus autem in futura, conjugii & membrorum genitalium usum esse necessarium, id quod exemplis utriusque sexus perpetuam colentis virginitatem clare evincit, de quibus jam dicendum.

Ibid. lin. 20. & 23. Παρθενεύουσι — παρθενεύουσιν.] Idem scribit Justinus Apolog. I. ad Antoninum Pium pag. 62. Πολλοὶ τῶν καὶ πολλὰ ἐξηγουμένων καὶ ἐδιδρακτομένων, οἱ ἐκ παιδῶν ἐμμελητοῦσθαι τῷ Χριστῷ, ἁφρογοὶ Ἀλγερῶν καὶ ὀρχομαὶ καὶ πᾶν ἡνίκά ἐκ τῶν πνεύματι δεικνύται. Permulti sexus utriusque sunt sexaginta & septuaginta annos nati, qui a pueris disciplina Christi imbui, incorrupti perdurant. Et gloriatur me per omne genus hominum tales commonstrare posse. Ac rursum pag. 71. nomine Christianorum ait: ὅτι ἐκ τῶν παρθένων, οἱ μὴ ἐν τῷ πνεύματι ἀνατεροφῇ, ἢ παρὰ τὴν φύσιν, τίλους ἐκ τῶν παρθένων. Matrimonium non contrahimus, nisi liberorum educandorum gratia: vel conjugium detestantes perpetuo nos continemus. Similiter Athenagoras in Legatione pro Christianis: ὁποῦς ἐστὶν αὐτῶν πολλοὶ καὶ παρ' ἡμῶν, ὁ ἀνδρῶν ὁ γυναικῶν ἡλικίας ἡλικίας ἀγαθῆς, ἐλπίδι τῷ μετὰ τὸν οὐρανὸν τῷ Θεῷ. Invenias multos ex nostris in utroque sexu, qui in calibatu consenscant: quod in hoc statu Deo conjunctiores se futuros sperent. Ita & alii Patres passim de coelibe Christianorum vita ac virginitate incorrupta gloriantur. Nam, ut S. Martyr Cyprianus Lib. de disciplina & habitu virginum egregie scribit: Flos est ille Ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integram atque incorruptam, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi. Unde sub finem hujus Tractatus Virgines ad servandum sollicitè sacrum hoc diadema pie adhortatur his verbis: Virgines, servate quod esse cepistis; servate, quod eritis. Magna vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum castitatis — Quod futuri sumus, jam Vos esse cepistis: vos resurrectionis gloriam in isto seculo jam tenetis: per seculum sine seculi contagione transitis. Cum castæ perseveratis & Virgines, Angelis Dei estis æquales. Verbis itaque alterius Martyris S. Ignatii ad Polycarpum scribentis concludo: Εἰ τις δυνάται ἐν ἀγνείᾳ μένειν, εἰς πλεονεξίαν καὶ σωτηρίαν, καὶ ἀκαταρξίαν μένειν. Si quis potest in castitate manere in honorem carnis Domini, citra vanam gloriationem ita maneat.

Ibid. lin. 26. ἀνομον γάμον.] Sicut ἀνομος ubi de personis usurpatur, modo significat hominem iniquum, qui contra statuta peccat, & ut Apuleii Lib. IX. phrasi utar, legibus suspendium mandat; modo eum, qui lege caret ut 1 Corinth. IX. 21. ubi Theodoretus ait de Apostolo: Ἀνόμος λέγει τὸν ἐξ ἁποστατομένων τῶ νόμου. Sine lege eos vocat, qui extra legem Moysi ejusque notitiam vitam ducebant: ita & duplicem hanc significationem

ficationem vox ista obtinere videtur, ubi de rebus dicitur, ut scilicet denotet vel facta legi opposita & prohibita, vel talia de quibus nulla data est lex, id est, indifferentia, ut vulgo dicuntur. In posteriori significatione procul dubio conjugium ἀνους vocavit Justinus Martyr: priorem enim excludit locus ante citatus, ubi Christianos connubia ob educationem liberorum contraxisse testatur. Ex his tamen aliisque ejusmodi loquendi formulis male intellectis occasionem forte erroris sui cepit Justinus discipulus Tatianus, γάμον τε φθαρὸν καὶ πορνείαν παρο-
πλήσιος Μαρκίωνος & Σατορνίνου ἀναγερσάμενος· nuptias corruptelas & fornicationes similiter ut Marcion & Saturninus dicens, teste Irenæo Lib. I. cap. 31. Sed de hac hæresi alibi plura.

Pag. 182. lin. 28. πάντα δυνατὸν, &c.] Ad omnipotentiam Dei confugit quoque Justinus noster Apol. II. (revera I.) p. 65. ita scribens: Τὰ νεκρῶμα καὶ εἰς γῆν βαλλόμενα πάλιν ἀνιστήσονται ἰαντῶν ἀνέμοιο πνεύματι, ἀδυνάτω μὲν ἐν αἰῶνι Θεῷ λέγοντες. Emortua & in terram conjecta nostra ipsorum corpora postliminio recepturos esse speramus, nihil plane Deo impossibile esse dicentes. Caterum quod Justinus monet, Homerum addidisse καὶ ἴδιον, & facile; id sane ostendit, eum vitioso Homeri Codice usum esse. Quippe sequitur in Homero Εὐμένειός μιν.

Pag. 183. l. 10. Τὴν ἀρχὴν πλάσσει ἄνθρωπον] Argumentum à creatione hominum ad probandam resurrectionem adducit quoque S. Martyr in Apologia I. ad Antoninum Pium pag. 58. ἐν τῷ ποτὶ πλὴν ἀρχῇ οὐκ ὄντος ἐπαίησεν, ὃ αὐτὸν ἡγάγετο τρόπον ἄλλο τὸ ἐλθεῖν τοὺς αἰετούμενους πρὸ αὐτοῦ ἀρσένου, & ἀφθαρσίας καὶ σπουδαίας καὶ ἀξιοφάνειας. Quomodo nos ab initio, cum non essemus, creavit: eodem modo putamus illum placita ejus suæ arbitrio amplexos, immortalitate atque consuetudine sua donaturum esse. Lege Irenæum lib. V. c. 3.

Pag. 183. lin. 16. ἐξ ἐλαχίστης ραπίδος ὄντος ἡλικύτην πλάσσεται [ζῶν.] Easdem voces idemque argumentum reperias Apol. II. pag. 65. quem locum, quia plane egregius est, sed una alteraque indiget emendatione, adscribere placet: Καὶ καὶ ἐκείνην π (quæ vox ob similitudinem ultimæ in præcedenti verbo syllabæ à Scribis vel Editoribus omissa est) ἀπιστέρον ἂν ῥαῖον δόξα, ἢ εἰ ἐν αἰῶνι μὴ ἐσθέρηται, καὶ ἡς ἐλεγε, ὅτι μικρὸς πρὸς ραπίδος τὸ ἄνθρωπος ἀπὸ ῥαπίδος, δυνατὸν ὅτι καὶ πῦρ & οὐρανὸς εἰρηνοποιήσονται, οἷα ὁρῶμεν, ἡνίοχ. Εἰ γὰρ νῦν ἐφ' ἀποθέσεως λεγόμενον εἰ ἡς ὁμῶν μὴ εἰσι τοῖς τοῖς, μὴδὲ τοῖς τῶν (ὅτι τοῖς τῶν legere mavult Perionius) ἐλεγε τὸ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου δεικνύς, καὶ εἰς γὰρ γὰρ πλὴν, ὅτι τῶν οἷον τὸ ἡνίοχ ἀφαισίουμεν, πρὶν ἰδεῖν ἡνίοχον, ἐπιστεύετε; οὐκ ἂν τις πολυμήσειεν ἀντιπῆν. Τὸν αὐτὸν ἐν τῷ ποτὶ πλὴν ἀρχῇ οὐκ ἂν ἐπιστεύετε οὐκ ὅτι μικρὸς ραπίδος δυνατὸν τοῖς τοῖς ἡνίοχ, & ὁρᾷτε γινόμενος. ὃ αὐτὸν τρόπον λογισαῖτε, ὅτι ἀφελυθέντι (f. ἀφελυθέντι) & δίκην ἀπὸ ῥαπίδος εἰς γῆν ἀφελυθέντι ἀνθρώπου σώματος καὶ καρὸν ἀφαισίουσιν Θεὸς ἀναστῆναι, καὶ ἀφθαρσίαν ἐνδύσασθαι οὐκ ἀδυνάτω. Et rem ipsam secum consideranti quid incredibilius videatur, quam si in corpore nondum essemus, atque aliquis diceret, ex parva quæpiam humani seminis gutta fieri posse, ut ossa, nervi, & carnes ad eam, quam videmus, conformata effigiem existant? Sit hoc namque per suppositionem dictum. Si quis vobis, cum nondum tales

existeretis, neque ex talibus orti essetis, semen humanum & imaginem (humanam) pictam ostendens, asseveraret ex tali tale fieri posse, num priusquam id factum esset, crederetis? non equidem opinor quempiam contra hoc dicere ausurum esse. Per simili ergo modo, propterea quod nondum mortuum resurrexisse videritis, vos incredulitas resurrectionis tenet. Sed quomodo ab initio non credidissetis possibile esse, ut è tenui gutta tales existerent, & exstissem tamen videretis: eodem modo existimate impossibile non esse, ut abscondita atque seminum instar disiecta in terram corpora humana, tempore suo jussu Dei resurgant, & naturam incorruptibilem induant. Eadem similitudine contra adversarios fidei pugnavit Athenagoras Lib. de Resurrectione pag. 43.

Ad pag. 184. lin. 15. ὁ ἄ Πλάτων] Platonis & Epicuri sententias de Principiis rerum fusius exponit Justinus Martyr in Parænesi ad Græcos p. 5. 7. & 8. quæ loca indicasse sufficiat, quoniam hæc de principiis placita Philosophorum à proposito meo aliena sunt.

Ad pag. 187. l. 10. ἄπρην εἶναι] Eadem, qua Justinus hanc objectionem repellit, responsione usus quoque Athenagoras Lib. de Resurrectione Mortuorum ita scribens: Οὐ μὲν γὰρ ἐν αἰνῷ φαίνεται πρὸς ἂν, ὡς ἀνάγκη ἔργον πῶς Θεῷ, τὸ ἀγλῶν ἀναστήσει σῶμα, & συναρτασθήσεται. Εἰ γὰρ τὸ χεῖρον σὺν ἀνάγκῃ, τῷτ' ἐστὶ τὸ φθαρτὸν ποιῆσαι σῶμα, & πᾶσι τοῖς πολὺ μᾶλλον τὸ κρεῖττον σὺν ἀνάγκῃ, ὅπως ἐστὶν ἀφθαρτὸν & ἀπαθές. Porro neque illud dici potest, corpora resoluta in integrum restituere rem esse Deo indignam. Si enim quod deterius est, mortale scilicet & passibile corpus condere, Deo haud indignum fuit: multo minus indignum erit, immortale & passioni haud obnoxium producere. Egrege quoque hoc argumentum prosequitur Tertullianus Lib. de Resurr. carnis cap. 5. 6. & 7. quem omnino legi velim.

Pag. 188. lin. 31. Μὴ ἔν κεν εἰς αὐτὸν, &c.] Justinum hic imitatus est Irenæus ita scribens Lib. V. cap. 6. Neque plasmatio carnis ipsa secundum se homo, sed corpus hominis & pars hominis. Neque enim & anima ipsa secundum se homo, sed anima hominis & pars hominis. Neque spiritus homo: spiritus enim & non homo vocatur. Commixtio autem & unio horum omnium perfectum hominem efficit. Vide paulo post ad pag. 192.

Ad pag. 189. lin. 20. Ἀμφοτέρω ἐλάσαντο, &c.] Idem argumentum urget Tertullianus Lib. de Resurrectione carnis cap. 8. his verbis: Caro abluatur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut & anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur. Non possunt ergo separari in mercede, quas opera conjungit. Nam & sacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, jejunia, & seras, & aridas escas, & appendices hujus officii sordes, caro de proprio suo incommodo instaurat. Virginitas quoque & viduitas, & modesta in occulto matrimonii dissimulatio, & una notitia ejus, de bonis carnis Deo adolentur. &c.

Ibid. lin. 26. Ψυχὴ ἐστὶ ἀφθάρτος, μίρον ἔσται Θεῷ] Eandem sententiam protulit Trypho, Justinum in Dialogo interrogans: ἢ καὶ ἡ ψυχὴ θεῖα καὶ ἀθάνατος ἐστὶ, καὶ αὐτὴ ἐν αἰνῷ ἔσται βασιλικὴ καὶ μίρον. Nam & ipsa anima Divina & immortalis est, & illius imperantis Memis particula. &c.

Et

Et S. Martyr : πᾶν γὰρ ἐν ᾧ. Omnino quidem res ita se habet, dixi. Explicant hæc Theologi, quando de creatione animæ & spiraculo Divino loquuntur.

Pag. 190 lin. 25. Τί καὶ ἐπετίμωσεν αὐτὸν.] Ita & Irenæus Lib. V. cap. 12. in fine: *Quam causam habebat, carnis membra curare, & restituere in pristinum characterem, si non habebant salvari, quæ ab illo curata fuerant? Si enim temporalis erat ab eo utilitas, nihil grande præstitit his, qui ab eo curati sunt, &c.* Confer. sequens cap. 13. ubi & argumentum ex resuscitatione Lazari aliorumque mortuorum petitum tanquam fortius curationi ægrorum jungit, perinde ut hic Justinus fecit, de quo mox.

Ibidem lin. 27. ἡ δὲ δειξὴ τῶν ἀνάστων.] Ita & Tertullianus Lib. de Resurr. carnis, postquam ex dictis Servatoris resurrectionem carnis probaverat, ex facto ipso, resuscitatione scilicet mortuorum tanquam futuræ resurrectionis præambula, argumentum deducit cap. 38. scribens: *Post dicta Domini, facta etiam ejus, quid sapere credamus de capulis, de sepulchris mortuos suscitantiis? Cui rei istud? Si ad simplicem ostensionem potestatis, aut ad præsentem gratiam redanimationis, non adeo magnam illi, denovo mortuos suscitare. Enimvero si ad fidem potius sequestrandam futuræ resurrectionis, ergo & illa corporalis præscribitur de documentis sui forma — Secundum nostram veri existimationem exempla illa mortuorum à Domino suscitatorum, commendabant quidem & carnis, & animæ resurrectionem, ne cui substantiæ negaretur hoc donum.*

Pag. 191. lin. 22. Αιελήφθη — εἰς τὸ ἔσχατον, ὡς λέγεται ἐν στερ.]. Addidit hæc de adscensione carnis in cœlos Justinus propter istos veritatis adversarios, de quibus Augustinus in Exposit. Psalm. 88. ait: *Quum ventum fuerit ad Resurrectionem carnis, non iurabant, sed apertissime contradicunt: & contradictio eorum talis est, ut dicant fieri non posse, ut caro ista terrena possit in cælum adscendere.*

Ibid. lin. 28. Διώκεται Θεὸς.] Respicit Justinus verba Christi Matth. XXII. v. 29. ubi ad Sadducæos ait: *Erratis nescientes Scripturas, & virtutem Dei.*

Pag. 192. lin. 2. Τὰ τελεῖα πάντων.] Irenæus similiter, postquam verba Pauli 1 Thessal. V. *Et integer vester spiritus, & anima, & corpus, sine querela in adventum Domini Jesu Christi servetur,* hæc sua addit: *Quam utique causam habebat, his tribus, id est, animæ, & corpori, & spiritui integram & perfectam perseverationem precari in adventu Domini, nisi reintegrationem & adunitionem trium, & unam & eandem ipsorum sciebat salutem?*

Ibidem lin. 18. Πλάττει.] Platonem pluresque alios Philosophos animarum immortalitatem credidisse certum est, & passim à viris eruditis probatum. Sed & corporis resurrectionem haud absurdam tam illi, quam Homero, visam fuisse probare conatur Justinus in Parænesi ad Græcos pag. 26. At verba prolixiora sunt, quam ut hic describantur.

Pag. 194. lin. 10. Allegata ibi verba Irenæi Græce à Damasceno in Parallelis citata sic se habent: ἡ σαρξ καὶ τὸ ἑαυτῷ βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν & διώκεται, κληρονομήσουσιν δὲ εἰς τὴν βασιλείαν & Θεὸς διώκεται.

Κληρονομή γὰρ ὁ ζῶν καὶ ἔτι πεπλευτηκός ἐστι. — Τί ἐν ἐστὶ τὸ ζῶν; τὸ πνεῦμα ἐστὶν. Τίνος δὲ καὶ ἐπαρχοντα ἔτι πεπλευτηκός; καὶ μέγα ἔστι ἀνθρώπου, καὶ φθιρόμενα ἐν τῇ γῇ ζῶντι. Ταῦτα ἵ κληρονομήται ὑπὸ τοῦ πνεύματος, μετὰ φθιρόμενα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ἐλευθέρου.

Pag. 202. lin. 13. IN NOTIS AD HANC PAGINAM. Eusebii verba, quæ me daturum promisi, hæc sunt in dicto MS. Codice Barocc.

Hæc divina virtute prædicebat Servator : hæc ipse factis ipsis fide digna & vera demonstravit. Iste enim piscator, piscator, inquam, Syrus, vice piscium venationis, quot hominum millia ineffabilium sermonum retibus Divina virtute contextis ceperit, numero comprehendi haud potest. Videas ex obscuris clara elucescere. Quæ enim longum illud vitæ prioris ævum ante Servatoris apparitionem haud protulit, quæ nec legislator Hebræorum Moses, nec qui post Mosen exstiterunt Prophetæ multum per omnem, quæ apparitionem ejus antecessit, noctem laborantes perficere minime valuerunt : hæc Galilæus iste, pauper, lingua barbarus, ipse ille Petrus ad effectum perduxit. Hæc autem tunc à Petro completa esse argumento sunt Ecclesiæ hucusque illustres, longe pluribus, quam illæ tunc scaphæ, rationalibus piscibus refertæ. Qualis est illa Cæsareæ in Palæstina, qualis etiam illa Antiochiæ in Syria, qualis & in ipsa Romanorum urbe fundata Ecclesia. Has enim, quæque illis adjacent Ecclesias ipse Petrus constituisse memoratur. Illam autem Alexandriæ in Ægypto iterum ille, uno

Ταῦτα θεῖκῃ δυνάμει προσηγορεύσεν ὁ σωτὴρ ταῦτα τοῖς ἔργοις πιστὰ καὶ ἀληθῆ ἀπέδειξεν ὁ αὐτός. Ο γὰρ ἀμφιβολοῦς ἔκρινεν, ὁ ἀλειπτὸς ὁ Σῦρος, ἀντὶ τοῦ ἵχθυον θήρας, ὅσους ἀνθρώπων ἐσαγλίενυσεν μυριάδας, λόγων ἀπεξέντων δικτύοις θεῖκῃ δυνάμει συμπλακῆσιν, ἐκ ἐστὶν ἀειθμῶν πεπλασθέντων. Οὐκ ἔστιν (f. ὁψ.) δι' ἀδελφῶν τὰ φαινόμενα. Α γὰρ ὁ μακρὸς αἰὼν τοῦ βίου πρὸς τὸ σωτήρος ὁπτανείας ἐκ ἡνέσκειν, ἀμήτε Μωσῆς ὁ τοῦ Εβραίων νομοθέτης, μήτε οἱ μὲν Μωσῆς Προφήτης, πολλὰ χαμόντες ἀπὸ πάσης νυκτός τ' πρὸς τὸ ὁπτανείας αὐτῷ καταπελάσσονται μὴ δεδιώμενοι, ταῦτα ὁ Γαλιλαῖος, ὁ πίνης, ὁ βάρεσας τὸ φωνῶν, αὐτὸς ἔκρινεν ὁ Πέτρος καταπελάσσο. Δείγμα ὅτι ὅτε ὁπτελεδέντων πρὸς Πέτρον, αἱ εἰς δεῦρον ἀγαλάμπεσαι Εκκλησίαι, πολὺ μάλλον ὅτε σαφῶν λογικῶν ἵχθυον πληθύουσαι οἷα ἡ καὶ Καισάρειαν τὴ Παλαιστίνης τυγχάνει, οἷα ἡ ἐπὶ Ἀντιόχειαν τὴ καὶ Συρίαν, οἷα ἡ ἐπὶ αὐτῆς Ρωμαίων πόλις. Τὰς δὲ γὰρ αὐτὶς ὁ Πέτρος τὰς Εκκλησίας, καὶ τὰς ἀπὸ αὐτῆς ἀπάσας συνησάμενας μνημονεύει καὶ τὰς ἐπὶ Αἰγύπτῳ κατ' ἐκτὸς τὴν Ἀλεξανδρίαν αὐτὸς πάλιν,

ἔ μὲν δὲ ἐαυτῷ, ἀλλ' ὃ Μάρκου ᾧ
μαθητευθέντος αὐτῷ κατεστήσατο·
αὐτὸς μὲν γὰρ ἀμφὶ τῇ Ἰταλίᾳ καὶ πάν-
τα ἀμφὶ ταύτης ἐστη ἐχολάζει. Τὸν
δὲ αὐτῷ φοιτητὴν Μάρκον, ᾧ κατ'
Αἴγυπτον διδάσκαλον καὶ σαγλυευτὴν
ἀποδείδειχεν. Ομοία δὲ ἂν εἴποι τις
τῷ Πέτρῳ ὅτι νῦν ἐπισήσας καὶ ὅτι
τῷ λοιπῶν τῷ Σωτῆρι ἡμῶν μαθη-
τῷ· ὅς ἐπαγγελία μὲν ποιεῖται ἀ-
λείψας ἀνθρώπων, ἐργῶν δὲ λόγον ἐδει-
ξεν. Εἰσέτι γὰρ καὶ νῦν ὁ αὐτὸς ἐνε-
ργεῖ καὶ ποιεῖ καὶ πανταχῶς γῆς παρὼν,
καὶ πᾶσι τῷ ἀνθρώπων οἰκουμενῶν τῷ
αὐτῷ λογικῶν ἰχθύων πληρῶν, ἐκ
παντὸς γένους λογικῶν ἰχθύων, βαρ-
βάρων τε καὶ ἑλληνῶν, ἀνασῶν τῷ
τῷ καλίας βουθῆ, καὶ τῷ τῷ ἀδείπῳ
σκότους τὰς τῷ ἀνθρώπων ψυχὰς,
ἀνέλκων τε αὐτὰς ὅτι τὸ φῶς τῷ ὑπ'
αὐτῷ φῶς ἀδδείσης ἐνδεὲς γνώσεως.
Οὕτω δὲ καὶ Ἰωάννῳ τῷ υἱὸν Ζεβεδαίου,
ὃν ὅτι τῷ ἀλείας ἀμὰ τῷ πατρὶ καὶ
τῷ ἀδελφῷ χαλάρηζοντας τὰ δίκτυα
θεασάμενος, τῷ αὐτῷ ἐξίωσε κλή-
σεώς τε καὶ ἐπαγγελίας· ἔ καὶ κατ'
ὅλης τῷ οἰκουμενῆς ἐκλάμπει τὸ ὄνομα,
καὶ ὁ λόγος τὰς τῷ ἀνθρώπων ψυχὰς
καταυγάζει, ἀλλ' ὅτι αὐτῷ παραδίδεί-
σης τῷ εὐαγγελίῳ γραφῆς, παντοία
γλώτῃ, ἑλληνικῇ τε καὶ βαρβάρῳ μελα-
βλιδείσης, εἰς ἐξάκυστον τε πᾶσι τοῖς
ἐθνέσιν ἐφ' ἐκείνης ἡμέρας κηρυττομένης.

quidem per se, sed per Mar-
cum discipulum suum funda-
vit: Ipse siquidem Italiæ vicin-
isque gentibus vacabat: Mar-
cum vero discipulum suum, pi-
scatorem & doctorem Ægypti-
orum designavit. Hisce autem
Petri similia reperiet quoque,
qui animum adverterit ad reli-
quos Servatoris nostri discipu-
los, quos hominum piscatores
facere pollicitus, re ipsa sermo-
nem comprobavit. Id ipsum
utique etiamnum operatur ac fa-
cit Dominus, ubique terrarum
præsens existens, ac totum ho-
minum orbem verbi sui retibus
implens, ex omni genere ratio-
nalianum piscium, tam barbaro-
rum, quam Græcorum, animas
scilicet hominum è profundo
malitiæ & infidelitatis tenebris
eruens, illasque ad lumen Di-
vinæ cognitionis ab ipso tra-
ditæ attrahens. Ita vero & Jo-
annem filium Zebedæi, quem
piscationi deditum una cum Pa-
tre & fratre retia resarcientem
viderat, eadem vocatione &
promissione dignatus est: cu-
jus & nomen per universum
orbem celebratur, & doctrina
hominum animas collustrat,
tradita ipsis Evangelii Scriptu-
ra, quæ in omnem linguam,
Græcam pariter ac Barbaram
translata est, & ut omnes Gen-
tes eam exaudiant, quotidie
prædicatur.

Pag. 205. lin. 19. Τέταρον μόνον] Scaliger in Animadversionibus ad
Eusebii Chronicon contra hæc objicit: *Atqui uni summo Pontifici id
semel in anno concessum erat. Jacobus vero tantum abest, ut Sanctum posset
ingredi, qui ne Levita quidem esset.* Respondeo Epiphanium quidem
Hæres.

Hæref. LXXVIII. §. 13. scripſiſſe: Μόνον τὸν τῷ Ιακώβῳ ἐξῆν ἀπαλῆς εἰσέλθαι ἢ εἰς τὴν αἶψαν ἢ ἀγίαν. Soli huic Jacobo licebat, ſemel quotian-
 nis in ſancta ſanctorum ingredi. Quod ſane incredibile videtur. Aſt
 Hegeliſſippus ſolum dicit, integrum Jacobo fuiſſe, εἰς αἶψαν, in ſanctum
 ingredi, in iſtum ſcilicet locum, ubi Sacerdotes quotidie verſabantur.
 Huc vero admiſſum eſſe Jacobum, mirum quidem; attamen non adeo
 abſurdum, ut Hegeliſſippi antiquiſſimi Scriptoris auctoritatem rejicere ſit
 neceſſe. Ut enim præteream, quæ Epiphanius loco citato ait, Jaco-
 bum Nazarenum fuiſſe, & cum Sacerdotali ſtirpe conjunctum, ſtupenda
 proſus ſanctitas in eo effuſit, adeo ut prudentiſſimi Judeorum necem Jacobi
 cauſam ſeculae mox obſidionis Hieroſolymorum fuiſſe exiſtimaverint, ut Eu-
 ſebius Lib. II. Hiſt. Eccl. cap. 23. refert, & in ſequentibus Joſephi verba
 adducit, citata quoque ab Origene Tomi XI. Comment. in Matthæum
 pag. 223. edit. Græco-Latinæ Huetii: Ὡς περὶ δὲ συμφορὰς Ἰουδαίων, κατ'
 ἐκδικησὶν Ιακώβου, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ ἡ λεγόμενος Χριστὸς· ἐπεὶ διὰ τὴν δικαιοσύ-
 νην αὐτῶν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέκτενον. Hæc omnia conigerunt Judeis propter
 Jacobum juſtum fratrem Jeſu, qui dicitur Chriſtus. Qui cum eſſet juſtiſſi-
 mus, nihilominus à Judeis necatus fuerat. Quid ſi igitur inuſitata ſan-
 ctitati inuſitatus quoque honos ſit habitus, adeo ut eximie ſanctus
 eximie ſanctum locum ingrederetur? Difficilius quidem eſt defendere
 id, quod Hegeliſſippus quali rationem admiſſionis in templum daturus
 ſubdit, Scaliger vero perſtringit: ἐδὲ γὰρ ἐρεῖν ἐφόρει, ἀλλὰ σινδῶνας, neque
 enim laniceo ſed linea tantum veſte utebatur. Attamen vel dicendum
 quod γὰρ hic non ſit particula cauſalis, ſed connexionis ergo ſolum
 adhibita, quodque hæc de veſtiu Jacobi potius componenda ſint cum
 iſtis, quæ de viſitu ejus paulo ante dicta ſunt, non cum iis, quæ im-
 mediate de ingreſſu in ſancta præceſſerunt: vel concedendum quidem,
 quod Hegeliſſippus in hac circumſtantia hallucinatus ſit, non tamen
 omnis illa de Jacobo hiſtoria idcirco in dubium vocanda.

Ibid. lin. 25. Αποκληκίνας τὰ γυνῆς αὐτοῦ διὰ τὴν καμῆλας] S. Joannes
 Chryſoſtomus Homil. V. in cap. 1. Matthæi pag. 47. edit. Comelin.
 hæc de S. Jacobo habet verba: φασι δὲ αὐτὸν καὶ παλαιοῦς καὶ νεωτέροις
 τοιαύτην, ὡς καὶ τὰ μέλη νεκρωθέντα ἀπαύειν, καὶ ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς διη-
 νεῦς πρὸς τὸ εἶναι οὐκ ἀλλοτρίαν τὴν μετὰ τὴν ὕπνους αὐτοῦ κατὰ τὴν καμῆλας, ὡς μη-
 δὲν ἀμεινον γινώσκον καμῆλας ἀλκυονίδας τὴν ἀντιπρὸς ἐνέειν αὐτῆς. Aium autem
 tantam in eo fuiſſe carnis incuriam, ut adhuc viventiſ omnia fere membra mo-
 rerentur: atque aſſiduitate orationis jugique ad pavimentum proſtratione cor-
 poris, faciem ejus callo ita obductam fuiſſe, ut nihil fere à cameli genibus, ſi
 duritiem ſpectes, diſcreparet. Idem de Tarſilla amita ſua memorat Gre-
 gorius, cognomine & re ipſa Magnus, Homilia XXXVIII. in Evan-
 gelia hiſ verbis: Cum corpus ejus ex more mortuorum ad lavandum eſſet nu-
 datum, longo orationis uſu in cubitis ejus & genibus camelorum more inventa eſt
 obdurata callis excreviſſe: & quid vivens ejus Spiritus ſemper egerit, mortua
 caro reſtabatur.

Ibid. lin. 29. Ὡς ἡ καμῆλα] Scaligero hanc vocem carpeni ſufficienter
 reſponderi poſteſt, ex Fulleri Lib. III. Miſcellaneorum cap. 1. & 2. alio-
 rum

rum enim responsiones mihi non probantur. Id solum ad confirmandam Fullerī Ωλιὰμ vel Ωζλιὰμ pro Ωδλιας reponentis emendationem confirmandam addo, in Jobii Lib. IX. apud Photium Cod. 222. legi Ιωὺ λιας ubi ultima litera propius ad genuinam scripturam accedit.

Pag. 206. lin. 2. τίς ἡ ὁδὸς τοῦ Ἰησοῦ] Difficile est explanare hujus quæstionis sensum: is enim, quem Valesius ad hunc locum dat, à proposito Judæorum alienus videtur; utpote qui non desiderabant scire, quanam esset introductio seu initiatio in religionem Christi; sed potius, quid Jacobus de Jesu Christi persona & doctrina sentiret, utrum esset bona vel mala. Sicut enim *duæ viæ* in divinis aliisque scripturis sæpius memorantur, alia lucis, tenebrarum alia; una, quæ ducit ad vitam; altera ad mortem; (vide Menardi & Cotelerii notas ad Barnabæ Epist. §. 18.) ita & *duas portas* sive duo ostia Judæi crebro in ore habuisse videntur, uti colligitur ex Matth. VII. 13. & sequ. ubi Servator *portam amplam & spaciosam viam*, nec non *angustam portam & arctam viam* conjungit. Id itaque Judæi hac quæstione intendisse videntur, ut Jacobus profiteretur, quidnam ipsi videretur de Jesu Christo, utrum ille fuerit doctor veritatis, an seductor; an ejus doctrina vel fides in ipsum esset porta atque via salutis & vitæ, an perditionis atque mortis. Quibus ille respondit, Ἰησοῦς εἶναι σωτήρα, Jesum esse Servatorem mundi. Et paulo post supra pag. 107. Quid me interrogatis de Jesu filio hominis? ipse sedet in cælo à dextris summæ virtutis, & venturus est in nubibus cæli.

Ibid. lin. 31. Συνελθόντες πάντες αἱ φυλαὶ μὲν ἐν Ἰερουσολαίμῃ] Et hæc rursus Scaliger loco citato acerbe perstringit, ita scribens: Certe *duæ tantum tunc tribus erant, Benjamin, (in qua Jerusalem) & Juda, ut & pueri sciunt.* — Præterea quis unquam fando audivit, aut legendo didicit, *Gentes die Azymorum Jerusalem convenire solitas?* &c. Verum eadem non solum Hegesippo, res Jacobi enarranti, sed ipsi S. Jacobo obijcere potuisset Scaliger, utpote epistolam suam inscribenti *duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione*; Jacob. I. v. 1. item Paulo Apostolo coram Agrippa memoranti *duodecim tribus nocte & die servientis*, Act. XXVI. v. 7. Quod de gentibus obijcit Scaliger, legendo sane discere potuisset, imo certe didicerat, quod Joan. XII. v. 20. scriptum est: *Erant autem quidam Gentiles ex his qui ascenderant, ut orarent in die festo.* Nihil aliud sane scripsit Hegesippus, ac proinde adeo severam censuram haud meruit, quali Scaliger eum exceperit. Sed tædet ad talia pluribus respondere.

Pag. 207. lin. 19. τῷ Ἰησοῦ.] Legendum videtur τῷ Ἰακώβῳ vel τῷ Ἰησοῦ μαθητῇ.

Ibid. lin. 24. ἐν τῷ Ἠσυχίᾳ] Cap. III. vers. 10. juxta LXX. Interpretum versionem, in qua olim ita lectum fuisse, ut Hegesippus citat, indubius nos docet testis Justinus in Dial. cum Tryphone pag. 367. Nostra vero exemplaria habent ἡσυχίᾳ, pro ἡρώδῳ. Atque hunc locum in mente habuit Hegesippus, dum superius scripsit, Prophetas de Jacobo justo prædixisse. Sed hæc Oratoria scripturæ applicatio potius, quam Theologica explicatio videtur.

Pag.

Pag. 208. lin. 9. Εδυψαν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ] Hæc vero sunt abſimilia, niſi forte dicendum, Chriſtianos aliquanto poſt excidium Hieroſolymitanum tempore, S. Jacobi corpus ibi ſepeleviſſe, ubi martyrio deſunctum erat.

Pag. 211. lin. 25. Ἀνὴρ δὲ ἄλλος Ἀδριανὸς] Hegelſippi dicta abunde illustravit Valeſius in Notis ad Euseb. Lib. IV. cap. 8. Et quidem vix eſt aliquis ex S. Patribus, qui pro Chriſtiana religione contra Ethnicam ſuperſtitionem ſcripſerit, & non Antinoi conſecrationem ſive ἀντινοῦς his objecerit; adeo ut eorum dicta unicuique recitare obvia foret ſuperſtium. Ne vero quiſpiam Chriſtianos falſo hæc Ethnicis objeciſſe ſibi impaginetur, ecce Ethnici Scriptoris verba, Ælii Spartiani in Vita Hadriani Cæſaris cap. 14. *Antinum ſuum, dum per Nilum navigat, perdidit, (Adrianus) quem muliebriter flevit: de quo varia fama eſt, aliis eum devotum pro Hadriano aſſerentibus, aliis quod & forma ejus oſtentat, & nimia voluptas Adriani.* (Hic eſt apoſiopēſis, qua uſus eſt Auctor, ut rem turpem reticeret) Et Græci quidem volente Adriano eum conſecraverunt, dracula per eum dari aſſerentes: quæ Adrianus ipſe compoſuiſſe jactatur. Vide Notas variorum in hunc locum, & plura invenies, quam deſideras.

Pag. 212. lin. 5. Διεδόχην ἐπινοήσαντος μίχεν Αὐχίτη.] Valeſius hæc Hegelſippi verba ita Latine reddidit: *Romam vero cum veniſſem, manſi ibi apud Anicetum, cujus tum Diaconus erat Eleutherus.* Sed ſolide refutavit Valeſium, nec non Halloixium, qui miſere hunc locum pervertit, doctiſſimus Anglicanæ Eccleſiæ Præſul Pearſonius Diſſertat. I. de ſucceſſione primorum Romæ Epiſcoporum cap. 5. & verba Hegelſippi ita vertenda docuit: *Romæ vero cum eſſem ſucceſſionem* (ſcilicet Epiſcoporum ejus loci) *compoſui uſque ad Anicetum, cujus Diaconus erat Eleutherus.* Atque hujus auctoritate & Argumentis inductus ipſe quoque verſionem ſenſui ejus congruam Græco textui appoſui.

Pag. 213. lin. 31. καὶ ἰδὼς] Vix invenio rationem excuſandi Hegelſippum, improbantem iſta verba: *Bona, quæ præparata ſunt juſtis, oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt.* Sunt enim ipſa S. Apoſtoli Pauli verba 1 Corinth. II. verſ. 9. ſive ex Eſaiæ cap. LXIV. v. 4. ſive ex libro Apocrypho citata, de quo vide Tom. I. hujus Spicilegii Patrum p. 136. At vero non eſt ſtandum judicio Stephani Gobari Tritheitz, Hegelſippum allegantis: cujus antiquiſſimi Patris ἀντινομία ſi ſuper-eſſent, videremus forte, eum non ipſa illa verba rejeciſſe, ſed falſam eorum interpretationem, ab hæreticis factam, qui Chriſtum merum phantaſma fecerunt, ſe & viſu & auditu circa illum deceptos eſſe dicentes. Cæterum non poſſum quin hac occaſione Hieronymi παρὸς ἐγὼ in diſto loco obiter notem. Scribit is in Epiſtola de optimo genere interpretandi ad Pammachium, in LXX. Interpretum verſione hic legi, καὶ τὰ ἑξῆς οὐ ἀλάφῃ. Ego vero olim lectum fuiſſe puto καὶ τὰ ἑξῆς οὐ ἀλάφῃ. Hic enim ſenſus & ad Hebræas literas יעשה למחכה לו parumper mutatas magis quadrat, & præcedentibus verbis, quæ oculus non vidit, melius congruit.

F I N I S.

